

*A*DMINISTRAREA

*P*UBLICĂ

Revistă metodică-științifică
trimestrială
fondată în noiembrie 1993

iulie - decembrie 2008
nr. 3-4 (59-60)

CHIȘINĂU,
2008

ADMINISTRAREA PUBLICĂ

Revistă metodico-științifică trimestrială
Fondată on noiembrie 1993 de Academia de Administrare Publică
pe longă Președintele Republicii Moldova
Revista este onregistrată la Ministerul Justiției al Republicii Moldova
cu nr. 172 din 15 septembrie 2004.

Nr. 3-4 (59-60), iulie - decembrie 2008

Colegiul redacțional

ROMAN Alexandru,
rector al Academiei, redactor-șef, doctor habilitat on științe istorice, profesor universitar

COLAȚCHI Angela,
vicerector al Academiei, doctor on sociologie, conferențiar universitar

STEPANIUC Victor,
viceprim-ministru, doctor on științe istorice

GUZNAC Valentin,
ministru al administrației publice locale

BALAN Oleg,
șef Direcție administrare publică a Academiei, doctor on drept, conferențiar universitar

BURIAN Alexandru,
director al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar, doctor habilitat on drept, profesor universitar

CIOBU Emilian,
șef Direcție relații internaționale a Academiei, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar, doctor on filozofie, conferențiar universitar

COJOCARU Svetlana,
șef Catedră economie și management public a Academiei, doctor on economie, conferențiar universitar

GOREA Ana,
șef Catedră limbi moderne aplicate a

Academiei, doctor on filologie, conferențiar universitar

GUCEAC Ion,
doctor habilitat on drept, profesor universitar

GUȚULEAC Victor,
doctor on drept, profesor universitar

IAȚENKO Ivan,
doctor on drept, conferențiar universitar, Academia Serviciului de Stat pe longă Președintele Federației Ruse (Moscova)

MANOLE Tatiana,
doctor habilitat on economie, profesor universitar

OBOLENSKI Aleksei,
doctor habilitat on economie, profesor universitar, prim-vicepreședinte al Academiei Naționale de Administrare (Ucraina, Kiev)

PLATON Mihail,
doctor habilitat on economie, profesor universitar, consilier principal de stat

PATRAȘCU Dumitru,

șef Direcție management public a Academiei, doctor habilitat on pedagogie, profesor universitar

ROMANDAȘ Nicolae,
doctor on drept, profesor universitar

SAKOVICI Vasili,
Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Belarus on Republica Moldova, doctor habilitat on științe politice, profesor universitar (Belarus, Minsk)

VELICIKA Alfonsas,
profesor, director al Institutului Lituanian

SUMAR

OFICIAL

Vladimir VORONIN:

*„O CONJUNCTURĂ MAI BUNĂ DECOT ACUM PENTRU REGLEMENTAREA DIFEREN-
DULUI TRANSNISTREAN ON MOLDOVA N-A EXISTAT NICIODATĂ”..... 8*

*“ACADEMIA DE ADMINISTRARE PUBLICĂ TREBUIE SĂ SPOREASCĂ
CALITATEA INSTRUIRII”..... 12*

650 DE ANI DE LA ONTEMEIEREA STATULUI MOLDOVENESC

Alexandru ROMAN

*FORMAREA STATULUI MOLDOVENESC ȘI CONSTITUIREA SISTEMULUI
TRADIȚIONAL DE ADMINISTRARE (IV) 14*

Alexandru BURIAN

*UNELE ASPECTE PRIVIND PERSPECTIVELE GEOPOLITICE
ALE STATALITĂȚII MOLDOVENEȘTI (II) 32*

ADMINISTRAREA PUBLICĂ: TEORIE ȘI PRACTICĂ

Mihail PLATON

ETICA ȘI ETICHETA FUNCȚIONARULUI PUBLIC (II) 44

Андрей ТИМУШ

*ВОЗРАСТАНИЕ РОЛИ ГОСУДАРСТВА И ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ
СТАНОВЛЕНИЯ РЫНОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ 59*

2008 - ANUL DINASTIEI CANTEMIREȘTILOR

Александр Т. РОМАН

*ДМИТРИЙ КАНТЕМИР: ГОСУДАРСТВОВЕДЧЕСКАЯ
И НАУЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ 67*

SOCIETATEA CIVILĂ ȘI STATUL DE DREPT

Boris NEGRU, Alina NEGRU

DOMENIILE ȘI LIMITELE ACȚIUNII DREPTULUI 78

Victor URSU

*PERSPECTIVELE CODIFICĂRII LEGISLAȚIEI ECOLOGICE ON REPUBLICA MOLDO-
VA: ASPECTE GENERALE 89*

Eufemia VIERIU

*ABUZUL DE DREPT SĂVBRȘIT CU OCAZIA ONCHEIERII
CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ 95*

ECONOMIE ȘI FINANȚE PUBLICE

Tatiana MANOLE, Elena POPOVICI <i>ANALIZA COMPARATIVĂ A FINANȚĂRII EDUCAȚIEI ON UNIUNEA EUROPEANĂ.....</i>	104
Svetlana GOROBIEVSCHI, Claudia Lorentina JUNCU <i>OMUL – COMPONENTA FACTORILOR PRODUCTIVI.....</i>	117
Natalia COGOLNICEANU <i>REGLEMENTĂRILE DIRECTE ȘI INSTRUMENTELE ECONOMICE PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI.....</i>	126
Adrian ROȘA <i>L'IMPORTANCE DU CADRE DE NORMES SAFE DE L'OMD POUR LE COMMERCE MONDIAL.....</i>	139

INSTRUIREA FUNCȚIONARILOR PUBLICI: STRATEGII ȘI TEHNOLOGII NOI

Pavel BUCEAȚCHI <i>BAZELE METODOLOGICE ALE CREĂRII SISTEMULUI NAȚIONAL DE PRESTARE A SERVICIILOR INFORMAȚIONALE ON REPUBLICA MOLDOVA.....</i>	147
Vladimir FOTENCO <i>REPUBLICA MOLDOVA ON EPOCA GLOBALIZĂRII INFORMATIZĂRII.....</i>	156
Dumitru PATRAȘCU <i>CALITATEA INSTRUIRII FUNCȚIONARILOR PUBLICI ON DOMENIUL ECONOMIEI ȘI MANAGEMENTULUI PUBLIC.....</i>	160

2008 - ANUL TINERETULUI TRIBUNA TONĂRULUI CERCETĂTOR

Galina MARDARE <i>EVOLUȚIA VIZIUNILOR DOCTRINARE PRIVIND CONCEPTUL DE TRANSPARENȚĂ ADMINISTRATIVĂ.....</i>	165
Sergiu CARCEA <i>ROLUL FIRMELEOR MULTINAȚIONALE ȘI AL INVESTIȚIILOR STRĂINE ON PROCESUL DE DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ A REPUBLICII MOLDOVA.....</i>	170
Alexandrina IOVIȚA <i>PROBLEMELE APLICĂRII PRINCIPIULUI DISTINCȚIEI IN CONFLICTELE ARMATE INTERNE.....</i>	176
Ludmila RUSNAC <i>COMUNICAREA POLITICĂ: DEFINIȚII, TIPURI ȘI FUNCȚII.....</i>	185
Vlada PRISACARI <i>COMUNICAREA INSTITUȚIONALĂ ON AUTORITĂȚILE PUBLICE.....</i>	191

CONTENTS

OFICIAL

Vladimir VORONIN:

*A BETTER JUNCTURE THAN NOW FOR THE TRANSNIESTER DISPUTE
SETTLEMENT IN MOLDOVA HAS NEVER EXISTED..... 8*

*THE ACADEMY OF PUBLIC ADMINISTRATION MUST
INCREASE THE QUALITY OF TRAINING..... 12*

650TH ANNIVERSARY SINCE THE FOUNDATION OF THE MOLDOVAN STATE

Alexandru ROMAN

*FORMATION OF THE MOLDOVAN STATE AND THE CONSTITUTION OF THE TRADI-
TIONAL SYSTEM OF ADMINISTRATION (IV)..... 14*

Alexandru BURIAN

*SOME ASPECTS REGARDING THE GEOPOLITICAL PERSPECTIVES
OF THE MOLDOVAN STATE (II)..... 32*

PUBLIC ADMINISTRATION: THEORY AND PRACTICE

Mihail PLATON

*SOME ASPECTS REGARDING THE GEOPOLITICAL PERSPECTIVES
OF THE MOLDOVAN STATE (II)..... 44*

Andrei TIMUS

*THE INCREASE OF THE GOVERNMENT AND PUBLIC ADMINISTRATION ROLE IN
THE CONTEXT OF MARKET RELATIONS FORMATION..... 59*

2008 – CANTEMIR DYNASTY YEAR

Alexandru ROMAN

DIMITRIE CANTEMIR : GOVERNMENTAL AND SCIENTIFIC ACTIVITY.....67

CIVIL SOCIETY AND THE STATE OF LAW

Boris NEGRU, Alina NEGRU

DOMAINS AND LIMITS OF LAW ACTION.....78

Victor RUSU

*ECOLOGICAL LEGISLATION ENCODING PERSPECTIVES
IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: GENERAL ASPECTS.....89*

Eufemia VIERIU

*LAW ABUSE COMPLETED WHILE ENDING
THE LABOUR INDIVIDUAL CONTRACT95*

ECONOMY AND PUBLIC FINANCES

Tatiana MANOLE, Elena POPOVICI

*COMPARATIVE ANALYSIS OF FINANCING THE EDUCATION
IN THE EUROPEAN UNION 104*

Svetlana GOROBIEVSCHI, Claudia Lorentina JUNCU <i>THE HUMAN –A COMPONENT OF PRODUCTIVE FACTORS</i>	117
Natalia COGILNICEANU <i>DIRECT REGULATION AND ECONOMIC TOOLS OF THE ENVIRONMENT PROTECTION</i>	126
Adrian ROSA <i>THE IMPORTANCE OF SAFE REGULATIONS WITHIN THE FRAME OF CWO FOR THE WORLD TRADE</i>	139

TRAINING OF PUBLIC SERVANTS: NEW STRATEGIES AND TECHNOLOGIES

Pavel BUCEATCHI <i>METHODOLOGICAL BASIS OF BUILDING THE NATIONAL SYSTEM OF INFORMATIONAL SERVICES PERFORMANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA</i>	147
Vladimir FOTENKO <i>REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE INFORMATIONAL GLOBALIZATION PERIOD</i>	156
Dumitru PATRASCU <i>PUBLIC SERVANTS TRAINING QUALITY IN THE ECONOMY AND PUBLIC MANAGEMENT DOMAIN</i>	160

2008 – YOUTH YEAR

THE TRIBUNE OF THE YOUNG RESEARCHER

Galina MARDARE <i>PEREMPTORY VISIONS EVOLUTION CONCERNING THE ADMINISTRATIVE TRANSPARENCY CONCEPT</i>	165
Sergiu CARCEA <i>THE ROLE OF MULTINATIONAL FIRMS AND FOREIGN INVESTMENTS IN THE PROCESS OF ECONOMICAL-SOCIAL DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA</i>	170
Alexandrina IOVITA <i>THE PROBLEMS OF APPLYING THE PRINCIPLE OF DISTINCTION IN INTERNAL ARMED CONFLICTS</i>	176
Ludmila RUSNAC <i>POLITICAL COMMUNICATION: DEFINITIONS, TYPES AND FUNCTIONS</i>	185
Vlada PRISACARI <i>INSTITUTIONAL COMMUNICATION IN PUBLIC AUTHORITIES</i>	191

VLADIMIR VORONIN: „O CONJUNCTURĂ MAI BUNĂ DECOT ACUM PENTRU REGLEMENTAREA DIFERENDULUI TRANSNISTREAN ON MOLDOVA N-A EXISTAT NICIODATĂ”

Cuvont introductiv al Președintelui Republicii Moldova

la conferința de presă din 23 iulie 2008.

STIMAȚI ZIARIȘTI, Vă salut pe toți la tradiționala noastră conferință de presă de totalizare. Lista problemelor este destul de mare. On cuvontul meu introductiv voi căuta să fiu cot mai succint, pentru ca să pot răspunde cot mai cuprinzător posibil la toate ontrebările D-voastră. On același timp, materialele care au fost pregătite pentru această ontolnire au o anumită particularitate. Mulți indicatori – economici și sociali – sunt comparați cu cei de acum opt ani. Nu este vorba de vreo oncercare de a părea mai convingător. Pur și simplu, se oncheie cel de-al doilea mandat al președinției mele și eu, vrond-nevrond, trebuie să oncep a-mi da darea de seamă pentru ontreağa mea perioadă de activitate. Deși nu voi abuza prea mult de asemenea comparații.

Să oncepem cu economia. Iată coteva cifre concludente. Creșterea economică on primul trimestru al anului 2008, comparativ cu perioada corespunzătoare a anului trecut, a constituit 4,3%. Toți onțeleg că această creștere ar fi putut fi mult mai mare. On plan statistic, noi oncă n-am scăpat de impactul negativ al secetei din anul trecut.

Eu deja am spus că consecințele secetei ar fi putut fi altele, dacă producția noastră agricolă și tehnologiile corespunzătoare s-ar fi dezvoltat ontr-un ritm mai dinamic. Deși, după cum se știe,

revoluții on sfera agrară nu au loc. On același timp, astăzi, putem constata cu satisfacție că, dacă on 2002 noi aveam doar 11 stații tehnologice de mașini, astăzi ele sunt deja on număr de 200. Dacă on 2002 sectorului agrar i s-au alocat subvenții doar on sumă de 11 milioane de lei, apoi on 2007 suma acestora a fost de peste 750 milioane de lei. Suprafețele pe care au fost plantate livezi noi, on comparație cu 2001, au crescut de peste opt ori, iar cele pe care a fost plantată vița de vie – de peste 11 ori. Suprafețele irigate au crescut on aceeași perioadă de 10 ori. De peste 5 ori a crescut volumul creditelor acordate sectorului agrar. Toți acești indicatori sunt o dovadă că agricultura a atins un nivel principal nou. Este on să evident că sfera noastră agrară mai are destul de mult ponă va ajunge la o dezvoltare plenară și concurențială, ca asupra ei să nu influențeze atot de puternic cataclismele naturale.

Alți indicatori ai dezvoltării se prezintă mult mai bine. Investițiile străine on lunile care au trecut de la onceptul anului curent au crescut cu 40%. Este un semnal foarte pozitiv. D-avoastră știți că, chiar ponă nu demult, din partea Uniunii Europene, se formulau anumite pretenții față

de climatul de afaceri din Moldova. Specialiștii știu că aceste observații au fost determinate on exclusivitate de unele neonțelegeri existente on dialogul nostru cu „Union Fenosa”. Nimic altceva. Aceste probleme onsă au fost depășite. Iar indicatorii creșterii investițiilor vorbesc de la sine. Voi menționa că, on 2008, creșterea investițiilor depășește de 2 ori indicatorii din 2005.

Noi avertizam oncă acum un an că on Moldova se așteaptă un boom investițional. Iată că el are loc. Nu oncape nici o ondoială că acest fenomen este efectul nemijlocit al modernizării noastre liberale. Și nu mă ondoiesc deloc de faptul că ritmul atragerii investițiilor străine se va accelera on continuare. Toate obstacolele pentru aceasta au fost onlăturate. Inclusiv pentru creșterea capitalizării ontreprinderilor, reevaluarea activelor lor, creșterea atractivității lor pe piață. Acestea nu sont niște așteptări optimiste ale noastre, ci estimări ale unor experți străini.

Desigur, on acest proces un rol deosebit olare privatizarea. D-voastră știți, vă mai amintiți cote observații dure, cotă critică s-au făcut vizavi de acest proces de către partidul nostru – Partidul Comuniștilor. D-voastră onsă observați prin ce se deosebește on mod principal actuala privatizare de felul on care a fost realizată ea on trecut. Din 1991 ponă on 1997 au fost supuse privatizării peste 1500 de ontreprinderi. Valoarea lor era de coteva miliarde de lei. Dar privatizarea s-a făcut contra bonuri, obiectele au ajuns on moinele diferitelor fonduri, ontreprinderile, on majoritatea lor, au fost decapitalizate și scoase din circuitul economic. On consecință, deținătorii de bonuri, ca și bugetul de stat, s-au ales

cu nimic. Un adevărat jaf!

Actuala privatizare se face pe cu totul alte principii. Ontreprinderile, conform amnistiei fiscale, au fost scutite de datorii, atractivitatea lor pentru investiții a crescut cu mult, procesul de privatizare se desfășoară on mod transparent, la vonzarea ontreprinderilor statul se orientează spre ofertele investiționale cele mai avantajoase din punct de vedere financiar. Numai on anul trecut și de la onceptul anului on curs, statul a oncasat on buget de pe urma privatizării 241 milioane lei. Și aceasta numai pentru 73 de ontreprinderi, cu o cotă sau alta de participare a statului, aflate sub controlul funcționarilor. Consider că alte comentarii aici sont de prisos.

Indicatorii executării bugetului și politicii bugetare sont, de asemenea, pozitivi. On lunile care au trecut, bugetul național a fost executat on proporție de 118%. Aceasta permite statului să intensifice on continuare procesul de realizare a unei politici sociale active.

On pofida creșterii galopante a prețurilor la scară europeană, salariul mediu on Moldova, comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut, a crescut cu 27%. Dacă vom lua on considerare inflația, această creștere a constituit 10%. Pensia a crescut cu 21%. Dacă ținem seama de inflație ea a crescut cu 4,7%. Puțin! Sont de acord că e puțin! On același timp, haideți să analizăm tendința. On opt ani, salariul nominal on sistemul educației a crescut de aproape 7 ori, iar cel real – de 3 ori. Salariul mediu al unui pedagog este astăzi de 1875 lei. On sfera sănătății, salariul nominal on aceeași perioadă a crescut de 9 ori, iar cel real – de peste 4

ori. Salariul mediu constituie on această sferă 2255 lei. Această tendință vorbește despre faptul că creșterea salariului, de exemplu, on aceste sfere, este absolut adecvată posibilităților bugetare ale țării. Noi putem fi nemulțumiți de nivelul salariilor, dar noi știm bine că acest salariu are o acoperire bugetară sigură, că nimeni on țară nu economisește pe seama profesorilor și medicilor, că salariul se plătește la timp. Dimpotrivă, anume această sferă rămone o zonă prioritară a atenției conducerii țării.

Alte coteva exemple. On perioada 1 ianuarie – 1 iulie 2008, on Moldova au fost deschise Centrul Național de Gerontologie și Centrul de Reabilitare pentru copiii cu dizabilități grave ale funcțiilor locomotorii, a fost dat on folosință un bloc curativ al Spitalului Republican on satul Vorniceni, au fost dotate cu aparataj modern blocurile pentru operații ale spitalelor raionale din Glodeni, Călărași și Ceador-Lunga. Din mijloacele bugetului de stat, pentru spitalele de nivel republican s-a cumpărat utilaj medical on valoare de circa 58 milioane lei; cu tehnică și aparataj medical nou au fost asigurate Centrul Republican de Transfuzie a Songelui, precum și centrele de transfuzie a songelui din regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Aceasta s-a produs doar on coteva luni. Și eu am adus acest exemplu pentru ca unii „specialiști” să onțelegă că bugetul de stat nu onseamnă numai salarii, ci și investiții on sfera socială, on diferite obiective, on utilaje, on școli și spitale.

Bugetele locale au fost executate on aceeași perioadă on proporție de 115%. Aici aș dori să fac unele comentarii. D-voastră sonțeți cu toții martori ai

faptului cot de mult și cot de des se scrie despre aceea că puterea centrală, chipurile, ompiedică finanțarea acelor raioane on care consiliile raionale se află on opoziție față de partidul puterii. Noi am dezmințit on repetate ronduri această informație. Acest mit on să continue să fie susținut.

Ce arată on să datele statistice? Datele statistice, pe care oricine dintre D-voastră le poate solicita Ministerului Finanțelor. Următorii indicatori se referă la primul trimestru. Așadar, on conturile bugetelor locale se aflau (la sforșitul primului trimestru) on stare, ca să zic așa, „congelată” circa un miliard de lei. Iar ca să fiu mai exact, autoritățile locale, on condițiile existenței de mijloace, au finanțat doar on proporție de 67% necesitățile planificate pentru această perioadă. Inclusiv, Chișinăului, care se află sub controlul opoziției, oi revin circa 300 milioane lei, Găgăuziei – 22 milioane lei, Honceștilor – 46 milioane, Ialovenilor și Orheiului – cote 26 milioane etc. Totodată, subliniez on mod special faptul că Chișinăului, care, după cum se afirmă, se află on opoziție, de la bugetul de stat i s-au achitat 100% din toate transferurile, iar Bălțului comunist – numai 61%.

Aș fi foarte curios să aflu, dacă aceste date vor apărea moine on publicațiile D-voastră sau ele vor fi iarăși trecute sub tăcere. Și doar este vorba de o problemă nu atot politică, cot de una exclusiv economică. A ține banii „onghețați” on conturi, a nu ondeplini obligațiile privind proiectele sociale și cele economice, nu onseamnă politică, ci o politică proastă.

Problematica politică. Aici avem teme tradiționale - integrarea europeană,

reglementarea transnistreană, relațiile interpartinice și concurența politică internă. Tuturor acestor teme, acum li s-a adăugat și problema situației politice din Găgăuzia.

Pe marginea acestor chestiuni, puterea, inclusiv eu, Președintele, se pronunță aproape on fiecă zi. Acum aş vrea să mă refer la aceste chestiuni doar tangențial. Eu doar voi insista asupra rezonanței electorale a tuturor acestor probleme sistemice.

Unu. Noi am avut experiența destul de semnificativă a alegerilor din 2005. Am avut impresia că această experiență oi va face pe unii politicieni să renunțe la oncercările de a transforma onsăși democrația moldovenească on ostaticul unor ambiții electorale egoiste și primitive. Din păcate, deocamdată, nu constatăm acest lucru. Noi iarăși ne ompiedicăm de aceeași greblă. Iarăși se repetă aceeași situație, deja cunoscută, cond de dragul unor obiective electorale este onjosită cu orice preț Moldova, se cere pedepsirea ei – fie prin instituirea de sancțiuni europene, fie prin inspirarea unei „indignări ondreptățite” on Est. Se jură pe Europa, se bat mătânii, de mai să-și spargă capul, pentru a convinge pe cineva de deosebitele lor simpatii prorusești, uitond onsă iarăși de alegătorul moldovean. Voi oncerca să nu numesc astăzi nume concrete, dar D-voastră și singuri onțelegeți totul. Unii, iarăși, ard de dorința de a demonstra că, on 2008, Moldova a devenit mai puțin democratică decot on 2005 sau on 2001. Oare să fie aceasta unica modalitate de a adăuga la raitingul tău coteva procente amărote?

On ultimii 10 ani, alegerile on Moldova s-au desfășurat ontotdeauna on

condițiile unui prag electoral de 6%. A trebuit să diminuăm această barieră ponă la 4% ca să vedem cu ce s-a soldat aceasta. Amintiți-vă! Diminuarea a avut efectul unei provocări. A unei provocări ondreptate ompotriva oponenților Partidului Comuniștilor din Republica Moldova. Mai ontot, s-a prăbușit Blocul „Moldova Democratică”, după care s-a dezintegrat Alianța „Moldova Noastră”, apoi s-a destrămat Partidul Democrat. Spectrul reprezentat de oponenții noștri politici s-a transformat ontr-o mozaică. Am restabilit pragul - și iată că opoziția iarăși se consolidează, apar noi idei, construcții unificatoare. On orice caz, revenirea la pragul de 6% se prezintă nu ca o modificare a regulilor on timpul jocului, ci ca un stimulent pentru crearea unui sistem pluripartidist normal și stabil.

Doi. Unele partide au lansat apeluri către Bruxelles de a ontrerupe dialogul cu Moldova on problema elaborării mandatului privind noul acord cu țara noastră. Pe de altă parte, au apărut doritori de a miza pe „cartea” transnistreană și pe cea găgăuză on contextul alegerilor. Consider inadmisibil, nepatriotic și amoral să se acționeze on acest mod. On ultimă instanță, acest lucru, pur și simplu, nu este pragmatic.

Cot privește situația din Găgăuzia: sont sigur că, după vreo două luni, unor țipălăi dintre cei mai activi azi, le va fi foarte rușine. Și pentru clevetirile referitoare la autonomia lor, și pentru discreditarea instituțiilor sale democratice, și pentru toate insinuările despre teroarea pe care ar fi declanșat-o centrul și cu care, de mai bine de o lună de zile, oncearcă să intimideze poporul găgăuz. Astăzi, repet oncă o dată, oricot

de radicale ar fi acțiunile actualelor autorități găgăuze, centrul oși va păstra calmul și va da dovadă de onțelepciune. Sarcina noastră on condițiile create nu este victoria reprezentanților Partidului

Comuniștilor din Republica Moldova, ci victoria legii, victoria autonomiei on săși asupra samavolniciei și anarhiei provocate de coteva persoane. Dacă cineva ondrăznește să creadă că popo-

VLADIMIR VORONIN: “ACADEMIA DE ADMINISTRARE PUBLICĂ TREBUIE

Șeful statului, Vladimir Voronin, a convocat la 14 iulie curent o ședință la tema activității Academiei de Administrare Publică pe longă Președintele Republicii Moldova și perspectivelor de dezvoltare a acestei instituții de onvățământ superior.

On cursul ședinței a fost evidențiată necesitatea operării on sistemul de funcționare a Academiei de Administrare Publică a unor modificări, de ordin instituțional și organizatoric, menite să asi-gure eficientizarea activității instituției on cauză și să sporească imaginea acesteia.

Președintele s-a pronunțat, on special, pentru ombunătățirea calității instruirii și asigurarea unei selectări mai riguroase a candidaților la studii, on conformitate cu standardele educaționale naționale și internaționale. Șeful statului a evidențiat prioritatea calității studiilor on raport cu cantitatea auditorilor AAP.

Vladimir Voronin a subliniat importanța organizării sistematice de către AAP a cursurilor de instruire

a personalului cu funcții electice din administrația publică, accentuond necesitatea sporirii continue a calității acestor instruiuri.

De asemenea, Președintele a pus accentul pe cercetarea problemelor din domeniul politicilor funcționării sistemului administrației publice, menționond necesi-tatea consolidării școlii de doctorantură on cadrul Academiei de Administrare Publică. Guvernul urmează să prezinte oferta tematică a cercetărilor care vor fi efectuate on cadrul instituției on cauză.

Șeful statului a solicitat persoanelor responsabile definitivarea, cot mai curond posibil, a propunerilor lansate on cadrul ședinței on vederea eficientizării activității acestei instituții de onvățământ superior pe longă Președintele Republicii Moldova.

Academia de Administrare Publică a fost concepută și trebuie să reprezinte un centru de excelență și de elită on domeniul administrației publice, un centru național modern

650

**de ani de la ontemeierea
Statului Moldovenesc**

FORMAREA STATULUI MOLDOVENESC ȘI CONSTITUIREA SISTEMULUI TRADIȚIONAL DE ADMINISTRARE (IV)*

Alexandru ROMAN,
rector al Academiei de Administrare
Publică pe longă Președintele Republicii
Moldova, doctor habilitat on științe is-
torice, profesor universitar

SUMMARY

The foundation of the Moldovan State, six and a half centuries ago, is perfectly integrated into the complex historical process of the configuration of medieval states conceived as superior form of organizing the social life within some well-established territorial spaces. These historical phenomena of major importance led to the establishment of some individual administrative systems within each newly created state. The elucidation of the process of forming the Moldovan State and the creation of its administrative system allows us to undertake analysis regarding the formation of state institutions and of administrative system of all levels.

14

Administrarea Publică, nr. 3-4, 2008

On procesul formării și dezvoltării Statului Moldovenesc se constituie, se consolidează treptat și evoluează ascendent sistemul tradițional de administrare, care contribuie substanțial la consolidarea statală și politico-administrativă. Concomitent, au evoluat structurile și formele administrației centrale și locale ale sistemului tradițional moldovenesc de administrare on constituire. Ca și on alte țări europene, din obligațiile slugilor personale ale domnului, care administrau curtea și domeniul domnesc, au luat naștere

funcțiile onalte de stat (dregătoriile).

Printre primele analize ale acestui fenomen istoric se evidențiază studiul renumitului istoric european din perioada interbelică Nicolae Iorga, intitulat “Apogeul puterii statului on timpul domniei de 50 de ani a lui Ștefan cel Mare, Domnul Moldovei”. Autorul demonstrează obiectiv că sub aspect comparativ, curtea domnească on componența marilor dregători ai domnitorilor Munteniei (Valahiei) și “aceea a moldoveanului Ștefan, fie chiar și on primii lui ani de domnie, se vede imediat

* Onceput on nr. 4 (2007), continuare on nr. 1 și 2 (2008).

superioritatea Moldovei”. On calitate de exemple evidente el aduce hrisoavele lui Ștefan cel Mare, on care “se văd apărond on el numeroși boieri mondri, a căror origine se poate urmări foarte bine on actele precedente privitoare la omprejurările interne sau externe, și la mulți se dau și numele de familie”.

Ierarhia dregătorilor din cadrul Sfatului Domnesc a fost stabilită pen-tru prima oară on cadrul reformelor administrative, elaborate și realizate de domnitorul Alexandru cel Bun. Anume lui oi atribuiau oncă pe timpuri specialiștii on istoria administrației publice meritul privind “formarea unui stat normal, conform ceremonialului”. Astfel, on primul sfert al sec. XV s-a stabilit următoarea structură ierarhică a Sfatului Domnesc:

- Domnitorul țării care se afla on f runte;
- urmau castelanii (de la curte, din familia domnească etc.);
- mării demnitari militari;
- porcălabii de Hotin, Cetatea Albă, Neamț, Roman și Orhei;
- mării dregători (curtenii), inclu-siv:
 - vornicul care se afla on fruntea lor;
 - spătarul;
 - vistiernicul;
 - postelnicul, numit de N.Iorga “cu-biculariul voievodului”;
 - paharnicul.

Domnitorul care se afla on fruntea instituției centrale a domniei era ajutat on exercitarea atribuțiilor sale supreme de un corp enorm de executori (agenți).

Acest proces a decurs pe verticală și instituțiile dregătorilor, care au evoluat treptat on funcționari de stat, se for-mau de sus on jos. Oncepond cu vorful piramidei ierarhice, după domnitor urmau diverși funcționari cu atribuții concrete, ce alcătuiau:

- Sfatul Domnesc (transformat cu oncepere din sec. XVI on Divanul Țării);
- corpul dregătorilor de curte, ce aveau funcții private;
- dregătorii (funcționarii) ce asig-urau raporturile dintre centru și administrațiile din teritoriu;
- funcționarii statului din cadrul administrațiilor ținutale, orășenești etc.

Drept consecință a reformelor ad-mini-strative ale domnitorului Alexan-dru cel Bun și a consolidării aparatului de stat din perioada domniei lui Ștefan cel Mare, a realizării unui complex integral de acțiuni diverse de ordin intern și extern, s-a constituit sistemul tradițional de administrare on Moldova istorică. Perfecționandu-se permanent, sistemul administrativ alcătuit din di-verse dregătorii, menite să sporească cot mai eficient controlul instituției domniei asupra tuturor teritoriilor țării, s-a oncheiat organizarea socială a statului, ce a favorizat dezvoltarea social-economică și culturală a Moldovei istorice. Treptat, dregătorii domnești au evoluat on funcționarii statului.

Astfel, funcționarii cu demnități publice și private on Statul Moldo-venesc se numeau dregători, iar instituțiile conduse de ei sau on cadrul

căroră activau, erau numite dregătorii. Dregătorul propriu-zis era un demnitar cu atribuții administrative, militare sau judecătorești on aparatul de conducere al statului. Avem tot temeiul să conchidem că on Moldova, ca și on majoritatea statelor medievale, au luat naștere din obligațiile slugilor personale ale domnitorului, care administrau curtea și domeniul domnesc, funcțiile onalte de stat, adică dregătoriile.

On funcție de esența conținutului și caracteristicile externe, dregătoriile (dar și demnitarii respectivi) se divizează on două categorii:

- cu funcții publice, de stat;
- cu funcții private, particulare.

Marii dregători participau, de obicei, la activitatea Sfatului Domnesc și a Marii Adunări a Țării. Subalternii lor și dregătorii mai mici aveau diverse atribuții atot la curtea domnească, precum și on țară.

Principalele dregătorii de stat on Moldova medievală erau următoarele:

Marele vornic - funcție instituită de fondatorul dinastiei Mușatinilor, domnitorul Petru I Mușat. El era conducătorul personalului curții domnești, fiind, de asemenea, comandant militar on timp de război și judecător principal on lipsa domnitorului. Acest onalt dregător avea funcții publice, judiciare, militare și, parțial, diplomatice. Iar ulterior, pe parcursul anilor 30 ai sec. XV, s-a produs dublarea acestor onalte funcții de stat: apare Marele vornic al Țării de Sus cu centrul administrativ la Dorohoi și Marele vornic al Țării de Jos (cu reședința la Borlad), autori-

tatea căroră se ontindea asupra unei și celeilalte jumătăți din Țara Moldovei. Marele vornic era cel dintoi boier on componența Sfatului Domnesc, avond și funcția de judecător al curții domnești, al ontregii țări. Instituția on care-și exercita funcțiile sale se numea vornicie.

Marele logofăt provine de la termenul grecesc “logothetis” (atestat documentar on Moldova din anul 1399), era șeful Cancelariei domnești și păstrătorul stampilei de stat (al sigiliului domnitorului). De asemenea, se ocupa de coordonarea activității diecilor, pisarilor și uricarilor. Marelui logofăt, logofătului al doilea și logofătului al treilea on cadrul Cancelariei domnești le revenea rolul de conducere și supraveghere. On Moldova istorică dregătoria de logofăt (inclusiv marele, al doilea și al treilea) era deținută numai de persoane laice. Toți subordonații lor, de asemenea și diecii, erau persoane laice. Specialiștii au determinat că din cei peste 540 de dieci, care activau on Moldova doar on prima jumătate a sec. XVII, numai un nume avea rezonanța bisericească (diacul din Bahna semna: Epifanie Bahnașul). Marele logofăt era primul demnitar, după marele vornic, on succesiunea membrilor Sfatului Domnesc și, uneori, on lipsa domnitorului sau a mitropolitului, prezida ședințele Sfatului. Logofătul al doilea era locțiitorul Marelui logofăt și logofătul al treilea - secretarul Marelui logofăt. On Moldova istorică mai erau coteva tipuri de logofeți, inclusiv:

- a) logofătul domnesc (sau de taină), care era secretarul particular al dom-

nitorului;

b) logofătul de vistierie, fiind secretarul vistieriei domnești;

c) logofătul de obiceiuri, fiind dregătorul ce avea atribuții de maestru de ceremonii etc.

Marele vistiernic (provine de la latinescul “vestiarius”) era marele dregător care avea on sarcina sa administrarea financiară a țării și a vistieriei statului. Vistieria era instituția medievală ce administra banii publici, tezaurul statului, fiind, de asemenea, și localul on care se păstra tezaurul public.

Marele spătar (provine de la termenul grecesc “spatharios”), pe lângă serviciile acordate domnitorului la diverse ceremonii, mai torziu avea și comanda călărimii (cavaleriei), on lipsa domnitorului era comandantul suprem al armatei Moldovei. Acest mare dregător era păstrătorul armelor domnitorului și purta sabia de ceremonii (și, sau buzduganul), ca simbol al atribuțiilor sale de comandant de oștiri. On subordinea lui se afla spătarul, care era un dregător de rang mic cu onșărcinarea de a păzi ordinea publică la sate, on timp de pace. On timpul războiului el avea atribuții militare.

Marele stolnic (provine de la slavonescul “stolniku”) era dregătorul ce purta grija mesei domnitorului, fiind șeful bucătarilor, al pescarilor și al grădinarilor. Oi erau subordonați stolnicii, care erau dregătorii domnești ocupați de strongerea dijmei din pește etc.

Marele paharnic (provine de la ter-

menul “pahar” de origine maghiară -“pohar” și sorbo-croată -“pehar”) servea personal pe domnitor, gustond băutura onaintea acestuia pentru a se convinge că nu era otrăvită. El administra, de asemenea, toate viile domnești, pivnițele cu vin ale domnitorului etc.

Marele postelnic era secretarul domnitorului pentru relații externe, ce se mai numea și Mareșal al curții domnești. Lui oi era subordonat Postelnicul (sau Stratornicul) - cel mai apropiat și cel mai de oncredere sfetnic al domnului, ce se ongrijea de camera de dormit a domnitorului, administra toate slugile de la curte. Avea, de asemenea, onșărcinarea să primească ambasadorii și să-i prezinte domnitorului.

Clucerul (provine de la cuvântul slavon “cluci” - cheie) avea cheile cămărilor cu provizii. Referitor la acest dregător, clucerul, vom menționa, că mai ontoi apare on Moldova, fiind atestat deja la 12 mai 1435. On Muntenia, el apare cu coteva decenii mai torziu *.

Marele armaș se ocupa de executarea sentințelor de condamnare la moarte. Prima atestare documentară a armașului este de la 13 martie 1489** , on atribuțiile căruia intra aplicarea pedepselor decise de domnie (respectiv, de stat), inclusiv decapitarea.

Marele armaș era un important dregător domnesc. Printre atribuțiile de bază se număra, de asemenea, supravegherea onchisorilor și executarea sentințelor, inclusiv a celor capitale. Funcția de armaș este atestată documentar on timpul domniei lui Ștefan

cel Mare, cu oncepere din anul 1489. On atribuțiile acestui dregător domnesc se mai includea și supravegherea orchestrei militare. Instituția condusă de marele armaș se numea armășie.

On activitatea sa marele armaș avea subordonați armășeii din centru și din teritoriu. Aceștia erau, practic, niște oșteni ce se ocupau de executarea poruncilor date. Principalele lor atribuții constau on prinderea hoților și a criminalilor, precum și a boierilor onvinuși de hiclenie sau care intenționau să fugă din țară.

Către mijlocul sec. XV mai apare un dregător on sistemul administrativ privat al Moldovei numit șulger. On atribuțiile acestui dregător de curte, prima mențiune oficială a căruia a fost atestată on documente la 13 iunie 1456***, intra grija de aprovizionare cu carne a curții domnești, hrana oaspeților, delegațiilor străine etc.

De asemenea, dregător cu funcții private la curtea domnească era și medelnicerul. Acest dregător a fost atestat documentar pentru prima dată on anul 1463 și era preocupat de vesela domnească, de activitatea bucătăriei de la curtea domnitorului.

Documentele istorice atestă că pe o treaptă mai jos de acești mari dregători se aflau numeroși demnitari ai curții domnești, care ondeplineau diverse

funcții militare și administrative. Aceștia erau funcționarii subalterni, care purtau același titlu, precum marele dregător, numai cu adăugirea prefixului de “al doilea ori al treilea logofăt, vornic, vistiernic etc.”

La rondul lor, acești dregători se ompărteau și ei on două grupe:

- a) de stat și
- b) de curte.

On contextul evoluției istorice a funcțiilor administrative, un loc tot mai distinct ol ocupau slugile marilor dregători.

Aceștia erau, on primul rond, vorniceii, spătăreii, bănișorii, păhărniceii etc., care aveau ca sarcini mobilizarea locuitorilor la diverse prestații.

De exemplu, oncepond cu sec. XVI, de Marele vistiernic țineau numeroși slujbași fiscali ca: birarii - perceptorii birurilor, care aveau fiecare altă denumire on funcție de birul strons, inclusiv: gostinariii - pentru birul de porci; albinarii - pentru birul de stupi; oierii - pentru birul de oi; fonarii - pentru birul de fon etc.

Acești funcționari făceau tot posibilul să se deosebească on slujba lor față de marii dregători sau chiar de domnitorul țării.

Dregătorul ce purta titlul de Marele cămăraș era preocupat de administrarea cămării domnești. Printre atribuțiile

* Clucerul on Muntenia a fost atestat tocmai la 25 august 1469, preocupat cu aprovizionarea curții domnești.

** Armașul on Principatul limitrof cu hotarul de sud al Moldovei este atestat pe la 1460.

* On țara vecină, Muntenia, șulgerul este atestat documentar la 7 noiembrie 1480.

principale ale acestui dregător se numărau: administrarea tuturor veniturilor, deosebite de veniturile publice ale vistieriei, pe care le avea domnitorul din dările precepute de la locuitorii torgurilor și ai satelor domnești, diferite amenzi etc.; supravegherea activității negustorilor, ce trebuiau să-și vândă mărfurile în conformitate cu regulile stabilite. În subordonarea Marelui cămăraș se aflau: cămărașul de izvoade (secretarul la logofeție), cămărașul de ocnă (administratorul și casierul ocnelor de sare), cămărașul de rafturi (ce avea grija hamurilor și șelăriilor curții domnești), cămărașul de sulgerie, cămărașul de jitniță, cămărașul de catastife etc. De asemenea, în contact cu acești dregători mari și mici mai activa cămărășelul, fiind un slujitor al iatacului domnesc.

Subalternii marilor dregători de la curte, adică ai celor cu atribuții private, se numeau curteni. Toți curtenii aveau obligații militare și făceau parte din oastea cea mică a domnitorului, constituind corpul de căpitani al oștirii.

Dregătoria privată a paharnicului în sec. XV-XVI se mai numea în documente și ceașnic. De asemenea, exista și un ceașnic separat al doamnei, adică al soției domnitorului.

Dregător de rang mic era și aprodul. Acest tip de dregători provenea din rondurile feciorilor de boieri, pe care-i amplasau la curtea domnească pentru a sluji domnitorului în calitate de valeți sau scutieri. Scopul principal al acestora era de a face carieră.

Oficial, funcția de aprod în Mol-

dova a apărut în sec. XV. Aprozii erau subordonați vătavului de aprozi. În atribuțiile lor principale intra paza curții domnești, mobilizarea locuitorilor la diverse munci în folosul domnitorului, oncasarea unor dări de la populație, aducerea forțată în fața Divanului domnesc a celor făcuți vinovați și sancționați (se numeau la general “ompricinați”), aplicarea unor pedepse ușoare etc. Aprozii îl asistau pe domnitor și în campaniile militare, pe compul de luptă. Spre exemplu, era cunoscută ontregii țării fapta aprodului Purice, care i-a salvat viața lui Ștefan cel Mare în bătălia de la Șcheia, cedându-i propriul său cal etc.

Începând cu prima jumătate a sec. XVI, în Moldova pătrunde oficial un funcționar de stat turc numit “arcală”. Acesta era cel mai înalt demnitar al Imperiului Otoman din țară, care lua sub protecția sa pe domnitorul Moldovei după confirmarea sa de către sultan, adică după învestirea în funcție și primirea firmanului de domnie.

Specificul respectiv de implantare a elementelor străine în administrația moldovenească, la nivel central, consta în factorul major de impunere forțată în cadrul Sfatului Domnesc a supraveghetorului otoman, numit divan-efendy, ce avea un rol decisiv în activitatea administrativă. Ulterior, sub influența masivă a acestui demnitar străin, Sfatul Domnesc și-a schimbat chiar și denumirea sa tradițională, moldovenească, devenind cu numele impropriu sistemului autohton de administrare – Divan Domnesc.

Făcând o totalizare cantitativă, vom remarca că corpul de mari dregători, practic, era același on ambele Principate Dunărene din spațiul de la Dunăre și până la Carpați – Moldova și Muntenia. Acesta era determinat de organizarea politico-administrativă similară a celor două țări. De fapt, această asemănare și evoluție politică foarte apropiată a fost remarcată oncă acum trei secole și ceva de cronicarul moldovean Miron Costin - autorul remarcabilelor cronici istorice. Cronicarul a vizitat, on repetate ronduri, Muntenia și a constatat că, cu excepția banului și a hatmanului, “celelalte dregătorii sunt cu aceleași numiri și cu aceleași slujbe”.

Această similitudine caracteristică a condus la schimbări foarte frecvente de domnitori și mari dregători ontre ambele state. Specialiștii on domeniu consideră că dregătorii se transferau dintr-o țară on alta și viceversa datorită schimbării domnitorilor, pe care ei, de obicei, oi onsoțeau.

On ansamblu, cele mai multe dregătorii și demnități publice le-au ocupat următoarele personalități din istoria sistemului tradițional de administrare (fără o respectare strictă a cronologiei istorice):

- marele dregător Ivan Noroceia din Răzvad, pe care ruda sa Petru Șchiopul, domnitorul Moldovei, l-a inclus on Sfatul Domnesc, fiind inițial porcălab (1589-1591), apoi mare vornic al Țării de Sus (1591-1592) și mare hatman (on 1593);

- hatmanul Andrei (Corcodel), originar din Moldova, care a deținut

dregătoriile de logofăt al treilea (1583), iar apoi - de mare porcălab (1584-1586), mare hatman (1586-1589) și (1591-1592), ajungond și mare vornic al Țării de Sus;

- marele boier Corstea, venit on Moldova cu domnitorul Simion Movilă, a deținut dregătoria de mare porcălab (1602-1607);

- marele vistiernic Dumitrache Cantacuzino a fost numit on funcție de trei ori și a activat on această dregătorie: on anul 1616, apoi on anii 1617-1618 și on 1623. Această personalitate marcantă on istoria administrației de stat a mai fost și mare paharnic (1616-1617);

- ontemeiitorul cunoscutei familii boierești Costin, boierul Iancu Costin, după stabilirea sa on Moldova, a exercitat inițial funcția de postelnic al doilea (1625-1626), on anul 1627 a avansat pe scara ierarhică și a fost numit on dregătoria de mare postelnic, deținond-o până on 1630, on anul 1631 din nou este numit mare postelnic, apoi ajunge și mare hatman (1633-1634);

- marele postelnic Gheorghe Catargi (1622-1623), după ce deține aceeași dregătorie on Muntenia, revine on Moldova on funcția de mare postelnic (1626), fiind apoi numit on calitate de mare porcălab, activond pe parcursul anilor 1627-1628 și apoi on 1631;

- dregătorul Nestor Ureche a fost mare vornic al Țării de Jos on perioada 1596 - 1601, fiind unul dintre cei mai activi susținători ai domnitorului Ieremia Movilă;

- marele dregător Dumitrache Chiriță, zis Paleologu, cumnatul aceluiași domnitor, a fost mare porcălab

pe parcursul anilor 1597-1600;

- Constantin Cantacuzino a deținut dregătoria de mare paharnic (1624-1625);

- marele vistiernic Alexandri a fost numit de două ori în această dregătorie importantă (1612-1615 și 1621);

- diverse funcții onalte de stat a deținut în Moldova Necula Catargi, fiind mare postelnic (1627) și mare vistiernic (1628-1629), după revenirea în Moldova, Vasile Lupu îl numește din nou în dregătoria de mare vistiernic (în 1638, apoi în 1639-1640);

- Apostol Catargi (nepotul precedentului) a fost mare paharnic (1622-1623), revenind apoi în Moldova în aceeași dregătorie (în 1631), este numit mare vistiernic (1634) și a deținut circa un deceniu consecutiv funcția de mare postelnic (1635-1643);

- vestitul cărturar moldovean Nicolae Milescu a îndeplinit inițial funcțiile de gramatic și apoi ajunge mare spătar (anii 1653-1659);

- Gordon din Criva a deținut importante dregătorii, inclusiv în anul 1621, mai întâi a fost mare vornic în Moldova și apoi mare porcălab, în cea de-a doua revenire în țară devine din nou mare spătar și a deținut această dregătorie în perioada 1624-1625;

- interesantă a fost și evoluția funcțiilor administrative deținute de dregătorul Mihai Fortuna: inițial a activat în Moldova în calitate de mare comis (1616-1617) și mare paharnic (1617-1618), fiind din nou mare comis pe parcursul anilor 1624-1629; este important că calitățile sale de funcționar

au fost onalt apreciate de domnitorul Vasile Lupu, devenind apoi unul din principalii săi dregători pentru o perioadă îndelungată: mai întâi este numit în funcția de mare postelnic (1633-1634), apoi în repetate rânduri a deținut dregătoria de mare porcălab (1635-1636, 1643-1646), fiind numit din nou și mare comis (1639-1640);

- marele dregător Aslan, o rudă a domnitorului Petru Șchiopul, și-a început activitatea administrativă încă în timpul domniei lui Radu Mihnea în Moldova, fiind numit în 1617 mare porcălab, după revenirea sa în Moldova deține dregătoria de mare vornic (1624-1625);

- dregătoria de mare cămăraș a deținut-o în Moldova Toderășco Sturza (1657);

- mare dregător în cea de-a doua jumătate a sec. XVII a fost Lupașco Buhuș, cumnatul domnitorului Moldovei Gheorghe Duca: mare jîtnicer (în 1664), apoi porcălab (1665), mare șulger (1665-1666), mare șetrar (1667-1668), mare paharnic (1669) și apoi din nou mare jîtnicer (1669-1771). Acest funcționar moldovean a deținut, practic, cele mai multe și diverse dregătorii;

- în 1711, când pe la Soroca au trecut armatele ruse comandate de Petru I cel Mare, mare porcălab al cetății și ținutului Sorociei era Simion Afendik;

- conform relatărilor cronicarului Enache Cogălniceanu, domnitorul Moldovei Ioan Calimah îl numește în 1758 pe marele stolnic Constantin Cogălniceanu mare serdar de Chișinău;

- la 30 mai 1757 căpitan de Soroca era Leon Imbo etc.

Astfel, aceștia sunt unii dintre principalii dregători care au activat în cadrul organelor administrației centrale din Moldova istorică.

Structura și atribuțiile Sfatului Domnesc în Moldova istorică s-au dezvoltat în continuare și s-au consolidat definitiv, începând în perioada domniei lui Ștefan cel Mare. Domnitorul efectuează un șir de completări, păstrând aceeași ordine a curtenilor, el modifică, de asemenea, componența Sfatului Domnesc. În consecință, rangul și titulatura membrilor corespunde numai parțial cu cea stabilită în perioada lui Alexandru cel Bun. Ștefan cel Mare a desființat unele dregătorii mai vechi, inclusiv cea de ploșcar. El a ridicat considerabil rolul porcălabului de Suceava, punându-l mai presus chiar decât spătarul. Această dregătorie a evoluționat în portar de Suceava, care mai târziu, de la mijlocul sec. XVI, „după moda polonă fu numit hatman”.

Marele dregător Costea Andronic, de exemplu, fiind membru al Sfatului Domnesc încă din anul 1437, era un apăsător susținător al domnitorului minor Alexandru.

Importantă funcție administrativă era cea de portar de Suceava din timpul domniei lui Ștefan cel Mare, pe care o deținea boierul Luca Arbure. Însă ultimul era ostil puterii centralizate, pentru care opta domnitorul. Documentele istorice atestă că Luca Arbure a complotat împotriva lui Ștefan cel Mare. După plecarea în neam, acesta a

portar de Suceava Luca Arbure a avut o influență decisivă în eșalonul de vârf al administrației domnitorului Bogdan III. Începând cu anul 1517, a devenit chiar tutorele noului domnitor minor Ștefăniță Vodă. Însă peste puțin timp, în aprilie 1523, a fost scos de lângă domnitor din onaltă funcție de portar de Suceava. Fiind acuzat de hienenie, marele demnitar Luca Arbure a fost decapitat la porunca lui Ștefăniță Vodă.

Sunt atestați documentar mai mulți porcălabi, care au administrat cetățile și ținuturile la diferite etape. Bunăoară, în perioada domniei lui Ștefan cel Mare erau cunoscuți porcălabii de cetatea Chilia Ivașco și Maxim, care la 14 iulie 1484, miercuri, după 8 zile de asediu al turcilor, au pierdut cetatea moldovenească de la Dunăre. La 5 august 1484, porcălabii de Cetatea Albă Gherman și Ioan, de asemenea, au fost nevoiți să capituleze în fața agresiunii turcești, după un îndelungat asediu.

În evoluția istorică a procesului de consolidare a Sfatului Domnesc un mare rol i-a revenit ulterior domnitorului Petru Rareș (1527-1538, 1541-1544). Chiar de la începutul lunii martie 1529, el a operat mai multe remanieri în Sfatul Domnesc. Între acestea, murise marele vornic Hrană și, la 9 martie, în locul lui a fost numit în dregătorie de mare vornic și membru al Sfatului Domnesc Grozav. Ultimul trecut de la dregătorie de mare porcălab de Roman și în calitate de mare porcălab a fost numit Zbierea. La rândul său, acest nou porcălab a lăsat

vacantă dregătoria de mare stolnic. On această funcție domnitorul a numit pe Toader, fratele său de pe mamă, adică fiul Mariei Rareș de la Horlău.

On această componență neschimbată Sfatul Domnesc s-a aflat până al 23 aprilie 1530. La acea dată Toader, fratele domnitorului, a fost numit mare porcălab de Hotin. Membru al Sfatului Domnesc devine atunci și marele ceășnic Popescu.

Domnitorul Petru Rareș a fost primul care l-a lansat on viața publică pe fiul nelegitim al lui Bogdan III, viitorul domnitor Alexandru Lăpușneanu. On timpul celei de-a doua domnii Petru Rareș l-a numit mare stolnic și, astfel, Alexandru Lăpușneanu și-a onceptut activitatea on cadrul organelor de administrare.

De rond cu aceștia, și marele logofăt Toader Bubuiog a deținut dregătorii onalte on timpul domniei lui Petru Rareș, fiind frate de pe mamă al domnitorului. Acest onalt dregător deține mai torziu și funcția de mare porcălab de Hotin, onșă ulterior și-a pierdut și viața, on decembrie 1538, cond Petru Rareș a declarat războiul antiotoman.

Foarte important era că se promova consecvent principiul stabilității on sistemul administrativ moldovenesc privind desemnarea și respectarea numirii moștenitorului tronului. Aceasta se confirma și prin faptul că la nivel central fiul legitim al domnitorului, Bogdan Rareș, care a rezultat din prima căsătorie, cu oncepere din anul 1528 și până on 1534, continua să apară on

facto, moștenitor al tronului).

Dregătoria marelui spătar este atestată documentar on cadrul reformelor administrative ale lui Alexandru cel Bun. Primul mare spătar apare on documente din anul 1432. Această dregătorie a fost deținută de marele spătar Dienie până on anul 1445. Important este că, deși situația politică on țară on acea perioadă era extrem de instabilă, acest dregător s-a menținut on funcție mai bine de 10 ani. Apoi, oncă din perioada domniei lui Alexandru cel Bun, este atestat marele dregător Ivan Cupcici, membru al Sfatului Domnesc din anul 1422. Din perioada domniei lui Ștefan II (august 1442 - 13 iulie 1447) on Sfatul Domnesc se manifesta activ marele lui dregător Mircea Dulcescul, supranumit de contemporanii săi pentru capacitățile oratorice fenomenale "Limbă dulce"*.

Unul dintre primii adepți ai lui Ștefan cel Mare la urcarea sa la tronul Moldovei a fost Ion Dobrul. Acest mare dregător devine membru al Sfatului Domnesc deja on anul 1457. El apare on documentele domnitorului drept primul martor on tratatul de pace din 4 aprilie 1459. Vărul domnitorului, marele dregător Duma, fiul lui Vlaicu, era membru al Sfatului Domnesc din anul 1469. Domnitorul l-a trimis on solie on Ungaria on anul 1475. Membru al Sfatului Domnesc devine on 1497 și marele dregător Dumșa, nepotul lui Ștefan cel Mare și fiul surorii sale Sora.

De asemenea, a fost dregător al lui Ștefan cel Mare și Giurgiu Dolh, mem-

*) Analogic, on antichitate oratorului grec Dio Chrysostomos era numit similar, ceea ce on traducere onsemna "Gură de aur".

bru al Sfatului Domnesc din 1503. Anterior, on anii 1483 și 1496, el a fost solul domnitorului on Lituania, urmărind obiectivul dezvoltării relațiilor politice bilaterale.

Abilitățile politice și diplomatice deosebite ale lui Ștefan cel Mare s-au răsfrunt pozitiv asupra funcționarilor de stat mari și mici. Bunăoară, marele dregător Duma Braevici, care era membru al Sfatului Domnesc din anul 1441 și inițial ol susținea pe domnitorul Petru Aron, onsoțindu-l chiar și on pribegie on Polonia, s-a convins repede de superioritatea politică a lui Ștefan cel Mare și a revenit on țară, devenind unul dintre cei mai aprigi adepți ai lui. Printre primii și cei mai fideli adepți ai lui Ștefan cel Mare se numără, de asemenea, marele dregător Ion Boureanu. El era membru al Sfatului Domnesc cu oncepere din anul 1454 și a deținut onalte dregătorii on continuare, susținondu-l pe eminentul domnitor.

Marele dregător Costea, fiul lui Dan, ce activa on cadrul Sfatului Domnesc oncă din anul 1437, s-a refugiat la urcarea la tron a lui Ștefan al III cu fostul domnitor Petru Aron. Mai apoi, s-a orientat foarte repede on situația politică creată atunci, acceptond onvitația lui Ștefan cel Mare și deja on 1458 a revenit on Moldova. Acest mare dregător a deținut onalte funcții de stat și on continuare.

Primul porcălab cunoscut de la onceputul domniei lui Ștefan cel Mare a fost marele boier Costea. Acest dregător de stat deținuse deja onalta funcție de porcălab on anii 1448-1453. Astfel, porcălabul Costea dispunea

deja de o experiență solidă on această dregătorie.

Marele vornic Crasnăș, numit on funcție de Ștefan cel Mare, activa on Sfatul Domnesc din anul 1458. Era un dregător activ și se bucura de susținerea domnitorului. Onsă a căzut on dizgrație pentru faptul că on bătălia cu ungurii de la Baia (1478) a onlesnit fuga regelui rănit Matei Corvin și din ordinul lui Ștefan cel Mare a fost executat. De fapt, drept consecință a acelei bătălii victorioase pentru moldoveni, au fost decapitați mai mulți dregători și comandanți on diferite funcții: unii au fost onvinuiți de domnitor de onaltă trădare, iar alții - pentru că nu au luptat cu destulă vitejie.

Marele dregător Crasnăș (zis Giurgea), care activase și anterior, a fost descendent din familia Crasnăș. El era membru al Sfatului Domnesc oncă din 1540. Fiind rudă cu marele boier Luca Arbure, on anul 1541 a fost onvinuit de hienie și executat.

O influență deosebit de mare on sistemul de administrare avea marele dregător Petre Cărăbăț. On perioada domniei lui Bogdan III, on anul 1515, devine membru al Sfatului Domnesc. On dregătorie de mare staroste, la 9 august 1518, on timpul minoratului domnitorului Ștefăniță, a condus oastea moldovenească și un mic detașament polonez, distrugond hoardele tătărăști trimise on Moldova la porunca sultanului turc. Datorită acestei victorii, i-a crescut considerabil autoritatea on țară.

Onsă mai torziu, on anii 20 ai sec.

XVI, marele dregător Petre Cărbăbăș s-a situat on fruntea unei mișcări de boieri răzvrățiți ompotriva lui Ștefăniță Vodă. Domnitorul a reușit să onăbușe această mișcare boierească on anul 1523 și, pentru a evita represiunile respective, organizatorul răzvrățiților s-a refugiat on Muntenia. On situația creată, domnitorul i-a confiscat averea acestui onalt dregător. Documentele atestă că Petre Cărbăbăș revine curond on Moldova, Ștefăniță Vodă ol grațiază și deja on anul 1525 este atestat on importanta funcție de mare vornic.

Renumite personalități de stat au ieșit din sonul dinastiei familiale Barnovschi. Deja on perioada domniilor urmașilor lui Ștefan cel Mare este atestat documentar marele dregător de stat Onofrei Barnovschi, membru al Sfatului Domnesc din anul 1524. On timpul domniei lui Petru Rareș acest dregător avansase deja on funcția importantă de Portar de Suceava. El s-a acoperit de glorie alături de vornicul lui Petru Rareș, Grozav (membru al Sfatului Domnesc și el, de asemenea, din 1524), cond on iunie 1529, la porunca domnitorului, a condus oastea moldovenească on lupta de la Feldioara, obținond o strălucită victorie. Onsă on continuare a fost totuși onvins de oastea poloneză on bătălia de la Gwozdzic din anul 1531, drept consecință Moldova a pierdut Pocuția. Marele dregător a avut, astfel, o soartă tragică, fiind bănuț de Petru Rareș de trădare. La porunca domnitorului urma să fie executat, onsă curond, la intervenția boierilor, a fost grațiat.

Bunicul viitorului domnitor Miron Barnovschi, marele dregător Toma Barnovschi, este atestat on Sfatul Domnesc din anul 1563. Acest dregător de stat a avut o contribuție considerabilă la detronarea lui Despot Vodă (1563) și la alegerea noului domnitor al țării Ștefan Tomșa.

Tatăl domnitorului Miron Barnovschi, marele dregător Dumitru Barnovschi, era membru al Sfatului Domnesc din anul 1597.

On onalta funcție de mare logofăt era atestat documentar on anul 1542 dregătorul Petre Corcovici. Curond, din 1545, el devine membru al Sfatului Domnesc. Apoi, către mijlocul secolului respectiv, marele logofăt Petre Corcovici a fost trimis de domnitor ontr-o solie la Moscova.

Funcția de mare logofăt a deținut-o ontre anii 1443-1456, cu unele ontreruperi, cunoscutul demnitar Mihi. El a deținut și alte importante dregătorii. Conducond on toamna anului 1455 o solie moldovenească la Poarta Otomană, mai apoi devine unul dintre inițiatorii capitulării de la Vaslui a mării boierimi, prin care Moldova se obliga să plătească haraci Imperiului Otoman on sumă de 2 mii de galbeni. On primăvara anului 1456 a fost trimis la Istanbul să ducă sultanului primul tribut. Onsă la urcarea lui Ștefan cel Mare la tronul Moldovei s-a refugiat on Polonia.

Una dintre cele mai lungi cariere politice de dregător on Moldova medievală a avut marele dregător Radu Gangur. Devenind membru al Sfatului

Domnesc încă on anul 1455, aproape 40 de ani a deținut onalte funcții dregătorești. De asemenea, comparativ o perioadă ondelungată, fiind numit on funcție de Ștefan cel Mare, a deținut dregătoria de mare porcălab de Orhei Vechi, fiind on fruntea acestui oraș-cetate din anul 1478 și până on 1490.

Discipol al domnitorului Ștefan cel Mare a fost și marele dregător Hărman. El a activat on Sfatul Domnesc cu oncepere din anul 1469, deținond mai multe dregătorii onalte. De asemenea, a fost membru al soliei lui Ștefan cel Mare on Cracovia, trimisă on aprilie 1499 pentru oncheierea păcii cu Polonia.

On perioada domniei lui Ștefan al III-lea cel Mare este atestat pentru prima dată și marele dregător Iațco Hudici. On componența Sfatului Domnesc a onceput să activeze din anul 1464. Acest dregător a fost ontemeiitorul familiei Movilă, care a dat Moldovei medievale o dinastie ontregă de domnitori.

Cumnatul lui Ștefan cel Mare, marele dregător Isaia, era membru al Sfatului Domnesc din anul 1457. Onă fiind onvinuit on hiclenie, la 16 ianuarie 1461, ompreună cu alți boieri-complotiști a fost decapitat din porunca domnitorului.

Unul dintre cei mai credincioși dregători ai lui Ștefan cel Mare a fost marele dregător Eremia. Pentru slujba sa și meritele deosebite față de domnie, on anul 1481, domnitorul l-a inclus on componența Sfatului Domnesc. Important, că un alt funcționar onalt, cu același nume (după unele date, posibil, chiar aceeași persoană) a fost marele vistiernic Eremia, ce se bucura de toată

oncrederea lui Bogdan III încă de la onceputul domniei sale. Deja on anul 1506, ultimul a fost solul domnitorului la Veneția. Bogdan III l-a avansat mereu on dregătorii și, pentru merite deosebite, on 1516 l-a inclus pe marele dregător Eremia on componența Sfatului Domnesc.

On perioada domniei domnitorului minor Ștefăniță Vodă marele vornic Gonțea a fost ridicat la tron on timpul unei răscoale a marilor boieri ce s-a produs on anul 1523. Onă foarte curond el a fost onvins de oștirile credincioase domnitorului ales.

Marele vornic Grozav era membru al Sfatului Domnesc din anul 1524. Domnitorul Petru Rareș l-a susținut, de asemenea, on această dregătorie. Acest mare dregător a condus la 22 iunie 1529 călărimea moldovenească on lupta de la Feldioara și a obținut o victorie strălucită asupra oastei săsești.

Nicoară Hora, deși avea funcția doar de cămărășel, on anul 1538 l-a prevenit pe Petru Rareș de trădarea boierilor. On continuare, devine mare dregător și din anul 1541 este membru al Sfatului Domnesc.

S-a manifestat activ on Sfatul Domnesc, cu oncepere din 1527, marele dregător Mihuc. On calitate de portar de Suceava, el a fost comandantul oastei moldovene on bătălia de la Obertyn (oraș on Polonia, longă Colomeea) la 23 august 1531. Acest mare dregător i-a salvat de la moarte pe Vlad, porcălabul de Hotin, și pe dregătorul Onofrei Barbovschi, considerați de Petru Rareș vinovați de onfrongerea de la Gwozdiec (Pocuția). Onă mai torziu, on timpul

invaziei din 1538 a turcilor conduși de sultanul Suliman I Magnificul, l-a trădat și pe domnitorul Petru Rareș, dizolvând armata și supunându-se marionetei turcești Ștefan Lăcustă (a fost totuși executat după revenirea lui Petru Rareș on a doua domnie).

Fiind membru al Sfatului Domnesc din anul 1552, marele dregător Sava Capotă, a fost implicat de diverse grupări boierești on lupta pentru domnie. Documentele istorice atestă participarea activă a acestui dregător la complotul hatmanului Simion Negrilă (de asemenea, on Sfatul Domnesc din 1552) care, deși era dregător al domnitorului Alexandru Lăpușneanu, după destituirea sa din funcție, a uneltit ompotriva domnitorului. Fiind demascat, a fost ontemnițat la Suceava (de unde fugе on Polonia, apoi la Istanbul). Ambii dregători - Sava Capotă și Simion Negrilă - erau foarte consecvenți on susținerea candidaturii lui Constantin Rareș, fiul lui Petru Rareș, la tronul Moldovei. Sava Capotă a fost mai torziu, on 1565, printre partizanii pretendentului la domnie Ștefan Mozgă, luptond ompotriva lui Alexandru Lăpușneanu.

Marele dregător Avram Banilovschi era membru al Sfatului Domnesc din anul 1562. Anterior, on perioada 1535-1546 a fost diac, on care calitate participa la multiple misiuni diplomatice, inclusiv on Polonia, Lituania și Țara Românească.

Către mijlocul sec. XVI se include on viața publică și boierul moldovean Corstea Balș. Rolul lui crește, on special, după ce s-a căsătorit cu Evdochia, fiica

domnitorului Alexandru Lăpușneanu. Altă fiică a acestui domnitor, Chiajna, era soția logofătului Vasile Bălțatul.

Boierul Ion Carghiuzel, fiind credincios domnitorului Ioan Vodă cel Viteaz, deținea, de asemenea, onalte dregătorii. Acest mare dregător era membru al Sfatului Domnesc cu oncepere din anul 1569.

Documentele istorice ol atestă on plan pozitiv pe porcălabul moldovean Vlad care on anul 1531 a condus detașamentele onarmate on cadrul luptelor moldo-polone din Pocuția.

Familia de boieri Huru din Moldova a dat importanți dregători pentru sistemul de administrare centrală și locală. Danciul Huru, bunăoară, a fost circa două decenii consecutiv mare porcălab de Neamț (1528-1548). Din ordinul lui Petru Rareș, a condus cu succes mai multe expediții militare. Marele dregător Lupe Huru, socrul domnitorului Ioan Vodă cel Viteaz, a devenit membru al Sfatului Domnesc din 1572. On anul următor, 1573, ultimul era atestat porcălab de Hotin.

Porcălab de Hotin on anul 1598 era și marele dregător Gheorghe Izlozeanu (fiica lui, Elizaveta, era soția domnitorului Ieremia Movilă), deținond mai apoi și alte dregătorii on stat.

Reprezentanții onaltului cler activau, de asemenea, on cadrul Sfatului Domnesc și jucau un rol considerabil on viața politică a Țării Moldovei. Oncepond cu o activitate de semnificație supremă de “a unge” domnitorii, ei participau la luarea celor mai importante decizii ompreună cu marii demnitari de stat.

O argumentare veridică a acestor

teze servește analiza situației oficiale a mitropoliților Moldovei pe parcursul jumătății a doua a sec. XVI. La începutul acestei perioade zbuciumate, episcopul de Roman Gheorghe (1548-1551) a fost onscăunat on 1551 ca Mitropolit al Țării Moldovei, susținut direct de domnitorul Ștefan Rareș. Onsă soarta acestui mitropolit a fost extrem de tragică. Deja on anul următor, 1552, a fost onlăturat din scaunul mitropolitan și din Sfatul Domnesc de noul domnitor Alexandru Lăpușneanu, văzându-se nevoit să pribegescă prin Polonia (din 1564 a activat la mănăstirea Bistrița). Onsă, cu urcarea la tronul Moldovei a lui Ioan Vodă cel Viteaz, on anul 1572, din porunca domnitorului, fostul mitropolit Gheorghe a fost ars pe rug.

On anul 1572, odată cu promovarea la tron a domnitorului Ioan Vodă cel Viteaz, membru al Sfatului Domnesc a devenit și marele dregător Ion Golia. Fiind on dregătoria de mare logofăt, curond el a devenit unul din adversarii politici ai domnitorului. Pentru a evita războiul cu oștirile otomane, Ion Golia i-a cerut on mod ultimativ domnitorului să se supună turcilor sau să părăsească Moldova.

Activitatea marelui dregător Dingă a cunoscut interesante metamorfoze politice. Documentele ol atestă on Sfatul Domnesc din anul 1570. Ompreună cu marele logofăt Drăgan, a fost solul domnitorului Bogdan Lăpușneanu la regele Poloniei (1570). Onsă curond, on 1572, marele dregător Dingă a trecut de partea noului domnitor Ioan Vodă cel Viteaz. Marele spătar Drăgan a rămas credincios lui Bogdan Lăpușneanu, el a

mai efectuat o solie on Polonia pentru a cere ajutor ompotriva concurentului la domnie. Onsă suferind onfrongere, mai torziu, l-a onsoțit on pribegie pe domnitorul detronat Bogdan Lăpușneanu on Polonia.

Membrul al Sfatului Domnesc din anul 1578, marele dregător Gheorghe, era nepotul domnitorului Petru Șchiopul. După moartea domnitorului a devenit tutore al fiului său Ștefan.

Specialiștii ol consideră drept primul cărturar moldovean, care a scris cu litere latine (trecondu-se de la alfabetul chirilic) pe logofătul Luca Stroici. Acest mare dregător era membru al Sfatului Domnesc din anul 1580. Activează on diverse dregătorii mai bine de 10 ani și on 1591 părăsește Moldova, onsoțindu-l pe domnitorul detronat Petru Șchiopul on Polonia. On această țară străină este primit peste un an ca nobil al coroanei polone, fenomen ontolnit foarte rar on practica medievală.

Curond, marele dregător Luca Stroici a revenit on Moldova ompreună cu domnitorul Ieremia Movilă. Domnitorul ol avansează on dregătoria de mare logofăt. Această funcție onaltă a deținut-o timp de 26 de ani(!) consecutiv - caz fenomenal pentru situația politică instabilă din Moldova de după Ștefan cel Mare. Aceste performanțe politice vorbesc de baza obiectivă – dregătorul a fost apreciat unanim de specialiști drept cel mai onvățat boier al vremii sale. Astfel, marele logofăt Luca Stroici a fost primul funcționar care semna actele cu litere latine, scriind astfel: Stroicz.

Marele dregător, Petre Albotă, a devenit membru al Sfatului Domnesc

on 1572. Bucurându-se de oncrederea totală a domnitorului Alexandru Lăpușneanu, se ocupa, on special, de politica externă a Moldovei, a fost solul diplomatic al domnitorului on Polonia. Era un dregător fidel și foarte credincios domnitorului, onsoțindu-l pe Alexandru Lăpușneanu chiar și on surghiun după prima sa domnie.

Cu oncepere din anul următor, s-a manifestat on activitatea Sfatului Domnesc marele dregător Eremia (zis și Cernăușeanul). Deși a fost promovat de domnitorul Ioan Vodă cel Viteaz, on 1574 el a devenit principalul trădător al domnitorului, care a ontreprins acțiuni militare de amploare on scopul scuturării jugului turcesc. Fiind trimis ontr-o misiune foarte importantă on fruntea unor trupe, pentru a ompiedica trecerea armatelor turcești peste Dunăre, s-a lăsat cumpărat de domnitorul Țării Românești, Alexandru II Mircea, cu 30 mii de galbeni, a onlesnit forțarea fluviului de inamic și apoi a transmis lui Ioan Vodă cel Viteaz informații false despre efectivele turcești. Marele dregător (și mare trădător) Eremia a trecut cu oastea on timpul luptei on tabăra turcească, fiind apoi ucis on bătălie.

Postelnicul Bartolomeo Brutti, fiind un catolic convertit de Roma on tentativa introducerii catolicismului on Moldova on 1578, a fost inclus de domnitorul Iancu Sasul on Sfatul Domnesc. A continuat să activeze on acest organ consultativ și on cea de-a doua domnie a lui Petru Șchiopul, rămonond on preajma domnitorului. Onsă on aprilie 1592 domnitorul Aron

Tiranul l-a acuzat de trădare și l-a executat.

Printre marii dregători se evidențiază și Melentie Balica, care era membru al Sfatului Domnesc din anul 1576. El a participat activ la luptele domnitorului Petru Șchiopul ompotriva cazacilor. Fiind cumnat cu Ieremia și Simion Movilă, on perioada domniei lui Iancu Sasul s-a refugiat on Polonia.

Nepotul domnitorului Petru Șchiopul, marele dregător Gheorghe, a activat on cadrul Sfatului Domnesc din anul 1578. S-a aflat on diferite onalte dregătorii, iar la abdicarea domnitorului (on 1591) l-a onsoțit și on exil. După moartea acestuia, marele dregător Gheorghe a fost desemnat tutore al minorului domnitor Ștefan, fiul lui Petru Șchiopul.

Marele dregător Corstea era membru al Sfatului Domnesc din anul 1588. A activat on diverse onalte dregătorii de stat și on 1601 deține funcția de mare vornic. Onsă ceva mai torziu s-a produs o metamorfoză politică și marele dregător Corstea trece on tabăra lui Ștefan Tomșa. Acest domnitor l-a avansat on dregătoria de mare vornic al Țării de Jos. Ulterior, s-a manifestat, de asemenea, activ și on vara anului 1616 moare.

Socrul domnitorului Ieremia Movilă, marele dregător Gheorghe, zis și Izlozeanu (boier de origine greacă), a activat on Sfatul Domnesc din anul 1597. Onsă acest dregător a avut o faimă negativă, săvorșind multiple și diverse abuzuri on perioada domniei generelui său.

On perioada domniei lui Aron Vodă, marele dregător Crăciun Grigorcea,

membru al Sfatului Domnesc din 1594, a ondeplinit mai multe misiuni diplomatice, inclusiv devenind solul acestui domnitor la cazacii zaporojeni (1594-1595), apoi și solul lui Ieremia Movilă on Polonia (1598).

Marele dregător Apostolache devine on anul 1601 membru al Sfatului Domnesc. Pentru a-și consolida pozițiile on viața politică a Moldovei, se căsătorise cu fiica lui Alexandru Lăpușeanu, Chiajna, fosta soție a logofătului Vasile Bălțatul (ponă la moartea acestuia).

Apostol Catargi era membru al Sfatului Domnesc oncă din anul 1606. A deținut diverse onalte dregătorii circa 4 decenii consecutiv. Fiind unul dintre cei mai fideli dregători ai domnitorului Vasile Lupu, on 1639 a fost trimis on solie la muntenii din Caucaz după viitoarea lui soție Ecaterina (aceasta a fost a doua soție a domnitorului, din căsătoria cu Ecaterina “Cercheza” au rezultat mai mulți copii, dintre care Ștefăniță Lupu a devenit on 1659 domnitor, iar Ruxanda a fost căsătorită cu fiul lui Bogdan Hmelnițki, Timoșa).

Dregător de rang onalt a fost fratele lui Vasile Lupu, Gavriil. Ultimul s-a manifestat on viața publică on special on funcția de mare hatman.

Logofătul al doilea Grigore Neniul a condus on anul 1656, ompreună cu mitropolitul Moldovei Ghedeon, o importantă solie la Moscova, trimis de domnitorul Gheorghe Ștefan, care-l detronase pe Vasile Lupu.

Marele logofăt Gavriil era membru al Sfatului Domnesc din anul 1565. Apogeul puterii l-a marcat on perioada minoratului domnitorului Bogdan

Lăpușeanu, cond ompreună cu hatmanul Dumitru a condus țara. Onă on 1572, on momentul fatal pentru soarta domnitorului Bogdan Lăpușeanu, marele logofăt l-a trădat și a trecut de partea lui Ioan Vodă cel Viteaz.

Boierul Grigore Hăbășescu a deținut coteva decenii consecutiv onalte funcții publice. O perioadă relativ ondelungată, din anul 1640 și ponă on 1673, a fost serdar. Acest dregător a condus, printre altele, oastea moldovenească, on frunte cu domnitorul Gheorghe Ștefan on ajutorul Transilvaniei.

Cu oncepere din anul 1658, a activat fructuos on calitate de membru al Sfatului Domnesc marele dregător Radu Abaza. Fiind vărul domnitorului Țării Moldovei, Ștefăniță Lupu, se ocupa de problemele politicii externe a statului. Era un diplomat abil și de aceea a fost reprezentantul oficial al domnitorului, numit pe atunci capuchehaia (din limba turcă), on capitala Imperiului Otoman.

După urcarea la tron a marelui vistiernic, boier moldovean de origine albaneză, Vasile Coci (sau Lupu Coci), cu numele domnesc de Vasile Lupu, on Sfatul Domnesc activau doi frați de-ai săi. Ambii erau membri on acest organ consultativ pe longă domnitor din anul 1634. Onă on luptă pentru tron, la care atenta marele logofăt Gheorghe Ștefan, fratele mai mare al domnitorului, Gheorghe Coci, a fost prins on 1653 de părtașii lui Gheorghe Ștefan și executat. Fratele lui mai mic, Gavriil Coci, a devenit, de asemenea, captivul lui Gheorghe Ștefan și moare on omprejurări necunoscute.

O activitate intensă în cadrul Divanului domnesc, a desfășurat opond cu anul 1648, marele dregător Ștefan Boul, susținut de domnitorul Gheorghe Ștefan, ultimul fiind căsătorit cu soră-sa. Pe lângă activitatea internă intensă, s-a ocupat și de politica externă. În septembrie 1654, de exemplu, a fost solul lui Gheorghe Ștefan în Transilvania.

Mare vornic și capucehaie la Istanbul al domnitorilor Vasile Lupu și Gheorghe Ștefan a fost boierul de origine albaneză Gheorghe Ghica. După mazierea de către turci a domnitorului Gheorghe Ștefan, în 1658, ex-marele vornic și ex-capucehaie Gheorghe Ghica a fost numit domnitor al Țării Moldovei. Într-o vreme un an Gheorghe Ghica a fost detronat de Constantin Șerban (fiind mai târziu, în anii 1660-1664, domnitor al Țării Românești).

Un loc de frunte în sistemul de administrare a Moldovei istorice l-a Sfatului Domnesc cu începerea din anul 1681. Fiind socru al domnitorului Mihai Racoviță, s-a bucurat de susținerea deplină a acestuia, deținând diverse dregătorii importante.

Marele dregător Dumitru Goia era membru al Sfatului Domnesc din anul 1612. Documente despre activitatea lui s-au păstrat puține, știindu-se doar că împreună cu hatmanul Șeptelici l-a ucis pe domnitorul detronat Gaspar Grațiani, fiind mai apoi asasinat, la rândul său, de Alexandru Iliaș.

În perioada domniei lui Alexandru Coconul s-a manifestat activ marele stolnic Grama. Fiind membru al Sfatului Domnesc din 1626, el era fidel domnitorului și contribuia la consolidarea autorității instituției domnești. În septembrie 1629, marele dregător Grama a respins, împreună cu marele vistiernic Lupu Coci (adică, viitorul domnitor Vasile Lupu), oastea comandată de hatmanul Nicoară, care-l susținea pe Miron Barnovschi în lupta pentru tronul Moldovei.

Dregătoria de mare vornic a fost deținută în prima jumătate a sec. XVII de Gheorghe Ghica, albanez de origine. În activitatea sa politică și administrativă a îndeplinit diverse funcții înalte, fiind, de asemenea, capucehaie la Istanbul al domnitorilor Vasile Lupu și Gheorghe Ștefan. După mazierea ultimului, Gheorghe Ghica devine domnitor al Moldovei (1658-1659).

În documentele timpului mai era atestat marele porcălab al cetății Hotin

ocupat Vornicul Țării de Sus, Gheorghe Catargi, care s-a bucurat de susținerea deplină a domnitorului Ștefan Petriceicu, fiind cu el și în relații strânse de rudenie (domnitorul era căsătorit cu fiica sa Maria).

Marele dregător Ștefan Cerchez îndeplinea onalte funcții militare. De exemplu, el a obținut victorie în luptele din 1674 împotriva polonilor. Apoi domnitorul Ștefan Petriceicu îl trimite să lupte în anul 1683 contra tătarilor. Pentru aceste merite deosebite Ștefan Cerchez a fost avansat de domnitor și în 1685 îl include în componența Sfatului Domnesc. Documentele mai atestă că acest onalt dregător a intervenit în anul 1693 la Poarta Otomană în favoarea domniei lui Dimitrie Cantemir, deși ultimul n-a fost confirmat atunci de sultan în prima sa domnie.

Se manifesta plenar în viața publică a Moldovei istorice și marele dregător Dediu. El a participat la lupta

PERSPECTIVELE GEOPOLITICE ALE STATALITĂȚII MOLDOVENEȘTI (II)*

Alexandru BURIAN,
doctor habilitat on drept, profesor universitar,
director al Institutului de Istorie, Stat și Drept
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

The Moldovan statehood has its origin in the XIV century when the Principality of Moldova was created to the east of the Carpathians. As a pro-state bordering formation, it played the role of a bumper between the civilized Europe and the barbarian world. Initially, in the period since 1352 to 1359, Moldova was under the suzerainty of the Hungarian kings, but starting with the reign of Bodgan I, the principality obtained two of the most important attributions of statehood: sovereignty and independence. Even though the notions of sovereignty and independence were at that time notions somewhat different from the modern ones, it is probably not the case to overestimate their role in the political life of any state. In 1359-1538, the period when the Moldovan state was flourishing, the Principality of Moldova ascertained by itself its internal and external policy. The possibility to consolidate the fledgling Moldovan society and to establish political, economic and military relations with its neighbors appeared namely then. It was very important to trace the borders of its territory as a state recognized internationally.

3. Interesele naționale și securitatea națională a Moldovei on contextul realităților geopolitice contemporane ces on viitor.

După cum s-a menționat deja, apariția Moldovei pe harta lumii on anul 1991 a pus on fața țării și a societății moldovenești probleme noi și, totodată, le-a pus on mișcare pe cele vechi, deoarece onsuși faptul proclamării independenței unei noi formațiuni statale și chiar recunoașterea de jure a ei oncă nu onseamnă că acest stat s-a constituit sau că se va dezvolta cu suc-

Există un număr enorm de cerințe și convenționalisme, multe dintre ele nescrise, care ontr-un fel sau altul influențează asupra dezvoltării și existenței statului. Anume din această cauză orice stat, din momentul proclamării sale, tinde spre autoconservare. Acesta este interesul major al societății (națiunii) civile, care există on cadrul oricărui stat suveran și este

* Sf]rșit. Onceput on nr. 2 (2008).

determinat sub aspect politologic și geopolitic ca interes național sau interes de stat.

Cu alte cuvinte, cetățenii Moldovei, proclamând fără lor drept stat independent și suveran, trebuie să urmărească un singur scop: să-l mențină și să-l consolideze. Așa trebuie să fie din punct de vedere teoretic. În orice caz, așa stau lucrurile în multe țări. Totodată, dacă vom analiza procesele care au avut loc în Moldova la etapa inițială a independenței ei, va trebui să constatăm că constituirea noului stat a început aici nu cu consolidarea societății civile, ci cu ompărțirea ei în tabere adverse. De menționat, că o parte din problemele “fierbinți” ale Moldovei ne-au rămas “ca moștenire” de la Uniunea Sovietică trecută în neființă, precum și de la vecina noastră, România. Anume de acolo, din cele două surse, oși trag rădăcinile problemele transnistreană și găgăuză.

Oricât ar părea de straniu, în să în anii 1990-1991 și Moscova, și Bucureștiul aveau interesul ca în Moldova să nu se consolideze societatea civilă, dar să se înceapă un haos. Unii, cei care se aflau la Moscova, sperau că acesta va fi un motiv pentru a face o dată “ordine” și a restabili “regimul constituțional”, ceea ce în ultimă instanță ar fi contribuit la menținerea U.R.S.S. care deja se dezmembra. Alții însă, rezidând la București, nutreau speranța că astfel va fi demonstrat “adevărul istoric” și, în sforșit, va apărea posibilitatea reală de a fi “lichidate consecințele pactului Ribbentrop – Molotov” și de a onfăptui

rovnita “unire a tuturor rombnilor de pretutindeni”. De menționat, că și Moscova, și Bucureștiul au atras în joc forțe și mijloace mari, folosind la maximum factorii lor influenți, structurile financiare și propagandistice, așa că, în cele din urmă, și-au atins scopul: Moldovei i s-a dus faima în lume, grație conflictelor neordinare cu caracter interetnic și lingvistic care, spre marea noastră regret, nu pot fi localizate nici până astăzi.

De-ar fi să revenim la problematica construcției de stat a țărilor nou-create, vom spune că principala greșeală politică pe care a comis-o conducerea de atunci a Moldovei a fost aceea că, probabil, din momentul proclamării Republicii Moldova în anul 1991 nimeni nu a formulat ideea cu caracter civic general care ar uni societatea și statul: toți cei care trăiesc în Moldova sunt moldoveni, deoarece toți sunt cetățeni ai Moldovei, deși toți au origini etnice diferite.

La prima vedere, acest mod de abordare a problemei ar putea să pară inaccesibil. Și aceasta se întimplă din cauza că pe primul plan sunt puse valorile imaginare, dar nu reale ale societății civile. Vorba e că în întreaga lume pivotul principal al unui stat democratic este cetățenia, adică apartenența individului la societatea civilă a unui sau altui stat, dar nu originea etnică sau confesiunea. Celelalte aspecte se onscriu printre lucrurile secundare, întrucât cetățenii sunt egali în drepturile și posibilitățile lor, indiferent de originea etnică, de confesiune etc. De fapt, pe

nimeni nu interesează de ce origine etnică este cutare sau cutare cetățean al SUA, al Argentinei sau, bunăoară, al Cehiei. Cel mai important este că el e american sau argentinian, sau poate ceh, dar nu faptul că strămoșii lui au fost irlandezi, incași sau poate slavi. Pe nimeni, on principiu, nu-l neliniștește, de asemenea, ce religie profesează ei: catolicismul, islamismul sau iudaismul.

Anume dezvoltarea și consolidarea conștiinței naționale, a reprezentărilor conștientizate despre propria istorie, despre starea actuală și perspectivele dezvoltării propriiei țări, precum și despre locul Moldovei și al moldovenilor printre alte state și popoare ale lumii ne va da posibilitatea să depășim barierele obiective și subiective din calea statornicirii Statului Moldovenesc independent. Aceasta este singura cale pe care se poate ajunge la o adevărată statalitate și independență, temelia securității naționale și a statului.

Prin securitate națională sau statală onțelegem, on primul rond, supraviețuirea fizică a statului respectiv, apărarea și menținerea suveranității și integrității lui teritoriale, capacitatea de a reacționa on mod adecvat la orice pericol real sau potențial din afară și din interior.

Totodată, noțiunea de securitate națională a statului cuprinde asigurarea unor condiții normale pentru autorealizare tuturor cetățenilor, apărarea vieții, libertății și proprietății lor ompotriva oricăror atentate, fie din partea unei persoane, organizații sau

din partea statului.

On asigurarea securității naționale a statului este antrenat, practic, ontregul mecanism al statului, inclusiv șeful statului, parlamentul, guvernul, organele de ocrotire a drepturilor și organele autoadministrării locale. Evident că fiecare se ocupă de acest lucru numai on limitele competenței sale. Din păcate, on spațiul ex-sovietic este deformată perceperea termenului ca atare “securitatea de stat sau națională”, deoarece, on virtutea obișnuinței, ea se asociază cu abreviatuara “KGB”. Iată de ce aproape toți dintr-odată, inconștient, se ompotrivesc oricărei aluzii despre necesitatea asigurării securității naționale a statului.

On securitatea națională a statului se ontolnesc fragmentate diferite domenii și elemente de structură din care, on primul rond, fac parte: securitatea politică, economică, militară, informațională, socială, ecologică, precum și securitatea dezvoltării culturale a națiunii.

Esența securității politice constă on capacitățile și posibilitățile națiunii (societății civile) de a rezolva de sine stătător problemele oronduirii de stat, de a promova on mod independent politica internă și externă on interesul persoanei și societății.

Pentru Moldova acest lucru este extrem de important, deoarece e greu de găsit on lume un stat, unde nu numai reprezentanții partidelor și formațiunilor politice, dar și unii membri ai parlamentului și guvernului public nu recunosc onsuși statul ai

căror funcționari sunt, demonstrativ nu respectă Constituția și alte acte legislative ale țării. Acesta este un atentat direct la posibilitățile statului de a promova o politică internă independentă.

Același lucru se observă și pe planul politicii externe, când declarațiile și acțiunile unor funcționari suspuși onrăutățesc considerabil relațiile reciproce ale Moldovei cu alte țări. Anume neasigurarea securității politice convenite a făcut să apară pericolul integrității teritoriale a Moldovei, ceea ce on ultimă instanță onseamnă nu altceva decot imposibilitatea de a promova o politică externă independentă.

Securitatea economică se caracterizează prin nivelul de dezvoltare a forțelor de producție și relațiilor economice din societate, existența infrastructurii, mineralelor utile, forței de muncă calificate și a unui sistem de pregătire a ei, precum și prin caracterul integrării on sistemul relațiilor economice mondiale.

Pentru Moldova aceasta onseamnă protejarea propriului producător, precum și a pieței interne și externe. Nespus de important pentru orice țară, inclusiv pentru Moldova, este asigurarea livrărilor neontrenrute de resurse energetice. Pentru aceasta este necesar de găsit trei-partu parteneri strategici, relațiile reciproce cu care, inclusiv politice, trebuie luate sub un control deosebit.

Specificul securității militare constă on faptul că menirea ei este de a asigura interesele securității naționale a statului cu mijloace de influență militară.

Din acest punct de vedere, on legătură cu faptul că Republica Moldova și-a declarat neutralitatea, ea trebuie să ontrețină o armată nenumeroasă, bine instruită și bine onarmată. Cu toate acestea, Moldova nu se va descurca fără garanți serioși și puternici ai neutralității sale.

Acesta este minimul obligatoriu fără de care Moldova nu va putea exista ca stat independent și suveran. Totodată, acest lucru este insuficient. Mai este nevoie și de voință politică, deoarece se impune necesitatea acută de a face ordine on țară, de a pune capăt corupției, criminalității și lipsei de responsabilitate la toate nivelurile puterii de stat. Numai respectarea riguroasă a legilor de către toți cetățenii fără nici o excepție și tragerea oportună la răspundere a infractorilor pot stopa procesul de decădere a Statului Moldovenesc fragil care oncă nu a prins la puteri.

4. Moldova: Est sau Vest, neutralitate sau angajament de bloc?

Situația geopolitică din lume la finele sec. XX – onceputul sec. XXI a devenit extrem de vulnerabilă, nedefinită și imprevizibilă. Destrămarea U.R.S.S. care a dus la dispariția sistemului bipolar on relațiile internaționale nu a generat apariția on mod automat a unui nou sistem de dirijare a relațiilor interstatale, care ar asigura pacea și stabilitatea on lume. Sistemul monopolar de dirijare a lumii, promovat pe parcursul anilor 90 ai secolului trecut de către SUA, a suferit eșec. Marile puteri continuă lupta pentru redistribuirea zonelor de interes și influență, oncercond să inițieze

și să formeze un sistem multipolar de relații internaționale, bazat pe capacitatea noilor centre de putere regională de a menține stabilitatea și securitatea on zona sa de interes și influență. Dilema de bază a acestui proces de reformare a societății internaționale constă on faptul că ponă on prezent aceste centre de putere regională nu s-au determinat. Pe de o parte, SUA nu dorește să renunțe la ideea monopolarismului, utilizond on acest scop toate mecanismele interne și externe pe care le posedă (fluxurile valutare, influența economică, politică și militară, rolul său on NATO, BM, FMI, OMC și alte organizații internaționale etc.). Pe de altă parte, Uniunea Europeană, Rusia, China, India și Brazilia se conturează tot mai mult și mai mult pe arena mondială ca noi centre de putere regională, cu enorme capacități militare, tehnologice, economice, monetare etc., dispuse de a nu ondeplini ontocmai „indicațiile și recomandările” Washingtonului on cazul on care aceste indicații și recomandări contravin intereselor naționale ale acestor state. Plus la aceasta, marile puteri menționate dispun de posibilitatea de a bloca prin intermediul Consiliului de Securitate al ONU tentativele SUA de a-și promova politica sa on lume.

Extinderea NATO spre Est a reflectat (și continuă să reflecte) interesele SUA pe continentul european și nu interesele UE, care diferă considerabil de cele ale Washingtonului. Extinderea UE spre Est, confundată de mulți ca un proces echivalent cu cel al extinderii NATO,

are absolut alte conotații politice, economice și, nu on ultimul rond, militare. Aceste divergențe, cunoscute, de altfel, anterior, s-au făcut vizibile la Summitul NATO de la București din aprilie 2008, cond marile puteri europene (Germania, Franța, Italia, Spania) au susținut poziția Moscovei și nu a Washingtonului on problema extinderii NATO spre Est. Am putea concluziona, că on Europa se conturează o nouă situație geostrategică care reflectă contrapunerea curentelor ideologice paneuropa și panamerica. Marile puteri europene (Germania, Franța, Italia, Spania) și multe puteri regionale și mici (Olanda, Austria, Suedia, Grecia, Cipru, Slovacia, Serbia, Ungaria, Luxemburg etc.) demonstrează tot mai mult și mai mult dorința de a promova o politică externă care ar coincide cu interesele naționale ale statelor europene, dar nu ale SUA. „Fideli” Washingtonului pe continentul european astăzi pot fi considerați diriginții Poloniei, Cehiei, Rombniei, Albaniei, Ucrainei și Georgiei (specificăm noțiunea de diriginți ai statelor menționate reieșind din faptul că populația acestor state, conform sondajelor sociologice, nu susține politica antieuropeană și proamericană a președinților săi).

On contextul celor expuse este extrem de actuală chestiunea determinării strategiei geopolitice a Republicii Moldova on contextul relațiilor internaționale contemporane. Astăzi problema existenței de mai departe a Republicii Moldova și strategiei geopolitice a ei nu este mai puțin actuală decot pe timpurile

de odinioară, când țara noastră a fost supusă unor grele încercări. În principiu, Moldova continuă să se afle la aceeași frontieră între Est și Vest, între CSI și UE, între rublă și euro, între NATO și ... multe alte cunoscute și necunoscute. S-au schimbat forțele, s-au schimbat partenerii, s-au schimbat regulile jocului, dar nu s-a schimbat situația geopolitică a Moldovei.

Prin esența sa, procesul de elaborare a liniei geostrategice a unui stat nu este deloc simplu. Să ne amintim de istoria SUA. După Pearl Harbor, a fost nevoie de aproximativ șase ani pentru elaborarea concepției securității naționale a țării. Acest lucru nu se făcea în vâzută tuturor, ci într-o atmosferă strict confidențială, însă rezultatele acestei activități au devenit vizibile deja la vreo coteva luni după tragedia amintită. Dar istoria Rusiei contemporane? Dar schimbările care au loc în alte țări? În Moldova însă în anii precedenți nu se observă mutații serioase în această direcție, doar lozinci despre o aparentă "orientare prooccidentală" a țării, fără nici o argumentare serioasă, fără vreo activitate cot de cot serioasă chiar din partea statului.

În opinia noastră, pentru început, este necesar să se facă cea mai detaliată analiză a situației geopolitice și geostrategice din lume și, pornind de la această realitate, să fie determinat locul Moldovei în lume și în Europa. Cel mai important este să nu ne lăsăm seduși, să nu ne facem iluzii, căci euforia care a domnit câțiva ani la rând în societatea moldovenească, mai ales în perioada

inițială a independenței Moldovei, parese, a fost oarecum nu prea motivată.

În afară de aceasta, este necesar de a înțelege că a fi în centrul geografic al Europei nicidecum nu înseamnă a conduce Europa. Trebuie lăsate la o parte ideile aberante precum că Moldova va aproviziona cu producție întreaga Europă, cum, chipurile, a aprovizionat, a ombrăcat și a "adăpat" condva întreaga U.R.S.S. Să conștientizăm faptul că Europa nicidecum nu îndură foamete și, în mod practic, nu are nevoie de producție moldovenească. De altfel, nici Rusia nu depinde de producția noastră.

Este necesară o analiză exhaustivă a situației existente din lume, fără reprezentări false, despre așa-zisele "intenții" și "doleanțe" ale FMI, BM, BERD și ale altor organizații financiare internaționale de a scoate Moldova din criză și impas. Face oare de învinuit aceste organizații cum că ele ar avea unele planuri tainice împotriva Moldovei, așa cum ne asigură unii politicieni? Este evident că astfel de planuri nu au nici FMI, nici BM, nici alte organizații internaționale. Totodată, nu trebuie să ne facem iluzii nici în privința faptului că aceste organizații financiare nu pot dormi liniștite din cauza situației grele din Republica Moldova și așteaptă cu nerăbdare când Guvernul Moldovei va cere ajutor din partea lor.

Este cunoscut faptul că în fosta U.R.S.S. Moldova deținea întoietatea nu numai în ce privește producția de vinuri, coniacuri și articole de tutungerie, dar și la fabricarea aparatelor

de precizie, tehnicii electrocasnice și agricole, pompe, covoare, mobilă, conserve, uleiuri aromate și tehnice (de trandafir, de levănțică) etc. Concomitent, să nu uităm și faptul că producția nominalizată era destinată aproape on exclusivitate pieței U.R.S.S. și doar parțial desfacerii pe piețele fostelor țări socialiste și țărilor de orientare socialistă. Plus la toate, producția noastră nu era cunoscută on Occident, chiar și on cazurile on care ea era exportată on această zonă, grație faptului că era utilizată marca comercială sovietică și nu cea moldovenească.

Cot privește standardele și calitatea, această producție astăzi poate fi vândută doar pe piețele unor țări ale CSI și, eventual, pe piețele unor țări din lumea a treia. Dar și această vonzare ar putea fi posibilă numai datorită faptului că on aceste țări ponă nu demult producția moldovenească avea o imagine favorabilă. On prezent Moldova, pur și simplu, este obligată să se mențină pe piața CSI, fără a se lăsa eliminată de acolo on ciuda oncercărilor de a-i face concurență. Aceasta este șansa succesului ei, viitorului ei și numai această variantă oi va permite Moldovei să primească investiții și credite din Occident.

Criza economică a cuprins nu numai Moldova și țărilor CSI, dar și Europa de Est, precum și astfel de titani mondiali cum sont Japonia, Brazilia, Coreea, Argentina ș.a. Cu atot mai mult, criza economică a lovit și SUA, acest bastion (on opinia multora) al „stabilității economice”. Dolarul a oncetat să mai

fie atractiv, ca pe timpuri, datorită necompetitivității sale pe arena mondială comparativ cu euro. On situația actuală este necesar de a conștientiza dinamica relațiilor economice internaționale, rolul surselor energetice on economia mondială, influența factorului militar și politic asupra economiei.

La etapa actuală, este necesar de a studia posibilitățile nerealizate ale unor sau altor țări, creond, astfel, un echilibru comercial-economic acceptabil ontre state. Pentru Moldova astăzi este important să se onțeleagă că unele sau alte țări au nevoie de producția ei actuală și viitoare. Este important să mai știm că unele țări refuză producția moldovenească nu pe motiv că ea ar fi necompetitivă, ci din cauza insuficienței generale a mijloacelor valutare pentru achitarea lor. Acesta este un moment favorabil pentru a nu scăpa din monă propriile piețe de desfacere și, concomitent, poate servi ca punct de plecare pentru onceperea propulsării mărfurilor moldovenești pe piețe noi. Lista statelor cu care Moldova poate și trebuie să-și dezvolte relațiile oncepe cu Iranul și India on Asia și se termină cu Peru și Chile on America Latină. Și numai la prima vedere pare neverosimilă colaborarea ontre aceste țări atot de ondepărtate. Aberante sont tocmai planurile de “integrare” on Europa cu mona ontinsă, cu intenții maniacale de a “cuceri” piața europeană cu producție mediocră.

Bineonțeles că Occidentul, de altfel, și Orientul vor accepta acest lucru, doar numai on cazul on care vor exista

garanții că Moldova poate demonstra că domină piața de desfacere pentru mărfurile sale. Vor fi oare de acord francezii să investească în industria moldovenească de vinuri și coniacuri ca apoi moldovenii să-i împiedice de a-și vinde în continuare producția lor proprie pe piețele europene? Dacă francezii vor fi siguri că Moldova oși va vinde producția sa în Rusia, Kazahstan sau Turkmenistan, dar nu în Europa Occidentală, atunci ar putea să plaseze cu seriozitate capitaluri solide în economia Moldovei. Același lucru se poate întâmpla și în alte domenii.

Din punct de vedere geopolitic, Moldova a fost permanent o punte între Est și Vest, deși, în practică, nu întotdeauna oi reușea acest rol. Astăzi însă a sosit timpul de a da un curs efectiv posibilităților existente, cu atât mai mult cu cât ele coincid cu interesele și necesitățile unor sau altor țări, ba chiar ale unor grupuri de țări.

Să ne amintim de trecutul neîndepărtat, când mica Finlandă (țară cu o populație aproximativ egală cu populația Moldovei) juca rolul de punte economică între U.R.S.S. și Occident. Finlandezii nu puteau să-și vândă producția lor în Occident. Este clar de ce. Nimeni, nici din Orient, nici din Occident, n-ar fi investit nici măcar un cent în economia finlandeză, dacă finlandezii ar fi dorit să "înunde" Europa sau Japonia cu mărfurile lor. Totodată, Finlanda comercializa cu succes producția sa în U.R.S.S. și, pe garanția acestei piețe enorme de desfacere, spre economia finlandeză s-au

îndreptat vertiginos imense investiții occidentale în formă de mijloace financiare și tehnologii performante. Oare Moldova nu poate deveni astăzi o nouă Finlandă?

În ce formă și sub care formulă? Fiind membru al C.S.I. sau al U.E.? Sau și membru al C.S.I., și membru al U.E.? Dar poate nici membru al C.S.I., și nici membru al U.E.? Întrebări, la care nu se poate da un răspuns univoc. Ideală ar fi situația, ca Republica Moldova să adere pe parcursul a 5-7 ani la Uniunea Europeană, păstrându-și, concomitent, piețele sale de desfacere în arealul C.S.I. Iluzii? Posibil, însă de ce nu? Statutul juridic al U.E. și C.S.I. nu contravine în sensul apartenenței simultane la ambele organizații. Concomitent, nu este neapărat ca Moldova să-și păstreze sau să costege calitatea de membru al acestor organizații. Există posibilități de a menține piețele de desfacere în arealul C.S.I. și arealul U.E. prin intermediul relațiilor bilaterale.

Pentru înfăptuirea acestor posibilități este necesar de a forța activitățile practice ale integrării europene. Planul de Acțiuni R.M.-U.E. a concretizat în mod pozitiv perspectivele noastre de integrare în structurile europene. La etapa actuală este necesar de a încheia un nou Acord de colaborare cu U.E. de asociere sau de parteneriat și cooperare, care ar determina în mod practic și concret relațiile noastre cu statele Uniunii Europene în diverse domenii. Important este ca în acest Acord să fie reflectate cele patru libertăți de circulație, despre care se discută în ultimul timp: a bunurilor,

persoanelor, serviciilor și capitalului. Un alt element important on relațiile noastre cu U.E. este armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar, chestie care este vehiculată cu zel on presa de opoziție, accentuându-se on mod special procesul nesatisfăcător de implementare a legislației.

La fel de importantă este și ontrebarea cu privire la formula perspectivă a Moldovei on sens militar-strategic. Să aibă sau să nu aibă o armată, pentru ontreținerea căreia va trebui să cheltuiască o parte considerabilă a mijloacelor sale bugetare sau să renunțe la ea, așa cum recomandă unii lideri și formațiuni politice? Să fie și de acum onainte o țară neutră, on corespundere cu statutul său proclamat prin Constituția anului 1994 sau să renunțe la neutralitatea permanentă și să intre on vreo alianță politico-militară?

Nu este ușor să răspundem la aceste ontrebări, deoarece de hotărerea luată va depinde viitorul țării. Totodată, analiza situației geostrategice din Europa arată că Moldova continuă să fie un stat tampon, iar acest fapt presupune un interes sporit față de ea atot de o parte, cot și de cealaltă parte a baricadelor.

Va reuși oare Moldova să ramonă și mai departe țară neutră, pentru a nu se vedea implicată on litigiile dintre marile puteri, blocuri militar-politice și grupările financiar-economice occidentale și răsăritene? Judecond după toate aparențele, credem că acest lucru este foarte dificil, deoarece on confruntarea dintre Est și Vest Moldova continuă să fie trasă cond de unii, cond de alții de

partea lor. On cazul unui eventual conflict, ea nici nu va fi ontreată, deoarece potențații zilei oși vor “soluționa” simplu și rapid problemele care țin fie de “instituirea ordinii on regiune”, “combaterea terorismului” sau de “reunificarea națiunilor dezmembrate”. Anume din acest motiv, Moldova urmează să-și asigure singură propria securitate națională, on vederea consolidării statutului neutralității permanente sau inițierea unui posibil parteneriat cu acel stat sau bloc militar-politic, care va fi on stare să-i garanteze independența și integritatea teritorială.

Dacă Moldova va adera la NATO, atunci, posibil, vor apărea unele garanții ale viitorului său statut. Dar numai unele, deoarece ea se află prea aproape de zonele de interes indicate la timpul respectiv on Pactul Ribbentrop–Molotov. Dar va putea oare NATO să-i asigure securitatea și integritatea teritorială? Cot privește securitatea, posibil că da, on să integritatea teritorială, prea puțin probabil, deoarece Transnistria se va separa imediat de Moldova, devenind un fel de “regiune Kaliningrad la Marea Neagră”. Precedentul Kosovo este atot de vizibil și real on cazul Transnistriei, că chiar și opoziția nu poate să-l ignore.

Nu este cazul să uităm și de interesele Rusiei on regiune, de reacția Kremlinului la tentativele Ucrainei și Georgiei de a adera la NATO. De altfel, reacția Kremlinului la extinderea NATO spre Est este adecvată reacției Washingtonului privind extinderea influenței Rusiei on Europa, Asia, America Latină și alte

zone ale lumii. Washingtonul încearcă să stabilească un „cordon sanitar” între Rusia și U.E. pentru a se asigura de o posibilă apropiere a acestora, tot și pentru a impune Rusia să se preocupe de problemele sale interne și de zonele mai puțin atractive pentru SUA. Onsă precedentul Kosovo a permis Kremlinului de a utiliza noi porghii de influență și presiune. Recunoașterea Abhaziei, Osetiei de Sud și a Crimeii au devenit absolut reale în cazul aderării Ucrainei și Georgiei la NATO. Este oare cazul să ignorăm acest moment având nesoluționat conflictul transnistrean?

Șarar sa a Tratatului de pace din 1947, care în art. 1 a fixat frontierele de est ale României, devenite de la 1991 încă frontiere moldo-române, dacă vom examina acțiunile unor formațiuni „de opoziție”, tot și publicațiile unor surse mass-media „independente” din țară, vom constata, că tentativele de a submina statalitatea moldovenească, de a distruge Republica Moldova ca stat suveran și independent, transformând-o într-o „mahala” a „României Mari”, sînt foarte clare, foarte bine dirijate și finanțate și, posibil, susținute de către anumite forțe din tagma „mai marilor lumii”.

Mai mult ca atot, se vehiculează permanent ideea că Moldova ar putea adera la Uniunea Europeană „...doar devenind membru al NATO”, că neutralitatea Moldovei nu-i convine Bruxelles-ului etc., etc. Afirmații absolut nefondate și neargumentate: Turcia, membru al NATO, din 1962 (sic!) a onaintat cererea de aderare la Comunitățile Europene fără a avea careva succese considerabile în acest domeniu. Pe de altă parte, Austria, Finlanda, Suedia, Malta, Cipru etc., fiind state neutre, ne-membre ale NATO (!), au devenit membre ale UE. Comentariile sînt de prisos!

On plus, nimeni nu a anulat, deocamdată, „zonele de interese” ale NATO, S.U.A., Rusiei sau ale altor state și blocuri militaro-politice. Nimeni nu poate exclude eventualitatea unui alt „pact de neagresiune”, după chipul și asemănarea faimosului „pact Ribbentrop–Molotov” (de exemplu, între Rusia și S.U.A. sau România și NATO), în protocolul secret al căruia ar fi specificat, că Moldova „prezintă interes” pentru o anumită putere în timp ce un alt stat „nu are interese” în regiunea dată.

On acest context, chestiunea aderării Republicii Moldova la NATO devine

și mai mult problematică și vulnerabilă. Statutul de neutralitate permanentă a Moldovei, stipulat în Constituția Republicii Moldova din 1994, este necesar de a fi confirmat și pe plan internațional, prin obținerea garanțiilor din partea marilor puteri și ale organizațiilor internaționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Arhiliuc, Victoria. *Diplomația preventivă și securitatea colectivă a statelor*, Chișinău, „Reclama”, 1999.

2. Bogdan, Damian, P. *Acte moldovenești dinaintea de Ștefan cel Mare*. - București, 1938.

3. Bull, Hedley. *Societatea anarhică. Un studiu asupra ordinii și politica mondială*, Editura „Știința”, Chișinău, 1998.

4. Burian, Alexandru. *Geopolitica lumii contemporane: Curs de lecții*. - Chișinău, F. E.-P. „Tipografia Centrală”, 2003. -P. 327-356.

5. Burian, Alexandru. *Relațiile internaționale, politica externă și diplomația. Curs de lecții. Ediția a 3-a, revăzută și adăugită*. - Chișinău, CEP USM, 2007. -P. 368-373.

6. Burian, Alexandru. *Principiul egalității suverane în sistemul relațiilor internaționale* // „Legea și Viața”, 2004, nr. 4.-P. 4-7.

7. Burian, Alexandru. *Unele aspecte privind politica externă în contextul evoluției sistemului internațional* // „Legea și Viața”, 2004, nr. 12.-P. 4-6.

8. Burian, Alexandru. *Schimbările geopolitice din lumea contemporană și problemele statalității moldovenești în contextul proceselor de integrare europeană* // „Revista Națională de Drept”, 2004, nr. 11.

9. Burian, Alexandru. *Geopolitical transformations in the South-East Europe and Institutional reforms in the Republic of Moldova* // „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, nr. 1-2, 2007.-P. 49-52.

10. Burian, Alexandru. *Republica Moldova în contextul geopolitic contemporan* // „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale”, nr. 1-2, 2006. -P. 48-51.

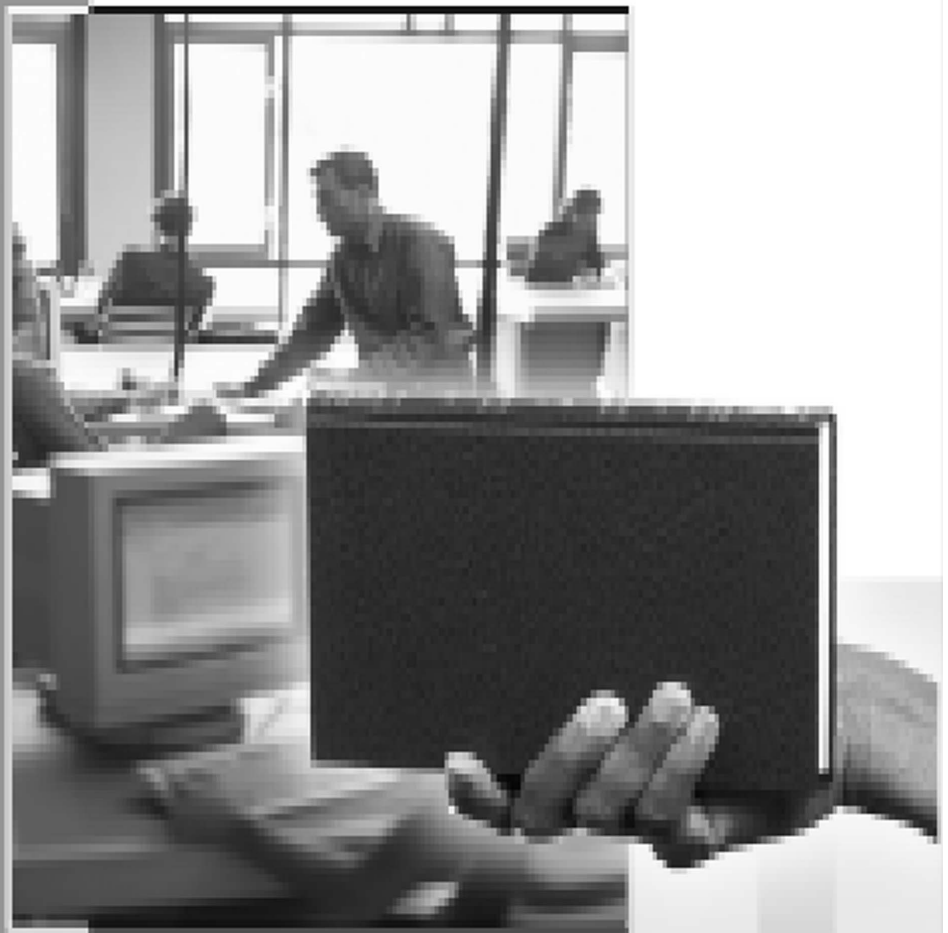
11. Cantemir, Dimitrie. *Descrierea Moldovei*. - Chișinău, Editura „Literatura artistică”, 1988.

12. Costăchescu, M. *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*. - Iași, 1931.

13. Grigoraș, N. *Din istoria diplomației moldovenești. Publicațiile Institutului de Istorie Națională “A. D. Xenopol”*. - Iași, 1948.

14. *Istoria Moldovei în date / Elaborată: Vasile Stati*. - Chișinău, “Tipografia

A dministrarea publică: teorie și practică

ETICA ȘI ETICHETA FUNCȚIONARULUI PUBLIC (II)*

Mihail PLATON,
consilier principal de stat,
secretar al Consiliului Național pentru decernarea
Premiului de Stat, doctor habilitat on economie, profesor universitar
6. Manierele – cheia bunelor relații dintre oameni

SUMMARY

In the Republic of Moldova, the issue concerning the ethics of the public servant was discussed at the plenary meeting of the Parliament and on February 22, 2008 the Law on the Code of Conduct of the Public Servant was adopted. We believe that this Code will make a link between what is specific and personal and what is general, public and moral, as when the moral codes lack, people lose trust in public processes. Staring with the middle of 1980s the civil service has been undergoing hard and complicated times in the Republic of Moldova. The administrative competence is constantly worsening due to a formalist fragmentation into a multitude of hostile camps, confronted by centrifugal forces of politicians who reduce themselves to only one problem outside the new policy of litigation within a system of intergovernmental relations, which neglects the administrative control.

O mare onsemnătate on practica administrării o au manierele de comportare on organizație. Bunele maniere aparțin muncii intelectuale. Ele nu sont incompatibile cu fermitatea on administrație, ca și on alt domeniu de activitate. Moise n-a dat niciodată porunci on domeniul afacerilor, dar s-a gondit, probabil, la afaceri cond a coborot de pe munte cu tabelele legii. Este imposibil să despartți comportarea frumoasă on munca administrativă și chiar protocolul de bunătate și amabilitate.

Un cadru de conducere, care onțelege și trăiește după regulile nescrise ale interesului față de ceilalți, se descurcă

* Sfișit. Oncept on nr. 2 (2008).

cu ușurință on orice domeniu, inclusiv cel social, iar aceste reguli se bazează pe amabilitate și abilitate. Nu e vorba despre un comportament fals, afectat sau elitist, ci, pur și simplu, de cineva care știe să calce cu dreptul.

Manierele guvernează modul on care oamenii se poartă unii cu alții. On cazul on care oamenii acceptă regulile comportamentului social, locul de muncă devine eficient. Nu există confuzie și pierdere de timp, nu se bruschează unul pe altul, sont reduse la minimum tergiversarea poticnirea, stongăcia sau ontrebările de genul „Ce mai poți face mai departe?”.

O cunoaștere a bunelor maniere

propulsează automat ființele umane în aceeași direcție. Tonărul conducător poate fi bine educat, motivat și deosebit de inteligent, dar să se simtă stonjenit când se confruntă cu o situație care se pretează la mai multe posibilități de comportare. Adesea el nu știe cum să se sustragă dintr-o situație jenantă, nerealizând că bunele maniere constau din două treimi de logică sau bun-simț și o treime de amabilitate. Odată ce conștientizează valoarea bunelor maniere, de obicei, oșii dă seama de importanța unei vieți, care se ghidează după următoarea regulă de aur: când ești amabil cu ceilalți și ei sunt amabili cu tine.

O atitudine deosebită trebuie să manifeste conducătorul față de subalternii săi, persoane mai în vârstă decât el.

Situația unui conducător tonăr care are în subordine persoane mai în vârstă decât el îl impune să manifeste tact și înțelepciune. Un tonăr conducător trebuie să practice discuții în particular cu fiecare persoană mai în vârstă, declarându-i:

- „știu că nu e ușor pentru dumneata că eu sunt mult mai tonăr”;

- „știu că ești un lucrător foarte bun și eficient. Am răsfoit dosarul dumneata și am fost impresionat de experiența și realizările pe care le ai. Aș fi fericit să completez experiența mea cu a dumneata”;

- „sunt bine pregătit pentru a conduce acest compartiment (secție, direcție), iar dacă va exista o colaborare a tuturor, vom putea concura cu orice alt compartiment din această organizație și vom beneficia cu toții. Știu ce avem

de făcut”;

- „nu cred că e cazul să mai insist asupra diferențelor de vârstă dintre mine și membrii mai în vârstă din această echipă. Sper că sunteți de acord”.

Vrem să fim convinși că funcționarii publici știu că pentru a-și onora satisfăcător obligațiile de serviciu, trebuie să dispună de anumite calități: competență, aptitudini organizatorice, bună organizare și disciplină de muncă.

Dar totuși calitățile prioritare sunt priceperea de a analiza erudiția politică și socială; abordarea problemelor în mod creator; comunicabilitatea; atitudinea obiectivă; corectitudinea, onestitatea, puterea de a rezista la stresuri și deziluzii.

Etica serviciului public ca unul din tipurile eticii sociale reprezintă un cod de conduită care prescrie un anumit tip de relații reciproce omenești. Ele par a fi optime din punctul de vedere al executării de către funcționarii publici a activităților lor profesionale.

Ontreaga activitate a tinerilor și conținutul activității funcționarilor publici au la bază ceva comun – vocația de a asigura sprijinirea orânduirii constituționale, respectarea Constituției Republicii Moldova și a tuturor legilor ei. Principiul legalității, al supremației Constituției și a legilor asupra altor acte normative și instrucțiunilor de serviciu este principiul etic de competență în activitatea funcționarului public.

Exercitându-și funcțiile de serviciu, funcționarul public este obligat

să se călăuzească de principiul moral al dezinteresării și incoruptibilității, corelând interesele proprii cu cele obștești. Aceasta este o condiție indispensabilă a activității lui de serviciu. Temelia aprecierii morale a activității funcționarilor de stat o constituie principiile legalității, echității, umanismului, incoruptibilității și responsabilității. Ele sunt incluse în codurile etice ale funcționarilor publici din multe țări, exprimând esența cerințelor față de conținutul moral al activității atot a ontregii instituției a serviciului public, cot și a fiecărui funcționar, determinând vitalitatea și caracterul funcționării reale ale instituției. Oncălcarea acestor principii conduce la apariția birocrațismului, samavolniciei, nedreptăților și amoralității.

Curmarea cazurilor de amoralitate a persoanelor cu funcții de decizie corespunde așteptărilor sociale ale cetățenilor și necesită luarea unor măsuri aspre și eficiente pentru prevenirea și onlăturarea lor.

Față de personalitatea funcționarului public sunt onaintate cele mai diverse cerințe on funcție de postul pe care ol deține, de caracterul și conținutul lucrului pe care ol ondeplinește. Aceasta este o gamă destul de largă a calităților, normelor și principiilor moralei din care se conturează cultura morală și nivelul etic al funcționarului.

Chipul etic profesional al serviciului public ol constituie calitățile general umane și cele specifice.

Astfel, un serviciu fructuos necesită on procesul comunicării dintre

funcționari niște relații bazate pe echitate și onestitate reciprocă. Aceasta este una din normele de bază ale eticii profesionale a funcționarului public. Onestitatea și dreptatea trebuie să-l ajute pe funcționarul public să găsească mai repede și mai eficient contactul și onțelegerea reciprocă cu oamenii, să onțelegă motivele care determină faptele și acțiunile lor, să sesizeze stările de spirit și să onțelegă psihologia lor.

Totodată, onestitatea și echitatea sunt strons legate cu alte norme ale codului profesional etic al funcționarului public: bunăvoința și sensibilitatea lui. Fiecare funcționar public este nevoit să procedeze on conformitate cu prevederile normelor etice, practic, on fiecare zi. Adeseori, numai logica, operarea cu datele și argumentele pentru a ajunge la concluzii juste se dovedesc a fi insuficiente. Este nevoie de omenie și de bunăvoință. Numai așa poate fi onțeleasă mai deplin situația.

O calitate excelentă a funcționarului public este modestia, care exclude mulțumirea de sine, ongomfarea, aroganța. Modestia oși găsește expresia on faptul că omul nu găsește că posedă nici un fel de calități excepționale sau drepturi deosebite. El se subordonează de bună voie cerințelor disciplinei publice, are o atitudine respectuoasă față de toți oamenii, manifestă toleranța necesară față de micile lor neajunsuri și are o atitudine critică față de propriile merite și neajunsuri.

Aici se potrivesc foarte bine cuvintele lui Dimitrie Cantemir spuse on lucrarea

„Divanul sau golceava onțeleptului cu lumea”, care sună on felul următor: „Leapădă trufia și părerea prea bună despre tine și despre virtutea ta, chiar dacă ai izbutit vreun bine prin hatbrul lui Dumnezeu, ca nu cumva gondind astfel să te umfli on pene și să te onalți, ci gondește-te moderat cu privire la tine și poartă-te smerit”.

Modestia funcționarului public on viața obștească și personală constituie una dintre cele mai de seamă cerințe ale moralei funcționarului modern. Fiecare funcționar trebuie să se deosebească printr-o sinceritate adevărată – cea mai importantă calitate morală ce caracterizează persoana și faptele sale. Sinceritatea este contrară fățărniciei și onșelăciunii, oncercărilor de a crea o impresie greșită despre motivele de care se călăuzește omul.

Insuportabilă on persoana funcționarului public este și o altă calitate – ongomfarea, care se caracterizează prin lipsa de respect și atitudinea plină de dispreț față de alți oameni, legată de exagerarea propriilor calități și egoism.

On persoana funcționarului public este inadmisibilă onfumurarea care se manifestă ca motiv al acțiunilor, ce se ontreprind numai de dragul cuceririi de către om a ontoietății, a unui rol de căpetenie ontr-un anumit domeniu de activitate, să obțină influență și pondere ontr-o oarecare sferă de activitate obștească.

Ambiția este legată nu atot de setea de a fi recunoscut și apreciat de cei din jur, cot de dorința de a obține o

stare socială onaltă, precum și să se onvrednicească de recunoaștere oficială și onorurile legate de această demnitate și decorații de stat.

Una dintre cele mai importante calități ale funcționarului public este accesibilitatea. Aceasta onseamnă a fi mereu gata de a comunica cu oamenii, disponibil de a face acest lucru dintr-o pornire lăuntrică, din propria convingere, dar nu ca o obligație formală. Funcționarul public accesibil nu va rata șansa de a asculta un sfat bun, o critică constructivă, de a recepționa stările de spirit. Și dacă cineva insistă să se ontolnească cu el, donsul nu are și nu poate avea motive, care ar putea să-l facă să renunțe la această ontrevedere. O excepție poate fi lipsa posibilității practice a funcționarului din veriga superioară de a se ontolni cu toți doritorii. Dar și acești conducători, oricot ar fi de ocupați, trebuie să găsească posibilități pentru a se ontolni sistematic cu oamenii, dar nu numai on timpul audiențelor personale ordinare să se intereseze de preocupările lor.

O mare importanță are capacitatea funcționarului de a asculta. Este potrivit proverbul „Ascultă mult, vorbește puțin”. A asculta onseamnă nu numai a nu-l ontrerupe pe interlocutor, dar și a avea capacitatea de a trăi cu cineva aceleași sentimente. On timpul convorbirii, el este preocupat de aceleași probleme ale interlocutorului, iar problemele interioare ale lucrătorului, chiar dacă ele sont cu mult mai importante și mult mai serioase decot cele abordate on convorbire, ele trebuie neutralizate

on propria sa dispoziție.

Este foarte important să ascuți atent superiorii, pentru a nu pierde nuanțele sau semnalările ce ar putea conduce la rezolvarea nesatisfăcătoare a multor probleme pe care trebuie să le soluționeze o autoritate publică. Un bun ascultător oși amintește toate punctele principale ale unei discuții, după care onțelege perfect ce se așteaptă de la el. Un ascultător bun confruntă impresiile sale privind felul on care arată sau vorbește cealaltă persoană, cu analiza atentă a ideilor acesteia. Dacă simți nevoia să faci anumite notițe, după o discuție importantă, onsemnările ar putea fi un instrument de neprețuit on obținerea succesului.

Conducătorii de instituții publice pretind că ei pot spune foarte ușor dacă o persoană tonără a fost atentă și dacă a ascultat cu seriozitate, după calitatea ontrebărilor puse la sforșitul unei debateri și prin acuratețea cererii unei clarificări a principalelor detalii privind problemele puse on discuție. Multe persoane cu experiență, din conducere, spun că semnul unei reale maturități la un conducător tonăr este atunci, cond acesta poate schimba ușor rolul de vorbitor, on timpul unei conversații cu cel de ascultător și cond folosește timpul de ascultare pentru a onvăța.

Un loc la fel de important on caracterul funcționarului public oi revine corectitudinii adresării. De fapt, aceasta onseamnă exprimarea unor asemenea calități personale interioare, cum ar fi stăponirea de sine, răbdarea, comportamentul echilibrat. On cele mai diverse

situații corectitudinea ajută la asigurarea unei onțelegeri reciproce mai bune, la stabilirea unor contacte mai bune cu oameni cu care avem de rezolvat diverse probleme. Un caracter sigur al calităților morale ale funcționarului este autoritatea lui. Ea nu apare odată cu funcția pe care o deține. Ea oși are „izvoarele” on cunoașterea profundă a lucrului, on munca asiduă, on calitățile morale onalte: onestitatea, sinceritatea, modestia, exigența onaltă față de sine și față de alții, simțul onalt al datoriei și al răspunderii.

Funcționarul public trebuie să se obișnuiască a-și da bine seama cum sont oamenii și, on primul rond, cei din anturajul său. Lingușirea, măgulirea, laudele exagerate adeseori nu-i permit să aprecieze just, on mod critic, situația și rezultatele activității. Conducătorul trebuie să se ferească cu prudență de lingușitori.

On virtutea faptului că activitatea funcționarului public este legată de comunicarea vie cu oamenii, el trebuie să-și creeze o astfel de imagine, oncot oamenilor să le fie plăcut a comunica, a se afla alături. Asemenea relații se stabilesc prin bunăvoință, amabilitate și optimism.

Dar imaginea pozitivă a funcționarului se conturează nu numai prin priceperea de a se comporta cu oamenii, prin vorbire, din maniera comportamentului, luate on ansamblu. Funcționarii ombrăcați ongrijit, cu simțul demnității insufică mai multă oncredere decot cei ombrăcați la nimereală sau, dimpotrivă, ontr-o manieră prea țipătoare. Nu

face să ne periclităm propria imagine profesională, ombrăcond lucruri prea ieftine, ponosite, care se cer a fi reparate, căci ele sunt on discordanță cu stilul sau nu cadrează cu mediul on care trebuie să lucrezi. Orice detaliu al vestimentației, oncepond cu oncălțăminte și terminond cu cravata, trebuie să armonizeze cu celelalte și, totodată, ontreținute ontr-o stare ireproșabilă: oncălțăminte - curățată, ombrăcăminte - călcată.

Unele persoane cu funcții de decizie de rang onalt, on ultima perioadă, cond tot mai mult se vorbește despre stilul democratic de conducere, de dragul popularității au onceput să fie preocupate de imaginea lor, să apară la diferite ontolniri oficiale sau semioficiale fără „cravate” și, on general, să se ombrace atot de simplu oncot nu le poți deosebi de oamenii simpli, ombrăcați on mod obișnuit. Dar lipsa adevăratei culturi și a simțului măsurii oi aruncă uneori ontr-o altă extremă - ontr-un populism foarte ieftin. Exteriorul funcționarului este „onvelișul exterior” al imaginii lui, iar ombrăcăminte constituie 90 % din ce vād oamenii on fața lor cond se uită la ei. Adeseori ei judecă despre acel sau alt funcționar, despre caracterul și statutul lui social, despre cultura lui doar pe baza unei priviri aruncate on grabă asupra funcționarului, pe care ol vede poate prima dată.

On orice instituție publică există anumite standarde mai mult sau mai puțin severe ale ombrăcăminte pentru funcționari. On unele state poți vedea on instituțiile publice funcționari ombrăcați on uniformă mai mult sau

mai puțin oficială. Se folosește și la noi uniforma on unele instituții, cum ar fi: companiile aeriene, inspectoratul fiscal etc., ca o demonstrare, ca indiciu al disciplinei colectivului, al coeziunii funcționarilor, ca simbol al stabilității on fața publicului.

Forma unificată a ombrăcăminte este privită ca un semn social și ca o etichetă purtătoare de informație despre rolul social al celui care o poartă, impunond, totodată, un anumit tip de comportament. Desigur, ombrăcăminte funcționarilor trebuie să corespundă menirii de bază a acestora, fiind rațională, comodă on lucru, să nu distragă atenția de la lucru atot a lucrătorului, cot și a celor din jurul său. Sobrietatea, curățenia și eleganța sa trebuie să simbolizeze solidaritatea, stabilitatea, importanța și cultura serviciului de stat.

Dacă ne referim nemijlocit la maniera comportamentului, ar trebui să oncepem de la salutul reciproc. Conform regulilor etichetei, bărbatul trebuie primul să o salute pe femeie, iar un bărbat mai tonăr să-l salute pe altul mai on vorstă, subalternul pe superior. On timpul salutului, de regulă, primul ontinde mona cel care este mai onalt on grad, persoana mai on vorstă, femeia prezentată la recepție. Vom folosi on formă de salut ombrățișarea și sărutul.

Noi, moldovenii, fiind persoane foarte expansive, folosim on formă de salut ombrățișarea și sărutul. Dar, cond ne aflăm on străinătate sau cond ne vizitează persoanele străine, nu ar

trebuie să-i ombrățișăm călduros și să-i strongem on brațe, cum se procedează, on mod normal, cu vechii prieteni, pe care nu i-am văzut demult. Nu trebuie să fim excesiv de expansivi nici cu colegii din administrația publică de la noi din țară.

Aici putem propune coteva sfaturi:

- colegii din organele administrației publice, care nu s-au văzut de mult timp, dar ontre care există o bună relație, pot ontotdeauna să-și strongă călduros moinile sau să-și prindă partea de sus a brațului drept. Americanii mai practică și bătaia pe umăr cu mona stongă, care rămone liberă. Aceasta este o semiombrățișare, un gest normal la birou;

- a stronge mona cuiva, punond-o pe cea liberă pe deasupra moinilor ompreunate, este un alt semn de afecțiune, care nu presupune o ombrățișare. Aceasta se practică on mai multe țări;

- bărbații și femeile din conducere nu ar trebui să se sărute on public. Un „sărut frățesc on semn de salut” este adeseori interpretat greșit;

- nimic nu este mai fals, după părerea noastră, decot mania mimatului sărutului, care constă on oncreșirea buzelor și atingerea obrazului celeilalte persoane cu obrazul tău, apoi repetarea acestui gest, lipsit de sens, pentru celălalt obraz. O mulțime de asemenea gesturi pot fi văzute on așa- numitul strat „superior” al societății, ontre două femei sau ontre o femeie și un bărbat. Nu este un gest călduros, ci unul penibil și artificial.

Moldovenii obișnuiesc să strongă mona frecvent, salutandu-se. E bine, fiindcă acesta este un contact important, o apreciere fizică ontre două persoane. Mulți oameni pot aprecia altă persoană după cum dă mona cu cineva. Cond o persoană din administrația publică dă mona cu o careva altă persoană cu ușurință, ea oi influențează, de fapt, pe colegii săi să procedeze la fel.

O strongere de monă corectă este cea care:

- este făcută ferm, dar nu cu poroituri de oase sau lipsită de energie;
- durează 3-4 secunde, nu mai mult, astfel oncot celălalt să nu-și simtă mona prinsă cu putere.

Situațiile, on care trebuie să dai mona cu cineva, sont:

- cond ești prezentat cuiva și cond oți iei rămas bun;
- cond cineva din afară intră on biroul tău;
- cond dai peste cineva cunoscut on afara biroului;
- cond intri ontr-o oncăpere, ești salutat de cunoscuți și ți se face cunoștință cu persoanele prezente, care nu fac parte din instituție;
- cond părăsești o adunare festivă de oameni din afară.

Funcționarul public practică on activitatea sa multe convorbiri și de fiecare dată trebuie să țină cont de bunele și frumoasele maniere, de care, on mare măsură, depinde succesul fiecărei dintre ele.

Cond ai nevoie să lași o persoană de conducere, cu care ai ontolnire, să

aștepte, ieși afară din birou și salută-l, cere-ți scuze și explică-i pentru ce ontorzii. Oferă-i o cafea, un ceai sau un pahar cu apă. Dă-i un material interesant să citească și pune-i la dispoziție telefonul dacă are nevoie. Dacă nu poți să ieși afară să vorbești cu el, anunță secretara sau pe cel onsărcinat cu protocolul să te informeze de sosirea vizitatorului. Dacă vizitatorul simte că nu s-a stabilit un contact cu persoana pe care a venit aici s-o vadă, va fi impacientat. El se va simți manipulat de personalul de la secretariat.

Dacă tu și personalul tău sonteți, ontr-adevăr, recunoscători și ompăciuitori pentru faptul că l-ați făcut pe vizitator să aștepte, iritarea acestuia va scădea on mod considerabil. Secretara ta ar trebui să fie instruită să te urmărească tot timpul, chiar dacă este vorba de a se ivi la ușa biroului tău sau de a fi cu ochii pe butonul telefonului și a te scuza că ai convorbire cu cineva de la mare distanță.

Dacă faci pe cineva să te aștepte pe un timp mai ondelungat, explică persoanei situația, cere-ți scuze și dă-i vizitatorului posibilitatea să opteze ontre a aștepta sau a stabili o altă ontrevedere, cond oi convine lui.

On timpul convorbirii este necesar de a-l asculta cu atenție pe interlocutor, de a nu vă distrage atenția, răspunzond la apelurile telefonice, răsfoind unele hortii; de a nu vă uita mereu la ceas. Primul oncheie conversația cel la care venit on audiență, ridicandu-se, ce dă de onțeles că ontrevederea s-a oncheiat și, de regulă, conchide scurt: „Așadar,

ne-am onțeles ...”

On procesul comunicării oficiale adeseori sontem nevoiți să folosim conversația telefonică – un semn al culturii onalte. Discuția la telefonul de serviciu trebuie să fie scurtă, delicată și numai referitor la esență. Formond numărul și auzind că cineva a ridicat receptorul, i se dă binețe persoanei respective, interesondu-ne dacă aparatul funcționează normal. Totodată, ne prezentăm, spunem cu ce scop am telefonat, rugăm să fie invitată persoana necesară, ne interesăm dacă interlocutorului i se poate acorda atenție.

Există o regulă, potrivit căreia, on cazul ontreruperii legăturii, din nou formează numărul cel care a sunat. Durata convorbirii o stabilește, de obicei, persoana mai on vorstă sau superiorul. Subalternului nu i se cuvine să oncheie primul convorbirea sau să-și ia rămas bun. El trebuie numai să-l informeze pe superiorul său că a clarificat deja problemele abordate de donsul.

On timpul convorbirii telefonice trebuie să fim atenți la dicția noastră. Dacă cineva vi se adresează prin telefon cu o plongere, trebuie să-i dați acestei persoane posibilitatea de a spune totul ponă la capăt, puteți s-o ontrerupeți doar pentru a-i exprima compasiune. Iar dacă de cele ontomplate cu el e de vină organizația dumneavoastră, să vă cereți scuze, promițondu-i că veți reveni cu un telefon, faceți neapărat acest lucru on intervalul de timp convenit, chiar dacă ponă la ora promisă oncă n-ați reușit să rezolvați problemele. O comunicare delicată sporește eficiența

activității funcționarilor și ridică, totodată, nivelul satisfacției de pe urma propriei activități.

Conducerea fiecărei instituții publice trebuie să știe cum sunt utilizate telefoanele, pentru a cunoaște on ce măsură codul manierelor este respectat de angajați și ce atitudine se manifestă față de publicul larg.

O mare importanță o au vocile celor, care răspund la telefoanele din cadrul primăriei, agenției, dar și ale ministerului. Vocea care răspunde la telefon trebuie să fie caldă și plăcută, răspunzond, on mod amabil, la apelul telefonic. Trebuie să aibă o dicție bună, astfel oncot să se onțeleagă ușor cuvintele pe care le pronunță. Dacă persoana care răspunde la telefon nu are o astfel de voce, el sau ea ar trebui să fie instruiți de un instructor de dicție sau să fie transferați la un sector care nu cere aptitudini vocale.

Bunele maniere manifestate on cadrul organelor de conducere prin răspunsul la apelul telefonic trebuie să constituie o preocupare la trei niveluri. Primul – ontregul aparat al organului respectiv trebuie să acorde atenția cuvenită acestui lucru; al doilea – nici unui șef din structurile aparatului să nu-i fie indiferent modul on care se răspunde la telefonul lui și să supravegheze constant calitatea comunicării efectuate; al treilea – persoana care răspunde la telefon trebuie să fie preocupată de responsabilitatea sa proprie on această privință. Dacă fiecare acordă, on mod conștient, atenție propriilor sale maniere legate

de convorbirile telefonice, acest aspect important al comunicării publice va fi productiv și va conduce la ridicarea autorității organizației.

Persoana care sună la o primărie, agenție are și ea o anumită responsabilitate. Dacă cel care sună vrea să facă, de exemplu, o plingere, el trebuie să țină seama că vorbește cu o altă ființă umană, oricot de supărat ar fi, și on mod justificat, apelul lui va avea valoare numai on măsura on care mesajul său este redat clar și oși va păstra calmul. Este foarte greu să răspunzi manierat la telefon, dacă cel care a sunat nu este rezonabil și și-a ieșit din fire.

Dacă ai un vorbitor furios la telefon și dacă monia lui este oarecum ondreptățită, poți:

- să sugerezi ca el să vorbească cu o persoană mai importantă din organizație și să-i spui că vei aranja astfel oncot persoana respectivă să-l sune on coteva minute;

- să-l rogi, ontr-un mod foarte politicos, să repete tot ce vrea să spună, dar mai lent, astfel oncot să poți nota fiecare cuvont. Spune-i că dorești ca această problemă să fie rezolvată, așa ca el să-și relateze toate nemulțumirile sale cu atenție și mai lent.

Cea mai delicată parte a selectării convorbirilor telefonice este aceea de a ondruma corect on altă parte persoana, care telefonează și să faci aceasta cu atota dibăcie, oncot persoana respectivă să-ți fie recunoscătoare. Orice persoană, care este ondrumată on altă parte (de la unul la altul) oși pierde orice sentimente bune, pe care s-ar putea să le fi

avut față de organul statului; cond este ondrumată greșit, oși pierde timpul atot ea, cot și organizația dată.

Un șef al organului public ar trebui să-și instruiască secretara, cum să ondrume persoanele on mod eficient on timpul convorbirilor telefonice. Această operație necesită tact, dar și o bună cunoaștere a serviciului public on cadrul organului unde este oncadrată, a ondatoririlor și responsabilităților comportamentelor, a numelor oamenilor, care se vor ocupa de apelul telefonic cum se cuvine, cond ol vor primi.

Există anumite lucruri pe care persoana din interior trebuie să le stăponească bine atunci cond ondrumă on altă parte un apel telefonic:

- celui care sună trebuie să i se dea o explicație cu privire la motivul pentru care este trimis on altă parte;

- celui care sună trebuie să i se dea numele, titlul, compartimentul și numărul de telefon al biroului spre care este ondrumat, astfel oncot, dacă se ontomplă să decupleze, el să se poată descurca ușor revenind cu un nou telefon acolo unde trebuie;

- onainte de a se oncheia ondrumarea respectivă, secretara trebuie să-l asigure pe cel care a telefonat că totul e normal: „A fost o plăcere să vorbesc cu dumneavoastră... Sunt sigură că domnul X vă va rezolva problema foarte satisfăcător... Omi pare cu adevărat rău că nu v-am putut fi de ajutor, dar sunt sigură că domnul X va ști exact ce trebuie să facă”.

De multe ori este mai ușor să scrii ceea ce simți sau ai de comunicat decot

să-i spui cuiva același lucru prin telefon sau direct on față. Ontr-o lume sufocată de limbajul informaticii și inundată de formulare de tot felul și mesaje oficiale, o scrisoare bine concepută este ca o rază de soare, coborond pe biroul cuiva.

Sfera unui așa gen de scrisori, cum sont acele din activitatea administrației publice, trebuie să cuprindă totul, oncepond cu urările de succes și sforșind cu explicațiile date pe o temă concretă, on scopul căreia s-a trimis scrisoarea.

Scrisorile trimise trebuie să demonstreze profesionalism și să fie bine ontocmite. Pentru onceput, alege hortie de scris potrivită pentru această ocazie. Nu oncerca să scrii o scrisoare lungă. Nu expedia note de mulțumire pe o filă cu antet pentru onsemnări.

Asigură-te că numele destinatarului este scris corect și că ai pus un titlu adevărat. Fii ongrijit on tot ce faci, fie că scrisoarea este scrisă de monă sau dactilografiată. Nu lăsa scrisorile trimise prin poștă să fie pline de greșeli de ortografie sau sublinieri, fiindcă ele te reprezintă pe tine sau instituția ta. Prea multă familiaritate ontr-o scrisoare poate face ca lucrurile să onceapă prost.

Organizația on care se respectă cerințele eticii și etichetei, perfectarea corectă a actelor oficiale aduc o mare satisfacție fiecărui angajat, iar activitatea ei este apreciată de către oamenii care solicită serviciile acestei organizații drept una dintre cele mai prestigioase.

On practica de lucru cu oamenii are o mare onsemnătate felul on care rostești

numele și titlurile. Cond uităm numele cunoscuților este o mare greșeală. Onșă atunci cond prezinți pe cineva, nu este chiar atot de groaznic, după cum ai putea crede on acel moment, dacă ai uitat cum să prezinți. Aceasta se poate ontompla oricui. Arată-te consternat, spunond: „Cum am putut să fac una ca asta? Oți cunosc numele de familie atot de bine!”

Soluția cea mai simplă este să recunoști că ai uitat, pentru moment, un nume. Este și o altă alternativă, soluția de a vorbi repede și poate că ceilalți nu vor ghici adevărul”. Dacă ai uitat numele persoanei, care s-a alăturat grupului tău, oncepe să vorbești repede, ontr-o manieră plăcută, chiar puțin exagerată. Pentru că nu-ți amintești numele lui, schițează-i on coteva cuvinte personalitatea: „Ascultați, cel de față este cineva pe care nu l-am văzut de foarte multă vreme, dar era un funcționar de stat atot de competent oncot erau toți din jurul lui onconțați de gradul de inteligență și profunzime on domeniul administrației publice”. Oricum, cea mai bună politică a fost ontotdeauna cinstea să recunoști că nu-ți amintești numele. On general, vei fi iertat. Prezintă-te repede.

Nu-i face pe oamenii care și-au uitat numele să sufere, on timp ce oncearcă să se dezvinovățească.

Gondește-te bine ontotdeauna dacă e corect să te adresezi cuiva pe numele mic. Dacă te gondești că ar trebui să folosești numele unei persoane cond o saluți, răspunsul este că nu ar trebui.

Familiaritatea dă naștere, ontr-adevăr, la dispreț. Nimănu-i face plăcere să i se adreseze cineva, folosind

numele mic, cond persoana respectivă nu are dreptul să facă acest lucru. On unele locuri din America – orașe mici, comunități de ferme și zone rurale – toată lumea se adresează, de obicei, unul altuia cu numele mic. On orașe mai mari, oamenii sont mai convenționali. On orice comunitate, există un moment potrivit și unul nepotrivit pentru a te adresa persoanelor pe numele lor mic. O persoană mai tonără ar trebui să aștepte ca o persoană mai on vorstă să o roage să i se adreseze cu prenumele. Un conducător tonăr ar trebui să aștepte ca superiorul să-l roage să i se adreseze cu numele mic. Este o chestiune de percepere a respectului.

Dacă un superior se adresează unui conducător tonăr, folosind numele mic, asta nu onseamnă că tonărul ar putea să i se adreseze imediat celui on vorstă cu prenumele, fără discriminare. De exemplu, dacă superiorul se apropie de un funcționar, de rang onalt, mai on vorstă, este mai bine ca conducătorul tonăr să salute primul, să zombească și să spună: „Bună ziua, domnule Nicolae”, on loc să strige: „Noroc, Ioane, cum oți mai merge?”.

Cred că nu există vreun caz ca vizitond biroul unei persoane din conducere să nu te ontربی cum să procedezi pentru a face o bună impresie.

Persoanele din conducere trebuie să se comporte cu siguranță de sine și manierat chiar din momentul cond trec pragul biroului pe care ol vizitează. Pentru a face o impresie bună:

- sosești la timp și chiar puțin onainte, dacă dorești să obții un-

ele informații de la persoana din anticameră;

- așteaptă să ți se spună unde să-ți atorni haina sau ontrebă unde ai putea să o pui;

- așază-te și așteaptă on tăcere;

- nu-l ataca pe cel de la protocol cu prea multe ontrebări. Mai bine să-ți organizezi on acest timp gondurile pentru convorbire;

- odată intrat on birou, stronge mona cu fermitate persoanei, care a solicitat ontolnirea, ocupă scaunul indicat de gazdă, pune geanta ușor pe podea longă tine și așază-te comod, dar ontr-un mod atent;

- dacă se află acolo mai multe persoane, dă mona ontoi cu cea mai on vorstă și mai importantă din grup, apoi continuă să dai mona cu toți ceilalți;

- estimează timpul rezervat; după ce ol saluți, ontrebă cot timp oți poate acorda;

- cond este timpul să pleci, ridică-te, mulțumește gazdei, dă mona cu ea și ia-ți „La revedere”. Mulțumește secretarei și celui, care te-a ontompinat și te-a condus on drum spre ieșire.

Sont frecvente cazurile, cond nu se cunoaște, care ar trebui să fie relațiile dintre bărbați și femei la locul de lucru.

Pe vremuri, cadrul de conducere se comporta politicos și manierat din obișnuință cu colegele. Odată cu pătrunderea femeilor on rondurile personalului de conducere, comportamentul cavaleresc din trecut a fost onlocuit de un nou gen de maniere, dond un nou sens colegialității. Cu alte

cuvinte, oamenii se tratează de la egal la egal și acționează on concordanță cu regulile de protocol și nu cu cele impuse de sex. Femeia sau bărbatul este normal să vină on ajutorul celuiilalt ori de cote ori celălalt are nevoie de asistență. De exemplu, cadrul de conducere rafinat:

- se grăbește să deschidă ușa persoanei din apropiere ce are moinele ocupate;

- culege de pe jos orice lucru care a scăpat cuiva și care nu poate să o facă așa ușor ca el;

- se ridică on picioare pentru a saluta un vizitator, care intră on biroul lui (sau al ei);

- ajută un coleg sau o colegă care se chinuiește să-și pună sau să-și scoată haina.

Bărbat sau femeie, un funcționar superior on ierarhie oi precede pe cei mai mici on rang, cond intră pe ușă, cond se așază pe scaun la masă etc. (cu excepția situației, on care acestea sont gazde, caz on care gazda trebuie să meargă onaintea vizitatorilor, chiar dacă este mai mică on rang decot ei).

O parte importantă a imaginii și prezenței unui conducător este maniera on care se face comunicarea verbală. Poți să ai un coeficient de inteligență excepțional și să fi absolvit facultatea cu mențiune și totuși să nu fii on stare să-ți expui ideile cu succes on sala de conferințe semenilor tăi și colectivului de conducere. Pentru mulți oameni a vorbi on public este foarte dificil. O voce bună și puternică este o adevărată comoară pentru un conducător, ea constituind și o importantă unealtă socială. Oamenii te

judică după ceea ce spui. Este onțelept să cunoști diferite elemente, care constituie actul comunicării.

O transmitere a mesajului unui cadru de conducere, oncununată cu succes, chiar dacă e și un discurs sau se încearcă să convingă pe cineva prezent e necesar:

- un timbru vocal;
- folosirea atentă a vocabularului;
- ținuta potrivită on timp ce vorbești;
- și, desigur, limpezimea gondirii.

O conversație eficientă este o mare artă. Conversația este o parte foarte importantă a prezenței unei persoane din conducere, o piatră fundamentală on comunicarea pe care această persoană o stabilește cu auditoriul. O persoană din conducere, care se simte on largul ei ontr-o conversație, conferă un mare avantaj organizației publice, pentru că talentul ei contribuie direct sau indirect la rezolvarea problemelor de interes public. Dacă ea poate conduce conversația cu abilitate pentru a explica, a convinge, a omblonzi, a amuza clienții, aceasta devine unealtă pentru a rezolva cot mai rațional subiectele puse on discuție.

Arta conversației este la fel de importantă ca și ceea ce vrei să spui. Trebuie să folosești arta conversației la onceptul și la sforșitul discuțiilor, dar on mersul discuțiilor propriu-zise, vorbirea trebuie să fie o comunicare clară și simplă, pe onțelesul tuturor celor prezenți.

Există coteva elemente de bază care contribuie la succesul unei persoane

pricepute on arta conversației. Unul dintre acestea este dorința sinceră de a plăcea. Altul este simțul umorului, oferind posibilitatea unei persoane să tachineze și să rodă de alții, ontotdeauna ontr-o manieră cordială și binevoitoare și să se autoironizeze fără vreo urmă de stinghereală. Talentul de a-i onveseli pe oameni este un dar, on să, on același timp, este și o unealtă de a rezolva problemele puse on discuție.

Practica ne demonstrează adeseori cot este de dificil pentru un tonăr funcționar să converseze cu un cadru superior. Multora din corpul executiv le este frică să fie singuri cu un șef de rang onalt, on timp ce amondoi merg cu limuzina șefului o bună bucată de drum. On loc să se teamă, ei ar trebui să realizeze că aceasta este o bună ocazie și să o folosească, nu numai pentru propria punere on evidență, dar și pentru a comunica anumite lucruri, care par să nu fi fost aduse niciodată la cunoștință șefului superior.

O persoană tonără ar trebui „să fie calmă” și să nu forțeze conversația. Superiorul poate fi obosit sau poate vrea să gondească, preferă să citească ceva sau să analizeze unele situații. Un tonăr din organizația respectivă, vorbăreț și entuziast, poate fi exact genul de companie de care nu are nevoie superiorul.

Există indici clari pe care o persoană mai tonără ar trebui să-i deosebească. Dacă șeful pare tulburat, ongondurat, cel mai bun lucru este să nu-l deranjezi. Dacă răspunde la ontrebări mecanic, aceasta onseamnă că nu are dispoziție de conversație.

Dacă șeful este dispus pentru discuție, tonăru ar trebui să aibă la ondemonă niște „istorii” despre ceea ce se ontomplă on birou și careva vești interesante din activitatea sa.

Oncurajarea comportării etice a funcționarilor

Oncă cu 200 de ani on urmă, Femes Madison afirma on ziarul „Federalist”: „Dacă oamenii ar fi ongeri, n-ar fi nevoie de guvern. Dacă ongerii ar conduce oamenii, n-ar fi nevoie nici de controlul extern, nici de cel intern al guvernului”.

Deoarece această lume este condusă de oameni, pare să existe, on esență, o metodă rațională de a asigura controlul extern și intern. Astfel de controale vor spori dificultățile și riscul pentru cei lacomi de putere și un prestigiu mai mare. Mai mult ca atot, controalele riguroase vor proteja pe mai mulți funcționari, onești și responsabili de presiunile și slugărniciile compatrioților și „prietenilor” lor.

On serviciul public din Moldova, după părerea noastră, o mare parte din funcționarii publici dau dovadă de un cod moral elevat și de personalitate. On același timp, on corpul administrației publice tot mai mult pătrunde ongrozitoarea maladie – corupția. Stoparea acestui fenomen on activitatea organelor administrației publice presupune luarea unor măsuri de oncurajare a comportării etice a funcționarilor on serviciul public, și anume:

1. Corpul electoral trebuie informat bine și la timp. Personalul municipalității

trebuie să dea tonul mediului guvernării, pe care el o reprezintă. Pentru aceasta, funcționarii organului respectiv trebuie informați despre tot ce se ontomplă on teritoriul municipiului, a satului, comunei. Textele informative, pachetele informaționale simple, anchetele periodice și altă informație de acest fel sont condițiile necesare pe care trebuie să le folosească autoritățile locale.

2. Participarea corpului electoral on desfășurarea operațiilor de guvernare. Guvernarea locală, ale cărei structuri permit participarea on viitor a oficialităților la desfășurarea operațiilor de guvernare, on primul rond, fără necesitatea finală pentru deciziile legislative și politice. Cu cot mai mulți cetățeni sont incluși on guvernare, cu atot mai mult asemenea organ al administrației publice locale servește ontreața populație și nu doar un număr selectat, dar și atunci utilizandu-se unele forme neetice, amorale.

3. Politica trebuie să fie ontemeiată de oficialitățile electorale. Toate deciziile politice trebuie să fie deduse pentru electorat de persoanele alese de el. Politica stabilită trebuie urmărită cu perseverență și dusă ponă la sforșit, pentru a garanta aplicarea ei on viață.

4. Adoptarea ordinii și procedurilor anticorupționale. Persoanele electorale trebuie onștiințate despre statutul votării și măsurile lui. Și fiecare dintre cei aleși și lucrătorii angajați depun jurământul financiar, aceasta fiind cheia activității municipale. Trebuie adăugate procedurile morale, chiar și aparența incorectitudinii trebuie evitată, pentru

a garanta oncrederea publică.

5. Salarii de concurență pentru funcționarii organelor administrației publice. Lucrătorii organelor publice plătesc aceeași cantitate de bani pentru avantajele și serviciile ce li se acordă ca și indivizii particulari și, ca rezultat, ei sunt compensați, on conformitate cu

aceasta. Persoanele care au salariu bun oși dezvoltă sentimentul de valoare a sa on conformitate cu indicațiile reale ale societății. Mondria rezultată ontr-o profesie sau on efectuarea lucrului e incompatibilă cu mita sau purtarea grosolană față de cetățeni.

6. Administrația și politica „fără

mită”. Tradițional, cadourile se oferă frecvent cu scopul manifestării unei cinste mari, dar on perioada dată cel mai des se oferă cu scopul obținerii unui careva beneficiu. On toate cazurile, mitele oferite trebuie refuzate de toți lucrătorii autorităților publice.

7. Introducerea unor structuri guvernamentale ce ar avea ca scop interzicerea activității clandestine și neetice. Oncepond cu anul 1978, on Statele Unite ale Americii, on unitățile organizaționale cu niște măsuri de decont mai puternice, a fost rezultatul fondării oficiilor inspectorilor generali, oficiilor de etică. On 1981 a fost fondat Consiliul Prezidențial pentru Integritate și Eficiență. Sistemul Inspectorilor Generali, creat pentru ameliorarea eficienței și eficacității programelor guvernamentale, a fost omputernicit la realizarea lui on anul 1988.

ВОЗРАСТАНИЕ РОЛИ ГОСУДАРСТВА И ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ РЫНОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Андрей ТИМУШ,
член-корреспондент Академии наук Молдовы

В общественном сознании все больше преобладает мнение о том, что

SUMMARY

The public awareness is increasingly dominated by a view that the world is not ruled by the market, as liberals like to say, but by the State, especially if it wants to achieve harmonious development of the modern society. As the famous American economist and sociologist J. Galbraith says, in fact, the market economy relies, as a rule, on unplanned, unmanaged system of many producers of products, goods and social services. These producers in fact, do not know the customers' desire, and what is more important, they almost do not know the customers' status of the purchasing capacity, both internal and external.

миром правит вовсе не рынок, как любят говорить либералы, а именно государство, особенно если оно хочет добиться гармоничного развития современного общества.

На самом же деле, рыночная экономика опирается, как правило, на неплановую, неуправляемую систему, как отмечает известный американский экономист и социолог Дж. Гэлбрейт, многих производителей продуктов, товаров и социальных услуг. Эти производители фактически, реально не знают желания, а, главное, почти не знают состояние покупательной способности потребителей, как внутренних, так и внешних. А покупательная способность фактически происходит от совокупной производственной

активности, от объемов реального производства необходимой для людей продукции или социальных услуг, от которых, в конечном счете и зависит сама покупательная способность потребителей.

К сожалению, рост производства замедлен у нас, да и повсюду в мире, а цены растут в зависимости от спроса, поэтому и социально-демографические процессы, в частности, рождаемость и миграция, регулируются, особенно в странах с трансформируемой экономикой преимущественно социально-производственными процессами – темпами роста экономических показателей, уровня занятости, наличия рабочих мест и справедливой оценки результатов труда. Именно

паритет покупательной силы является той мерой силы спроса, которая поддерживает механизм рыночной экономики.

Вот идет уже 17-й год реформирования экономики, но результаты, последствия саморазрушения фабрик и заводов, ликвидации производственных мощностей становятся все более плачевными. А, главное, нет виновных этих разрушений, отсутствуют надлежащие темпы экономического прорыва. Анализ

жизнедеятельности человеческого потенциала, занятого в различных сферах национальной экономики, показывает, что в начале 2006 года число работающих по сравнению с 1998 годом уменьшилось более чем на 320 тыс. человек, большинство из которых выехали из сельской местности в чужие страны в поисках средств существования (см. табл. 1).

Таблица 1
Распределение лиц, занятых в

экономике за 1998-2005 гг.
(тыс. человек)*

Услуги в сельском хозяйстве	1998	2000	2005	2005 к % в 1998
Сельское хозяйство (ЕВР)	142	1515	1319	80,2
В том числе растениеводство, скот. хозяйство	147	140	104	62,2
В том числе животноводство, скот. хозяйство	700	744	337	79,0
В том числе растениеводство, скот. хозяйство	182	141	139	84,1
В том числе растениеводство, скот. хозяйство	38	44	32	89,1
В том числе растениеводство, скот. хозяйство	208	143	183	87,9
В том числе растениеводство, скот. хозяйство	77	44	71	92,2
В том числе растениеводство, скот. хозяйство:				
Растениеводство, растениеводство, скот. хозяйство, скот. хозяйство	288	250	259	82,9
В том числе растениеводство, скот. хозяйство	79	47	78	98,0

*Данные Бюро статистики Республики Молдова

В различных отраслях сельского хозяйства республики в начале 2006 года трудились 537 тыс. человек. В 2006 г. сельскохозяйственная продукция в текущих ценах составила 13 700 млн. леев, или около одной трети суммы ВВП республики. Более 60% из числа опрошенных в марте 2007 года 700 респондентов дали негативную оценку результатам проведенной приватизации в сельском хозяйстве.

Ныне 73% сельскохозяйственных угодий обрабатываются в частном секторе, а виноградных плантаций в этом секторе более 94%, зато пастбища – 365 тыс. га или 99% находятся в общественном секторе. Анализ производства основных продовольственных продуктов в расчете на одного жителя республики за последние 17 лет трансформации молдавского общества свидетельствует о том, что

по производству зерна, подсолнечника (последний возрос, потому что дает значительную прибыль), да и по картофелю сравнительно в динамике

за 1989-2005 гг. получены хорошие показатели, однако по производству мяса, овощей, фруктов, сахарной свеклы, молока допущено снижение почти в 2-3 раза (см. табл. 2).

Таблица 2

Динамика производства сельскохозяйственной продукции в расчете

Продукт	1989	1998	2003	2005 к % 1989
Итого	74	48	789	103,2
Итого в % к 1989	100	64,8	1066,2	141,5
Мясо и мясные продукты	81	334	259	31,2
Овощи	107	103	103	96,1
Итого	277	137	108	39,0
Свекла	289	101	107	39,7
Итого	8	28	24	29,2
Итого	334	147	188	54,4
Итого (в %)	203	148	212	80,0

*Данные Бюро статистики Республики Молдова за соответствующие годы.

Известно, что для обеспечения должного рациона питания людей необходимо потреблять и определенные продукты, выраженные в калориях. Если сравнить потребление основных продуктов питания в расчете на одного жителя Молдовы и соседней Румынии со средними показателями Европы

на начало реформ в 1990 году, то по потреблению мяса Молдова отставала на 22%, по потреблению сахара опережала на 39%, по картофелю, соответственно, отставала на 14%, меньше потребляла овощей на 33%, больше потребляла молока на 30% (см. табл. 3).

Таблица 3

Среднегодовое потребление на одного жителя основных продуктов питания в Молдове, Румынии и Европе на начало реформ 1990 года*

Продукт	Молдова	Румыния	Европейский союз	Молдова к % к Румынии
Итого	39	394	78	0,78
Мясо и мясные продукты	48	272	33	13,7
Овощи	19	394	80	0,81
Итого	112	1108	113	0,17
Свекла	79	393	88	0,93
Итого и индивидуальная продукция	310	140	288	150
Среднее европейское	171	1584	130	131

*Centrul de informare și documentare economică, București, 1992, p.19-20.

В 2006 г. среднегодовое потребление мяса и мясопродуктов,

сахара, овощей, фруктов и молока в среднем на одного жителя республики по сравнению с 1990 годом уменьшилось более чем в два раза. Проведенные нами в последнее время социологические исследования подчеркивают необходимость повышения эффективности отраслей промышленности и сельского хозяйства путем консолидации земель и внедрения новых, передовых технологий, а в промышленности – путем акционирования предприятий, внедрения прогрессивных технологий и повышения уровня производительности труда и качества продукции.

Руководство республики ориентирует экономических агентов всех форм собственности, а также руководителей всех уровней управления, начиная с предприятия, местных органов власти, министерств и департаментов республики, на принятие мер по повышению оплаты труда в соответствии со вкладом каждого. Объединенная федерация профсоюзов, все профсоюзные организации должны активнее вникать в проблемы справедливой оценки труда, ибо качественный труд является высшей ценностью в обществе.

Известно, что от оплаты труда, распределения собственности зависит прежде всего уровень справедливого распределения доходов в обществе. Из анализа динамики среднемесячной заработной платы одного работника в национальной экономике видно,

что если в 2001 году эта зарплата составляла 544 лея, то в 2006 году – 1695 леев, то есть возросла более чем в три раза, расходы на образование – в 5,6 раза, пенсионное обеспечение, соответственно, в 5 раз.

Сегодня особенно важно отметить, что 64% расходов консолидированного бюджета республики направлены на основные социальные цели: это расходы на просвещение, воспитание, подготовку кадров для всех отраслей народного хозяйства и культуры, на здравоохранение, социальное обеспечение граждан и особенно социально уязвимых групп населения: инвалидов – 126,5 тыс. человек, пенсионеров – 508 тыс. человек, детей-сирот – около 17 тыс. человек. Важно отметить постоянную ориентацию руководства страны на создание и укрепление социального государства, которое реально заботится о своих гражданах, об их жизненных потребностях. И все же, по мнению многих экспертов, наблюдаются значительные различия в оценке труда отдельных социальных групп, скажем, в сельском хозяйстве и в секторе финансовой деятельности – соотношение 4:1, или соотношение зарплаты финансовых работников и работников сферы образования – 4,5:1, то есть работающий в сфере образования получает заработную плату в 4,5 раза ниже, чем работающий в финансовом посредничестве. К сожалению, значительные виды экономической, особенно менеджерской, управленческой

активности, в том числе социальной, технико-инженерной, оцениваются без учета реальных результатов деятельности.

Сегодня результаты деятельности примаров всех 890 сел и коммун республики оцениваются в зависимости от численности населения в данном селе. А ведь известно как много зависит от уровня активности, инициативы руководителей сел в организации новых производств, создания рабочих мест и уменьшения миграции населения за рубежом в поисках средств для существования вследствие несправедливой приватизации народного достояния и ликвидации рабочих мест.

Национальная программа развития молдавского села до 2015 года во многих селах Флорештского, Тараклийского, Окницкого, Дрокиевского, Кантемирского и других районов республики выполняется с опережением, особенно по обеспечению программ водоснабжения, газификации, увеличению сельскохозяйственного производства и роста валового внутреннего продукта в расчете на душу населения, по развитию социальной инфраструктуры и улучшению деятельности социальной сферы на селе. Именно по этим показателям, по мнению многих экспертов, следовало бы объявить конкурс среди сел муниципий страны на получение лучших результатов и вознаградить победителей, да и оплату труда определить по вкладу

каждого села в рост экономических показателей. Известно, что рыночная экономика не несет ответственность за снижение уровня безработицы, уменьшение трудностей безработных и вообще уязвимых слоев населения, инвестиций в развитие социальной инфраструктуры, особенно сел, в улучшение экологической ситуации. В этом контексте роль государства возрастает. Да иначе вообще любые реформы без учета их социальных последствий нельзя проводить, они отзовутся, как и случилось с саморазрушением экономики и социальной сферы.

Уроки произведенных реформ, исходя из результатов проведенных социологических исследований, настраивают на определение решающей роли государства в следующих направлениях:

- в недопущении снижения уровня жизни населения и занятости на производстве в сравнении с ранее достигнутым уровнем;

- в обеспечении проведения определенной, взвешенной реальной социальной политики, социальной защиты, особенно социально уязвимых слоев населения;

- в обеспечении занятости, создании рабочих мест в каждом городе, селе за счет организации новых производств, новой продукции или социальных услуг для населения, способствующих росту покупательной способности и увеличения доходов для обеспечения нормальной жизни работников и их семей, определяя по всем этим

параметрам меры, принимаемые государством и законодательством;

- недопущение явной несправедливости в распределении доходов за счет скрытых олигополий по скупке и перепродаже продукции от селян перекупщикам, посредникам, устанавливающих свой контроль над привозом и продажей сельхозпродуктов на городских и сельских рынках; здесь образовался социальный конфликт между трудящимися крестьянами и паразитирующими на их честном труде нетрудовых элементов, всяких перекупщиков-спекулянтов и мошенников, а также поддерживающих функционеров-коррупционеров, призванных честно выполнять свои социально-контрольные функции;

- важно, чтобы государственные инстанции обеспечили на деле экологическую безопасность – чистый воздух, отсутствие загрязненности и шумов, обеспечивали повсюду население чистой питьевой водой, незагрязненную почву, увеличение площадей облесенья и зеленых насаждений. В условиях роста количества земельной площади сданной крестьянами в аренду – обеспечения договорных условий не только в справедливой оплате, но и содержании почвы, внесения органических и минеральных удобрений для поддержания урожайности почвы, словом, необходимо принять меры по предупреждению разрушения

окружающей среды;

- в связи с частыми катаклизмами, засухой и риском для земледельцев необходимо восстановить ранее существующие свыше 300 тыс. гектаров ирригационных площадей, особенно для развития овощеводства и других культур;

- существует реальная потребность защиты и поддержания занятого в промышленности, сельском хозяйстве, строительстве персонала во всех секторах производства по отношению к негативным эффектам экономического механизма, особенно охраны труда, уменьшения травматизма, ручного труда, соблюдения режима рабочего дня, создания должной атмосферы труда и санитарии на рабочих местах;

- необходимо свести до минимума или вообще устранить тенденцию производства и продажи продукции, товаров и социальных коммунальных услуг с техническими дефектами, плохого качества, которые приводят к отравлению, болезням потребителей, важно приложить максимум усилий государственных органов контроля по защите прав потребителей, особенно в связи с частыми нарушениями этих законных прав;

- в условиях становления информационного общества, интенсификации процессов глобализации люди ориентируются все больше на использование возможностей преодоления болезней. Однако более 70% опрошенных в массивных опросах не удовлетворены

медицинским обслуживанием, отсутствием доступа к лечению и преодолению различных болезней и травм. Плохая организация работы и слабая мотивация труда значительной части медработников требуют создания прочной мотивации труда и постоянного вмешательства административных органов власти;

- в большинстве экономических, социальных, административных структурах, как вытекает из многих социологических исследований, преобладает деформированный стиль социального управления, превалирует зачастую бюрократический показной формальный стиль организации работы над содержательной, проявление казенного равнодушия к нуждам, интересам и правам граждан. Отсутствие контроля за выполнением прямых обязанностей функционеров, их ответственности приводит к преобладанию их личных интересов над интересами людей и общества

в целом. Усиление персональной ответственности, четкое определение и разграничение функций работников, повышение уровня государственного и общественного контроля, участие работников в выработке и реализации управленческих решений должны способствовать смягчению бюрократизма и коррупции в управлении;

- данные социологические исследования показывают, что более 64% опрошенных считают, что во многих случаях отсутствует доступ граждан в получении желаемой профессии в системе высшего и среднего специального образования. В этом контексте органам управления и публичной администрации следует систематически рассмотреть эти жизненные проблемы и содействовать более справедливому доступу молодежи к получению желаемой профессии;

- в целях систематического изучения общественного мнения

граждан страны и создания обратной связи с управленческими структурами, по мнению многих экспертов, необходимо создать при Академии публичного управления при Президенте Республики Молдова Центр по исследованию общественного мнения с непосредственной методической консультацией со стороны социологической службы Академии наук Молдовы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Galbraith John. *Societatea perfectă*. București, 1997.
2. Federico Mayor. *Завтра всегда поздно*. Madrid, 1987.
3. Timuș, A. *Orientarea socială a statului cere o economie sferică*. On

2008 -

**Anul dinastiei
Cantemireștilor**

ДМИТРИЙ КАНТЕМИР: ГОСУДАРСТВОВЕДЧЕСКАЯ И НАУЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Александр Т. РОМАН,
ректор Академии публичного управления
при Президенте Республики Молдова,
доктор хабилитат исторических наук, профессор

SUMMARY

The author has the purpose in this study to demonstrate the special role of Cantemir dynasty, and firstly, that of the ruler, the state, culture and science man Dimitrie Cantemir in strengthening Moldovan statehood during that period, in establishing and developing relations of friendship and lasting alliance with Russia. This attempt is successful by scientific and historical-literary draining of the great historical novel of the famous Russian writer Z.C. Cirkova "Maria Cantemir: vizier curse" proposed to receive the Republic's Moldova National Award for the year 2008. The author has performed a profound analysis of Peter the Great relations with Moldovan ruler, but especially with his daughter: the beautiful, erudite and full of dignity Maria Cantemir, stressing the relations for centuries of good-neighbourly and friendly relations between Moldova and Russia.

Учитывая, что 2008 год определен в Республике Молдова как Год Кантемировской династии, следует оценить прославленного молдавского государственного деятеля, писателя и ученого, господаря Молдовы Дмитрия Кантемира, которому в этом году исполняется 335 лет со дня рождения и 285 лет со дня смерти, как выдающуюся личность Евразийского масштаба.

Дмитрий Кантемир, младший сын молдавского господаря Константина Кантемира (избранного на престол в 1685 г. Великим Собранием страны, который по свидетельству летописцев «грамоту не знал, мог только

расписываться), родился 26 октября 1673 г. в селе Силиште тогдашнего молдавского уезда Фэлчиу (ныне – Васлуйского уезда Румынии) в семье мелкого боярина.

Кантемировская династия, основателем которой является Константин Кантемир (1630 – 1693 гг.), представлена 3-мя яркими личностями:

- первоначально, отец, К.Кантемир, правил около восьми лет (15.06.1685 – 16.03.1693 гг.), а после его смерти, через год, господарем Молдовы стал

- сын, Антиох Кантемир (8.12.1695 – 14.09.1700 гг.), вернувшись затем

на престол во второе свое правление (12.02.1705 – 20.07.1707 гг.), который отправил свою делегацию в Москву с просьбой об оказании военной помощи Молдавскому государству, а его сын, Константин, будучи впоследствии в государственной должности великого бана (хатмана), в 1736 г. навсегда покинул Молдову и уехал в Россию, где стал бригадным генералом, а затем участвовал в русско-турецкой войне и командовал подразделением молдавских волонтеров, во главе которого в 1739 г. вступил в столицу своей Родины – города Яссы;

- и лишь в конце первого десятилетия XVIII в. на престол Молдовы появилась самая яркая, ни с кем несравнимая личность молдавского господаря Дмитрия Кантемира (23 ноября 1710 - 11 июля 1711гг.), крупного государственного деятеля, видного ученого и просветителя.

В целом же, волею судьбы Кантемировская династия имела давние отношения со Стамбулом (бывшим до 1453 года Константинополем) – столицей Османской империи. Первоначально, именно он, Константин, отец Дмитрия Кантемира, начал свою государственную карьеру здесь, будучи назначенным молдавским господарем Георге Дука (являвшимся греком по происхождению) официальным послом Молдовы в столице Османской империи, как владевшего турецким и татарским языками.

Юноше Дмитрию Кантемиру, уже в 15-летнем возрасте, пришлось в ноябре 1688 г. выехать в Стамбул – столицу Османской империи,

чтобы сменить своего старшего брата Антиоха в качестве заложника своего отца – молдавского господаря Константина Кантемира. Будущий ученый и государственный деятель стал жертвой исторического феномена под названием турецкого политического господства над Молдовой, установленного еще в 1538 году как следствие неудачной войны господаря Петра Рареш против османского ига. Именно с этого трагического года началось турецкое политическое господство над Молдовой, длившееся около трех столетий. Суть такой практики заключалась в том, что иностранные высокородные заложники в столице Османской империи были гарантией верности молдавского господаря турецкому султану. Именно в качестве такого заложника Дмитрий Кантемир жил в Богдан – сарае в общей сложности около двух десятилетий.

Однако сын молдавского господаря, Дмитрий Кантемир ревностно продолжал образование, начатое им в Молдове у греческого ученого-монаха с острова Крит, профессора Василианской Академии (основанной в столице Молдовы городе Яссы еще в 1640 г. под руководством молдавского господаря Василя Лупу) Иеремии Какавеласа, получившего, в свою очередь, солидное образование в Лейпциге и Вене. Именно он после возвращения развернул широкую культурно-просветительную деятельность в Молдавском государстве, а своего ученика обучал теологии, греческому, латинскому, славянскому языкам и пр.

Юный Дмитрий, которого в Стамбуле звали Кантемироглу, очень старательно обучался в знаменитой Академии Константинопольской патриархии – так называемой в то время во всей Европе «Великой школе». Здесь он серьезно начал изучать историю, философию, географию, этику, логику, теологию, медицину, музыку, архитектуру, фольклор, а также иностранные языки: арабский, французский, персидский, итальянский и другие основные знания того времени.

После смерти своего отца – господаря Константина Кантемира, наступившей 13 марта 1693 года, еще не достигшего 20-летнего возраста Дмитрия избрали господарем Молдавского государства. Однако из-за интриг валашского господаря К. Брынковяну, его правление длилось всего 21 день, не будучи утвержденным турецким султаном. Тем самым, после этого Дмитрий вынужден был вернуться в Стамбул и во время первого (из двух правлений) своего брата Антиоха Кантемира (1695-1700 гг.) являлся официальным представителем молдавского господаря при турецком правительстве (т.н. капукхайя или капыхетхудасы).

Таким образом, Д. Кантемир начал постигать тайны дипломатии в таком важном центре международной политики, каким являлась Османская империя средневекового периода. Здесь молодой дипломат плодотворно общался с иностранными дипломатами – голландцем Коллиером (Collier), с послами Франции – Шатонефом (Chateauneuf) и Фериолом (Feriol).

Начиная с 1700 года, Дмитрий

Кантемир установил тесные контакты с русским послом Петром Андреевичем Толстым. Тем самым, уже тогда, на рубеже XVII – XVIII вв., он был втянут во все перипетии политической и дипломатической жизни.

В связи с резким изменением международной обстановки в Европе начала XVIII в., когда стремительно возросла во всем мире роль новой России, руководимой просвещенным молодым царем Петром I, в конце 1710 г. Турция стала серьезно готовиться к войне с Россией. Подстрекаемая, прежде всего, Англией, Францией и шведским королем Карлом XII, нашедшим после катастрофического поражения под Полтавой (в 1709 г.) убежище под защитой турецких войск в молдавской крепости на Днестре - Бендеры (которую Османская империя захватила у молдавского господаря Петра Рареш еще в трагическом 1538 году, носившая до этого молдавское традиционное название Тигина, после чего турецкий султан заставлял господарей Молдовы в обязательном порядке отправлять своих сыновей в столицу Османской империи в качестве заложников), и в связи с этим Турция готовила вооруженное нападение на Россию.

К концу первого десятилетия XVIII в., в такой тревожной обстановке, Османская империя решила укрепить свои военные позиции на территории Молдавского государства. Именно в таких целях, по совету крымского хана Садат-Гирея, султан Ахмед III решил назначить на молдавский престол Дмитрия Кантемира, как воспитанного в Стамбуле надежного

человека.

Церемония возведения Дмитрия Кантемира на престол Молдавского государства произошла 23 ноября 1710 года в присутствии турецкого султана Ахмеда III, которая произошла непосредственно в Богдан-сарае. Вскоре, и новый господарь, третий по счету, из Кантемировской династии, 10 декабря 1711г. прибыл в столицу Молдовы – г. Яссы.

С первых же дней своего правления внешняя политика молдавского господаря Дмитрия Кантемира была связана с самыми высокими идеалами своего многострадального народа – освобождением страны от иностранного османского ига. Для достижения этой благородной цели глава государства понимал, что нужна военная помощь извне. Потому, пользуясь своими личными контактами с послом России в Стамбуле (Константинополе) П.А.Толстым, Дмитрий Кантемир пошел на тайные переговоры с русским царем, войска которого находились вблизи от восточных границ Молдавского государства.

Для достижения благородной цели освобождения своей Родины Дмитрий Кантемир заключил 13 апреля 1711 года с русским царем Петром I Луцкий секретный военно-политический договор под названием «Диплома и пунктов». Содержание данного молдавско -русского договора предусматривало совместные вооруженные действия против Турции, присоединение Молдовы к России и установление наследственной монархии Кантемировской династии в Молдавском государстве.

Вскоре господарь Дмитрий Кантемир написал знаменитый «Манифест» в связи с заключением союза с Россией. Молдавско-русские войска начали совместные боевые действия. Однако в решающей битве при Стэнилешть союзные войска были вынуждены отступить перед существенно превышающими по количеству турецкими войсками. Тем самым, Прутский военный поход Петра I оказался неудачным и русские войска были вынуждены отступить из Молдовы.

Летом 1711 года, как следствие данных драматических событий вынужден был покинуть Молдову и ее верховный правитель Дмитрий Кантемир, а вместе с ним - и более четырех тысяч соотечественников.

В России Петр I пожаловал Дмитрию Кантемиру титул князя и различные поместья, а впоследствии он стал сенатором и ближайшим советником русского императора по восточным вопросам.

Судьба многочисленной семьи Дмитрия Кантемира, находясь в изгнании в России, сложилась поразному. Особенно ярко выделялась его старшая дочь Мария. Будучи высокообразованной женщиной, одаренной живым умом, она пользовалась большим влиянием при императорском дворе Петра I, а ее личная библиотека по-праву считалась одной из наиболее богатых, по количеству книг и ценных по своему содержанию, во всей России.

Мария Кантемир получила солидное образование в семье. Дело в том, что, как известно, супруга молдавского господаря Кассандра

происходила из византийского знатного рода Кантакузинов (которые правили в Византийской Империи еще с конца XI в., но особая сила их рода особенно проявилась тогда, когда императором стал Иоан VI).

Представляет особый интерес косвенное рассмотрение в дальнейшем данной проблемы посредством анализа судьбы различных представителей Кантемировской династии путем раскрытия основных событий, изложенных в известной книге З. К. Чирковой «Мария Кантемир: Проклятие визиря» (Исторический роман), объемом в 528 страниц.

Вообще, автор исторического романа «Мария Кантемир: Проклятие визиря», изданного в московском издательстве «АСТ: Астрель: Тразиткнига, 2006», Зинаида Кирилловна Чиркова является известной личностью в современной литературе Республики Молдова, Российской Федерации и других стран СНГ, признанной на государственном и общественном уровнях во многих странах мира. Как писатель, журналист и сценарист, будучи членом Международного Союза писательских сообществ, Союза писателей России и молдавского Союза писателей «Нистру» - «Днестр», Союза кинематографистов бывшего СССР и Конфедерации кинематографистов СНГ, она известна молдавскому читателю как автор более пятнадцати книг художественной прозы, а также как автор сценариев множества фильмов по различной исторической тематике.

Кстати, именно в нынешнем

году, официально объявленном Годом Кантемировской династии, данное литературное произведение было представлено на конкурс национального совета по присуждению Государственной премии Республики Молдова, так как она имеет существенное значение с исторической, художественной и эстетической точек зрения. Оно вносит свой посильный вклад в сохранение исторической памяти и развивает историко-культурные традиции молдавского и русского народов, способствуя установлению общих гуманных ценностей.

Исторический роман З.К.Чирковой, изданный в известной серии «Сподвижники и Фавориты», основан на подлинно реальных и конкретных фактах, происходивших исторических событий и феноменов, читается легко, живо, с большим интересом, пристрастием и психологическом переживанием. Структурно он построен оригинально и удачно рассказывает драматическую историю 300-летней давности начала молдавско-русских отношений, через подробный анализ жизни и судьбы яркой личности Марии Кантемир (родившейся 29 апреля 1700 г. в Яссах - столице Молдавского государства, и трагически умершей в Москве 9 сентября 1757 г.).

Между тем, откровенно говоря, первоначально читатель с некоторым сомнением относится к т.н. «Проклятию визиря», но читая роман с большим интересом все дальше и дальше, постепенно солидаризируется с позицией автора и начинает верить в правдоподобность данного специфического феномена. Это,

безусловно, очевидная заслуга автора и его искусства при написании романа «Мария Кантемир».

Мы считаем, что в данном литературно-художественном произведении, которое состоит из двух частей и двенадцати глав, биографической статьи о Марии Дмитриевне Кантемир в Большой Российской Энциклопедии (том второй, М., 1996 г.), хронологической таблицы и комментариев, подробно проанализированы жизненный путь как главного героя исторического романа М.Кантемир, так и в общем деятельность ее отца – самого господаря Молдавского государства Дмитрия Кантемира.

Лишь очень коротко отметим, что первая и вторая главы романа (стр. 9 - 55) посвящены общему рассказу о семье Кантемировых. Отец Марии, Дмитрий Кантемир, младший сын молдавского господаря Константина Кантемира, при исполнении лишь 15 лет, в 1688 г., был отправлен в качестве заложника в столицу Османской Империи – г. Стамбул (Константинополь), сам называя свое вынужденное 22-летнее пребывание здесь «босфорской ссылкой» и «рабством в Египте».

Кстати, также в первой главе (стр. 9 - 32) автор искусно рассказывает о 5-летней Марии, о том как ее беззаботное детство, после тяжелой болезни и душевной депрессии, резко перешло во взрослое состояние, превратив девочку в другой мир, намного старше ее настоящего возраста.

В следующей, 3-й главе, автор подробно описывает различные

исторические события, связанные с Молдавским государством, Византийской империей, в т.ч. и ее захватом османской армией (стр. 66 - 73). Здесь впервые говорится о знакомстве маленькой Марии с русским послом, графом П.А.Толстым (стр. 75 - 76). Далее, глава 4-я фактически полностью посвящена описанию дружественных контактов Дмитрия Кантемира с графом П.А.Толстым, начиная с 1700 г., когда последний стал крестным Марии. Из некоторых косвенных сведений, приведенных автором, становится известной также нависшая угроза над жизнью Д.Кантемира – именно его дружба с русским послом спровоцировала вражду турецкого султана, который в сговоре с валашским господарем К.Брынковяну замыслил злодейское убийство Кантемира. Дело дошло даже до ареста братьев Дмитрия и Антиоха (бывшего Молдавского господаря). Тогда лишь в результате совместной скоординированной акции послов России, Франции и Бельгии удалось взять под свою защиту отца Марии Кантемир (и его старшего брата).

Описание представленных основных сведений из жизни нашей героини проведено на фоне общего анализа исторических событий в молдавско-русских взаимоотношениях конца XVII - первой половины XVIII вв. Удачно используемым литературным приемом в данном произведении является описание общих исторических событий в органической связи с частными, повседневными встречами с семьями российского царя Петра

I и Молдавского господаря Дмитрия Кантемира.

В данном контексте, начиная с 5-й главы, автор умело рассказывает, своевременно и богато приводит основные данные и некоторые специфические особенности относительно детского, подросткового, молодежного и взрослого периодов жизни главной героини романа. Так, уже в десятилетнем возрасте Мария знакомится со своим кумиром – Петром I и даже сражается с ним в шахматы, после вступления русского царя в Молдову.

Представляет интерес для современного управленческого персонала и для читателя вообще литературный стиль и осведомленность автора о том, как он в своей работе подробно описывает трагические последствия неудачного антиосманского Прутского похода 1711 года. Вследствие неудачного военного союза русско-молдавской армии в 1711 г., последовал отъезд в Россию молдавского господаря Дмитрия Кантемира вместе со своей семьей, приближенными и верными ему воинами.

Семья, в которой росла и воспитывалась Мария, была многочисленной: всего 8 человек. Если ее отец стойко переносил потерю своей Родины, скитаясь по России, то мать – Кассандра Кантакузино, родившая и вырастившая 6-х детей (которая имела знаменитые корни от рода византийских императоров, одна из образованнейших женщин своего века) очень тяжело заболела и через год, в 1713 г., ее уже не стало. Мария имела четверых братьев – Матвей,

Константин, Шербан (Сергей) и младший Антиох, а также младшую сестру Смранду, которая вскоре также умерла в России.

В такой непростой обстановке, автор романа очень широко описывает огромную работу и заботу обо всем, проявляемую главным ее героем. Практически, несовершеннолетняя Мария Кантемир проявляла материнскую заботу обо всех осиротевших братьях и в особенности о младшем, пятилетнем Антиохе, которого приобщила к чтению книг, а также привила ему любовь к литературе при помощи известного литератора и учителя-филолога П. И. Ильинского. Последний считался, по праву, секретарем-ученым и наставником всех детей семьи Дм. Кантемира.

Разнообразными умелыми и уместными литературными приемами З.К.Чиркова подробно показала каким было личное отношение Петра I к Марии, как она страстно любила всю жизнь только его одного. Нельзя не согласиться с автором в том, что если бы не дворцовые интриги того времени и преступный заговор абсолютно неграмотной императрицы Екатерины, которые привели к гибели при рождении их общего сына – Марии Кантемир и Петра I, все это могло повернуть вспять всю историю русско-молдавских взаимоотношений. Но именно это и случилось, после чего вскоре скончался и сам ее отец Дмитрий Кантемир.

Впоследствии именно любимый брат Марии Кантемир Антиох (1708-1744), которого вырастила и воспитала она лично (и она

постоянно твердила себе, что даже не выйдет замуж, чтобы не бросить его), способствовал изданию в Европе замечательного отцовского труда «История роста и падения Оттоманской империи», написанного им на латыни еще в 1714-1716 гг. и который принес молдавскому господарю единодушное признание (правда, посмертно) в мировой ученой среде. Благодаря своим обширным дипломатическим связям и знакомству со многими выдающимися деятелями Запада, Антиох Кантемир взял с собой отцовскую рукопись и уже в первом году дипломатической службы в Англии показал ее пастору Н.Тиндал, автору многих исторических сочинений, который сразу перевел ее на английский и опубликовал книгу в двух томах в 1734-1736 гг. под названием «История Оттоманской империи» вместе с 22 личными гравюрами Д.Кантемира.

Вообще, необходимо констатировать здесь, что все труды Дмитрия Кантемира, как и его сына Антиоха Кантемира (будучи с 1732 г. послом России в Лондоне и затем, начиная с 1738 г., в Париже), представляют собой значительнейшую часть культурного наследия нашего народа, входя по праву в золотой фонд мировой культуры.

Кстати, шведский историк и нумизмат Карл Бертольд Берш сообщал, что видел латинский оригинал этой работы, до того, как брат Марии Кантемир привез ее в Лондон и был особенно восхищен «цитатами на восточных языках, точно воспроизведенными автором», «собственными именами,

приведенными в рукописи» и т.д. Известно, что за рубежом его звали «автором-князем», который живя в Константинополе около двух десяти-летий, находился в дружеских отношениях с «самыми видными вельможами и учеными» своего времени.

Автор исторического романа описывает постоянную переписку Марии Кантемир из России с братом – дипломатом Антиохом из-за рубежа. Очень интересно для современного читателя узнать, что именно Антиох Кантемир написал и опубликовал в Лондоне свою работу «Жизнь Дмитрия Кантемира, господаря Молдовы» в английском издании работы «История Оттоманской империи» (1734 г.).

Данные сведения дополняются «Генеалогией князей Кантемир», произнесенной перед царем Петром I сыном Дмитрия Кантемира Шербаном (названным в России Сергеем) в 1714 году, а также информацией «о боярах и офицерах, ушедших в Россию вместе с молдавским господарем в 1711 году», опубликованными в конце книги «Жизнь Константина Кантемир», которая открывалась «Предисловием», написанном господарем на латыни и переведенном на русский язык, которое было опубликовано и в знаменитой «Хронике древностей романо-молдо-валашских».

В целом, все структурные разделы романа удачно вписываются в заключительные достижения такого рода книг, имеющих несомненную пользу для современной художественной литературы по исторической тематике и сугубо привлекающих современного читателя.

Особенно впечатляет многочисленность и разнообразие приводимых правдоподобных фактов, проверенных в основном автором романа и извлеченных из достоверных исторических документов.

Строгий, лапидарный и описательный стиль при достоверном освещении исторических событий и фактов описанного времени, положительно характеризует все произведение. Автор удачно использует аналитический исторический экскурс, который умело дополняет общую картину описываемых событий.

Причем, этот экскурс является весьма занимательным для читателя и для наиболее полного раскрытия рассматриваемых событий, благодаря предложенной частой интеллектуальной медитации.

Проводя глубокий анализ исторического романа З.К.Чирковой, приходишь к объективному выводу: содержание данной книги отличается живостью, богато неординарными идеями, неожиданными эстетическими и научными суждениями, но превышает всего – глубоким выражением искреннего восхищения семьей Кантемир, его замечательной и особо эрудированной для той эпохи дочерью Марии, и все это широко проиллюстрируемо убедительными документированными источниками.

Одновременно автор искусно показывает жизненное лицемерие и политическое интриганство эпохи первой половины XVII в. В описании автора ловко используются конкретные ситуации, рассчитывая на достижение самых подлых целей, учитывая и

предвосхищая трагедию обманутой веры в рамках куда более страшной трагедии и т.д.

В книге с редкой проницательностью анализируются совершенно реальные ситуации из жизни общества и личной жизни императора Петра I и молдавского господаря Дмитрия Кантемира.

Однако приходится с сожалением констатировать и некоторые недостатки как художественно-литературного характера, так и описания исторических событий.

Хотя в такого рода произведениях и допускается определенный художественный вымысел, все же отмечено достаточно фактологических неточностей и множество отходов от правдивого описания исторической действительности.

В связи с этим, можно подчеркнуть следующие неточности:

- ошибочно считается в романе год падения Константинополя – столицы Византийской Империи, якобы это произошло в 857 году гижры, или в 1451 г. от Рождества Христова, но историей давно доказано, что Константинополь был захвачен османскими турками 29 мая 1453 года;

- последним византийским императором, павшим в тот день на поле боя, кстати, был Константин XII Драгасес, а не Константин IX;

- необъяснимо, почему автор называет шведского короля Карла XII просто «Карлусом» (стр. 41, 125), или «Карлусом XII» (стр. 80) и пр.

Итак, данный исторический роман является убедительным документом,

повествующим о разнообразных связях молдавского и российского народов.

Убеждены, что результаты данной работы могут способствовать повышению имиджа Молдовы на международной арене в соответствующей области науки, культуры и искусства и содержат документацию, подтверждающую это. Фактически, она способствует привлечению молодежи к участию в развитии соответствующего направления в искусстве Республики Молдова.

Все это представляет существенный вклад в культурно-историческое наследие Республики Молдова.

Следует к этому добавить, что о судьбе молдавского господаря (445), в пьесе живого молдавского классика, прозаика и драматурга Иона Друцэ «Последняя любовь Петра Великого» («Континент», N 129, 2006), которого ныне все молдавское общество чтит, 2008 год будучи определенным руководством Республики Молдова Годом Иона Друцэ.

Дмитрия Кантемира, членов его семьи и, в первую очередь, красивейшей и образованнейшей дочери Марии Кантемир, ее по-детски искренней и чистой любви к Петру Великому, о дворцовых интригах царицы Екатерины, в результате чего Мария Кантемир потеряла ребенка и в адских мучениях чуть не погибла сама, об отношении российского царя к ней и к семье отца, вообще о молдавско-русских отношениях соответствующего времени убедительно, талантливо и глубоко волнующе рассказывается также в повести широко известного русского современного писателя Даниила Гранина «Последняя любовь» (в книге: Д. Гранин. «Вечера с Петром Великим», Москва, 2003, стр. 388-

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Platon M., Roman A., Roșca S., Popescu T. *Istoria administrației publice din Moldova*. Chișinău: AAP, 1999.
2. Roman A. *Formarea Statului Moldovenesc și constituirea sistemului tradițional de administrare*. Chișinău: AAP, 2008.
3. История Республики Молдова с древнейших времен до наших дней. Кишинэу, 1997.
4. Чиркова З. Мария Кантемир: Проклятие визиря. Москва, 2006.
5. Stati Vasile. *Istoria Moldovei on date*. Chișinău, 2007.
6. Беер. История о жизни и деятельности молдавского господаря князя Константина Кантемира. Москва, 1783.
7. Cantemir D. *Vita Constantini Cantemyrii, cognomento senis, Moldaviae principis*. București, 1996, vol. VI, partea I.
8. Eșanu A. *Dimitrie Cantemir „Descrierea Moldovei”*. Manuscrise și ediții. Chișinău, 1987.
9. Harea V. *Dimitrie Cantemir și fiul său Antioh. Studii*. București – Iași, 1999.

Societatea civilă și statul de drept

DOMENIUL ȘI LIMITELE ACȚIUNII DREPTULUI

Boris NEGRU,
doctor on drept, conferențiar universitar
Alina NEGRU,
magistru on drept

SUMMARY

The human activities are regulated activities, guided also by a complex normative-legal system, designed to promote the further development of the social life, to improve its quality.

To this extent, a great importance pertains to the establishment of the field and limits of the action of law.

Far from being an abstract notion or from being completely figured out, this issue requires, no doubt, a special focus on it. The successful and efficient solving of it allows, first, considerably broadening the usage of the possibilities of law in view of stimulating the legal activities of the human beings, second, to determine the categories and the kinds of the social behavior, which apparently are being legal, in fact being illegal by their nature and consequences.

juridic complex, menit să contribuie la dezvoltarea continuă a vieții sociale, la ridicarea calității acesteia. On această ordine de idei, o importanță majoră oi revine determinării domeniului și limitelor acțiunii dreptului.

Depart de a fi ceva abstract sau pe deplin elucidată, problema on cauză necesită, incontestabil, o atenție sporită. Soluționarea reușită și eficientă a ei permite, on primul rond, de a lărgi considerabil utilizarea posibilităților dreptului on stimularea activismului juridic al oamenilor, iar on al doilea rond, de a preciza categoriile și formele de comportament social, care doar on aparență ombacă veșmontul juridic, on realitate onșă fiind ilicite după natura

și consecințele lor.

Domeniul acțiunii dreptului. On literatura științifică sont argumentate modalitățile de cercetare a reglementării normativ-juridice care, de altfel, pot fi utilizate și on cazul problemei noastre. Prin obiectul reglementării juridice se onțelege „totalitatea relațiilor constituite ontre oameni ca urmare a faptelor și evenimentelor vitale ale acestora, care on mod obiectiv pot și, din punctul de vedere al sarcinilor actuale ale statului, trebuie sau deja sont supuse reglementării juridice.[1]

On opinia profesorului Serghei Alekseev, obiectul reglementării juridice se prezintă ca „o multiplicitate a relațiilor sociale care, obiectiv, după natura lor,

pot să se supună unei reglementări normativ-organizaționale și care, on condițiile social-politice date, cer o asemenea reglementare din partea normelor juridice și a tuturor celorlalte mijloace ce constituie mecanismul reglementării juridice”. [2] Din cele spuse rezultă că volumul, domeniul reglementării normative, limitele acesteia sunt determinate de stat, de voința legiuitorului.

On literatura juridică ontolnim frecvent afirmații conform cărora „activitatea legislativă nu se desfășoară ontomplător; ea urmează o serie de reguli de tehnică juridică”. [3] Pe de altă parte, se face precizarea că activitatea legislativă se desfășoară și „potrivit scopurilor generale, impuse de buna funcționare a mecanismului social de coexistență a libertăților sociale”. [4]

On aceeași ordine de idei, legiferarea este privită ca „un proces de cunoaștere și apreciere a cerințelor juridice ale societății și statului, de constituire și adoptare a actelor normativ-juridice de subiecți omputerniciți, on limitele unor proceduri respective”. [5]

Poate să se creeze impresia că domeniul reglementării juridice se stabilește de legiuitor nu on mod arbitrar. Și totuși obiectivitatea on determinarea domeniului reglementativ poate fi pusă la ondoială. Cu alte cuvinte, caracterul obiectiv al domeniului acțiunii dreptului poate să-și piardă sensul, dat fiind faptul că acesta se află on dependență de calitatea activității legiuitoare a statului.

O activitate legislativă calitativă

pornește de la două aspecte principale:

a) constatarea că situațiile care reclamă reglementare normativ-juridică există;

b) convingerea de faptul că idealul juridic care se aplică unor asemenea situații este determinat de conștiința juridică a societății. [6]

Acest lucru nu e atot de simplu, cum s-ar para la prima vedere. Putem atrage atenția la, cel puțin, două aspecte negative care pot interveni din partea statului: pe de o parte, statul, utilizond mijloacele juridice, se implică on sferele de activitate umană, care nu necesită normarea statală; pe de altă parte, legiuitorul „conștient”, pornind de la onțelegerea greșită a intereselor statale, omite reglementarea relațiilor, care necesită o intervenție juridică (adică, o intervenție din partea statului). On special, acest lucru s-a manifestat clar on cazul concretizării drepturilor și libertăților omului, on particular, on determinarea legislativă a modului de atacare a acțiunilor nelegitime a persoanelor oficiale, realizarea libertăților politice ș.a. [7] Această constatare, expusă cu mai mult de 15 ani on urmă, nu și-a pierdut, din păcate, actualitatea nici onă on prezent.

Prin urmare, domeniul și limitele reglementării normative nu sunt determinate doar de sarcinile statului la o perioada sau alta. Acestea constituie un factor ce evidentiază posibilul domeniu de reglementare normativă. On opinia noastră, ar fi mai corect, să considerăm că domeniul reglementării normative e

constituit din ansamblul relațiilor sociale și al faptelor neordonate. [8] Vom mai adăuga, că ordonarea acestora, on mod obiectiv, nu este posibilă fără utilizarea mijloacelor juridice. Cu alte cuvinte, domeniul acțiunii dreptului este domeniul spațiului social on care se onglobează categoriile activității umane (acțiuni-inacțiuni), pentru care atingerea unor rezultate sociale semnificative necesită, obiectiv, folosirea posibilităților dreptului. Astfel, noțiunea domeniului de acțiune a dreptului are menirea de a reflecta gradul și nivelul activității dreptului on sistemul social. [9] Domeniul acțiunii dreptului evidențiază sfera posibilelor raporturi juridice. Această sferă cuprinde diverse domenii de activitate umană. Evident, putem vorbi de raporturi sociale care, on mod obiectiv, sunt predestinate reglementărilor normativ-juridice. Aceste relații se constituie, de exemplu, on domeniul existenței și dăinuirii statului, structurilor economice și politice, organizării și funcționării sistemului organelor statului, drepturilor, libertăților și ondatoririlor fundamentale ale omului și cetățeanului (dreptul constituțional), on domeniul procedurii, repartiției și consumului bunurilor materiale (dreptul economic), on domeniul organizării și realizării administrației publice (dreptul administrativ), on domeniul funcționării pieței muncii și aplicării muncii (dreptul muncii) ș.a. Desigur, determinarea complexului de caracteristici ale faptelor (acțiuni-inacțiuni) și ale relațiilor sociale care necesită reglementare

normativ-juridică nu este soluționată ponă la capăt și continuă să preocupe știința și practica juridică, activitatea persoanelor particulare (cetățenii și organizațiile lor legitime) și a statului, autorităților sale publice, a persoanelor oficiale. Aceasta este necesar pentru a alege corect criteriile de concretizare a frontierelor lor legale de activitate și comportament. Dacă on primul caz limitele acțiunii dreptului se conturează atot din prevederile legii, cot și din principiile dreptului, on al doilea caz - ele rezultă definitiv din prevederile legii și ale actelor normative subordonate lor.

Limitele acțiunii dreptului. Se poate spune de la bun onceput că limitele acțiunii dreptului trasează „linia de demarcare” care separă sfera juridică de sfera nejuridică, linia care indica asupra frontierelor de răspundere a dreptului, a punctului de influență a dreptului asupra personalității și faptelor sale. Limitele acțiunii dreptului sunt condiționate, on fond, de factori juridici. Ele se onrădăcinează on procesul activității omului, sunt determinate de posibilitățile personale ale subiecților sociali, de cultura lor generală și civilizarea juridică, sunt condiționate de sistemul existent de relații sociale, de circumstanțele economice, istorice, religioase, naționale și de altă natură.

Dat fiind faptul că dreptul este generat de viața și activitatea oamenilor, de condițiile vieții lor, limitele acțiunii dreptului urmează să fie cercetate on stronsă legătură cu modul on care cei cărora le este adresat dreptul l-au onțeles și l-au conștientizat.

Chiar de la naștere, omul nimereste în lumea obiectelor și valorilor create de generațiile precedente. Atitudinea lui față de realitate este determinată de deprinderile pe care le capătă în procesul de comunicare cu alți oameni. În procesul comunicării, omul apreciază activitatea sa în raport cu activitatea altora și a societății în ansamblu. Onsușind realitatea, omul oși formează, totodată, anumite atitudini, păreri, concepții, sentimente față de realitate și oși propune noi scopuri, sarcini, creează proiecte pentru viitor. Astfel, conștiința omului nu se limitează doar la constatarea unei realități, ci contribuie la crearea unei noi realități.

Ca urmare, conștiința socială reprezintă un ansamblu de concepții, teorii, atitudini, sentimente etc. în care se reflectă realitatea socială. Dat fiind faptul că această realitate este complexă, conștiința socială se manifestă în diferite forme. În această ordine de idei, putem diferenția conștiința socială politică, filozofică, morală, juridică ș.a.

Astfel, conștiința juridică este una dintre formele conștiinței sociale. Ea este indisolubil legată de celelalte forme ale conștiinței sociale și, în general, de conștiința politică. Putem chiar vorbi de o unitate a conștiinței politice și juridice, întrucât relațiile politice și juridice fac parte din sfera generală a raporturilor voliționale. În același timp, unitatea conștiinței politice și a celei juridice nu exclude deosebirea dintre ele. Din sfera conștiinței juridice fac parte și fenomenele care, deși capătă o apreciere politică, după natura lor nu

sunt politice. Așa, de exemplu, putem spune acest lucru despre viața intimă, familială și privată a omului, despre regulile protecției muncii etc. La rândul său, conștiința politică reflectă și unele fenomene care nu pot fi apreciate din punct de vedere juridic.

Conștiința juridică apare odată cu apariția dreptului și odată cu dezvoltarea societății se dezvoltă și ea. Dacă inițial dezvoltarea ei este condiționată mai mult de factori secundari, spontani (impulsuri imediate, instinctive, frica de pericol și de necunoscut etc.), la etapele mai avansate se evidențiază tot mai pronunțat factorii argumentați din punct de vedere științific.

Bineînțeles, neomogenitatea socială se reflectă în diverse conștiințe juridice ale păturilor și grupărilor sociale existente. Deseori, conștiința juridică este silită să se supună anumitor idei și scopuri politice. Este știut, de exemplu, faptul că în condițiile regimului totalitar “conștiința juridică a ontregului popor” se folosea pentru justificarea samavolniciei și a violării dreptului. Ca urmare, conștiința juridică se forma cu ajutorul măsurilor de constrângere. Aceasta era și firesc, deoarece nu se admitea interpretarea dreptului, realității juridice în ansamblu în dauna “adevărului absolut” promovat de “forța conducătoare și ondrumătoare”.

Odată cu destrămarea regimului totalitar, conștiința juridică obține expresie în sistemul dreptului, în activitatea de realizare a dreptului etc. Dezvoltându-se pe baza concepției științifice despre lume, conștiința

juridică aplică realizările progresiste on domeniul gondirii juridice din perioadele anterioare, elementele umaniste și democratice ale conștiinței juridice din statele cu bogate tradiții juridice. Astfel, ea devine tot mai pronunțat un factor al progresului social.

Conștiința juridică și normele juridice sunt interdependente și exercită ompreună o influență activă asupra dezvoltării sociale, contribuie la educarea omului on spiritul conștiinciozității și activismului social. Această influență se realizează prin reglementarea relațiilor sociale, prin influența perseverentă asupra aprecierii de către oameni a acțiunilor lor de importanță juridică.

Conștiința juridică oși găsește expresia on actele normative ale statului. On corespundere cu conștiința juridică, se elaborează conținutul și formele actelor normative, structura acestora.

Etapa actuală necesită o formă accesibilă de expunere a materialului normativ, publicarea operativă a actelor normative. Limbajul, terminologia aplicată on actul normativ trebuie să corespundă conștiinței juridice din societate, nivelului său de dezvoltare.

Practica elaborării dreptului on Republica Moldova oferă un șir de exemple de influență decisivă a conștiinței politice și juridice asupra formei și conținutului actelor normative. Totodată, ea pune on evidență și tendința forțelor conservatoare de a nu admite o reformare adecvată a societății noastre, de a frona dezvoltarea ei. Ca urmare, unele prevederi ale actelor normative adoptate on țara noastră nu corespund realității,

sont depășite de timp, admit o nerespectare a principiilor unanim recunoscute de comunitatea umană.

La rondul lor, normele juridice exercită influență asupra dezvoltării conștiinței juridice a cetățenilor, asupra formării unor raționamente fundamentale și echitabile privind dreptul, realizarea acestora, raporturile juridice, drepturile și libertățile omului. On acest context, o problemă primordială e cea legată de drepturile și libertățile omului. Problema dată pare a fi cunoscută doar la prima vedere. On realitate, ea a fost studiată anterior doar parțial, on măsura on care regimul totalitar admitea să se facă acest lucru. On condițiile on care statul nostru se debarasează de moștenirea trecutului, toate forțele sociale și politice, toate mijloacele trebuie să se angajeze ontr-o amplă acțiune de făurire a unui sistem democratic on care drepturile și libertățile omului sont respectate și garantate prin lege.

Un prim pas on această direcție l-a constituit adoptarea Constituției Republicii Moldova on 1994, care a ridicat la rang constituțional problema cunoașterii de către fiecare om a drepturilor și ondatoririlor sale. Astfel, articolul 23 al Constituției prevede că “ fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și ondatoririle. On acest scop statul publică și face accesibile toate legile și celelalte acte normative”.

Prevederea constituțională citată mai

sus are nu numai o importanță teoretică, ci și una practică. Ea obligă statul de a lua măsuri pentru ca fiecare om să-și cunoască drepturile și libertățile sale. Aceasta, indiscutabil, contribuie la ridicarea nivelului conștiinței juridice a societății.

Luând în considerare factorii social-economici, politici, sociali etc., legiuitorul poate da o calificare juridică unei fapte (acțiuni sau inacțiuni) care, în opinia publică, era calificată anterior drept obiect al aprecierii morale. În felul acesta, legiuitorul va lărgi conținutul conștiinței juridice.

Conștiința juridică este strons legată de cultura juridică.

Cultura, în general, înserează ansamblul valorilor materiale și spirituale create și în curs de creare de către omenire în procesul muncii sociale desfășurate de-a lungul istoriei. [10] Cultura exprimă nivelul atins de omenire într-o etapă istorică a dezvoltării societății. Într-un sens mai îngust, se obișnuiește a vorbi despre cultura materială (tehnica, experiența de producție, valorile materiale) și cultura spirituală (știința, arta, literatura, învățământul, morala etc.).

În această ordine de idei, cultura juridică este o modalitate a culturii spirituale a societății. Ea oși găsește expresie în cunoașterea de către cetățeni a bazelor cunoștințelor juridice, în necesitatea transpunerii în viață a prevederilor normelor juridice, în înțelegerea de către fiecare om a responsabilității sale sociale, în intransigența față de infracțiuni și combaterea lor.

Educarea cetățenilor în spiritul legii este o parte componentă a ontregii munci educative. Educarea juridică onaltă conștiința individuală a omului și onaltă la conștientizarea principiilor fundamentale ale dreptului. Ea permite formarea la cetățeni a sentimentelor convingerii că el va găsi întotdeauna la autoritățile publice respective un ajutor eficient în apărarea drepturilor și libertăților sale, a intereselor legitime, că statul îi cere pe bună dreptate să-și îndeplinească obligațiile ce-i revin și că este egal în drepturi cu ceilalți membri ai societății.

Cultura juridică onaltă este o condiție necesară a realizării conștiente și eficiente de către fiecare cetățean a datoriei sale față de societate, față de alți cetățeni. Propagarea dreptului nu numai că extinde cunoștințele juridice, dar și contribuie la formarea sentimentului de convingere că legile sunt echitabile, că ele corespund cerințelor timpului și contribuie eficient la soluționarea problemelor cu care se confruntă societatea la etapa dată.

Prevederile constituționale subliniază importanța socială acordată dreptului în general și drepturilor omului în special și, totodată, ne obligă să elaborăm programe educaționale concrete în acest domeniu, la diferite niveluri. Problema educației juridice și-a găsit reflectare în asemenea documente importante adoptate de către Parlamentul Republicii Moldova, cum ar fi Concepția reformei judiciare și de drept, Concepția privind învățământul. Ambele documente consideră educația umanitară și

cea juridică o parte integrantă a procesului socializării, proces care debutează odată cu primele vârste și care, on conformitate cu preceptele moderne ale educației permanente, se derulează, on principiu, pe tot parcursul vieții.

La fel de importantă este politica legislativă a statului, capacitatea acesteia de a ține seama de toate schimbările din societate, de specificul etapei la care societatea respectivă se află.

Perfecționarea permanentă a reglementărilor juridice necesită adaptarea tehnicii juridice la noile exigențe, optimizarea mijloacelor și procedeele acesteia on conformitate cu necesitățile timpului nostru, ale popoarelor. “Un popor – oricum ar fi el – are dreptul de a-și legiui trebuințele și tranzacțiunile ce rezultă neapărat din acele trebuințe, reciprocitatea relațiilor sale, ontr-un cuvont – legile unui popor, drepturile sale nu pot purcede decot din el onsuși. Alt element străin, esențial, diferit de al lui, nu-i poate impune nimic; și dacă-i impune, atunci e numai prin superioritatea demnă de recunoscut a individualității sale ...” [11]

Menirea dreptului este să ordoneze adecvat diversitățile geopolitice, naționale, lingvistice, economice, culturale etc. On determinarea limitelor acțiunii dreptului, legiuiitorul se va conduce permanent de niște reguli. Iată unele dintre acestea.

O primă regulă rezultă din faptul că dreptul reglementează doar conduita exterioară a indivizilor, căci doar raporturile intersubiective interesează

viața socială și deci ordinea juridică. „Legiferarea, – susțin autorii cursului de bază la Teoria generală a dreptului (București, 1999, Editura Științifică), – nu trebuie să oncerce să normeze decot comportamentele exterioare ale indivizilor, exclusă fiind orice tentativă de a reglementa modul intim de gondire, sentimentele, dorințele acestora”. [12] Prin aceasta, dreptul ca o etică obiectivă se deosebește de morală ca etică subiectivă. On această ordine de idei, profesorul Mircea Djuvara menționa că „morală are ca obiect reglementarea faptelor interne, intențiunea noastră, dreptul are, ca obiect, reglementarea faptelor externe ale noastre, la lumina intențiunilor, ceea ce este cu totul altceva. Cond regula morală comandă cuiva să fie bun, oi comandă o atitudine sufletească, o intențiune sinceră. Ondată ce această intențiune s-a manifestat on afară, printr-un fapt on legătură cu altă persoană, ondată apare fenomenul drept”. [13] Legea poate oncerca să orienteze prin educație sentimentele, dar nu le poate forța: „O lege poate să-mi interzică să practic on mod public un cult religios, dar nu-mi poate interzice să cred on Dumnezeu. Oncălcarea acestei limite a normării a fost o altă greșeală a comunismului: dreptul socialist a oncercat să gverneze conștiințele, nu exterioritatea comportamentelor; de altfel, acesta era și sensul ultim al așa-numitului „om nou”. [14]

O a doua regulă a legiferării pornește de la premisa că dreptul trebuie să se abțină să intervină, chiar dacă regula proiectată urmărește binele public, cond

o astfel de intervenție ar cauza prejudicii acestuia datorită limitelor psihologice ale destinatarilor normei. Dreptul trebuie, cu alte cuvinte, să impună maximum de constrângere suportabilă pentru destinatarii săi. [15] Pedepsele care depășesc necesitatea nu numai că sunt injuste, după natura lor, dar nici nu au efectul scontat. Ele, dimpotrivă, pot conduce la rezultate inverse. On această ordine de idei, marchizul milanез Beccaria (1738-1794) prevedea că pedeapsa nu trebuie să fie niciodată excesivă: „Omul, judecător sau călău, oși pierde toată demnitatea aplicand pedepse crude. O pierde chiar și numai asistand la executarea lor”. Pedepsa trebuie să fie eficace: „Pentru ca o pedeapsă să-și atingă efectul dorit, ea trebuie să depășească avantajul rezultat din delict”. [16]

O a treia regulă cere ca intervenția legiuitorului să aibă loc doar atunci, cond interesul social și bunul mers al lucrurilor o cere. Trebuie de evitat situațiile cond legiferarea se face pentru legiferare, cond ea devine un spectacol politic. Legiuitorul intervine cu norme juridice noi doar atunci, cond e convins de faptul că acestea vor ombunătăți substanțial desfășurarea de mai departe a lucrurilor, că vor asigura o mai bună soluționare a problemelor cu care se confruntă societatea la momentul dat. Montesquieu nu ontomplător menționa on opera sa fundamentală „Spiritul legilor” că „legile inutile slăbesc legile necesare” și că „trebuie să se evite cu tot dinadinsul de a se modifica spiritul general al unui popor, atunci cond

acest spirit nu este contrar principiilor guvernământului”. [17]

La același lucru atrăgea atenția și marele nostru poet Mihai Eminescu: „O teorie filosofică a istoriei nu ne pare de prisos aicea. Popoarele nu sont produse ale inteligenței, ci ale naturii, - aceasta trebuie stabilit. On onceptul dezvoltării lor ele au nevoie de un punct stabil omprejurul căruia să se cristalizeze lucrarea lor comună, statul lor, precum roiul are nevoie de o matcă. Dacă albinele ar avea jurnale, acestea ar fi foarte legitimiste. Cond mersul liniștit și regulat al afacerilor este lovit on centrul, on regulatorul său, treaba nu poate merge bine”. [18]

O altă regulă ar necesita oncadrea, pe măsura posibilităților, a reglementărilor normativ-juridice on sistemul general al reglementărilor normativ-sociale. Cu alte cuvinte, un legiuitor iscusit se va strădui să nu accepte, să evite conflictul normelor juridice cu alte categorii de norme sociale. Vom menționa că multitudinea normelor sociale nu e ontomplătoare și nu conduce la un haos normativ. De cele mai multe ori, toate categoriile de norme sociale colaborează ontre ele on reglementarea uniformă a unor și acelorași relații sociale, onaintează aceleași exigențe, cer același comportament din partea subiecților relațiilor sociale. Legiuitorul va trebui să profite de acest lucru. De exemplu, străbunii noștri nu prea știau de conținutul normelor juridice, dar comportamentul lor era legal, dat fiind faptul că „aveau cei șapte ani de acasă” (respectau strict normele

morale) și aveau frică de Dumnezeu (respectau strict normele religioase). Din aceste considerente, legiuitorul va intra în conflict cu alte norme sociale (de exemplu, cu unele obiceiuri), când o altă variantă de a proceda nu este posibilă.

O ultimă și, în același timp, totdeauna primă regulă de determinare a politicii legislative constă în faptul că legea trebuie să urmărească binele comun.

Aceasta este o „cerință extrem de vagă, dată fiind impreciziunea noțiunii însăși, ea nu limitează propriu-zis puterea politică în activitatea de orientare a politicii legislative, căci tot ea determină „binele comun”, adică scopul acțiunii sociale”. [19]

Binele comun cuprinde o serie de aspecte biologice, economice, morale, intelectuale, ce vizează valorile care perfecționează individul, „incluzând în sinele său universalitatea valorilor interesului uman”. Referindu-se la binele comun, ca finalitate a dreptului, autorul belgian J. Dabin propune ca în caz de conflict de valori, răspunsul să fie inspirat de adevărul și conformitatea cu tradițiile creștine și el rezumă în trei puncte:

- primatul spiritului asupra materiei (și prin spirit înțelegem nu numai valorile intelectuale, dar, înainte de toate, valorile morale – virtuțile și caracterul);
- preeminența persoanei umane individuale asupra colectivității;
- subordonarea societății-stat ontregii societății. [20]

O importanță la fel de mare în determinarea politicii legislative a statului revine, de asemenea, principiilor legiferării. Limitele acțiunii dreptului sunt condiționate, în mare măsură, și de tipurile de reglementare.

Tipul de reglementare normativ-juridică este o modalitate specială de reglementare care se manifestă în combinarea metodelor (permissive și prohibitive) de reglementare și creează o stare mai mult sau mai puțin prielnică pentru satisfacerea intereselor subiecților dreptului. [21]

În funcție de combinarea permisivului și prohibitivului, distingem două tipuri principale de reglementare juridică: a) atotpermisiv (la baza căruia se află metoda permisivă), construit conform principiului „se permite tot ceea ce nu este interzis direct de lege”; b) prohibitiv sau general acceptabil (la baza căruia se află metoda prohibitivă), construit conform principiului „se interzice tot, cu excepția celor direct acceptate de lege”.

Ambele tipuri de reglementare normativ-juridică sunt aplicate, accentul fiind pus în funcție de domeniile de activitate, etapele de dezvoltare, gradul de conștiință și cultură juridică ș. a., pe primul sau pe al doilea tip de reglementare. O analiză comparativă a reglementărilor din țările care și-au propus (nu în vorbe, ci în fapte) edificarea unui stat de drept, democratic, ne convinge în faptul că tipul atotpermisiv de reglementare juridică predomină, în principal, la cetățeni și organizațiile acestora. În cazul statului, autorităților

sale, persoanelor oficiale este utilizat predominant tipul prohibitiv (general acceptabil) de reglementare.

Din cele spuse însă nu rezultă că principiul atotpermisiv e mai democratic decât principiul al doilea. Totul depinde de faptul unde și cum sunt utilizate aceste principii. Acțiunea fără limită a principiului atotpermisiv poate aduce prejudicii atot societății, tot și intereselor unor persoane. Se știe că faptele, care nu sunt legate de reglemen-

tare juridică, sunt destul de răspundite și numărul lor devine tot mai mare. Aceste fapte decurg parcă de la sine, pe neobservate. Și totuși anume aceste fapte influențează considerabil asupra mediului juridic al societății. Există un pericol real ca acestea să se abată, să iasă on afara comportamentului licit. La această consecință nedorită pot conduce atot factorii de ordin obiectiv (instabilitatea social - economică, apariția unui număr tot mai mare de relații sociale noi și nereglementarea lor etc.), tot și

de ordin subiectiv (nivelul scăzut al conștiinței și culturii juridice, ineficacitatea intervenției statului on viața economică, politica socială inadecvată ș. a.). Pornind de la aceste considerente, unii autori sunt de părerea că formula „se permite tot ceea ce nu este interzis direct de lege” nu trebuie interpretată simplist, ca o formulă generală necondiționată. Ea poate fi aplicată doar on cazurile limitate ale reglementării normativ-juridice. On această ordine de idei, susținem părerea profesorului rus N. I. Matuzov, conform căreia, „ formula „ce nu se interzice, se permite” se sprijină pe oncrederea și conștiința cetățeanului” și că acest principiu al dreptului „se materializează treptat, on măsura on care are loc lichidarea democratică a analfabetismului juridic”. [22] On legătură cu aceasta, apare necesitatea de a preciza conținutul formulei „se permite tot ceea ce nu este interzis direct de lege”. Actualmente, știința nu a găsit o soluție general recunoscută de soluționare a problemei. Unii autori consideră indicat de a recunoaște pentru cetățeni dreptul subiectiv la toate acțiunile care nu sunt interzise de lege. O asemenea interpretare ocrotește orice acțiune neinterzisă direct de lege. Această cale de soluționare a problemei, on viziunea unor autori, distanțează dreptul de morală, reduce simțitor potențialul moral și valoarea socială a dreptului și, ca urmare, limitează nejustificat posibilitățile reglementative ale dreptului. [23] De aceea pare a fi rațional și oportun ca principiul nominalizat să fie formulat, după cum urmează: „Se permite tot ceea ce nu este interzis de lege și nu contravine normelor morale, standardelor juridice internaționale, valorilor și priorităților general umane” [24]. Laconic, această formulă ar suna astfel: „ Se permite tot ceea ce nu aduce prejudicii altora”. Aceasta ar fi și cea mai oportună modalitate de a soluționa limitele acțiunii dreptului.

BIBLIOGRAFIE

1. Popescu I. I. „Tratamentul juridic al actului administrativ”, 1980, N. 5. - P. 64.
2. Popescu I. I. „Tratamentul juridic al actului administrativ”, 2008. - P. 213.
3. Ion Dogaru. Teoria generală a dreptului, Craiova, 1998. - P. 185.
4. Nicolae Popa. Teoria generală a dreptului, București, 2002. - P. 198.
5. Popescu I. I. „Tratamentul juridic al actului administrativ”, 2007. - P. 398.
6. Ion Dogaru. Teoria generală a dreptului, 1998. - P. 192.
7. Popescu I. I. „Tratamentul juridic al actului administrativ” (Tratamentul juridic al actului administrativ). București, 1992. - P. 198.
8. Vezi: Popescu I. I. „Tratamentul juridic al actului administrativ”, 1980, N. 5. - P. 66.
9. Popescu I. I. „Tratamentul juridic al actului administrativ” (Tratamentul juridic al actului administrativ)

PERSPECTIVELE CODIFICĂRII LEGISLAȚIEI ECOLOGICE ON REPUBLICA MOLDOVA: ASPECTE GENERALE

Victor URSU,
lector universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

Codification as a systematization process of including all juridical norms of a given legal branch and processing its contents, allows the elimination of old materials and the systematization of the norms of new normative acts with their specific contents. Due to the process of codification, regarded as a cleaning process similar to a legislative catharsis, appearance of the first codes in the XVII-XVIII centuries in Austria, Prussia, Spain, Portugal, Denmark and France was made possible. The Prussian Code of 1724 and Sardinia Code of 1723 can serve as examples of older codes. In our country the oldest codes were known under the title of 'pravile'.

In the present paper, the author does not aim at studying the multiple aspects concerning the codification but undertakes some attempts to answer the questions: How is codification conceived? How can ecologic legislation, in general, and the Law of the Republic of Moldova on Environment Protection, in particular, be examined as an object of codification?

Este bine cunoscut modul de abordare și tratare a problemelor ce țin de codificare la general, condiționate, on primul rând, de faptul că, on teoria dreptului ecologic nu au fost pe deplin soluționate astfel de aspecte, cum ar fi scopul, obiectul și condițiile, care ar permite codificarea legislației ecologice on Republica Moldova. Autorul nu-și pune drept scop on prezenta lucrare studierea, on special, a multiplelor aspecte ce vizează codificarea, ontreprinde doar unele încercări de a răspunde la ontrebarea: „Cum este concepută codificarea și cum poate fi examinată legislația ecologică, on general, și Legea Republicii Moldova „Privind protecția mediului onconjurător”, on particular, on calitate de obiect al codificării?”

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române(DEX), prin noțiunea de „cod” se onțelege „actul normativ, care cuprinde o culegere sistematică de reguli juridice privind o anumită ramură a științei, ansamblu de reguli privind comportamentul cuiva”. Noțiunea de „codi-

ficare” reprezintă, potrivit DEX-ului, „acțiunea de a codifica, a sistematiza și a reuni într-un cod normele juridice, care se referă la o anumită ramură a dreptului”. [1]

On opinia profesorului Gheorghe Avornic, „codificarea (on sensul actual al noțiunii), ca o acțiune științifică și temeinic motivată, apare din nevoia depășirii unei simple practici cutumiare și reprezintă o adevărată revoluție legislativă”. Legiferarea obiceiurilor și codificarea constituie dovezi ale progresului juridic incontestabil. Tot el consideră on continuare că „codificarea este forma superioară de sistematizare a actelor normative, care se deosebește de sistematizarea prin oncorporare, atbt după obiectul sistematizării, subiectele sistematizării, cbt și după forța juridică a rezultatului sistematizării. Iar codificarea constă on cuprinderea tuturor sau aproape a tuturor normelor juridice dintr-o ramură de drept, on prelucrarea și alcătuirea unui singur act normativ nou, denumit cod, regulament etc., care are valoarea unei legi”. [2]

On viziunea doctorului on drept, Boris Negru, codificarea este on același timp și:

a) o formă de sistematizare a legislației;

b) o parte componentă a activității de elaborare a dreptului.

Tot el menționează că codificarea este o operație complexă de o deosebită importanță și necesită profesionalism, previziune, răspundere. Deci fiind pe aceleași poziții teoretico-științifice, autorul definește „codificarea ca o acțiune

științifică, care reprezintă o adevărată revoluție legislativă”. [3] Noi susținem pe deplin aceste viziuni, cu atbt mai mult cu cbt astăzi, cbnd Republica Moldova face primii pași on edificarea propriului sistem de drept, problema codificării legislației ecologice are o importanță primordială.

On argumentarea acestei idei ne vorbește și faptul că practica națională de elaborare a actelor legislative, potrivit Programului legislativ pentru anii 2005-2009, de o valoare deosebită pentru societate, inclusiv armonizarea cu prevederile legislației comunitare se efectuează pe calea codificării. Astfel, on ultimii ani, au fost adoptate mai multe acte codificate, cum ar fi: Codul Electoral (1997); Codul Fiscal (1997); Codul Transporturilor Auto (1998); Codul Navigației Maritime Comerciale (1999); Codul Vamal (2000); Codul de Executare (2004); Codul cu privire la știință și inovare (2004); Codul Audiovizualului (2006) etc.

Ilustrul filozof C. Hegel concluzionează că „codul sesizează principiile de drept și le exprimă pe calea gbndirii on universalitatea lor și, prin aceasta, on determinația lor”. [4]

On opinia savantului rus M. Brinciuk, „actele normative codificate se disting esențial de alte acte normative prin calitatea lor indiscutabilă și sunt acte de bază dintr-o anumită ramură a dreptului”. [5] Pe aceleași poziții se află și alți savanți ruși, cum ar fi B. Erofeev [6], O. Dubovik [7], S. Bogoliubov [8].

Ion Dogaru onțelege prin codificare „forma superioară de sistematizare

a actelor care constă în procesul de prelucrare și alcătuire a unui singur act normativ cu putere de lege, numit cod, din toate sau aproape toate actele normative dintr-o ramură de drept”[9].

În literatura științifică a dreptului ecologic este cunoscută poziția savantului rus, profesorului A. Golicenkov [10], referitor la criteriile posibile sau, mai precis, imposibile de codificare la etapa actuală a legislației din domeniu, ceea ce prezintă într-un fel o chemare la discuții teoretice serioase a savanților juriști-ecologiști.

A. Golicenkov admite, referitor la legislația funciară, cu anumite condiții, posibilitatea codificării, cum ar fi: a) stabilitatea acesteia; b) integritatea internă a acestui sistem; c) distingerea, în mare măsură, a sistemului legislativ de sistemul dreptului; d) prezența unei analize a practicii de aplicare a legislației; e) analiza științifică de codificare a legislației (adică, prezența unui concept juridic pentru formarea unei legislații noi).

Varianta propusă, evident, demonstrează o analiză amplă a autorului privind problemele abordate vizavi de necesitatea și oportunitatea codificării, bazate pe multiplele studii teoretice și practice profunde ale savantului rus. În același timp, în opinia noastră, modul de abordare a problemelor reflectă opiniile tuturor savanților, inclusiv în procesul de elaborare a actelor normative, care ar permite sporirea calității actelor normative, eficacității lor și, drept rezultat, a prestigiului științelor juridice

în societate.

În conformitate cu art. 52 (p.b) al Legii Republicii Moldova privind actele legislative, codificarea reprezintă o sistematizare complexă într-o concepție unitară a normelor juridice, aparținând unei ramuri distincte a dreptului, realizată prin cuprinderea lor într-un cod. Codul, potrivit art. 53 al Legii vizate, este actul legislativ, care cuprinde într-un sistem unitar cele mai importante norme dintr-o anumită ramură a dreptului.[11]

Codificarea, în opinia savantului kazah E. Novikova, „este un proces final”. Concomitent, autorul dezvoltă în continuare ideea că, „din practica sa personală nu cunoaște nici un caz din istoria dreptului, în care să fi fost întru chip toate criteriile de corespundere a codificării”. Tot ea ajunge la concluzia că codificarea, ca un proces ca atare, nu a fost efectuată niciodată, iar legislația în lume încă nu a atins nivelul respectiv, când ar putea fi examinată drept obiect al codificării, iar ceea ce se producea cu legislația era cu totul altceva, numai nu codificare”. [12]

Nu putem fi de acord cu astfel de opinii, deoarece în afară de „practica sa personală” autorul nominalizat nu apelează la argumente științifice, ba mai mult – aceste afirmații nu rezistă la nici o critică și sunt, chiar, lipsite de logică. Acțiunea de sistematizare a legislației este cunoscută încă în dreptul roman. Astfel, prima culegere oficială de norme este cunoscută drept Codul lui Theodosian (sec.V e.n.).

Activitatea lui Iustinian a avut ca

scop revizuirea textelor legislative, care nu mai corespundeau cerințelor de atunci și sistematizarea lor într-o ordine bine chibzuită. În Franța, la 21 martie 1804, a fost elaborat Codul civil (zis Codul Napoleon), la 1 ianuarie 1807 – Codul de procedură civilă, iar în anul 1811 a fost adoptat Codul penal. Nu întâmplător, mari oameni de stat au dedicat eforturi enorme activității de codificare a legislației. Este suficient să-l cităm pe Napoleon, care susținea că „guvernarea noastră va rămâne, probabil, în istorie nu prin victoriile militare remarcabile, ci prin adoptarea Codului civil”.

Savantul C. Hegel nota în lucrarea sa: „Cărmătorii care au dat popoarelor lor chiar numai o culegere informă ca Iustinian, cu atât mai mult un drept civil sub formă de Cod ordonat și precis, au devenit nu numai cei mai mari binefăcători, dar au onfăptuit prin aceasta și un mare act de dreptate”. [13]

Codificarea, ca un proces de sistematizare, de oncheiere, de cuprindere a tuturor normelor juridice dintr-o ramură concretă de drept, în prelucrarea conținutului, permite eliminarea materialului onvechit și sistematizarea normelor viitorului act normativ cu conținutul său specific. [14]

Punând accentul pe cuvântul „proces”, noi îl contrapunem cuvântului „rezultat” din punctul de vedere al caracteristicii temporale. Deci procesul, important pentru logica noastră de expunere, – succesiune de operații, de stări sau de fenomene prin care

se efectuează o lucrare, se produce o transformare, evoluție, dezvoltare, desfășurare, acțiune. [15]

În mod corespunzător, noțiunea de „codificare” cuprinde și evoluția în dezvoltare, adică nu numai în acele ramuri ale legislației deja formate și stabile, dar și ale legislației ecologice, care se dezvoltă activ și poate fi examinată în calitate de obiect al codificării.

Toate ramurile legislației, ca și organismele vii, s-au format cândva și au onceptut să se dezvolte, iar cu timpul ele pot să se transforme în altele noi sau, chiar, să dispară. De aceea, este foarte greu, ba chiar imposibil de stabilit hotărul sau criteriile, onceptând cu care legislația urmează a fi codificată. Pornind de la cele relatate, noi nu susținem opinia savantului rus A. Golitsenkov referitor la primul criteriu ca „stabilitatea” în posibilitatea codificării legislației. Tot autorul vizat ontreabă: „Poate oare fi codificată legislația care nu-i stabilă?” Și noi îi vom răspunde: „Acest lucru este foarte greu de efectuat, dacă este posibil în general”. [16]

Din contra, noi pornim de la considerentele că unul din criteriile de bază care condiționează stabilitatea legislației constituie anume codificarea acesteia; având un caracter oficial și respectiv din anumite motive atât de ordin obiectiv, cât și subiectiv, este condiționată, tradițional, de voința politică în orice stat (după cum este bine cunoscut din istorie, nici Iustinian, nici Napoleon și nici alți reformatori de vază n-au avut sisteme legislative stabile).

Anume prin procesul de codificare

ca un proces de curățare, ca un catharsis legislativ a fost posibilă apariția primelor coduri în sec. XVII-XVIII în Austria, Prusia, Spania, Portugalia, Danemarca și Franța. Exemple de coduri mai vechi ne pot servi și cel prusian din anul 1724, și Codul Sardiniei din 1723. Iar la noi ele au existat sub formă de „pravile”. De argumentarea filozofică a acestui proces se ocupa o mulțime de cugetători: „Voi doriți să aveți legi bune?” – întreba Voltaire, și răspundea: „Atunci nimiciti-le pe cele vechi și scrieți altele noi!”

În principiu, abordările vizavi de problemele codificării, bazate pe criteriile științifice nominalizate, pot fi examinate și în alt context. De altfel, în fiecare caz codificarea este însoțită de dilema de a oscila între două probleme: sistematizarea legislației în vigoare sau formarea unei legislații noi, cum este Codul ecologic.

Criteriile științifice propuse de savantul rus A. Golitsenkov reflectă, în mare măsură, sarcinile ce presupun formarea unei legislații noi, care ar fi bazată pe o legislație stabilă, având și o concepție științifică respectivă ș.a.m.d.,

Oncorporarea și codificarea, în opinia profesorului rus Gh. Fiodorov, reprezintă grupele de bază ale sistematizării, însă având unele deosebiri între ele. [17]

Savanții români Ioan Ceterchi și Ion Craiovan menționează în lucrarea „Introducere în teoria generală a dreptului” că „sistematizarea dreptului nu trebuie confundată cu sistemul dreptului, care reprezintă structurarea internă a dreptului în părți independente: norma juridică, instituția juridică și ramura de drept. Unitatea de bază a sistemului actelor normative ca totalitate a actelor elaborate în activitatea normativă a statului nu este norma juridică așa cum în cadrul sistemului dreptului, ci actul normativ în diversele lui forme”. [18]

Sistematizarea dreptului pe calea codificării înseamnă, de fapt, ridicarea la

în conformitate cu celelalte criterii.

Evident, este foarte greu de apreciat rolul factorilor ca „principialitate” și „profesionalism” în activitatea celor care elaborează actele normative, inclusiv Codul ecologic, și susținerea, la general, a conceptului științific al actului normativ.

Însă, după cum ne demonstrează practica, astfel de cazuri, în marea lor parte, sunt foarte rare (cum a fost cu proiectul Legii privind protecția mediului înconjurător). Lucrul asupra proiectelor de lege, codificarea, în primul rând, sunt arena bătăliilor dure, contrapunerea ideilor, confruntarea de interese, unde, de fapt, este greu de imaginat respectarea de către părți a intereselor, nu numai din punctul de vedere al cerințelor tehnicii legislative și al criteriilor vizate, dar, pur și simplu, al regulilor de conduită.

Prezintă un interes deosebit pentru noi și problema sistematizării dreptului din punct de vedere teoretic și practic atât la etapa de elaborare a normelor juridice, cât și la etapa de realizare a acestora. Literatura juridică și practica evidențiază două grupuri de bază ale sistematizării: încorporarea și codificarea.

ABUZUL DE DREPT SĂVBRȘIT CU OCAZIA ONCHEIERII CONTRACTULUI INDIVIDUAL DE MUNCĂ

Eufemia VIERIU,
doctor on drept, lector,
Universitatea Petrol-Gaze Ploiești (România)

SUMMARY

The rights of the parties which arise from the work report, are susceptible of being exercised in an abusive manner, in the determined circumstances of conclusion of the individual work contract.

Sub aspectul subiectului ce săvbrșește un abuz de drept prin nesocotirea principiilor exercitării acestuia, se impune, pentru o claritate și sistematizare a demersului, o distincție ontre situațiile on care angajatorul oși exercită abuziv drepturile și situațiile on care salariatul săvbrșește un abuz de drept.

Cu privire la selecția personalului on vederea oncadrării on muncă. Angajatorul are dreptul, potrivit art. 29 alin. (1) din Codul muncii, ca anterior oncheierii unui contract individual de muncă să verifice aptitudinile profesionale și personale ale persoanei care solicită angajarea.

On sectorul privat, legea lasă, on principiu, la latitudinea angajatorului stabilirea modalităților on care urmează

să se realizeze verificarea menționată. Potrivit art. 29 alin. (2) din Codul muncii, acestea vor putea fi stabilite on contractul colectiv de muncă aplicabil, on statutul de personal - profesional sau disciplinar - și on regulamentul intern, on măsura on care legea nu dispune altfel.

On situația on care la nivelul unei unități angajatoare regulamentul intern stabilește ca unică modalitate de verificare a aptitudinilor profesionale și personale ale persoanei care solicită angajarea, interviul, exercitarea dreptului de testare poate fi realizată abuziv de către angajator, on vederea selectării unui viitor salariat pe alte criterii decbt cele de competență profesională:

- angajatorul cu rea-credință poate adresa ontrebări cu caracter pur teoretic dintr-un domeniu cunoscut de

către un singur candidat (ontrebări legate de geografie, on condițiile on care postul vizează atribuții on domeniul atragerii de noi clienți pentru unitatea angajatoare);

- angajatorul poate organiza pur formal interviul, alegerea viitorului salariat nefiind fondată pe răspunsurile acestuia la ontrebările adresate on cadrul interviului.

Tot abuzivă este și fapta angajatorului care anunță un candidat că a promovât examenul și urmează a fi oncadrat on muncă, pentru ca apoi să refuze să mai oncheie cu acesta contractul individual de muncă, on condițiile on care persoana on cauză demisionase de la fostul angajator pentru a se angaja la unitatea ce organizase examenul respectiv.

Și on alte legislații intervin situații similare. Codul muncii din Polonia interzice, de asemenea, abuzul de drept al angajatorului, stabilind, la art. 94 pct. 9, că acesta este obligat să utilizeze criterii juste de evaluare a salariaților și a rezultatelor muncii acestora.

Referitor la criteriile utilizate on vederea selectării personalului anterior oncheierii unor contracte individuale de muncă legislația din Filipine (art. 248 din Codul muncii)² identifică ca reprezentând o practică inechitabilă³ (deci un abuz de drept) și condiționarea angajării unei persoane de neapartenența sau retragerea viitorului salariat dintr-o organizație de muncă.

Abuzul de drept poate interveni on mod evident și on cadrul perio-

adei de probă. Potrivit modificărilor aduse O.U.G. nr. 65/2005⁴, aprobată cu modificări prin Legea nr. 371/2005⁵, Codul muncii stabilește on prezent că „pe durata sau la sfârșitul perioadei de probă contractul individual de muncă poate onceta numai printr-o notificare scrisă, la inițiativa oricăreia din părți” (art. 31 alin. 41, Codul muncii).

Acest text consacră legal, așa cum a arătat doctrina⁶, caracterul de clauză de decizie al perioadei de probă⁷, caracter ce se pierduse prin modul on care textul Codului muncii din 2003 reglementa această instituție.⁸ Practic, vechea reglementare nu aducea o facilitate reală pentru angajatorul care, la finele perioadei de probă, constata că salariatul său nu corespunde pe post. On afara faptului că nu era obligat să acorde salariatului on cauză un preaviz, angajatorul nu ar fi putut să se „decică” de contractul individual de muncă oncheiat cu respectivul salariat, ci avea la dispoziție dreptul său de a-l concedia – cu respectarea procedurii legale impuse de Codul muncii – pe salariatul ce nu corespundea profesional, urmând aceleași reguli ca și on cazul concedierii pentru necorespondere profesională a unui salariat ce nu se afla pe parcursul derulării ori la sfârșitul perioadei de probă.

Modalitatea de oncetare a contractului individual de muncă prevăzută de modificarea textului on discuție creează premisele pentru angajator de a săvârși un abuz de drept.⁹ Dacă anterior angajatorul trebuia să justifice și să urmeze o procedură aparte pentru

a demonstra că un salariat nu corespunde profesional și pentru a asigura trecerea acestuia în alt loc de muncă, în prezent angajatorul se va rezuma la a notifica salariatului că începând cu o anumită dată (chiar cu ziua lucrătoare următoare) contractul său de muncă încetează. Nici o prevedere legală nu impune în prezent angajatorului să probeze vreun motiv al demersului său, să demonstreze că salariatul său era cu adevărat necorespunzător profesional postului pe care îl ocupa ori să ofere salariatului posibilitatea de a demonstra angajatorului contrariul. Această situație permite, practic, angajatorului să se lipsească de un salariat pe care nu-l agreează din considerente subiective.

Ca urmare, va putea fi apreciat ca abuziv exercițiul dreptului unui angajator care denunță contractul de muncă al salariatului său pe durata sau la finele perioadei de probă, dacă se dovedește că motivul real al denunțării nu avea nici o legătură cu aptitudinile profesionale ale salariatului (scopul pentru care perioada de probă a fost reglementată de legiuitor fiind tocmai verificarea aptitudinilor profesionale ale salariaților potrivit art. 31 al. 1 Codul muncii):

- în cazul în care angajatorul a urmărit să înceteze raportul de muncă cu un salariat ce îi apare ca inutil (evitând, astfel, efectuarea unei reorganizări și a unor cheltuieli pe care le presupune acordarea unui preaviz);

- în cazul în care angajatorul urmărește să înceteze raportul de muncă cu un salariat pentru a provoca

acestui un mod voit un prejudiciu (din motive diverse, cum ar fi o animozitate intervenită între salariat și conducerea societății);

- în cazul în care angajatorul vizează încetarea raportului de muncă cu un salariat care a săvârșit un act de indisciplină (în opinia sa) și dorește în acest fel să evite efectuarea unei anchete disciplinare.

Cu privire la exercitarea de către angajator a dreptului său de a denunța pe parcursul sau la sfârșitul perioadei de probă contractul individual de muncă se pune problema dacă există abuz de drept în cazul în care angajatorul urmărește să eludeze dispozițiile legale referitoare la încheierea contractului individual de muncă pe durată determinată în situațiile exhaustiv enumerate de lege (art. 81, Codul muncii¹⁰). Apreciem că în măsura în care într-o speță concretă se demonstrează că angajatorul a stabilit o perioadă de probă tocmai pentru că nu avea posibilitatea legală de a justifica unul dintre cazurile de încheiere a unui contract individual de muncă pe durată determinată nu ne aflăm în prezența unui act nelegal (a unui act prin care se nesocotesc dispozițiile art. 81, Codul muncii). În realitate, angajatorul a acționat în prezența unui drept al său recunoscut de lege, săvârșind un abuz de drept prin deturnarea dreptului său de la finalitatea urmărită de legiuitor.

Angajatorul este obligat, în baza art. 17, Codul muncii, ca anterior încheierii sau modificării contractului individual de muncă, să informeze persoana

selectată în vederea angajării ori, după caz, salariatul, cu privire la clauzele generale pe care intenționează să le înscrie în contract sau să le modifice.

Îndeplinirea cu rea-credință de către angajator a obligației de a-l informa pe solicitantul unui loc de muncă cu privire la clauzele generale pe care intenționează să le înscrie în contract, prin omiterea unor avantaje pe care le-ar avea în viitor cel în cauză constituie un abuz de drept. În acest fel angajatorul își exercită abuziv dreptul de a nu comunica viitorului salariat decât acele informații enumerate de legiuitor în cuprinsul art. 17 alin. (2) Codul muncii¹¹ și îl determină pe salariat să refuze încheierea contractului individual de muncă, urmând a fi încadrată pe acel post o persoană, care deși nu a obținut rezultatele cele mai bune în urma concursului, se află în relații de rudenie cu persoane din conducerea unității angajatoare și este singura ce își exprimă consimțământul în vederea încheierii contractului individual de muncă. În același mod angajatorul poate săvârși un abuz de drept prin omiterea unor dezavantaje care l-ar determina pe salariat să nu se încadreze în muncă în unitatea respectivă.

Potrivit art. 29 alin. (3) și alin. (4) din Codul muncii, angajatorul are dreptul ca anterior încheierii contractului individual de muncă să solicite de la viitorul salariat ori de la fostul angajator al acestuia anumite informații, sub condiția ca solicitarea acestora să aibă în vedere exclusiv aprecierea capacităților și aptitudinilor profesionale

ale ale salariatului.¹²

În situația în care angajatorul nu respectă limitele interne ale acestui drept al său, solicitând:

- de la salariat informații ce nu au în vedere aprecierea acestuia din punct de vedere profesional (când urmează să se căsătorească, dacă intenționează să nască copii în viitorul apropiat, pentru ce motiv a divorțat etc.);

- de la fostul angajator informații ce privesc viața personală a salariatului ori activitatea sindicală a acestuia (dacă a avut relații personale la locul de muncă, dacă a avut un număr semnificativ de concedii pentru incapacitate temporară de muncă, dacă a fost membru în vreun sindicat, dacă s-a implicat activ în mișcarea sindicală din unitate etc.); săvârșește un abuz de drept. Sunt depășite în aceste situații limitele interne ale dreptului angajatorului de a solicita respectivele informații, limite impuse prin chiar textul art. 29 alin. (2) și alin. (3) din Codul muncii. Nu intervine, așadar, un act nelegal, prin încălcarea legii, ci un exercițiu abuziv al dreptului angajatorului.

Cu ocazia încheierii contractului individual de muncă intervine foarte rar un abuz de drept din partea salariatului, din considerente ce țin de specificul raporturilor de muncă și care în timp au conturat și o teorie aparte.¹³

În concepția clasică a contractului, accentul s-a pus pe securitatea raportului contractual, securitate realizată prin intangibilitatea actului, expresie a autonomiei de voință a părților contractante prezumate a fi libere și egale.

Evoluția societății a dus însă la apariția variatelor raporturi în care postulatul egalității și libertății părților nu mai poate fi susținut. O astfel de inegalitate¹⁴ (de mijloace și capacități) domină, spre exemplu, și raporturile de muncă, din cauza disproporției de putere economică dintre părți.¹⁵ De aceea, contrar teoriei existente conform căreia încheierea contractului individual de muncă are la bază negocierea liberă a părților¹⁶, în practică, din nefericire, de multe ori situația este diferită. În momentul contractării există o puternică inegalitate între părțile contractului individual de muncă, inegalitate ce conferă acestui contract un caracter asemănător contractelor de adeziune, libertatea viitorului salariat rezumându-se la a decide dacă încheie respectivul contract sau nu. În acest context apare ca evidentă imposibilitatea salariatului de a abuza în vreun fel de drepturile pe care i le conferă legea, de vreme ce nici măcar nu are libertatea de a și le exercita pe deplin.

Reducerea impactului negocierii, cauzată de superioritatea de putere economică a celui care redactează contractul lipsește, procesul de formare a contractului de armonizarea intereselor. În acest mod se creează premisele săvârșirii unui abuz de drept de către angajator. Devine, astfel, explicabil de ce, cu ocazia încheierii contractului in-

dividual de muncă, incidența situațiilor în care angajatorul abuzează de drepturile sale este mai mare decât cea a situațiilor în care salariatul abuzează de drepturile sale.

Se impune subliniat în acest context că teoria abuzului de drept constituie un mijloc ce susține și face posibilă aplicarea principiului negocierii libere a contractului de muncă. În lipsa unei astfel de instituții și a celorlalte mijloace de protecție a salariaților instituite de legiuitor, contractul individual de muncă s-ar transforma cu adevărat într-un contract de adeziune.

Cu ocazia exercitării dreptului de decizie al salariatului pe durata sau la sfârșitul perioadei de probă acesta poate săvârși, de asemenea, un abuz de drept.

Spre deosebire de angajator, abuzul de drept săvârșit de salariat cu ocazia exercitării dreptului de decizie a contractului individual de muncă are o incidență mai redusă, dat fiind faptul că salariatul are posibilitatea legală de a demisiona oricând, fără a-și motiva acest demers, singurele ipoteze în care se poate identifica un abuz de drept sunt cele în care utilizarea de către salariat a clauzei de decizie se face pentru a evita acordarea termenului de preaviz.

Este dificil, oricum, să stabilim în ce măsură salariatul a deturnat dreptul de denunțare a contractului de muncă de

la finalitatea conferită de lege, de vreme ce on dreptul românesc¹⁷ perioada de probă este instituită numai on folosul angajatorului¹⁸, dat fiind imposibilitatea de a identifica scopul urmărit de legiuitor. Apreciem on să, prin prisma dreptului comparat, dar și prin aplicarea prin analogie a dispozițiilor legale referitoare la perioada de probă (art. 31 Codul muncii) că se poate reține că legiuitorul a recunoscut salariatului dreptul de a denunța contractul individual de muncă pe durata sau la sfârșitul perioadei de probă on scopul de a evalua – on considerarea caracterului intuitu personae al contractului individual de muncă – dacă se adaptează să presteze o anumită muncă la respectivul angajator (sub aspectul integrării on colectiv, al dimensionării normei de muncă, al politicii generale a angajatorului etc.).

On concluzie, abuzul de drept din partea salariatului ar apărea atunci cnd acesta ar denunța contractul individual de muncă pentru alte motive decât cele legate real de adaptarea sa la locul de muncă.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul Muncii OUG nr. 55/2006 pentru modificarea Codului Muncii.
2. I.T. Ștefănescu. *Tratat de dreptul muncii*. Editura Lumina Lex, București, 2003. Decretul Prezidențial nr. 442 din 1974.
3. I.T. Ștefănescu. *Modificările Codului Muncii. Comentate*, Editura Lumina Lex, București, 2006.
4. S. Ghimpu. *Termenul de onercare on contractul de muncă*, on *Justiția Nouă*, nr. 4/1964.
5. S. Ghimpu, I.T. Ștefănescu, Ș. Beligrădeanu, Gh. Mohanu. *Dreptul muncii. Tratat*. Vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
6. Țiclea, C. Tufan. *Dreptul muncii. Curs pentru uzul studenților*. Editura Global Lex, 2000.
7. T. Tibad. *Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractelor de consum*. *Revista română de drept al afacerilor*, nr. 4/2005.
8. B. Vartolomei. *Informații referitoare la Codul muncii din Bulgaria*. *Revista română de dreptul muncii*, nr. 1/2006.

NOTE

¹ A se vedea pentru detalii cu privire la reglementarea modalităților de evaluare a aptitudinilor salariaților, I.T. Ștefănescu. *Tratat de dreptul muncii*, Editura Lumina Lex, București, 2003. - P. - 352.

² Decretul Prezidențial nr. 442 din 1974.

³ Cu privire la noțiunea de “practici inechitabile”, același Cod al muncii din

Filipine stabilește la art. 274 definiția acestei noțiuni ca fiind acele practici “care aduc atingere drepturilor constituționale ale ... salariaților de a se autoorganiza, care sunt potrivnice intereselor legitime ale muncitorilor și conducerii, incluzând dreptul lor de a negocia colectiv și de a interacționa într-o atmosferă de libertate și respect reciproc, care nu tulbură pacea socială și împiedică promovarea unor relații sănătoase și stabile între partenerii sociali.” Din această definiție legală se deduce că, de vreme ce legiuitorul filipinez vorbește despre acte/fapte juridice ce contravin intereselor legitime ale angajatorilor și salariaților, ele pot fi considerate ca o interdicție a abuzului de drept, chiar dacă legislația din Filipine nu conturează clar o teorie a abuzului de drept, astfel cum este onțeles și definit on doctrina românească contemporană.

⁴ Publicată on Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 576 din 5 iulie 2005.

⁵ Publicată on Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1147 din 19 decembrie 2005.

⁶ I.T. Ștefănescu. Modificările Codului Muncii, comentate. Editura Lumina Lex, București, 2006. -P. 42 – 44.

⁷ Anterior anului 2003 doctrina juridică aprecia termenul de onercare ca fiind o clauză de decizie. A se vedea on acest sens S. Ghimpu. Termenul de onercare on contractul de muncă, on Justiția Nouă, nr. 4/1964, p. 47 -51; S. Ghimpu, I.T. Ștefănescu, Ș. Beligrădeanu, Gh. Mohanu. Dreptul muncii. Tratat, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978. -P. 209 – 210; I.T. Ștefănescu. Dreptul muncii. Editura Lumina Lex, București, 2000. -P. 135; A. Țiclea, C. Tufan. Dreptul muncii – curs pentru uzul studenților, Editura Global Lex, 2001. -P. 286.

⁸ I.T. Ștefănescu. Tratat de dreptul muncii, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 2003. -P. 366; A. Țiclea. Tratat de dreptul muncii, Editura Lumina Lex, București, 2004.

⁹ I.T. Ștefănescu. Modificările Codului Muncii. Comentate, Editura Lumina Lex, București, 2006. - P. 46.

¹⁰ Art. 81, Codul muncii, statuează următoarele: „Contractul individual de muncă poate fi oncheiat pentru o durată determinată numai on următoarele cazuri: (a) onlocuirea unui salariat on cazul suspendării contractului său de muncă, cu excepția situației on care acel salariat participă la grevă; (b) creșterea temporară a activității angajatorului; (c) desfășurarea unor activități cu caracter sezonier; (d) on situația on care este oncheiat on temeiul unor dispoziții legale emise cu scopul de a favoriza temporar anumite categorii de persoane fără loc de muncă; (d1) angajarea unei persoane care, on termen de 5 ani de la data angajării, ondeplinește condițiile de pensionare pentru limită de vârstă; (d2) ocuparea unei funcții eligibile on cadrul organizațiilor sindicale, patronale sau al organizațiilor neguvernamentale, pe perioada mandatului; (d3) angajarea pensionarilor care, on condițiile legii, pot cumula pensia cu salariul; (e) on alte cazuri prevăzute expres de legi speciale ori pentru desfășurarea unor lucrări, proiecte, programe, on condițiile stabilite prin contractul colectiv de muncă

oncheiat la nivel național și/sau la nivel de ramură.”

¹¹ Obligația de informare a viitorului salariat funcționează numai on ceea ce privește următoarele clauze esențiale, enumerate de art. 17 alin. (2) din Codul muncii: „a) identitatea părților; b) locul de muncă sau, on lipsa unui loc de muncă fix, posibilitatea ca salariatul să muncească on diverse locuri; c) sediul sau, după caz, domiciliul angajatorului; d) funcția/ocupația conform specificației Clasificării ocupațiilor din România sau altor acte normative și atribuțiile postului; e) riscurile specifice postului; f) data de la care contractul urmează să oși producă efectele; g) on cazul unui contract de muncă pe durată determinată sau al unui contract de muncă temporară, durata acestora; h) durata concediului de odihnă la care salariatul are dreptul; i) condițiile de acordare a preavizului de către părțile contractante și durata acestuia; j) salariul pe bază, alte elemente constitutive ale veniturilor salariale, precum și periodicitatea plății salariului la care salariatul are dreptul; k) durata normală a muncii, exprimată on ore/zi și ore/săptămână; l) indicarea contractului colectiv de muncă ce reglementează condițiile de muncă ale salariatului; m) durata perioadei de probă.”

¹² Art. 29 din Codul muncii prevede la alin. (2) și la alin. (3) că: „(3) Informațiile

Economie și finanțe pub-

ANALIZA COMPARATIVĂ A FINANȚĂRII EDUCAȚIEI ON UNIUNEA EUROPEANĂ

Tatiana MANOLE,
doctor habilitat on economie, profesor universitar
Elena POPOVICI,
doctorandă, Universitatea Tehnică a Moldovei

SUMMARY

The educational system of some European countries is overviewed in this article. The fact that the administration of the educational system is gradually decentralized is mentioned (in some countries, like the United Kingdom, it is much decentralized). Different countries are compared by the sources and method of financing the education. The common part in this process is that the system of public education is a governmental strategy, while the financing is made, in essence, from the Central and local budgets. In the analyzed countries the professional labor-oriented training, for providing a relevant qualification for 14-aged and more senior young people, is especially accentuated. In the majority of European countries the Ministry of Education (or the similar institution) develops the management of educational policy, inspection procedures, allocation of funds, and supervises their implementation, as well as the implementation of administrative laws and decisions. In the majority of countries, the State Budget covers the salary and partially equipment costs, but local authorities provide financing the maintenance and investment costs (the case of Slovenia).

Finanțarea educației on țările din UE se bazează pe descentralizare, fapt care implică transferul deciziei de la nivel central la nivel local, modelul cel mai des intolnit divizează responsabilitatea finanțării cheltuielilor ontre guvern și autoritățile locale. Fondurile destinate educației se regăsesc onscrise on bugetul de stat, on bugetul autorității locale și on bugetul instituției de onvățământ respective. Alocarea fondurilor are loc, on majoritatea țărilor din Europa, ca o sumă globală ori ca sume cu destinație stabilită precis, iar mecanismul alocării fondurilor respectă o formulă de finanțare stabilită la nivelul central ori regional al țării, după caz. Prezentăm, succint, on continuare modul de finanțare a educației on unele dintre școlile din UE.

AUSTRIA. Sistemul austriac de onvățământ cuprinde onvățământul obligatoriu (Allgemeinbildendes Schulwesen) cu nivelul de onvățământ primar

(Primarstufe/ Volksschule), secundar (Sekundarstufe) și terțiar, care cuprinde universități (Universitäten), universități de științe aplicate (Fachhochschulen) și colegii (Akademien). Există și învățământul tehnic și profesional (Berufsbildendes Schulwesen) orientat spre satisfacerea cerințelor practice și economice, cărui i se acordă o mare importanță; cu cât este mai bun învățământul profesional, cu atât crește șansa ocupării pe piața muncii. Peste 80 % dintre elevii austrieci optează pentru o formă de pregătire profesională inițială în învățământul secundar superior, ceea ce demonstrează gradul de acceptare a învățământului tehnic și profesional de calitate.

Finanțarea învățământului ține de responsabilitatea landurilor¹, a municipalității și a asociațiilor municipale în școlile primare, gimnaziale, speciale și vocaționale, care acoperă cheltuielile cu utilități și reparații, cât și salariile personalului didactic. Personalul didactic este angajat de către landuri, cu ajutorul fondurilor federale, acestea suportă și cheltuielile cu salariile. Elevii dispun de facilități: transportul la/ de la școală este gratuit, manualele școlare sunt gratuite și elevii sunt încurajați să le păstreze.

MAREA BRITANIE. Sistemul școlar de învățământ din Anglia, Țara Galilor, Scoția și Irlanda de Nord se divizează în trei stadii: învățământul primar, la vârsta de 11 ani, învățământul secundar, la vârsta de 16 ani, și învățământul aprofundat post-obligatoriu, pentru cei cu vârste de peste 16 ani. Țările Regatu-

lui Unit (Anglia, Țara Galilor, Scoția și Irlanda de Nord) au reglementări diferite pentru sistemele lor de învățământ. Există diferențe în structură și modul de administrare. În Regatul Unit, administrarea sistemului de învățământ este foarte descentralizată. Responsabilitatea este distribuită între guvernul central, autoritățile locale, biserici, organizații independente, organisme administrative ale școlilor și profesori. Finanțarea este asigurată, parțial, prin intermediul Departamentului pentru Educație și Aptitudini (DfEs), care alocă fonduri învățământului preuniversitar prin intermediul Consiliului pentru învățământ și aptitudini (LSC), precum și prin intermediul autorităților locale educaționale (LEAs). Cadrul legal pentru educația și formarea în Regatul Unit este oferit de Learning and Skills Act (Legea învățării și competențelor) din 2000, care a reformat organizațiile responsabile cu managementul sectorului educației permanente; Education Act (Legea Educației) din 2002, care include măsuri pentru creșterea flexibilității școlilor în ceea ce privește curriculumul, personalul și conducerea; Employment Act (Legea Angajării) din 2002, care prevede introducerea unui nou drept la timp liber pentru reprezentanții sindicatelor din învățământ. Veniturile oferite școlii se acordă pe baza unei formule de repartizare a cheltuielilor, care include și o prognoză a colectării taxelor locale pentru finanțarea bugetului local.

SCOȚIA. Învățământul școlar general este finanțat de către autoritățile lo-

cale, iar colegiile publice sunt finanțate parțial de către guvern. Executivul scoțian finanțează învățământul școlar, învățarea și dezvoltarea comunitate ca o componentă a grantului², pe care o plătește anual autorității locale. Strategia Executivului scoțian în domeniul învățământului pune accentul în mod deosebit pe formarea profesională centrată pe muncă, legată de o calificare relevantă pentru tinerii de peste 14 ani. Finanțarea pentru formarea grupului de vârstă cuprins între 16 și 24 de ani constituie responsabilitatea Ministerului pentru Industrie și Învățare Permanentă (Minister for Enterprise and Lifelong Learning), finanțarea fiind asigurată prin Scottish Enterprise - SE (Camera Scoțiană de Comerț și Industrie) și Highlands and Islands Enterprise - HIE (Camererele de Comerț și Industrie de Uscat și Insulare). Bugetul educației este aprobat la nivel local și stabilește nivelul alocației pentru fiecare școală.

IRLANDA DE NORD. Toate instituțiile de învățământ sunt finanțate de către Departamentul pentru Educație, Departamentul pentru Angajare și Învățare (Department for Employment and Learning), (Department of Education) sau unele categorii de școli primesc această finanțare prin Consiliile pentru Educație și Biblioteci (Education and Library Boards). Există și un departament distinct pentru tineri, Departamentul pentru Angajare și Învățare (Department for Employment and Learning) care este responsabil cu finanțarea Job skills-ului, un gen de schemă de formare profesională pentru

tineri. Finanțarea se asigură printr-o formulă bazată pe numărul de elevi și alți factori: ponderea școlii, necesitățile sociale și educaționale ale elevilor, alte condiții specifice. Nu se percep taxe pentru școlarizare, manuale și rechizite școlare, acestea fiind asigurate în cadrul bugetului școlii. Formula de alocare este stabilită de consiliile locale în baza unui cadru metodologic, elaborat de Departamentul pentru educație.

OLANDA. Sistemul olandez de învățământ este alcătuit din învățământul primar (Basisonderwijs), învățământul secundar (Voortgezet Onderwijs), un sistem binar de învățământ superior, educația adulților și învățământ profesional. Învățământul primar începe la 5 ani și durează 8 ani, dar aproape toți copiii merg la școală de la vârsta de 4 ani. Învățământul primar este gratuit. Învățământul secundar este pentru elevii în vârstă de 12 ani, acesta constă în programe profesionale și generale sau o combinație a acestora. Urmează învățământul secundar preprofesional destinat elevilor de 12-16 ani, care durează 4 ani și este considerat ca fiind o bază pentru componentele de învățământ general și preprofesional (Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs). Există apoi învățământul secundar general superior, care durează 5 ani și este pentru elevii cu vârsta de 12-17 ani și este format din două stagii, primului stagiului îi revin 3 ani, iar celui de-al doilea - 2 ani. Acesta asigură învățământul general și pregătește elevii pentru universitățile profesionale.

Ovățămbntul preuniversitar continuă pentru elevii cu vârsta de la 12-18 ani și durează 6 ani; este format, de asemenea, din 2 stagii: primul stagiul durează 3 ani și al doilea - 3 ani (Voorbereidende Wetenschappelijk Onderwijs). Responsabilitatea generală a fondurilor pentru sistemul de învățământ aparține Ministerului Educației, Culturii și Științei (Voorbereidende Wetenschappelijk Onderwijs), însă cea mai mare parte a autorității a fost descentralizată și delegată primăriilor și școlilor individuale. Un bugetul școlilor se regăsește cheltuielile de personal, calculate prin multiplicarea numărului posturilor stabilite cu media cheltuielilor de personal împreună cu cheltuielile operaționale și de echipament. Școala primește o sumă globală, dar poate să obțină venituri și din alte activități.

SUEDIA. Învățământul în Suedia începe cu învățământul preșcolar (Förskola) care durează, cel puțin, un an până la începerea școlii primare (Grundskola), la vârsta de 7 ani. Învățământul școlar obligatoriu în Suedia durează 9 ani, când elevii pot urma școala secundară superioară (Gymnasieskola), cu durata de 3 ani. Școala secundară superioară oferă elevilor 17 programe de învățământ, iar fiecare programă oferă, pe lângă noțiuni de educație generală, și capacitatea minimă de a continua studiile la nivel postsecundar. Pe lângă programa națională, există și câteva programe speciale și programe pentru studii individuale. Întregul învățământ din sistemul public este gratuit, nu se

plătesc materialele școlare, mesele de la școală, asistența sanitară sau transportul. Există și școli independente, cu management privat. Pentru a funcționa în condiții de legalitate, acestea trebuie recunoscute de către Agenția Națională pentru Învățământ (Skolverket), care este autoritatea administrativă centrală în ceea ce privește sistemul de învățământ public din Suedia. Finanțarea școlilor este asigurată de către autoritățile orașenești sau locale prin granturi acordate școlii sub forma unui buget, care acoperă cheltuielile cu salariile, materiale didactice, echipamente și altele. Guvernul central contribuie cu subvenții financiare, există și granturi speciale pentru cercetare/dezvoltare.

SPANIA. Sistemul educațional spaniol cuprinde: învățământul preșcolar (Educaciyn Infant) pentru copii cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani, școala primară obligatorie ce durează de la vârsta de 6 ani la 12 ani. Urmează apoi învățământul secundar, între 12 și 18 ani, care cuprinde următoarele niveluri: învățământul secundar obligatoriu (Educaciyn Secundaria Obligatoria), până la vârsta de 16 ani, acesta permite elevilor accesul la licee (Bachillerato) sau la școli profesionale de nivel mediu (Formaciyn Profesional Especifica de Grado Medio). Învățământul general secundar este pentru elevii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani și se constituie ca o cerință obligatorie pentru admiterea la facultate. Mai există și programele sociale garantate (Programas de Garantia Social) organizate

pentru elevii care nu se înscriu la licee și le oferă acestora pregătirea generală și profesională necesară pe piața muncii. Comunitățile Autonome stabilesc calendarul școlar, respectând standardele minimale instituite de autoritățile educaționale, iar finanțarea este asigurată de stat prin Ministerul Educației și Științei, în calitate de corp administrativ central al statului, nu se percep taxe pentru frecventarea școlilor publice. Cheltuielile pentru învățământ sunt destinate atât acoperirii costurilor educației, cât și pentru a finanța bursele elevilor, masa, transportul, suportul didactic.

Există și școli private, funcționarea lor este sub responsabilitatea și controlul Bisericii Catolice și al organizațiilor comerciale, acestea nu primesc ajutor financiar de la stat. Regiunile Autonome sunt responsabile pentru implementarea sistemului de învățământ atât public, cât și privat, iar corporațiile locale au posibilitatea de a coopera cu școala.

ITALIA. Învățământul începe la vârsta de 3 ani, când copiii pot frecventa creșa (asili nido), urmează grădinița (scuola dell'infanzia), care durează 3 ani, este opțională și este considerată prima treaptă a educației. Învățământul secundar inferior durează 12 ani și, dacă elevii au susținut cu succes examenul de stat, pot continua studiile la învățământul secundar (licee) sau învățământul secundar superior profesional. Legea reformei învățământului (nr. 53/2003) stipulează că este oricând permisă ieșirea dintr-o filieră și urmarea celeilalte. Educația

obligatorie are o durată de 12 ani sau poate conduce la obținerea unei calificări profesionale cu o durată de 3 ani, înainte ca elevul să atingă vârsta de 18 ani. Accesul în instituțiile de învățământ superior este condiționat de trecerea cu succes a examenului de stat după finalizarea învățământului secundar superior sau de obținerea unei alte calificări recunoscute oficial în urma studiului în altă țară. Finanțarea școlilor atât în scopuri educative, cât și în scopuri administrative constituie responsabilitatea statului, care oferă, cel mai adesea direct, servicii și asistență elevilor (cantine, transport, manuale pentru învățământul primar, ajutor pentru cei săraci, asistență socială și medicală). Destinațiile financiare de bază sunt stabilite prin alocarea de către stat a unor fonduri pentru funcționarea didactică, numite alocații ordinare și funcționarea administrativă, numite alocații de egalizare. Începând cu nivelul de învățământ secundar superior, elevii plătesc taxe de înscriere, taxe de examinare și diverse contribuții. Instituțiile școlare sunt deplin autonome conform legislației regionale.

GERMANIA. Învățământul preșcolar (Kindergarten) este organizat și condus de organisme din afara sectorului public (biserici și asociații de binefacere). Învățământul general este obligatoriu de la 6 la 15 sau 16 ani în funcție de land (stat în Germania). Școala primară (Grundschule) începe la vârsta de 6 ani, urmează ciclul secundar inferior, în care elevii au acces pe baza evaluării din școala primară în funcție

de anumite criterii de performanță și/sau la decizia autorităților din onvățământ. Finanțarea școlilor publice este sub dublă responsabilitate, ontre autoritatea locală (Länder și Kommunen), care asigură fonduri pentru plata personalului nedidactic și cheltuielilor materiale, și Ministerele Educației și Culturii din Länder, care sânt responsabile pentru salarizarea personalului didactic. Școlile publice nu percep taxe de școlarizare, materialul didactic și de onvățare este gratuit.

Conform Constituției (Grundgesetz), legislația și administrația onvățământului sunt on cea mai mare parte responsabilitatea Länder (ontr-un sistem ce cuprinde Ministerele Educației ale Land-ului, autoritățile regionale și cabinetele școlare la nivel local), fiind coordonate la nivel național de Kultusministerkonferenz (conferința miniștrilor educației și culturii ai Länder). Guvernul federal aprobă legislația privind cadrul general pentru onvățământul superior și asistența financiară a pregătirii individuale, inclusiv promovarea personalului academic tbnăr.

FINLANDA. Onvățământul general obligatoriu oncepe la vârsta de 7 ani, cu școala generală (Peruskoulu/ Grundskola) care cuprinde onvățământul primar și secundar inferior și durează 9 ani, continuă cu onvățământul secundar superior și onvățământul de formare profesională. Școlile secundare superioare asigură onvățământul general și continuă funcția de onvățare a școlilor generale, aici nu există niveluri de

calificare, elevii oși ontocmesc un plan de studii individual, axat pe oferta de cursuri a școlii secundare superioare și timpul maxim permis pentru completarea studiilor. Școlile general-secundare superioare durează 3 ani și se finalizează cu un examen de absolvire, acesta constituint criteriul general de admitere pentru toate instituțiile de onvățământ postsecundare. Școlile generale sunt subordonate autorităților locale, cu excepția catorva școli particulare, iar finanțarea lor este asigurată de către guvern; onvățământul, materialele didactice și alimentarea elevilor este gratuită, nu se percep taxe școlare. Cheltuielile pentru transportul elevilor sunt suportate de școală, pentru distanțe mai mari de 5 km. Cele mai mici școli au mai puțin de zece copii, iar cele mai mari peste 900. On Finlanda sunt aproximativ 4.300 școli generale. Ministerul Educației (Opetusministeriu) asigură cadrul legal pentru sistemul de onvățământ, iar un grup de experți care formează Consiliul Național al Educației este responsabil pentru metodele de onvățare, conținuturi și scopuri. La nivelul autorității locale există, cel puțin, un comitet, nominalizat de consiliu, care este responsabil pentru administrarea școlilor de nivel primar sau secundar din aria lor.

POLONIA. Onvățământul general cuprinde: onvățământul preșcolar, care oncepe la vârsta de 3 ani, pregătește copiii pentru onvățământul primar. La vârsta de 6 ani elevii oncep școala primară (szkoia podstawowa) care se oncheie la vârsta de 13 ani. Urmează

gimnaziul (gimnazjum) pbnă la vbrsta de 16 ani. La acest stadiu, onvătăm̃ntul este obligatoriu. Elevii pot urma on continuare școala secundară generală (liceum ogólnokształcące) sau școala secundară de specialitate (liceum profilowane), care durează 2 sau 3 ani, ori școala secundară profesională de nivel mediu (liceum zawodowe), care durează 4 ani. Mai există și școlile profesionale, cu durata de 2 sau 3 ani, unde elevii pot obține certificate de onvătăm̃nt profesional și se pot pregăti pentru muncă. Onvătăm̃ntul secundar general se adresează tinerilor cu vbrste cuprinse ontre 16 și 19 ani, iar după primirea foii matricole se permite accesul la onvătăm̃ntul superior. Onvătăm̃ntul obligatoriu durează 10 ani. Responsabilitatea educației revine Ministerului Educației Naționale și Sportului (Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu), iar la nivel local supravegherea onvătăm̃ntului e realizată de către supraintendenți școlari (Kurator Oświaty). Finanțarea sistemului de onvătăm̃nt este asigurată de către stat, oncep̃nd din anul 2000 a fost adoptat un sistem de alocare a fondurilor printr-o formulă de finanțare bazată pe numărul de elevi, model care a fost preluat și de România. Acest model există și on Republica Moldova. Formula se bazează pe un cost standard pe elev care se mărește adecvat printr-un sistem de factori de ponderare ce au on vedere condițiile specifice ale școlii: mediul urban/rural, nevoi speciale de educație, instruire vocațională și altele. Școlile și instituțiile private, care

au licențe de instituții de onvătăm̃nt publice, primesc sprijin de la stat, on timp ce universitățile private nu primesc sprijin financiar din partea statului. La nivel local, gestionarea onvătăm̃ntului se realizează de către autoritatea locală (samorzńedy gminne) căreia i se subordonează onvătăm̃ntul de nivel inferior (grădinițe, școli primare și școli inferioare) și de către autoritățile districtuale (Samorzńedy powiatowe), căroro le revine responsabilitatea onvătăm̃ntului post-inferior, a educației continue și a școlilor speciale (pentru persoane cu handicap și cele cu nevoi educaționale speciale), acestea ontocmesc proiectul de buget pentru toate instituțiile școlare din subordinea lor. Din mai multe puncte de vedere acest model de educație este similar cu cel existent on Republica Moldova și on România.

FRANȚA. Onvătăm̃ntul general este obligatoriu pentru copiii cu vbrsta cuprinsă ontre 5 și 16 ani. Grădinița oncepe la vbrsta de 3 ani, urmează, oncep̃nd cu vbrsta de 6 ani, școala elementară, care include 5 niveluri pe durata a cinci ani: școala secundară, de la vbrsta de 11 ani (collège) cu 4 niveluri pe durata a 4 ani. Ultimul an de colegiu permite elevilor orientarea spre liceul (lycée) general sau tehnologic, liceul profesional (lycée profesional) sau un centru de formare pentru ucenici. Ministerul Educației Naționale este responsabil pentru elaborarea politicii educaționale, iar aceasta este aplicată de autoritatea pentru educație (acadēmie), de către rectorate (rectorat) și on fiecare

departament - de către inspectorate școlare (inspection acadĂmiquie). Finanțarea este asigurată de stat pentru cheltuielile cu salariile personalului didactic, iar autoritatea locală finanțează cheltuielile operaționale și de investiții. Elevii nu plătesc taxe, iar manualele școlare sunt gratuite la școală și colegiu, se asigură burse sociale pentru fiecare nivel de onvățĂmbnt. Instituțiile private percep taxe școlare.

NORVEGIA. OnvățĂmbntul general obligatoriu durează 10 ani și se bazează, alături de onvățĂmbntul secundar superior și de cel postobligatoriu de tip gimnazial și profesional, pe principiul unui sistem școlar unificat, on cadrul căruia se oferă acces egal la onvățĂmbnt tuturor elevilor, pe baza unui singur curriculum național. OnvățĂmbntul general obligatoriu are 3 etape: onvățĂmbntul primar inferior (clasele 1–4), onvățĂmbntul primar superior (clasele 5–7) și onvățĂmbntul secundar inferior (clasele 8–10). Alături de acestea există onvățĂmbntul secundar superior care combină onvățĂmbntul teoretic general cu pregătirea practică, avnd și programe de ucenicie. Finanțarea onvățĂmbntului este asigurată de autoritățile locale on a căror administrare se află, dar beneficiază și de subvenții de la stat; educația este gratuită la toate nivelurile, manualele școlare sunt gratuite on onvățĂmbntul primar și secundar inferior. Pentru nivelul primar și gimnazial, municipalitatea primește, de la bugetul de stat, o sumă totală care acoperă toate cheltuielile. Există un

organism guvernamental numit Fondul guvernamental de omprumut pentru onvățĂmbnt (Statens lanekasse for utdanning) care alocă ajutoare financiare elevilor și studenților din onvățĂmbntul secundar superior și cel universitar. Anual, Ministerul Educației și Cercetării (Kirke-, Utdannings- og Forskningsdepartementet) stabilește reglementări de administrare a fondurilor alocate pentru Fondul guvernamental de omprumut pentru onvățĂmbnt. Școlile private, puține la număr, sunt administrate de către confesiuni religioase sau de către diverse organizații și primesc sprijin financiar de la stat care acoperă 85 % din cheltuieli. Parlamentul norvegian (Storting) și guvernul stabilesc obiectivele și nivelurile bugetare pentru onvățĂmbnt. Ministerul Educației și Cercetării este responsabil pentru implementarea politicii naționale de onvățĂmbnt, pentru aceasta există on fiecare dintre cele 18 județe, o filială a Biroului Național pentru OnvățĂmbnt, care reprezintă guvernul central la nivel regional. Municipalitățile sunt responsabile pentru administrarea școlilor primare și a școlilor secundare inferioare, on timp ce autoritățile județene sunt responsabile pentru școlile superioare secundare.

DANEMARCA. OnvățĂmbntul obligatoriu oncepe la vbrsta de 7 ani și durează 9 ani. OnvățĂmbntul preuniversitar este compus din: onvățĂmbnt preșcolar, opțional, care oncepe la vbrsta de 5 ani, continuă cu onvățĂmbntul primar (Folkeskole) și secundar inferior, urmează onvățĂmbntul secundar gen-

eral tradițional care cuprinde 3 ani (gymnasium), 2 ani (hf-kursus) și încă 2 ani (studenterkursus) (programe de învățământ secundar superior pentru adulți), toate acestea finalizându-se cu un examen de absolvire a școlii secundar superioare (studentereksamen) sau cu examen pregătit pentru învățământul superior (Højere Forberedelseseksamen-hf). Există și școli particulare independente (frie grundskoler), dar 90% dintre elevi urmează cursurile școlii de stat. Parlamentul danez stabilește împreună cu Ministerul Educației politica generală a sistemului educațional și obiectivele acestuia, iar decizia privind conținutul programelor școlare constituie responsabilitatea autorității locale. Învățământul este gratuit, finanțarea este împărțită între guvern și autoritatea locală, iar controlul asupra utilizării fondurilor se exercită de către Oficiul General al Auditorilor. Nivelul alocației pentru învățământ este stabilit pe baza conceptului “taximeter system” pe principiul “banii urmează elevul” [7]. Criteriul de referință al finanțării este numărul de elevi înscriși într-un an și costul per elev pe an. Ministerul educației alocă fonduri pentru administrarea și managementul clădirilor școlare, cu respectarea unor norme privind destinația și scopul fondurilor pentru o largă paletă de programe, finanțarea făcându-se indirect, prin consilii municipale/regionale.

SLOVENIA. Învățământul general este gratuit și este format din: învățământul preșcolar, pentru copii

cu vârsta cuprinsă între 1 și 6 ani, este opțional; urmează învățământul general, a cărui durată este de nouă/ zece ani, este format din 3 cicluri a câte 3 ani, plus un an suplimentar pentru copiii care nu absolvesc sau care doresc să-și îmbunătățească rezultatele. Urmează învățământul secundar, acesta cuprinde școli tehnice și profesionale și școlile generale secundare (gimnazije). Gimnaziile sunt împărțite în două grupuri: cu profil general și profil profesional (gimnazije tehnice) și au o durată de patru ani. Alături de acestea mai sunt și programe profesionale secundare, de 3 ani și programe profesionale de scurtă durată. Ministerul Educației și Sportului elaborează politicile educaționale, procedurile de inspecție, alocarea fondurilor și supraveghează implementarea acestora precum și a legilor, deciziilor administrative cu privire la grădinițe, școli primare și secundare, împreună cu Inspectoratele școlare. Acestea se află în subordinea Inspectoratului Național pentru Educație și Sport (Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport), instituție aflată sub autoritatea Ministerului Educației și Sportului. Autoritatea locală (Obinski sveti) are responsabilitatea administrării instituțiilor de învățământ preșcolar și general. Bugetul de stat acoperă cheltuielile privind salariile și, parțial, cheltuielile în privința echipamentului, iar autoritatea locală asigură finanțarea cheltuielilor de întreținere și pentru investiții. Suma alocată pentru fiecare școală este stabilită pe baza unor standarde și norme elaborate

de Ministerul Educației și Sportului, cu ajutorul lor se determină numărul angajaților necesari și valorile utilizate pentru a calcula cheltuielile materiale ale școlii. Directorii stabilesc cuantumul salariului fiecărui angajat, on baza contractului colectiv de muncă. On școlile vocaționale – muzică, artă – părinților li se solicită plata unor contribuții, on funcție de veniturile lor (dacă părinții nu pot achita taxele, din motive sociale, acestea sunt subvenționate de stat). Pentru frecventarea școlilor private se percep taxe școlare.

ROMBIA. Onvățământul general este gratuit, oncepe de la vârsta de 3 ani, cu onvățământul preșcolar, opțional, acesta cuprinde trei grupe, ultima fiind considerată ca pregătitoare pentru școală; urmează onvățământul general obligatoriu de 10 clase, format din: ciclul primar pentru elevi cu vârsta cuprinsă ontre 6/7 ani până la 10/11 ani, se continuă cu ciclul gimnazial pentru elevi cu vârsta cuprinsă ontre 10/11ani până la 14/15 ani, la finele acestuia elevii se pot onscrie ori la licee (4-5 ani), ori la școli de arte și meserii (onvățământ profesional, 2-3 ani), selecția și repartizarea elevilor după terminarea gimnaziului on cele două filiere făcându-se on raport cu evaluarea competențelor, on baza unor examene naționale de evaluare. Clasa de elevi cuprinde 10-25 elevi on ciclul primar, 10-30 elevi on ciclul gimnazial, 15-30 elevi on onvățământul liceal sau școala de arte și meserii.

Responsabilitatea organizării sistemului educațional revine Ministerului Educației și Cercetării - MEC-

iar pe plan local Inspectoratelor Școlare; ministerul proiectează și aplică strategia globală a onvățământului, stabilește obiectivele educaționale, răspunde de elaborarea planurilor de onvățământ, a programelor analitice și a manualelor școlare, organizează și aprobă rețeaua unităților și instituțiilor pentru onvățământul preuniversitar de stat. Onvățământul particular se onființează și funcționează pe baza evaluării și validării de către MEC, se percep taxe de școlarizare.

Sistemul de onvățământ din Rombia a fost supus unor măsuri de reformă succesive după Revoluția din decembrie 1989. Schimbările au vizat, on principal, curriculumul național, organizarea unităților de onvățământ, programele de formare a profesorilor și generalizarea onvățământului obligatoriu de 10 ani. De asemenea, măsurile de reformă au urmărit un proces de descentralizare continuă.

La elaborarea cheltuielilor pentru onvățământ s-a pornit de la costurile (medii) din perioada de bază, corectate on funcție de potențialul oferit de finanțare (buget de stat, buget local etc.), de nevoia onlăturării influenței unor fenomene negative (inflația, spre exemplu), de dezideratele ombunătățirii condițiilor de desfășurare a procesului instructiv-educativ și de creștere a nivelului de venituri ale personalului din onvățământ. Costurile stabilite on acest mod sunt numite, de regulă, „costuri istorice”. Metoda de planificare bugetară pe baza costurilor istorice a fost ombunătățită după anul 2000, on

sensul că s-a trecut la folosirea unui nou indicator – costul mediu/elev, preșcolar. Acest indicator a fost folosit on anii 2000 și 2001, on special, pentru fundamentarea necesarului de fonduri pentru acoperirea cheltuielilor salariale. Se consideră că aceste costuri medii/elev, preșcolar oferă, pentru prima dată on România, o imagine asupra nivelului costurilor medii pe județe, medii (urban, rural) și trepte de onvățământ, pot fi bune instrumente de planificare bugetară pentru anii următori, on măsura on care:

- reflectă fidel realitatea economico-financiară a unităților din onvățământ;

- concluziile desprinse din analiza acestor costuri, a cauzelor care le diferențiază, au acuratețea și calitatea care să conducă la decizii și măsuri corecte de ombunătățire a indicatorilor de alocare a resurselor necesare onvățământului preuniversitar.

Chiar dacă aceste două condiții sunt ondeplinite, costurile istorice (fiind ombunătățite după 2000) ca instrumente de planificare bugetară, oși au limitele lor, și anume:

- ele indică gradul de finanțare a școlilor la un moment dat, dar nu gradul de satisfacere a nevoilor de finanțare;

- fundamentarea bugetelor viitoare doar pe baza costurilor istorice riscă să perpetueze discrepanțele ontre nivelul de finanțare a unităților din onvățământ de același tip și ontre diferitele categorii de cheltuieli (salariale, materiale și de capital).

Complexitatea procesului de tranziție de la economia centralizată la economia

de piață vizează schimbări profunde pe cele trei niveluri: societatea on ansamblul ei, ontreprinderile sau organizațiile ca unități funcționale și oamenii considerați on mod individual, ca elemente constitutive de bază, ale primelor două niveluri de organizare”; unul dintre cele mai dificile obstacole care trebuie depășit ol reprezintă diferențele mari ontre modelul de educație existent și cel al Uniunii Europene. Pornind de la aceste realități și ținnd seama de experiența din alte țări, și chiar de experiența de planificare a finanțării onvățământului preuniversitar din Republica Moldova, bazat pe principiul normativului unic pentru un elev/ preșcolar, apreciem că sistemul de finanțare pe bază de costuri istorice este depășit, trebuie să fie onlocuit sau completat de cel bazat pe „costuri standard” sau „costuri reale”. Principiul de finanțare pe baza costului standard pe elev/preșcolar va permite „onlăturarea arbitrarului și subiectivismului on alocarea de către bugetul de stat și consiliile locale a fondurilor pentru fiecare școală, va determina ordonatorii acestora să școlarizeze și să mențină un număr suficient de elevi pentru a avea fonduri bănești ondestulătoare. Acest sistem de finanțare va stimula conducerea instituțiilor de onvățământ on aplicarea mai atentă a politicilor de personal, on buna gospodărire și ontreținere a patrimoniului”.

REPUBLICA MOLDOVA. Efortul guvernului de a promova creșterea economică se regăsește on documentele de planificare strategică SCERS pentru anii 2008–2011. Planul național de

dezvoltare, capitolul 4, Dezvoltarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și promovare a incluziunii sociale stabilește “obiectivele de dezvoltare pe termen mediu în domeniul economic și social prin:

- îmbunătățirea calității și sporirea accesului echitabil la servicii educaționale;
- consolidarea unei societăți sănătoase;
- creșterea gradului de ocupare prin racordarea ofertei educaționale cu cererea de pe piața muncii;
- asigurarea incluziunii și protecției sociale la un nivel mai înalt”.

Cheltuielile normative de stat pentru finanțarea acțiunilor și obiectivelor constituționale, conform clasificărilor funcționale, economice și organizatorice a cheltuielilor bugetare, sunt mult sub limita necesităților. În acest caz, unitățile de învățământ primesc un suport masiv sub forma transferurilor metode de valorificare la zi a ideilor conferințelor internaționale ale UNESCO privind problemele educației și operarea acțiunilor cu impact de integrare europeană în sistemele educaționale.

Examinând situația actuală a modalității de calcul a cheltuielilor normative, considerăm util a studia experiența altor state, privind finanțarea cheltuielilor pentru învățământ și a altor acțiuni și obiective de interes public. Extinderea aplicării sistemului de finanțare pe bază, de costuri standard va face posibilă o planificare bugetară în care volumul de fonduri prevăzut să fie comparabil și să se apropie de nevoile reale de fonduri ale unităților de învățământ. Decalajul actual, care apare între nivelul costurilor standard, calculat pe baza consumurilor normale de resurse umane și materiale și cel al costurilor istorice, calculate pe baza execuției bugetare din anii precedenți indică “gradul de subfinanțare a învățământului, eradicarea acestui fenomen nu se va putea face prin perpetuarea actualului sistem de finanțare, ci prin raportarea politicilor de alocare a fondurilor la nevoile reale ale acestuia”. Iar nevoile reale de finanțare nu pot fi fundamentate, doar ținând cont de posibilitățile bugetare ale comunității,

din Fondul de susținere financiară a teritoriilor, creat în cadrul Bugetului de Stat (BS). Dar aceste transferuri sunt, în primul rând, direcționate spre echilibrarea bugetară. Menționăm, însă, că la baza determinării cheltuielilor normative stă principiul normativului pe cap de locuitor, iar normativele sunt aceleași pentru toate teritoriile.

Acest egalitarism creează deficiențe mari în finanțarea necesităților constituționale (învățământ, cultură, artă, sport și acțiuni pentru tineret etc.). E de menționat faptul că primăriile mici, care au în raza lor de finanțare școli cu un contingent mic de elevi, nu au capacitatea de a finanța cheltuielile acestora conform normativului de finanțare după numărul de elevi. Planul de învățământ al Ministerului Educației prevede un anumit număr de discipline (module) care trebuie predate în fiecare clasă, indiferent de numărul de elevi. În acest fel, se va accede la modernizarea învățământului, prin

ontr-o anumită etapă, ci pe baza unor metode de calcul științifice și riguroase.

BIBLIOGRAFIE

1. Budulan P., Zlatanovici D. Cultura organizațională – componentă activă a managementului resurselor umane // Managementul on secolul 21. Conferință națională cu participare internațională, Universitatea Politehnică București, Departamentul Mana-gement, 20-21 noiembrie 2003. – București: Ed. Niculescu, 2003. - P 108.

2. Dobrotă N., Manolescu C. ABC-ul economiei de piață moderne. Concepte, mecanisme, aplicații practice. - București: Casa de editură și presă “Viața rombnească”, 1991. - P. 20.

3. Dogaru I., Radu G., Răduț E., Aftanase A., Csukas L., Panait C., Cristea V. Costuri medii on onvățământul preuniversitar. Studii, analize, metodologii. București: Ceres, 2005. - P 12.

4. Dogaru I. Revista “Școala rombnească”: ediția online. <http://www.scoalaromaneasca.ro>, edition=2-2006.

116

5. Ministerul Economiei și Comerțului. Planul național de dezvoltare 2008-2011. Document de strategie. <http://www.scers.md/>

6. Ministerul Educației, Tineretului și Sportului al Republicii Moldova. Metodologia strategică a formării continue a personalului didactic din onvățământul preuniversitar. <http://www.edu.md/>

7. Radu, G. Descentralizarea financiară și administrativă. http://www.Experiențe_europene_on_finanțarea_on_v._preuniv.doc

8. Radu, G. Privire generală comparativă asupra descentralizării finanțării educației on Europa. Eurydice – the information network on education on Europa. <http://www.eurydice.org/>

9. „Romania-learning-study-in-the-uk-school-education”. <http://www.british-council.org/ro/.htm>

10. [http://www.bizcafe.ro/dex/glosar de termeni specifici Uniunea Europeană](http://www.bizcafe.ro/dex/glosar_de_termeni_specifici_Uniunea_Europeana)

11. <http://www.britishcouncil.org/ro.htm>

12. <http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/>

13. http://www.Experiențe_europene_on_finanțarea_on_v._preuniv.doc

14. [http:// www.fitforeurope.info/](http://www.fitforeurope.info/)

15. http://www.ro.wikipedia.org/wiki/Comunit_autonome_Spania

OMUL - COMPONENTA FACTORILOR PRODUCTIVI

Svetlana GOROBIEVSCHI,
doctor on științe economice, conferențiar universitar
Claudia Lorentina JUNCU
(România), doctorandă, Universitatea
Liberă Internațională din Moldova

SUMMARY

In an organisation, accomplishing the objectives is very important but it should not be attained against the human dignity. The maximum of succes should not be relaised through abolishing the values, through ignorance of the needs or the personalities but through the establishment of the rule that every individual is unique.

117

Complexitatea procesului de management este dată nu numai de multitudinea și diversitatea activităților care trebuie desfășurate și armonizate, ci și de diferențierile solicitate de modul de alocare a resurselor. Dintre toate categoriile de intrări ale sistemului reprezentat de firmă (materii prime, utilaje, energie, informații, personal), resursa umană este cea care sintetizează și exprimă cel mai sugestiv specificitatea managementului ca tip de activitate umană.

Evoluția practicii și gândirii manageriale a determinat deplasarea atenției de la factorul material, care deținea primatul la oncepturile managementului științific, către resursele umane.

S-a ajuns, astfel, la concluzia că aceasta este într-o organizație mai mult decât o simplă componentă a factorilor productivi. Ca individ, exprimat de propria personalitate, și ca membru al societății, omul ondeplinește diferite roluri: on familie, la școală, ontr-o organizație, on societate, ca cetățean.

Omul, această ființă inimitabilă, trebuie tratată cu respect, indiferent de poziția sa on cadrul firmei-președinte sau simplu muncitor - și cu diferența, lubnd on considerare abilitățile, aspirațiile, cunoștințele, trăsăturile de temperament și caracter.

On contextul relațiilor economiei de piață, o atenție deosebită trebuie să

se acorde managementului resurselor umane. Astăzi, mai multe întreprinderi se confruntă cu un neajuns de forță de muncă calitativă, ceea ce este provocat de migrația populației, mai ales, în regiunile rurale, nivelul scăzut de trai al populației, motivația slabă a angajaților etc.

Dacă în condițiile sistemului administrativ de comandă respectivele probleme erau considerate de importanță secundară, odată cu tranziția la economia de piață ele onaintează pe prim-plan. Din păcate, marea majoritate a unităților economice consideră, prin tradiție, că lucrul cu personalul se reduce la recrutarea și selecția forței de muncă: odată ce am reușit să găsim oameni convenabili, ei vor ondeplini lucrul necesar. On realitate onă recrutarea personalului nu reprezintă decât un prim pas.

Mulți conducători ai unităților economice oncearcă să sporească eficiența reducând costurile, on special cele cu personalul: salarii, training etc. Se constată că prețul scăzut al forței de muncă a oncetat să mai fie un factor de competitivitate și că eficiența se poate spori prin creșterea rezultatelor, prin investiții on oameni, nu numai on mașini și tehnologie – ontr-un cuvnt, prin dezvoltarea personalului. On timp ce o parte considerabilă a resurselor unei organizații este reprezentată de mijloace fixe, a căror valoare se micșorează prin amortizare, valoarea resurselor umane poate fi și trebuie să crească odată cu anii. Iată de ce, pentru binele unităților economice, precum și

pentru binele angajaților, conducerea trebuie să acorde o importanță aparte dezvoltării resurselor umane, să asigure actualitatea continuă a cunoștințelor lor pentru a menține onalte cote de performanțe.

Numai strategia corectă on domeniul resurselor umane permite stabilirea necesarului de personal și de perfecționare profesională, politica salarială și implicațiile acesteia asupra organizației. Planificarea strategică se bazează atbt pe particularitățile organizației (misiune, cultură, puncte forte, puncte slabe, resurse existente sau previzionate), cbt și pe condițiile, tendințele, oportunitățile, riscurile pe care le prezintă mediul.

Rezultatele planificării strategiei sunt date de performanțele organizației. Planificarea strategică a resurselor umane reprezintă o componentă a managementului strategic care rămâne neglijată de multe organizații.

Conform concluziilor unui studiu efectuat de o firmă americană, factorul cheie on succesul unei investiții on Europa de Est ol reprezintă omul și efortul managerial trebuie direcționat on acest sens. On studiu sunt prezentate cbteva reguli care trebuie respectate de investitorii străini, dacă doresc să colaboreze cu succes cu oamenii din regiunile unde investesc. Se recomandă selecționarea cu grijă a personalului local, accentul punndu-se mai mult pe aptitudine și calitățile personale, decât pe experiență și domeniu care, spun ei, poate să nu existe.

Metodele folosite on planificarea

strategică a resurselor umane sunt promovate lent și dificil datorită inerției care persistă în practica managerială. Intensificarea preocupărilor organizației pentru planificare strategică a resurselor umane depinde de sprijinul și cooperarea managerilor la nivel superior.

Sprijinul managerilor presupune, în primul rând, alocarea fondurilor necesare acestei achiziții, prin cooperare obținându-se contribuția directă a managerilor la planificarea strategică a resurselor umane.

Managerii nu vor sprijini și nu vor coopera decât dacă înțeleg metodele utilizate și dacă sesizează importanța aplicării lor. Aceasta se poate obține prin aprofundarea cunoștințelor managerilor în domeniul resurselor umane.

România de azi a moștenit de la regimul comunist de dictatură economică, prin planificare și control supercentralizat, o instabilitate aproape de dezechilibru total (anarhie economică), care era însă ascunsă prin regularea arbitrară a prețurilor și a salariilor de către un guvern cu puteri absolute. Acum însă după ce dictatura a căzut, problema principală are două fețe. Una este teoretică și constă în a explica publicului cum s-a ajuns la această stare de lucruri și dacă există vreo șansă de a ieși din anarhia economică a prezentului și a intra într-un regim uman de economie socială, justă și stabilă.

Cealaltă problemă e de natură practică și se referă la ontrebarea cum să se realizeze o astfel de economie mai sănătoasă și mai dreaptă, fără a se trece prin alte convulsii sociale ca șomaj,

inflație, deficit bugetar, impozite insuportabile și dezordine în balanța de plăți internaționale?

M.Friedman, laureat al premiului Nobel, referindu-se la ambele probleme de bază, atât la teorie cât și la practică, ajunge la concluzia că mijloacele de politică economică sau reformele sunt mai eficiente, cum, de altfel, afirma sau obișnuia să spună Virgil Madgearu, un economist român de seamă, adică „mai aducătoare la scop”.

M.Friedman a rămas un apărător al libertăților umane concretizate în economia de piață particulară, dar a ignorat și ignoră realizarea idealului de justiție socială și stabilitate derivată din sistemul de echilibru general stabil. Fără aceste două ultime idealuri realizate în practică, libertățile umane sunt neimplinite pentru cei mai mulți sau sunt rezervate anumitor clase sociale prea mult, iar altora prea puțin, adică la o stare de dezechilibru social.

Anghel Rugină spune despre sistemul de gândire al lui M.Friedman, că este mai simplu, pe vremea lui este mai complicat și cere mai multe condiții ca să se realizeze o bunăstare materială pentru toți și de lungă durată. Sistemul lui M.Friedman a fost aplicat în mai multe țări, în mod specific în Chile, Argentina, Brazilia, Israel și, în mod tacit și parțial, în S.U.A. și Anglia. Rezultatul a fost peste tot falimentar.

Semnele timpului arată că doctrina lui K.Marx, revoluționarul, a căzut, fără îndoială, dar nu și a lui K.Marx, omul de știință pură, care este ignorat de

ideologia marxistă bazată pe revoluție și dictatură.

Anghel Rugină afirmă: „Doctrina lui Keynes, tatăl economiei politice contemporane, ca și a lui M.Friedman, nu au căzut încă, dar vor cădea nu pentru că o spune Rugină, ci pentru că o cere UMANITATEA, care nu se poate omplini dacă libertățile omenești nu sunt unite în chip organic cu justiția socială de egalitate și echitate, precum și stabilitatea derivată dintr-un regim de echilibru general stabil.

„Voi credeți în sensul vostru; noi nu credem în nimic”, - a spus genialul M.Eminescu. O sută de ani mai târziu spusele lui M.Eminescu nu numai că s-au dovedit a fi juste, dar au devenit și o piatră de hotar între două lumi științifice, între două metode de cercetare și concepere atât a lumii fizice, cât și a celei sociale, economice, monetare și financiare, ca să lăsăm la o parte artele și estetica.

Toți gânditorii clasici, atât în economie și științele sociale, cât și în științele fizice, au văzut și au judecat lumea în care au trăit prin prisma unității, a armoniei, într-un cuvânt, al echilibrului general stabil.

În economie, a dominat gândirea lui Adam Smith și a lui Leon Walras, care a formulat cel dintâi Legea echilibrului general în economie, acestea fiind un fel de a vedea problemele societății în contextul filozofiei deterministe.

Toți gânditorii moderni, atât în economie și științele sociale, cât și în științele fizice, văd și judecă lumea în care trăim prin prisma diversității

conflictului, într-un cuvânt, al dezechilibrului. În economie domină gândirea lui Keynes, Samuelson, Friedman și alții. Este vorba de a concepe universul economic în termeni de conflicte sociale și economice, adică, într-un cuvânt, ai instabilității economice și financiare. Acesta este un alt fel de a vedea problemele și anume filozofia indeterministă.

Infiltrarea insidioasă, dar amplă și accelerată, a roadelor evoluției tehnico-științifice în toate domeniile și sectoarele, fără nici o excepție, în viața de toate zilele a oamenilor, este poate cea mai importantă și neașteptată trăsătură caracteristică a epocii pe care o parcurgem. De aceea, în strădania de a sesiza noul, poate fi mai util să încercăm să recurgem la deservirea unor aspecte tipice, să avansăm unele idei despre ceea ce ar putea să illustreze mai convingător dimensiunile modificărilor, să urmărim dialectica evoluțiilor contradictorii, factorii ce își pun amprenta asupra tendințelor la nivel național și planetar, modul paradoxal în care se îmbină și alternează tendințele de protecționism cu cele de cooperare și adâncire a interdependențelor economice dintre state, modificările recente survenite în diviziunea internațională a muncii, pentru ca, pe baza acestora, să putem prevedea desfășurarea viitoare a evenimentelor economice mondiale.

Observarea, mai mult sau mai puțin sistematică, a crizei economice mondiale, a modului cum se propagă efectele acesteia de la un sector de activitate la altul și de la o țară la alta, în diferite

etape de desfășurare, nu poate conduce la sesizarea unei anumite ordini și a unui ritm on succesiunea fenomenelor mai ușor și mai direct perceptibile, care ar putea folosi – cel puțin, parțial - la fundamentarea unor decizii economice privitoare la oncadrarea on diviziunea internațională a muncii.

Dacă am urmări geneza și evoluția economiei umane, am observa că valorile au fost create ontotdeauna de om, pentru om și că singura ființă, așa acum apreciază mulți cercetători, onzestrată cu rațiune, este creatoarea a tot ce dăinuiește astăzi pe Pământ. Este greu să ne onchipuim existența vieții fără această verigă importantă din circuitul naturii.

Dacă avem on vedere transformările profunde generate de procesul științifico-tehnic și ecologic, extinderea bogăției concomitent cu cea a sărăciei, substituirea muncii brute cu informația sau cunoașterea și onțelegerea, amplificarea metodelor sofisticate de fabricație, dependente on mare măsură de computere și informații, accentuarea crizei problemelor globale ale omenirii, acestea toate constituie motive de reflecție, de incitare la o analiză atentă asupra mișcării economiei naționale de pnă acum, la proiectarea viitorului on viitorul nu prea ondepărtat.

Apariția unor noi sisteme de activitate economică subminează stlpii vechiului sistem economic, transformnd viața individului, ambianța familială, afacerile, politica, morala, națiunea-stat și onsăși esența economiei, plasnd economia on pragul celei mai profunde comutări, pe

trendul unei economii durabile, sustenabile și mai apoi casnice.

Dar, ce onseamnă economie? Periplul nostru on peisajul vechilor sisteme economice din Rombnia ne impune reamintirea conținutului acestora. Economia reprezintă un ansamblu coerent de activități relaționale, on cadrul cărora omul selectează ce, cwt, cum și cbnd să producă pentru atingerea scopurilor sale de dezvoltare și manifestare a personalității on comunitate, el onsuși fiind produsul naturii și al societății.

Economia, onpreună cu celelalte domenii ale vieții sociale, reflectă, on timp și spațiu, o luptă continuă a omului cu natura și societatea din el, pentru a se adapta la trebuințele de viață biologică, la mediul natural și cel social on care este constrbns să trăiască. „Fără un astfel de sistem care să producă hrana, s-o prelucreze, s-o ambaleze și s-o distribuie, care să fabrice stofe și să confecționeze ombrăcăminte, care să construiască case și să le mobileze, să asigure servicii medicale și de onvățământ, să legifereze și să mențină ordinea, să pregătească apărarea colectivității - viața ar fi grea”¹.

Geneza și evoluția economiei constau ontr-un proces permanent de valorizare, realizat de om on mod conștient. Economia este, așadar, forma reală a acțiunii umane. Ea a apărut și s-a dezvoltat prin om și pentru el, avnd dintotdeauna un caracter uman. Economia umană nu este un concept actual; ea are o istorie ondelungată și a evoluat on trepte. Conținutul și transformarea continuă a economiei reflectă modali-

tatea on care indivizii reușesc să coreleze nevoile lor nelimitate, on permanentă diversificare, cu resursele rare, dar cu ontrebuintări alternative. On funcție de resursele relativ limitate, oamenii acționează rațional pentru a alege varianta cea mai potrivită a activității economice on condiții determinate de timp și spațiu. Tensiunea nevoi-resurse este permanentă, manifestându-se prin satisfacții sau insatisfacții umane la nivel de individ și societate, prin inegalități, decalaje, salturi sau stabilitate relativă etc.

On acest proces al alegerii, fiecare om se află on tranziție prin viață onregistrând on mod permanent bucurii sau amărăciuni. Economia, fiind formă reală a acțiunii umane, ea onșăși este on transformare, on tranziție continuă. Viața economică este o luptă neoncetată a omului cu principiile rarității, imposibilității și necunoscutului, cu limitele libertății, pentru a le transforma on elemente certe, posibile și cunoscute ale vieții de zi cu zi, pe care să le pună on slujba onfăptuirii țelurilor propuse. „Adevărata problemă constă on aceea că on viața reală, on mod normal, nu avem de ales ontre situații riscante și situații certe, ci ontre grade de risc și diferite rezultate posibile.”²²

On această luptă normală cu limitele existenței noastre, omul și, on general, colectivitatea umană on tranziție permanentă onvață să se adapteze la mediul natural on care trăiește, constituindu-și un mediu de viață specific, on care acționează, producându-și și cele necesare existenței. „Progresul

libertății on istoria omenirii nu este, de aceea, un progres onregistrat doar on combaterea limitelor exterioare impuse și, on primul rând, on cel al disputei cu limitele pe care ni le-a impus natura din noi și care reprezintă lupta de-o viață a fiecăruia cu el onsuși.”²³

Rezultă că acțiunii umane oi revin două grupe de responsabilități:

a) responsabilitatea individuală a modului on care se răsfrânge libertatea de a alege ce trebuie să facem asupra propriului mod de a trăi;

b) responsabilitatea socială a modului on care se răsfrânge libertatea fiecăruia de a acționa asupra libertăților de alegere a celor ce se intercon condiționează, prin caracterul social al acțiunii umane. Aceste două responsabilități trebuie să fie compatibile on timp și spațiu.

Desigur, există multiple criterii de apreciere a genurilor de activitate umană. On condițiile unor resurse relativ limitate, ansamblul activităților umane prin care se urmărește să se răspundă la ontrebările ce, cbt, cum și pentru cine să se producă sunt cunoscute ca activități economice on cadrul acestora, se rezolvă problemele fundamentale legate de volumul, structura și calitatea bunurilor, ce trebuie produse, posibilitățile existente și viitoare de a produce - de cine, unde, cbnd și cu ce costuri - precum și de modul on care ne ocupăm de distribuția și utilizarea finală a bunurilor pe care le-am produs, de asigurarea compatibilității mediului creat de om cu mediul natural. Prin intermediul activității economice se produc acele utilități de care oamenii au

nevoie pentru satisfacerea necesităților lor de viață. Deoarece satisfacerea necesităților de viață ale oamenilor este un proces permanent, producția care răspunde acestor exigențe se derulează continuu.

Având o vedere privind gândirea lui E.Mayo, s-a creat un model bazat pe premisele sociale. E.Mayo consideră că oamenii pot fi motivați prin nevoi de ordin social, tocmai de aceea forța socială a membrilor unui grup este mai importantă decât controlul eficient prin intermediul managementului. Acest model face parte din cele patru concepții privitoare la comportamentul individual și organizațional al ființei umane medii, exprimate de Edgar H. Schein⁴, în studiul său privind gândirea behavioristă.

Activitatea economică sau economia, în orice timpuri și împrejurări istorice, reprezintă străduința primordială a oamenilor, grija de a asigura existența și perpetuarea speciei, satisfacerea unor nevoi vitale de hrană, adăpost, ombrăcăminte etc. Odată satisfăcute, aceste nevoi creează premisele pentru trecerea la satisfacerea celorlalte nevoi: culturale, spirituale, politice etc., ale indivizilor și comunității în ansamblul său. Iată de ce economia este domeniul vital și permanent al societății, activi-

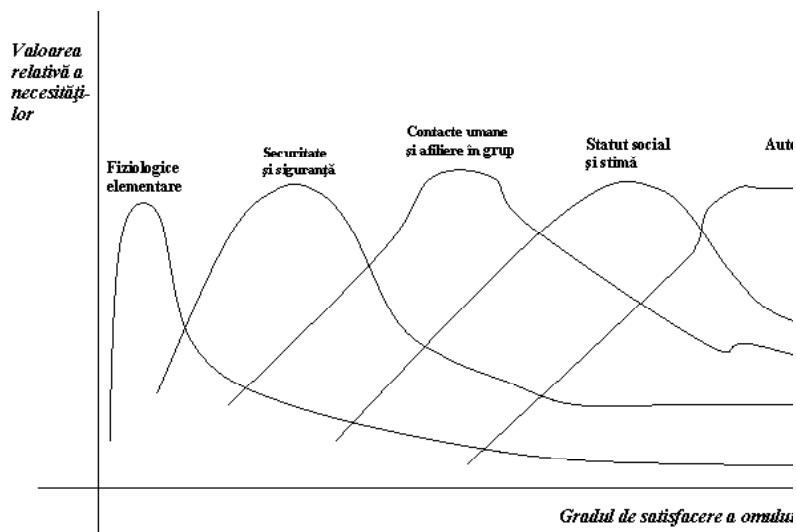
tatea economică fiind implicată direct sau indirect în satisfacerea nevoilor societății și reprezentând fundamentul cel mai general în viața tuturor oamenilor.

Asemenea argumente avem în vedere acum când încercăm să schițăm un tablou de ansamblu al evoluției economiei umane, ajungând la ideea că tranziția în economie este permanentă; apreciată în sensul transformării, ea nu se poate încheia, iar orice înțelegere simplistă, insuficient de precisă despre încheierea tranziției este contraproductivă. Tranziția se dovedește a fi forma permanentă de evoluție umană, iar costurile tranziției prin viață interesează pe fiecare individ și comunitatea socială în ansamblul ei.

Să nu uităm că, așa cum aprecia distinsul Nicholas Georgescu-Roegen⁵, „există un mit economic... Dacă omul ca individ este muritor, specia omenească este însă nemuritoare”.

În concluzie, se poate aprecia că perfecționarea multilaterală a resurselor de muncă, a sistemului și procesului de educație, formarea și perfecționarea acestora corespunzător exigențelor

Evoluția necesităților on raport cu satisfacerea lor

Sursa: Nicolescu Ov., Management. București, Editura didactică și pedagogică, 1992. - P. 17.

124

Administrația Publică, nr. 3-4, 2008

Caracteristicile managementului științific al agenților economici este conceperea motivării și, implicit, a antrenării pe baza așa-numitelor scări motivaționale, adică a elementelor care reprezintă interes pentru componenții firmei, a necesităților acestora, ordonate on funcție de succesiunea on care trebuie avute on vedere. Dintre scările motivaționale considerate cu precădere on literatura de specialitate ca fiind foarte importante menționăm pe cea a lui A.Maslow, care cuprinde următoarele categorii de necesități: fiziologice, securitate și siguranță, contacte

umane și afiliere la grup, statut social și autorealizare.

Din graficul prezentat anterior, o necesitate de ordin inferior trebuie satisfăcută onainte ca următoarea, mai intensă să se poată manifesta la nivel maxim. Caracterul gradual al motivării este cerut și de volumul limitat al resurselor materiale utilizate pentru motivare.

Din examinarea graficului reiese și o altă concluzie foarte importantă și, anume, că singurele necesități care nu se epuizează sunt cele de autorealizare, adică nemijlocit legate de procesul și

rezultatele muncii depuse, de recunoașterea lor socială, de manifestarea on toată splendoarea personalității salariaților respectivi.

BIBLIOGRAFIE

1. Blanovschi A. *Docrine economice*, Chișinău, AAP, 2004. - P.241.
2. Galbraith J. *Știința economică și interesul public*. București, Editura politică, 1982. - P.11.
3. Giarini O., Stahel W. *Limitele certitudinii*. București, Edimpress – Comro, 1996. - P.256.
4. Gorobievski S. *Ontreprinzătorul - promotor al afacerilor*. Revista „Administrarea Publică”, nr. 1(57), 2008.
5. Ionescu C. *Introducere on istoria gbndirii economice*. București, Editura Economică, 2003.
6. Liiceanu G. *Despre limită*. București, Editura Humanitas, 1997. - P.69.
7. Mureșan M. *Istoria economiei*. București, Editura Economica, Ediția a II-a, 2003.
8. Nicholas Georgescu-Roegen. *Encyclopedia of Economics*, 1982.
9. Nicolescu O. *Management comparat*. București, Editura Economică, ediția a II-a, 2001.
10. Nicolescu O. *Management*. București, Editura didactică și pedagogică R.A., 1992.
11. Schein E. *Organization Psychology-3*, Ed. Englewood Cliffs, Prentice Hall, Inc.,1980.
12. Vărzaru M. *Economia onreprinderii*. Craiova, Editura Helios, 1999.

Prezentată: 13 mai 2008.

Recențent: Natalia BURLACU, doctor habilitat on științe economice, profesor universitar.

REGLEMENTĂRILE DIRECTE ȘI INSTRUMENTELE ECONOMICE PENTRU PROTECȚIA MEDIULUI

Natalia COGOLNICEANU,
doctorandă, Institutul de Economie, Finanțe și Statistică
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

Recently experience has made clear that, in order to protect the environment, the most economical way to prevent the pollution is to take a preventive position still from the projection stage. In accordance with current legislation any investor is obliged to investigate the compatibility of his project with the preservation of the environment's enquiries and human's area of living. He has to apply into practice the whole pack of technical and economical measures in view to reduce the negative consequences of its activities on the environment.

When technical measures are not sufficient, it mean that the negative impact cannot be eliminated or even reduced, the investor has to make some compensatory actions by undertaking the total cost of its implementation.

All these considerations have made that in the last period of time we pay a highly attention to the relation between economy and ecology, including the environment's preservation.

Thus is developed the domain of ecological economy or eco-economy.

Activitățile economice antrenează diferite tipuri de presiune asupra mediului dintre care vom enumera:

- a) cererea (materii prime, energie, bunuri intermediare etc.);
- b) fluxul poluanților și al deșeurilor;
- c) ocuparea spațiilor naturale de șosele, depozite etc.

Aceste presiuni sunt ontr-o anumită măsură atenuate prin sisteme și mecanisme de absorbție (asimilarea deșeurilor, absorbția poluării), dar și prin proceduri de regenerare a mediului. Dacă presiunile sunt mai mari decât capacitatea de absorbție, ele provoacă modificări ale

mediului; orice modificare antrenează o diminuare a capacității mediului de a satisface nevoile și putem vorbi de degradarea mediului.

On eforturile pentru asigurarea unei utilizări durabile a resurselor și pentru respectarea normelor de calitate a mediului, politica de mediu recurge la două strategii fundamentale (figura 1) sau le poate asocia on diverse proporții:

- a) angajarea de proiecte publice destinate să prevină, să compenseze și să repare degradarea mediului sau să pună on evidență elementele care să favorizeze apariția unor noi comportamente: programe de purificare a

aerului, ompăduriri;

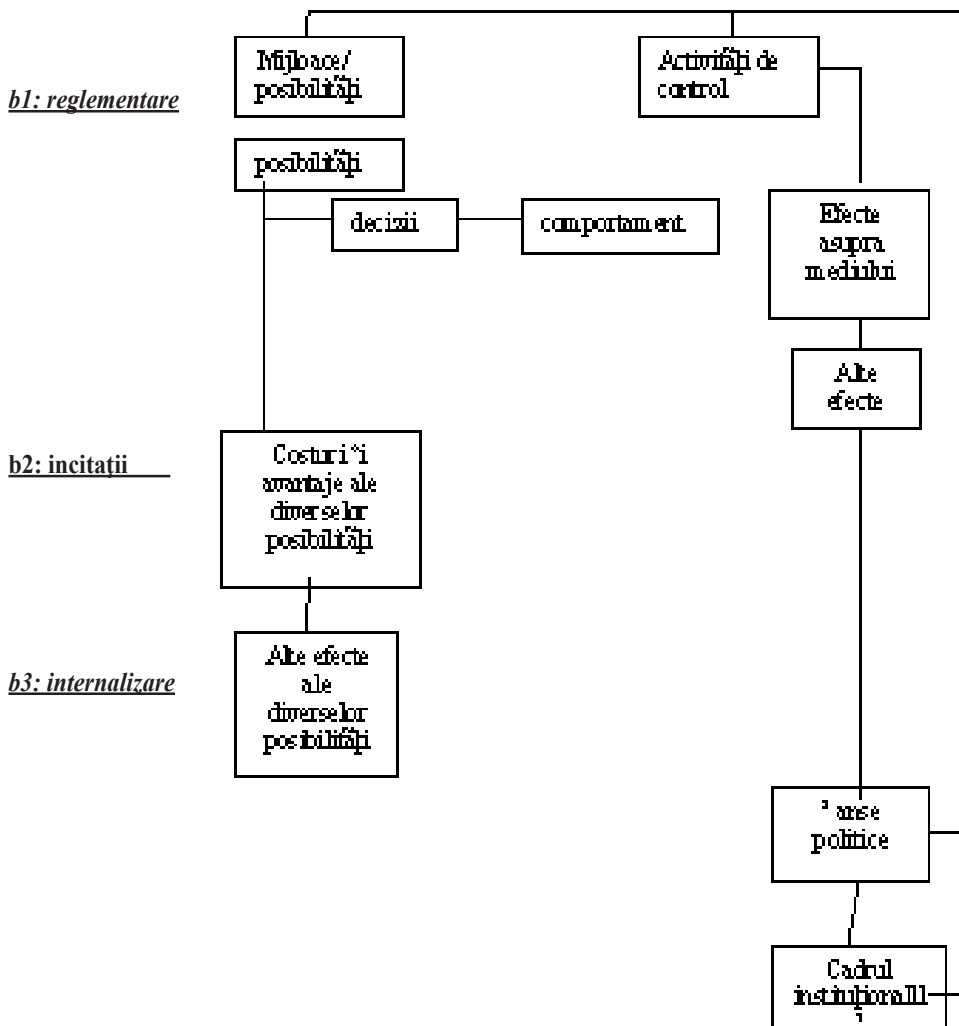
b) influențarea procedurilor de luare a deciziilor la nivel microeconomic, adică la nivelul agentului economic (consumator, producător, investitor).

Decidenții raționali oși fundamentează deciziile comparand diverse posibilități,

pun on balanță costurile și avantajele, fiind influențați de trei factori (figura 1):

- de modificarea ansamblului de posibilități ce sunt oferite agenților;
- de modificarea costurilor și a avan-

Figura 1. Strategii privind politica de mediu

Sursa: OCDE, Gerer l'environnement, le role des instruments économiques, Paris, 1992 .

Zona din fig. 1 notată cu b1 implică crearea unor noi posibilități sau interzicerea celor vechi (sau subordonarea lor prin obținerea unei autorizații), cunoscute ca fiind reglementări directe (altfel spus, acestea influențează direct comportamentul agenților făcând apel la un “punct de sprijin” din exterior): norme, interdicții, restricții de utilizare.

Reglementările directe pot fi definite ca fiind măsuri de ordin instituțional ce vizează influențarea directă a atitudinii poluatorului cu privire la mediu, prin limitarea sau interzicerea deversărilor poluante și/sau prin neautorizarea anumitor activități. Poluatorii nu au de ales: ei trebuie să se conformeze, pentru că altfel sunt sancționați administrativ și/sau judiciar.

Zona din fig. 1 notată cu b2 ne indică modul de aplicare a incitațiilor economice sau a stimulentei fundamentate pe mecanisme de piață. Agenții poluatori sunt o măsură să-și evalueze condiția, să-și calculeze avantajele și să aibă o anumită atitudine din punct de vedere social, ținând seama de redevențe, impozite, subvenții (cunoscute sub numele de instrumente economice).

Zona din fig. 1 notată cu b3 ne indică sprijinul unor astfel de elemente cum ar fi educația, formarea, negocierea, ca forme ale “presiunii morale”, care să ajute la o modificare a priorității agenților economici exprimate o decizie economică, altfel spus - la o internalizare a preocupărilor privind mediul, incluzându-le o decizie individuală

prin exercitare de presiuni sau prin utilizare de mijloace de constrângere, fie direct, fie indirect. Un exemplu de mijloc de constrângere poate fi un acord voluntar negociat între organismele preocupate de protecția mediului și diferiți agenți ai sectorului privat.

Din cele prezentate se observă că, pentru a vorbi de poluarea mediului, trebuie să cunoaștem elementele ce interacționează (poluatori, autorități publice, victime), dar și care sunt problemele ce se ivesc pentru introducerea unor instrumente economice care să-i constrângă pe cei ce poluează să reducă emisiunile poluante.

Pentru a onțege cauzele degradării mediului, trebuie să pătrundem conceptul de drept de proprietate care prezintă următoarele caracteristici:

Drepturile sunt atribuite o totalitate.² Toate resursele ar trebui să fie deținute o proprietate privată sau colectivă, toate drepturile de proprietate trebuie cunoscute și respectate. Ar putea exista și drepturi de acces, bazate pe fenomene de migrare și de pășunat sau drepturi colective asupra resurselor mobile (ca aerul), pentru care nu este deloc ușoară atribuirea drepturilor private.

Considerăm că dacă această caracteristică nu va fi respectată, resursele la care accesul este liber, riscă să fie exploatate într-o manieră intensivă, de ondată ce drepturile sunt atribuite altor resurse.

Drepturile sunt exclusive.³ Totalitatea costurilor și avantajelor ce decurg din utilizarea unei resurse se poate

imputa un exclusivitate proprietarului, fie direct, fie indirect. Deoarece acest principiu se aplică resurselor ce sunt deținute un comun (cele ce fac obiectul unei atribuiri comune), apreciem că un absența lui, indivizii nu sunt incitați să protejeze sau să amelioreze resursele naturale.

Drepturile sunt transferabile⁴. Toate drepturile de proprietate pot fi transferabile de la un proprietar la altul, printr-un schimb voluntar, un condiții cunoscute ca fiind loiale, care, un lipsa acestui principiu, proprietarii nu ar fi incitați să conserve resursele un timp un care le utilizează.

Drepturile pot deveni protejabile⁵. Drepturile de proprietate (un ceea ce privește resursele naturale) pot fi protejate împotriva confiscării sau sechestrului de către vecini influenți sau entități publice.

Majoritatea problemelor de mediu pot fi legate, untr-un oarecare mod, de incapacitatea instituțiilor, un particular a guvernelor, sau de imposibilitatea stabilirii dreptului de proprietate incontestabil și executoriu asupra resurselor. Asigurarea exclusivă a drepturilor este foarte dificilă dacă luăm ca exemplu aerul și apa ce vehiculează poluanți păgubitori pentru mediu. Aerul și apa sunt resurse mobile ce parcurg distanțe mari, legislațiile naționale tratându-le, un general, ca resurse colective asupra cărora indivizii sau grupurile nu dețin controlul exclusiv.

Totuși, condițiile de existență a drepturilor de proprietate bine definite sunt mai ușor de stabilit un cazul pământului

decât un cazul aerului sau apei, deoarece pământul este imobil.

Un multe țări un curs de dezvoltare, drepturile de proprietate asupra pământului, arborilor sau surselor locale de apă pentru aprovizionare sunt dezvoltate la nivel local, un acest caz, gestionarea resurselor de către o familie sau autoritate publică este conformă cu regulile de acces bine stabilite, executorii și eficiente din punct de vedere social. Un aceste țări, condițiile de acces la resurse (de exemplu, modelul tradițional al agriculturii) pot face dificilă existența drepturilor de proprietate pentru a diferenția tipurile de resurse.

Pe de altă parte, deficiențele, imperfecțiunile sau caracterul excesiv de control al piețelor conduc la sisteme un care drepturile transferabile nu se pot asigura, administrațiile publice fiind incapabile să asigure protecția acestora.

Sușținem deci că incapacitatea sau refuzul de a atribui drepturile de proprietate sunt câteva din problemele cu care se confruntă mediul și care ar putea fi soluționate prin intervenția statului, care ar putea căuta o cale pentru gestionarea eficientă a resurselor și a mediului, prin utilizarea unei game largi de instrumente de intervenție.

Modurile de intervenție ale puterii publice comportă, cel puțin, două stadii și anume:

- guvernul fixează obiective pentru calitatea mediului ce pot fi exprimate sub forma nivelului dorit pentru calitatea aerului sau apei, a unui nivel anual de emisiune a substanțelor toxice sau

alte norme;

- guvernul caută măsurile cele mai bune pentru realizarea obiectivelor stabilite.

Diversele metode folosite pentru realizarea obiectivelor pot fi clasificate în două categorii: reglementări directe și incitații economice, iar sancțiunile aplicabile în cazul violării unei reglementări directe sunt mijloace de descurajare.

La una din extreme se găsește intervenția statului pentru aplicarea deciziilor în materie de mediu impunând schimbarea comportamentului poluatorului. La cealaltă extremă, se situează instrumentele de acțiune care, fără a exclude intervenția statului, se străduiesc să schimbe comportamentul poluatorului prin modificările costului și a avantajelor ce decurg din deciziile sale.

Reglementarea directă vizează constrângeri de modificare a comportamentului inacceptabil prin fixare de norme de producție, tehnologie sau de emisiune. Pentru asigurarea respectării reglementărilor, autoritățile se pot ajuta de amenzi, de instanțele judecătorești sau de alte sancțiuni. Reglementările directe sunt specifice pentru tipurile de tehnologie ce se pot utiliza (de exemplu: epuratoarele pentru reducerea emisiunilor de gaze), pentru nivelul sau tipurile de îngrășăminte și pesticide ce se utilizează.

Reglementările directe, deși permit ca puterea publică să exercite un control riguros asupra comportamentului poluatorilor, prezintă numeroase inconveniente și anume:

a) în primul rând, cer adesea

administrațiilor expertizarea sectorului sau a tipului de poluare ce va fi reglementat. Pentru definirea reglementărilor, de exemplu, în cazul oțelului, administrația trebuie să fie familiarizată cu ansamblul, procedeul și tehnologia de fabricație. O asemenea expertiză este greu de realizat, chiar dacă administrația formează o echipă de specialitate sau folosește ajutorul unei alte întreprinderi siderurgice;

b) în al doilea rând, reglementarea obligă administrația să colecteze și să analizeze un număr mare de informații tehnice și economice;

c) în al treilea rând, reglementarea limitează șansele ce sunt oferite poluatorilor, deoarece presupune ca funcționarii să descopere cauzele poluării, dar și responsabilitățile;

d) chiar dacă încurajează poluatorii să pună în practică procedee novatoare și eficiente pentru reducerea poluării, reglementările directe pot conduce la respectarea formală a regulilor. Foarte des, respectarea regulilor nu se obține decât după lungi negocieri și sub amenințarea sancțiunilor, deoarece întreprinderea evită să angajeze cheltuieli în echipamente considerate ca fiind neproductive.

Incitațiile economice forțază poluatorii să reducă emisiunile nocive prin recurgerea la instrumente financiare: taxe, redevențe sau chiar ajutoare financiare. Ele pot fi utilizate pentru crearea piețelor permiselor negociabile care permit poluatorilor să aleagă între:

a) reducerea propriului nivel al poluării;

b) menținerea unui nivel excesiv al poluării, dar plătiind altor poluatori pentru reducerea poluării lor sub limita legală.

On țările on curs de dezvoltare, infrastructura administrațiilor, necesară pentru punerea on practică a reglementării directe sau a incitațiilor economice, este inadecvată, dar și dificilă de finanțat.

Pe de o parte, sunt cei ce cred că statul trebuie să reglementeze practicile utilizatorilor de resurse și a poluanților, ori să limiteze nivelurile de exploatare a resurselor și a poluatorilor. Aceste limite se pot prevedea paralel cu amenziile și alte tipuri de sancțiuni on caz de depășire a pragurilor fixate. Pe de altă parte, se găsesc dintr-acei ce consideră că intervenția statului conduce mereu la rezultate mai proaste decât on absența reglementărilor. Dar sistemele economice bazate pe liberul joc al mecanismelor de piață sunt tendințe naturale de oncurajare a eficienței și maximalizare a bunăstării sociale, iar impunerea limitelor asupra activității economice n-ar face decât să perturbeze activitatea funcțiilor pieței.

Aceste două poziții extreme sunt satisfăcătoare: una - pentru că nu neglijează costurile economice ale eșecurilor acțiunilor publice ce rezultă din lipsa de flexibilitate și din caracterul inaplicabil al reglementărilor și al ineficienței politice, a doua - pentru că din neglijarea costurilor sociale generate de slăbiciunile pieței rezultă drepturi de proprietate incerte și externalități negative. Un număr mare de țări on curs de dezvoltare continuă totuși să prezinte

inconvenientele uneia sau alteia din aceste două teze extreme. Aceasta obligă utilizatorii de resurse să țină seama de costurile reale ale rarității resurselor și ale neajunsurilor mediului, dar și de nevoile publice.

Ontrebarea care se pune este: vor fi oare eficiente reglementările on țările on curs de dezvoltare?

On primul rînd, reglementările din domeniul mediului din țările dezvoltate prevăd amenzi și/sau pedeapsă cu onchisoarea on cazul nerespectării sau violării regulilor. Dar, ontr-un număr mare de țări on curs de dezvoltare se onclină să nu se recurgă la justiție, făcîndu-se apel la tribunal doar foarte rar. Această atitudine este cunoscută, dar nu se iau măsuri pentru reglementarea sa⁶.

On al doilea rînd, ceea ce face ca reglementările să nu funcționeze on țările on curs de dezvoltare este aceea că este, practic, imposibil să se controleze operațiile dispersate, care, individual, creează poluare, dar care, on ansamblu, reprezintă esențialul on poluarea țării. Dacă se poate controla tehnic, on plan economic este dificil⁷.

Problema este evidentă din cauza decalajului existent, pe de o parte, ontre nivelul costului de elaborare, de control și aplicabilitate a reglementărilor, iar pe de altă parte, de constrîngerea bugetului și a mijloacelor administrative existente on aceste țări. On țările dezvoltate, reglementările protecției mediului presupun un grad ridicat de competență și de putere fiscală a autorităților locale reprezentative ce ontăresc capacitatea

și scad costurile de elaborare, control și aplicabilitate a reglementărilor, on schimb, majoritatea țărilor on curs de dezvoltare sunt oncă centralizate, controlul puterii centrale având tendințe de a micșora proporțional distanța raportată cu centrul.

On al treilea rând, se consideră că amenzile sunt fixate la un nivel prea ongăduitor pentru a reuși să schimbe hotărârea contravenienților. Din acest motiv, probabilitatea pentru ca contravenția să fie depistată este ongrădită on țările on curs de dezvoltare, iar amenzile trebuie să fie foarte mari pentru ca echivalentul acesteia să exesa o intensificare a controlului conduce, așa cum se poate constata, mai degrabă la o creștere a compensației decît la o scădere a degradării mediului. Un exemplu notabil este dat de violarea legislației urbane: clădirile de 30 de etaje on locurile

deze avantajul violării reglementărilor. Rar se ontâmplă acest lucru pentru că amenzile nu sunt exprimate on termeni reali, deci nu sunt supuse inflației, ele actualizându-se destul de rar⁸.

On al patrulea rând, on contextul țărilor on curs de dezvoltare, reglementările sunt influențate de comportamentul indivizilor on funcție de profitul personal pe care ol doresc, fiind interesul contravenientului de a plăti o fracțiune din amenda stipulată, on forma de „șpagă”, funcționarului ce aplică reglementarea, acesta din urmă fiind remunerat puțin și acceptând această ofertă⁹. O creștere a amenzilor

această ofertă⁹. O creștere a amenzilor

Condiții	Caracteristici esențiale
Cunoașterea	- menținerea în care activitatea economică afectează mediul - menținerea în care mediul afectează activitatea economică - menținerea de a formula i a pune în practică programe de mediu
Structura juridică	- garantarea existenței drepturilor de proprietate înconce tabele încercate în a urma ne-urilor - atribuirea competențelor juridice pentru utilizarea instrumentelor economice
Fișa concurențială	- existența unui număr rezonabil de companii mici i usurează - pune tabulit în funcție de condițiile de raritate a resurselor
Capacitate administrativă	- capacitatea de a realiza i a pune în practică programe de incita i încercate - capacitatea de a controla conformitatea po gramelor - capacitatea de a face posibilă respectarea regulilor ia legilor
Practica libertatea politică	- acceptanța la preocuparea de ameliorare i protejare a mediului

unde onălțarea imobilelor este limitată la 3 etaje (Mexic, Bangkok).

Din cele prezentate, vom concludiona că numai reglementările nu sunt eficiente on țările on curs de dezvoltare, ci trebuie corelate și cu alte tipuri de instrumente.

Pentru o utilizare eficace a instrumentelor economice, există anumite condiții de care trebuie să se tină seama, condiții ce sunt prezentate on tab. 1 și care includ: o bază adecvată de cunoștințe, o structură juridică solidă, piețe concurențiale, capacitatea administrativă și o politică adecvată.

Condițiile sunt diferite de la o țară la alta, analizele punbnd on lumină problemele cu care se confruntă decidenții din țările on curs de dezvoltare.

Tabelul 1

Metode diferite pentru utilizarea eficace a instrumentelor economice on politica de mediu

On ceea ce privește prima condiție, modul eficace on care instrumentele economice pun date la dispoziția părților interesate include:

a) date asupra costului și avantajelor diferitelor politici de mediu și ale celor care cbștigă sau pierd on urma aplicării acestor politici;

b) date asupra volumului, calității mediului și a stocurilor de resurse;

c) evaluarea posibilităților și a constrbngerilor tehnologice și instituționale ce afectează producția bunurilor și serviciilor și reducerea poluării;

d) informarea asupra posibilităților de substituire ce permit decidenților să

evalueze posibilitățile onlocuirii produselor și a procedelor de producție dăunătoare cu altele mai puțin dăunătoare.

Toate aceste informații sunt colectate, stocate și difuzate astfel oncbt să fie folosite pentru punerea on practică a instrumentelor economice. Incitațiile economice pot fi ineficace dacă obiectivele propuse a se realiza nu sunt clar definite sau dacă puterea publică nu este fermă cu privire la legislația de mediu. Din acest motiv, legislația trebuie să precizeze cbmpul de decizie și modificarea competențelor și a statutului juridic al părților implicate.

Decidenții trebuie să precizeze indicatorii de ameliorare utilizați pentru calitatea mediului și a bunăstării umane. Dacă incitațiile sunt fixate la un nivel suficient de ridicat pentru a se realiza modificarea comportamentului, este de așteptat să se modifice și utilizarea bunurilor de producție și a tehnologiei folosite. O utilizare eficientă a incitațiilor economice on politica de mediu reclamă o structură juridică cu forță executorie, care să definească clar dreptul de proprietate, regimul resurselor și dispozițiilor legislative pentru utilizarea lor.

Ontr-un număr mai mare de țări on curs de dezvoltare, caracteristicile dreptului de proprietate sau regimul resurselor ce definesc condițiile de acces la acestea pot fi defavorabile unei utilizări eficace a instrumentelor economice, on particular, instrumentele bazate pe proprietatea privată riscă să nu fie eficace on condițiile libertății de

acces, a proprietății comune, on sistemele de proprietate tradițională sau de control centralizat.

Așa cum s-a arătat, un sistem eficace al dreptului de proprietate presupune ca deținătorii să fie on măsură să le transfere, să controleze accesul la resurse, să suporte costurile legate de gestionarea lor.

Regimul proprietății comune on care drepturile de acces sunt clar definite, poate fi receptiv la incitațiile economice; on țările on curs de dezvoltare, aceste sisteme pot acționa asupra creșterii demografice, evoluției tehnologice și a comercializării crescende a producției bazate pe resurse naturale. On țările dezvoltate și on țările on curs de dezvoltare (mai ales on țările Europei de Est) s-a demonstrat că gestionarii resurselor ce oși desfășoară activitatea ontr-un regim bazat pe proprietatea de stat, nu suportă costul degradării mediului.

Dar, pentru ca incitațiile economice să fie eficiente, prețurile și concurența trebuie să joace un rol semnificativ on structura economică și on deciziile celor ce sunt responsabili pentru poluare prin crearea piețelor concurențiale. On acest caz, incitațiile economice sunt mai eficace decât reglementările directe (dacă există un număr mai mare de cumpărători și vânzători). Pe alte piețe (de exemplu, ale creditului), responsabilitatea și asigurarea joacă un rol esențial on utilizarea instrumentelor de protecție a mediului, ontreprinderile ontr-o mpinbnd greutăți on constituirea fondului de mediu, dacă nu au acces pe piața creditului.

Considerăm că există patru condiții administrative ce trebuie luate on calcul pentru a examina utilizarea incitațiilor economice, ele fiind on funcție de capacitatea puterii publice de:

- concepere și administrare a instrumentelor;
- control asupra aplicării instrumentelor;
- aplicarea condițiilor de utilizare a instrumentelor,
- modificare a instrumentelor on funcție de circumstanțe.

Decidenții trebuie să dispună de resurse financiare și de personal suficiente pentru a pune on practică instrumentele propuse, existbnd un compromis ontre un model simplu ce poate fi pus on practică cu eforturi limitate, dar care nu produce rezultate dorite și un model complex capabil să realizeze rezultatul "optimal", dar care depășește capacitatea administrativă. Aplicarea incitațiilor economice presupune ca instrumentele utilizate să fie acceptate de organele administrației competente, de comunitatea poluatorilor potențiali și, din ce on ce mai mult, de organizațiile fără scop lucrativ ce reprezintă victimele degradării mediului.

Instrumentele pot fi calificate ca fiind "economice" după efectul lor asupra estimării costurilor și avantajelor diferitelor posibilități de acțiune a agenților economici, principiul fiind acela de influențare a deciziilor și a comportamentului agenților economici, astfel oncbt toate direcțiile de acțiune să conducă la rezultate eficiente din punctul de vedere al mediului care

nu s-ar realiza în absența instrumentelor.

Se pune însă problema dacă instrumentele economice se confundă cu cele financiare sau dacă instrumentele ce prezintă aspecte financiare sunt economice¹⁰. Răspunsul este negativ. Câteva instrumente nefinanciare ale politicii de mediu pot avea, ca obiect de studiu, metode mai puțin costisitoare pentru respectarea normelor calității mediului ambiant sau pentru cunoașterea nivelului de vedere al volumului poluării, poate să depindă de considerații tehnice și monetare, în orice caz, reglementările sunt acompaniate de redevențe care nu au efect intenționat asupra comportamentului, dar îl afectează radical. Definiția¹¹ de mai sus a instrumentelor economice restrânge această noțiune la

lului global al diversificărilor. Aceste instrumente sunt acoperite de definiția instrumentelor economice. Suprapunerea cu reglementările directe se realizează, deoarece crearea piețelor sau a dispozițiilor intervenționiste sunt considerate ca fiind măsuri de ordin instituțional ce influențează indirect modificările calității mediului.

Reglementările directe au două componente: o componentă financiară și una monetară, iar rezultatul, din punctul de vedere al volumului poluării, poate să depindă de considerații tehnice și monetare, în orice caz, reglementările sunt acompaniate de redevențe care nu au efect intenționat asupra comportamentului, dar îl afectează radical. Definiția¹¹ de mai sus a instrumentelor economice restrânge această noțiune la

Norme tehnice (sau de procedură)	Specifică procesul de producție, tehnici încluzându-se de obicei impozita, poluării pe care instalațiile poluante trebuie să le pună în practică (de exemplu, unele tipuri de depoluare de gaz la anumite temperaturi ale coșurilor).
Norme de rezultat	Obligații pentru întreprinderi de a opera în diferite moduri în momente pentru calcularea unui raport între emisiile și producția.
Limite cantitative	Prescripții care se referă la nivelul global al emisiilor.
Norme de ambianță	Norme de calitate a mediului ce trebuie respectate (de exemplu, concentrația acidului sulfuric în atmosferă).
Interdicții	Interdicția anumitor activități (sau a utilizării unor anumite "materii") (de exemplu, pesticide) sau procesul în anumite zone.

instrumente care au efecte directe asupra comportamentului efectiv al agentului

Redevențe de deversare (sau de emisiune)	Impozite aplicate pe unitatea de poluare (de exemplu, taxe pe carbon).
Redevențe de producție (taxe)	Impozite aplicate asupra produselor utilizate într-o activitate poluantă sau care rezultă dintr-o activitate poluantă.
Sisteme de compensație	Impozite percepute asupra produselor necesare pentru mediu (de exemplu, medicamente, baterii) neremunerabile.
Permise negociabile	Permise de deversare, de poluare ce pot fi utilizate, cedate sau achiziționate.
Sisteme de informații	Cuprinzând indicatorii calculați în întreaga întreprindere poluantă, etichete ecologice etc.

economic, prin modificarea costurilor și a profiturilor, care sunt evaluate de onșiși agenții economici. Astfel, unele redevențe nu sunt considera-te ca fiind instrumente economice după definiția de mai sus.

Altă definiție¹² mai restrânsă consideră că instrumentele pot fi economice, dacă au un efect observabil asupra comportamentului, iar după o alta, instrumentele sunt considerate economice dacă au o componentă financiară directă (această definiție exclude instrumente ca schimbarea drep-turilor de emisiune). După altă definiție, se sugerează că instrumentele nu pot fi caracterizate ca fiind economice dacă nu utilizează mecanisme de piață¹³.

Instrumentele economice și finan-ciare sunt destinate să modifice modul de producție și obiceiurile consumatorilor, fiind folosite pentru a favoriza o dezvoltare responsabilă a acestora.

On tab. 2 sont prezentate mijloacele de acțiune posibile on materie de mediu.

Tabelul 2

**FORME ALE
REGLEMENTĂRIILOR
DIRECTE ȘI ALE
INCITAȚIILOR ECONOMICE**

Reglementări directe

Incitații economice

On ceea ce privește reglementările directe sau normele, este vorba, onainte de toate, de fixarea concentrațiilor sau a dozelor maxime de poluanți tolerabile pentru sănătate (concentrație maximă on aer, apă, soluri) sau pragurile peste care deteriorările mediului pun on

pericol sănătatea, bunăstarea, secu-ritatea sau dezvoltarea economică (amenințarea pentru resursele de apă, pentru varietatea biologică, climat etc.).

Se onțelege, că vorbim despre un imens domeniu on care intervine, ontre altele, biologul, ecologistul, medicul, meteorologul, statisticianul, și aceasta onainte să intre on arenă economistul; este cbmpul privilegiat al interdisciplinării, deci determinarea efectelor poluării omului se observă și asupra altor organisme vii. Esențială pentru fixarea unei norme este definirea a ceea se numește “relații doză-efect”.

Această evaluare a devenit complexă prin faptul că testele de laborator, cu siguranță indispensabile, nu sunt suficiente și trebuie studiate mecanismele și circuitele de pătrundere și de concen-trare a acestor substanțe on mediu. De exemplu, on cazul unei substanțe toxice persistente se va examina¹⁴:

- emisiunea și pătrunderea acestei substanțe on mediu on cursul procesului de producție și de consum;
- transportul său, dispersia și acumu-larea on medii (aer, apă, soluri);
- transformările și degradările substanțelor on aceste medii;
- asimilarea de către organismele vii, on lanțul alimentar, acumularea și excreția;
- biodegradarea și metabolismul substanței;
- efectele asupra organismelor vii, inclusiv omul;
- efectele asupra ecosistemelor .

Nu este suficient să cunoaștem on ce

condiții de laborator o substanță poate avea efecte asupra sănătății. Trebuie să fie determinat on aceeași măsură care este gradul efectiv de expunere on condiții de mediu reale, adică on viața curentă.

Se trece deci de la “microepidemiologie” la “macroepidemiologie” care pune on relație niveluri de expunere a populației, proporția de morbiditate și de mortalitate. Stabilirea acestor relații este atinsă de numeroase incertitudini, evaluându-se uneori riscul sub formă de probabilități de accident. Problema este să se cunoască care este gradul de risc pe care omul este gata să-l accepte.

Dar, riscurile considerate ca fiind acceptabile pe plan științific, există și pe plan social, politic, economic. Ce risc de cancer oși poate asuma o colectivitate pentru a se bucura de avantajele aduse de numeroase substanțe chimice care

de mediu trebuie să țină on aceeași măsură cont de acest criteriu al efectelor ireversibile și de generațiile viitoare.

On fața acestor numeroase incertitudini și ireversibilități, apreciem că se pot concepe mai multe atitudini. La o extremă, se poate decide interdicția pură și simplă a unei activități sau a unui produs; astfel este cazul anumitor substanțe toxice. Dacă trebuie să fie fixată o normă sub formă de cantitate maximă tolerabilă și nivelul corespondent unui risc rezonabil nu este cunoscut cu certitudine, se poate păstra o marjă de securitate on formă de normă mai strictă.

On caz de incertitudine on ceea ce privește pagubele, se poate aplica “principiul de precauție”. Acesta constă on luarea unor măsuri conservatoare, fără a aștepta certitudini științifice: de exemplu, dacă am aștepta o certitudine completă asupra naturii și amploarei daunelor potențiale ale gazelor cu efect de seră, onainte de a pune on funcțiune politicile, va fi cu siguranță prea tbrziu.

La cealaltă extremă se caută să se pună on practică “politici free regret” (no regret policy) care procură avantaje, oricare ar fi incertitudinile. Spre exemplu, ne putem gbandi că lupta ompotriva gazelor cu efect de seră va avea, on aceeași măsură, ca rezultat economii de energie și reducerea emisiunilor de poluanți atmosferici clasici ca SO₂¹⁶ și NO_x¹⁷, chiar dacă păstrează incertitudini on legătură cu efectele reale ale luptei ompotriva oncălzirii din punct de vedere climatic.

contribuie atbt de mult la bunăstarea societăților industriale ? Problema este cu atbt mai dificilă, cu cbt se pare că există o distanță semnificativă ontre perceperea acestor riscuri de către public și evaluarea lor de către experți.

O altă problemă este cea a fenomenelor cumulative și a efectelor ontbrziate care fac ca toate consecințele nefaste mediului să nu fie resimțite decbt după un anumit răstimp, uneori foarte lung, timp on care substanțele poluante s-au transformat. Să subliniem, on sfbrișit, și efectele ireversibile, cum ar fi distrugerea peisajelor, eco-sistemelor sau speciilor naturale. Cum să tratăm aceste “ireversibilități”? Ce greutateți sau ce “vot” să acordăm generațiilor viitoare cărora, după cum spunea Saint Exupery¹⁵, noi le omprumutăm mediul? Se pune, astfel, problema de evaluare, de conservare și de transmitere a “capitalului natural”. Obiectivele și normele

BIBLIOGRAFIE

¹ F.J.Diets,W.J.Heijman, Environmental Policy in a Market Economy, Pudoc, Wageningen, 1988.

² J.Dients, W.Heijman, op. cit.

³ Winrock International Environmental Alliance, Proiect de formation et d'orientation sur l'environnement et les ressources naturelles - composante assistance technique pour l'Agency for International Development des Etats Units, 1996.

⁴ OCDE, L'utilisation d'instruments économiques pour la protection de l'environnement dans les pays en développement, 1996.

⁵ OCDE, op. cit.

⁶OCDE, L'utilisation d'instruments économiques pour la protection de l'environnement dans les pays en développement,1989.

L'IMPORTANCE DU CADRE DE NORMES SAFE DE L'OMD POUR LE COMMERCE MONDIAL

Andrian ROȘA
master en Relations Internationales
Inspecteur Supérieur,
Service des Douanes de la République de Moldova

REZUMAT

Articolul ce urmează prezintă esența Standardelor-Cadru privind Securitatea și Facilitarea Comerțului Mondial ale Organizației Mondiale a Vămirilor, beneficiile acestora pentru toți actorii participanți la schimbul comercial mondial, precum și modalitatea de implementare a Standardelor-Cadru, proces on care s-a lansat și Republica Moldova.

Standardele-Cadru prevăd patru elemente-cheie: schimbul de informații prealabile electronice despre oncărcătură; aplicarea unui sistem eficient de management al riscurilor; utilizarea echipamentului de detectare non-intruziv și oferirea avantajelor agenților economici care respectă cerințele minime de asigurare a securității lanțului logistic.

On același timp, acest instrument internațional se sprijină pe doi piloni: rețeaua vamă-vamă și parteneriatul vamă-ontreprinderi, care regroupează, la rondul lor, un ansamblu de norme ce vor fi expuse on articolul nominalizat.

Les échanges commerciaux dans un monde globalisé constituent le catalyseur de base de la prospérité économique. En même temps, la mondialisation génère des défis auxquels il faut faire face. Ceci étant envisagé, les administrations des douanes jouent un rôle primordial dans la sécurisation de la chaîne logistique internationale et le développement socio-économique. Par conséquent, les douanes du 21ème siècle doivent veiller à la sécurité du commerce mondial de manière à ne pas entraver mais au contraire – faciliter sa fluidité.

Dans ce but, lors des sessions annuelles du Conseil de juin 2005 tenues à Bruxelles, les Directeurs généraux représentant les

Membres de l'OMD (Organisation Mondiale des Douanes) ont adopté à l'unanimité un instrument international unique - le Cadre de normes SAFE, qui va annoncer un système commercial mondial plus sûr, avec une nouvelle approche envers le secteur privé.

Depuis cette date, le document a été modernisé et amélioré, principalement en incorporant dans le texte des dispositions détaillées concernant les Opérateurs économiques agréés (OEA).

En même temps, les administrations des douanes ne sont pas laissées seules face aux difficultés d'ajuster leurs

capacités pour se conformer aux standards du Cadre de normes. Ainsi cet instrument prévoit d'apporter aux administrations douanières qui l'adopteront et qui en expriment le besoin, une assistance du Secrétariat de l'OMD sous la forme d'un programme de renforcement durable des capacités (Programme Columbus), avec le soutien engagé des autres Membres de l'OMD.

Les objectifs et les principes qui conduisent l'ensemble de normes du Cadre SAFE sont :²

- Établir des normes qui assurent la facilitation et la sécurité de la chaîne logistique à l'échelon mondial en vue de promouvoir certitude et prévisibilité.

- Rendre possible une gestion intégrée de la chaîne logistique pour tous les modes de transport.

- Renforcer le rôle, les fonctions et les capacités de la douane à relever les défis et à tirer parti des opportunités du 21ème siècle.

- Renforcer la coopération entre les administrations des douanes afin d'améliorer leur capacité à déceler les envois à haut risque.

- Renforcer la coopération douane - entreprises.

- Promouvoir la circulation ininterrompue des marchandises le long de chaînes logistiques internationales sécurisées.

Le Cadre de normes prévoit quatre éléments clés :

1. L'harmonisation des renseignements prévalables de la déclaration de chargement qui doivent être transmis par voie électronique pour les envois à l'arrivée, au départ et en transit.

2. L'engagement de tout pays qui adhère au Cadre SAFE à appliquer une démarche cohérente en matière de gestion des risques afin de lutter contre les menaces en matière de sécurité.

3. L'inspection effectuée par l'administration des douanes de la nation exportatrice au départ des conteneurs et du fret à haut risque en utilisant de préférence du matériel de détection non intrusif tel que des machines à rayons X de grande capacité et des détecteurs de rayonnements, sur la base d'une demande raisonnable de la nation destinataire fondée sur une méthodologie comparable de ciblage des risques.

4. L'établissement des avantages offerts par la douane aux entreprises qui appliquent les pratiques conseillées et respectent les normes minimales en matière de sécurité de la chaîne logistique.

Le Cadre SAFE repose sur un double pilier, celui du niveau douane-douane et celui des partenariats douane-entreprises. Ce double pilier comprend un jeu de normes qui sont regroupées de manière à en garantir une compréhension aisée et une mise en œuvre rapide à l'échelon international. De plus, pour chaque norme des deux piliers il est indiqué des spécifications techniques qui développent les notions afin d'assurer la bonne compréhension et notamment la meilleure mise en œuvre de ces normes.

- Les 11 normes du premier Pilier (douane-douane) sont les suivantes :

- Gestion de la chaîne logistique intégrée à travers l'application des procédures de contrôle douanier intégrées décrites dans les Directives douanières relatives à la gestion de la chaîne lo-

gistique intégrée (Directives GCLI) de l'OMD.

- Prérogatives pour l'inspection du fret à l'entrée, à la sortie, lors du transit (y compris celui demeurant à bord) ou du transbordement.

- Utilisation de la technologie moderne pour le matériel d'inspection tels que les matériels non intrusifs et de détection des rayonnements et cela conformément à l'évaluation des risques.

- Implémentation des systèmes de gestion des risques permettant d'identifier les envois susceptibles de présenter des risques élevés et l'automatiser.

- Fret ou conteneurs à haut risque sont ceux dont les informations disponibles ne permettent pas de les considérer comme étant à faible risque, que le renseignement tactique indique comme présents un risque élevé ou qu'une méthode d'évaluation du degré de risque reposant sur des éléments de données relatifs à la sécurité identifiée comme présents un risque élevé.

- Exigence des renseignements fournis à l'avance par voie électronique au sujet du fret et des envois conteneurisés, en temps opportun pour permettre une évaluation adéquate des risques.

- Ciblage et communication par le biais des programmes conjoints de ciblage et de vérification des administrations douanières, l'utilisation d'un ensemble normalisé de critères de ciblage, ainsi que des mécanismes compatibles aux fins de la communication et de l'échange d'informations - des éléments qui concourront à la mise au point à l'avenir d'un système de reconnaissance mutuelle des contrôles.

- Mesures de performance qui prévoient l'établissement des rapports statistiques qui porteront notamment sur le nombre d'envois examinés, le sous-ensemble des envois à haut risque, les vérifications d'envois à haut risque effectuées (au moyen de techniques d'inspection non intrusive et/ou de dispositifs matériels), le temps nécessaire au dédouanement, ainsi que les résultats positifs et négatifs obtenus. Ces rapports devraient être rassemblés par l'OMD.

- Evaluation de la sécurité à travers de la coopération avec les autres autorités compétentes pour effectuer des évaluations en matière de sécurité relatives au mouvement des marchandises dans la chaîne logistique internationale et l'engagement à combler rapidement les lacunes décelées.

- Ethique du personnel par la mise en oeuvre des programmes visant à prévenir les manquements aux règles d'éthique commis par le personnel, à identifier les violations en la matière et à les réprimer, norme qui vise aussi les autres autorités compétentes.

- Inspection au départ aux fins de la sécurité du fret et des conteneurs à haut risque, afin d'assurer leur sécurité, à la demande raisonnable du pays d'importation.

Il est à noter qu'on envisage aussi dans le Cadre SAFE le problème d'Intégrité des scelllements visant à sécuriser les conteneurs, car une plus grande clarté et un meilleur consensus concernant les relations entre les parties en matière d'acheminement de marchandises conteneurisées et sécurisées, alliés à une application et une mise en oeuvre

cohérentes de ces relations, apporteront de multiples avantages aux dites parties.

Le deuxième Pilier (douanes – entreprises) contient 6 normes :

- Partenariat entre la douane et le secteur privé où les opérateurs économiques agréés participant à la chaîne logistique internationale s'engagent dans un processus d'autoévaluation par rapport à des pratiques conseillées et des normes de sécurité déterminées à l'avance afin de s'assurer que leurs procédures et leurs principes internes offrent des garanties adéquates contre la manipulation de leurs envois et de leurs conteneurs jusqu'à ce qu'ils ne soient plus sous le contrôle de la douane à destination.

- Sécurité par l'incorporation de la part des opérateurs économiques agréés des meilleures pratiques déterminées à l'avance en matière de sécurité dans leurs méthodes commerciales existantes.

- Agrément par l'administration douanière, avec l'aide de représentants des milieux commerciaux, à travers des processus de validation ou des procédures d'agrément de la qualité qui inciteront les entreprises à devenir des opérateurs économiques agréés.

- Utilisation des technologies modernes par toutes les parties afin de préserver l'intégrité du fret et des conteneurs.

- Communication par la mise à jour de façon régulière des programmes de partenariats douanes-entreprises afin de promouvoir les normes de sécurité minimales et les pratiques conseillées en matière de sécurité de chaîne logistique.

- Facilitation en coopération de la

douane avec les opérateurs économiques agréés tout en maximisant la sécurité de la chaîne logistique internationale qui commence sur son territoire douanier ou qui emprunte ce dernier.

L'élément clé pour assurer l'adoption et la mise en œuvre du Cadre SAFE par le plus grand nombre de parties est le renforcement efficace des capacités. Ainsi, les pays qui montrent qu'ils s'engagent à appliquer le Cadre SAFE et qui manifestent la volonté politique nécessaire à cette fin peuvent bénéficier de l'assistance de l'OMD et d'un groupe de pays en coopération avec d'autres partenaires. Il est à noter que depuis le 1er janvier 2006, l'OMD a lancé un certain nombre de programmes et d'activités en matière de renforcement des capacités, comme la Stratégie en matière de renforcement des capacités, le **Cadre de diagnostic, le Recueil de l'OMD visant à développer le renforcement des capacités, les Rapports d'analyse des tendances et pratiques, le Programme de formation mixte de l'OMD** etc. Outre ces outils et programmes, il existe une infrastructure en matière de renforcement des capacités qui se compose des Bureaux régionaux pour le renforcement des capacités et des Centres régionaux de formation.

Le Programme Columbus (contenant trois phases consécutives : l'évaluation des besoins et planifications des actions, la mise en œuvre, l'évaluation et suivi des résultats)⁴ est l'initiative la plus importante et la plus complète jamais entreprise en matière de renforcement des capacités douanières. Son objectif est d'aider les Membres à mettre intégralement

en œuvre le Cadre de normes, SAFE, mais également a se préparer au résultat éventuel des négociations en matière de facilitation des échanges qui se déroulent au sein de l'Organisation mondiale du commerce (OMC) à Genève.

La République de Moldova est un des premiers pays qui a signé le Cadre de normes SAFE et a présenté à l'OMD le questionnaire d'autoévaluation. Après la mission de diagnostic réalisée par l'équipe de l'OMD en 2006 l'Administration douanière moldave a élaboré un Plan d'action pour l'implémentation des recommandations de l'OMD approuvé par une décision du Gouvernement de la République de Moldova.¹

Parmi les domaines qui ont été inclus dans le Plan d'action pour l'implémentation des recommandations de l'OMD en conformité avec le Cadre de normes on peut citer :

- l'attribution d'un caractère prioritaire à la mise en œuvre complète des fonctions analyse de risques, contrôle a posteriori, renseignements ;

- l'attribution d'un caractère prioritaire à l'intégration opérationnelle complète des équipes mobiles surtout pour le contrôle des marchandises circulant de/vers la région transnistrienne ;

- l'instauration de services de consultation douanes - milieu d'affaires ;

- l'autorisation pour les opérateurs économiques d'utiliser les procédures simplifiées de dédouanement, y inclus la mise en œuvre du programme « Opérateur Économique Agréé »

- l'autorisation pour le Service des Douanes de mettre en œuvre les mesures qui s'imposent au nom des autres ser-

vices en conformité avec le principe du « guichet unique » ;

- la mise à disposition des conditions nécessaires à la mise en œuvre de la déclaration électronique préalable des marchandises ;

- la signature avec les principaux partenaires commerciaux d'accords d'assistance mutuelle dans le domaine douanier et l'échange d'information préalable par voie électronique ;

- l'acquisition du matériel non intrusif de détection, surtout des scanners fixes et mobiles pour le contrôle des conteneurs ;

- l'examen du problème concernant la mise en œuvre du système de gestion des relations publiques professionnelles, en vue de promouvoir les initiatives douanieres, renforcer les relations avec les médias, améliorer l'image du Service des Douanes, informer les clients et les autres intéressés, contribuer au soutien des réformes.

Parmi les avantages que le Cadre SAFE offre on peut citer une nouvelle plate-forme consolidée qui renforcera le commerce mondial, améliorera la sécurité contre le terrorisme et accrotra la contribution de la douane et des partenaires commerciaux au bien-être économique et social des nations. Cet instrument améliorera la capacité de la douane à détecter et à traiter les envois à haut risque et rendra plus efficace la gestion des marchandises, tout en accélérant leur dédouanement et leur mainlevée. Ainsi, l'adoption du Cadre SAFE offre des avantages pour l'ensemble des acteurs des échanges commerciaux internationaux :

Pour les Nations/Gouvernements:

- Săcurisation et facilitation des échanges mondiaux.

- Croissance, développement économique, social et protection du commerce contre la menace du terrorisme international, ce qui encouragera les investissements étrangers directs.

- Facilitation du mouvement du commerce licite, ainsi qu'amélioration et modernisation des opérations douanières, et par conséquent amélioration de la perception des recettes et assurance d'une application appropriée des lois et règlements nationaux.

- Instauration d'accords de coopération entre la douane et les autres organismes publics.

- Assurance de la gestion et du contrôle intégrés des frontières et habilitation des gouvernements à élargir le mandat et les responsabilités des administrations des douanes dans ce domaine.

Pour la douane:

- Création d'accords du réseau douane-douane visant à promouvoir la circulation ininterrompue des marchandises le long de chaînes logistiques internationales sécurisées, prévoyant des échanges de renseignements précis, en temps opportun, en vue de gérer plus efficacement les risques.

- Renforcement de la capacité à détecter les envois à haut risque, d'améliorer les contrôles le long de la chaîne logistique internationale, et d'assurer un déploiement plus efficace de ses ressources.

- Renforcement de la coopération entre les administrations des douanes afin d'exercer des contrôles plus tôt dans la chaîne logistique, à la requête d'une autre

administration et au nom de celle-ci.

- La reconnaissance mutuelle des contrôles dans certaines circonstances.

- Obtention d'une vue plus large et plus exhaustive de la chaîne logistique mondiale pour supprimer les doubles emplois ainsi que la multiplication des exigences en matière de notification.

- Identification des défis du nouvel environnement commercial international en mettant en place les pierres angulaires de la réforme et de la modernisation douanières.

- Possibilité donnée aux administrations des douanes de progresser à des rythmes différents, selon le niveau de développement, les conditions et les exigences qui leur sont propres.

Pour les entreprises:

- Création des conditions permettant de sécuriser le commerce international, faciliter et favoriser les échanges internationaux, en tenant compte et s'inspirant des modèles de distribution et de production modernes internationaux.

- Un traitement plus rapide des marchandises par la douane, en raison notamment de la réduction du nombre d'envois examinés pour les opérateurs économiques agréés (OEA) – par conséquent des économies en temps et en coût.

- Création d'un jeu de normes internationales, ce qui entraîne uniformité et prévisibilité.

- Réduction des exigences multiples et complexes en matière de notification.

- Incitation des entreprises à investir dans des pratiques et des systèmes satisfaisants en matière de sécurité, en raison notamment de la diminution du nombre

des inspections et des évaluations qu'elles subissent aux fins du ciblage des risques, ainsi que du traitement accéléré de leurs marchandises.

Pour conclure, il faut mentionner que dans un monde qui doit faire face aux nouveaux défis dont la globalisation est une des plus importantes, la facilitation et la sécurisation des échanges internationaux s'imposent de manière impérative. Dans ce contexte, la mise en œuvre du Cadre de normes SAFE de l'OMD est devenue une condition primordiale pour tous les pays, car le renforcement des piliers douane-douane et douanes-entreprises vont aider les gouvernements à résoudre des problèmes de taille nationale, ainsi qu'internationale.

Dans ce respect, la base juridique seule n'est pas suffisante pour mettre en

œuvre de manière efficace les nouvelles normes de sécurisation et facilitation du commerce mondial, il faut de plus avoir la capacité administrative nécessaire à la réalisation des objectifs déterminés. C'est pour cette raison que la Douane moldave s'est lancée vivement dans le cadre du Programme Columbus et porte tous ses efforts dans cet objectif.

La République de Moldova étant située au confluent des flux commerciaux, l'Administration douanière moldave est consciente de la nécessité des mesures à prendre pour la facilitation et la sécurisation du commerce et oriente tous ses efforts et ressources dans ce sens. Ainsi, l'implémentation du Plan d'action sur la base des recommandations de l'OMD en conformité avec le Cadre de

normes demeure une tâche primordiale du Service des Douanes, car les réalisations dans ce respect auront un impact bénéfique pour le processus d'intégration européenne du pays.

BIBLIOGRAPHIE

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 590 din 28.05.2007 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea recomandărilor Organizației Mondiale a Vămirilor (OMV) în conformitate cu Standardele-Cadru privind Securitatea și Facilitarea Comerțului Mondial (iunie 2005) / Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.74-77/622 din 01.06.2007.

2. «CADRE DE NORMES SAFE DE L'OMD», Organisation mondiale des douanes, 2007.

3. «RESOLUTION DU CONSEIL DE COOPERATION DOUANIERE RELATIVE AU CADRE DE NORMES VISANT A SECURISER ET A FACILITER LE COMMERCE MONDIAL», Juin 2006.

4. «VALORISER LE DIALOGUE MONDIAL SUR LE RENFORCEMENT DES CAPACITES», Organisation mondiale des douanes, 2007.

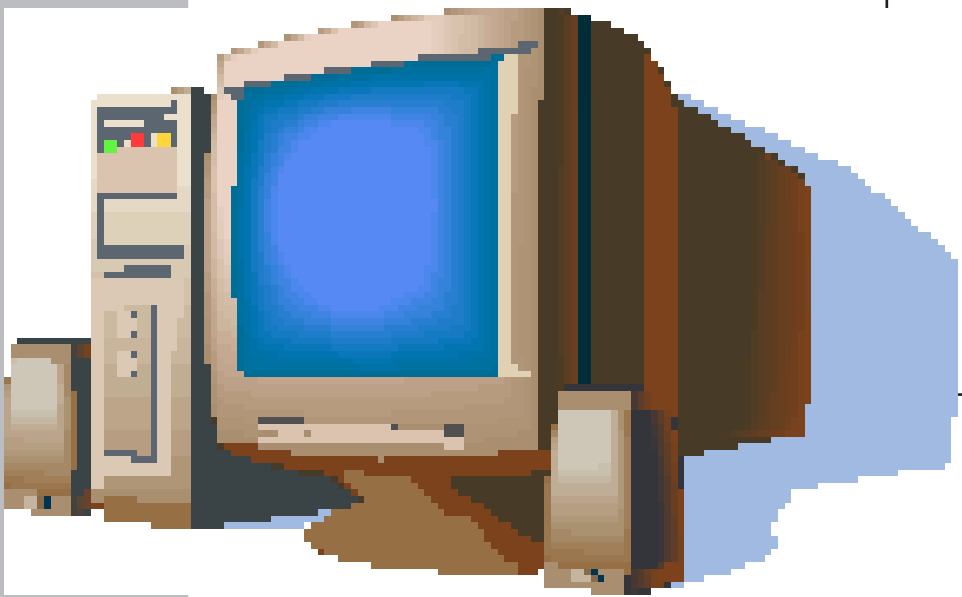
5. <http://www.wcoomd.org/>

Prezentat: 10 iulie 2008.

Recenzenți: Viorel MELNIC, director general al Serviciului Vamal al Republicii Moldova, doctor în științe economice.

Instrumentarea funcționarilor publici: strategii și tehnologii noi

BAZELE METODOLOGICE ALE CREĂRII SISTEMULUI NAȚIONAL DE PRESTARE A SERVICIILOR INFORMAȚIONALE ON REPUBLICA MOLDOVA

Pavel BUCEAȚCHI,
Ministru al Dezvoltării Informaționale al Republicii Moldova

SUMMARY

The system and synergetic analysis of the necessity and possibility to create the National System of Public Information Services in the Republic of Moldova is presented in the article. The basic characteristics of the system and the priority measures for project realization are given in the paper as well as the attempt from the system points of view to get the convictive replies to some questions generated by the evolution of the Republic of Moldova as the independent state is made.

Introducere

Articolul prezintă analiza sinergetică de sistem a oportunității și posibilității creării Sistemului național de prestare a serviciilor informaționale on Republica Moldova. Sunt indicate caracteristicile de bază ale Sistemului și activitățile principale on vederea realizării proiectului. Este o oncercare de a obține răspunsuri sistemic argumentate pe marginea unor probleme, generate de evoluția Republicii Moldova ca stat independent.

Dispoziții fundamentale

S-au scurs 15 ani de independență a Republicii Moldova și putem afirma cu toată certitudinea că etapa «evoluției formei statale» este efectiv finalizată.

Ce ne așteaptă on viitor? Ce «cheie» s-ar potrivi pentru a asigura un dinamism pozitiv stabil on procesul dezvoltării țării?

Raționamentele, utilizate de autorul articolului, reies din experiența milenară a omenirii și sunt raportate la aspectele creării și dezvoltării pe teritoriul Moldovei a realității informaționale ca cea mai promițătoare funcție specială on epoca globalizării ubicviste. Oncercond să onțeleagă rostul globalizării, mulți dintre noi se ontreabă: «On ce măsură sunt bine venite ori nedorite procesele globalizării, inclusiv din punctul de vedere al intereselor noastre naționale?». On procesul analizei sistemice ajungem la ideea că, indiferent de calitatea lor,

toate procesele globalizării sunt obiective, deoarece rezultă dintr-o formulă, potrivit căreia administrarea planetei Terra trebuie să fie similară cu unitatea creației și administrării on marele cosmos – «Ce este sus, este și jos».

Autorii atrag atenția cititorilor asupra faptului că on treimea «informația–energia – materia», informația este primară, deoarece nici energia, nici materia nu există on afara informației. Sunt volume energo-informaționale («Forța rațiunii») și volume material-energo-informaționale (mecanica cuantică a demonstrat deja că experimentatorul influențează rezultatele experimentului).

On plus, prioritatea creării realității informaționale on țara noastră este confirmată și de ideologia teritoriilor informațional-globalizate. On corespundere cu acestea globalizarea nu cuprinde ontreg teritoriul planetei, dar numai sectoarele cu potențialul intelectual de producție necesar și infrastructura de producție și informațională de comunicații corespunzătoare lui. Deoarece nu avem pustiuri, localități mlăștinoase și masive montane neproductive, posibilitățile Moldovei de oncadrare on procesele globalizării sunt aproape absolute. Toate aceste considerente l-au determinat pe dl Vladimir Voronin, Președinte al Republicii Moldova, să declare on alocuțiunea sa la Prima Conferință Internațională «Tehnologii informaționale – 2001 (BIT+)» următoarele: «Analiza istorică demonstrează că teritoriul țării noastre a fost permanent obiectul unor litigii internaționale, generate de dorința de

a controla principalele căi terestre de migrare a populației și de transportare a mărfurilor. Viața confirmă că și on secolul nostru importanța geopolitică a Moldovei nu s-a anihilat și, on condițiile infrastructurii moderne, on primul rond, a celei informaționale, ea poate fi examinată on calitate de una din componentele substanțiale ale patrimoniului european cumulat. Moldova trebuie să devină membru al țărilor dezvoltate din punct de vedere tehnologic și economic on calitate de participant cu drepturi depline la procesul dezvoltării civilizației mondiale, păstrându-și independența politică, specificul național și tradițiile culturale, cu o societate civilă dezvoltată și un stat de drept. On baza celor spuse vom formula suprasarcina edificării societății informaționale on Moldova on calitate de formă conștientizată a ideii naționale... Moldova se află on pragul unei noi civilizații. La prima fază, potrivit tuturor semnalmentelor, vom accede ontr-o societate informațională postindustrială, on care urmează să fie modificate on modul cel mai radical nu numai condițiile muncii, ale traiului și existenței oamenilor, dar și multe reprezentări curente despre modul de viață, comodități și cultură, spațiu și timp. Va veni timpul să vedem un nou cer și un nou pământ...».

Astfel, credem, autorul a convins cititorii că dezvoltarea pozitivă a țării noastre, inclusiv realizarea strategiei de integrare europeană, sunt obiective corelate cu edificarea societății informaționale, on calitate de priorități de bază.

Care este rolul Sistemului național de prestare a serviciilor informaționale în Republica Moldova în procesul edificării informaționale pe plan național? Cu regret, spațiul unui articol nu ne permite să expunem detaliat rezultatele cercetărilor fiecăreia dintre etapele informatizării țării noastre. Aceste etape sunt cinci, ultima va fi finalizată mai aproape de anul 2025. Recent, în anul 2005, a fost finalizată etapa a treia, care a durat un deceniu.

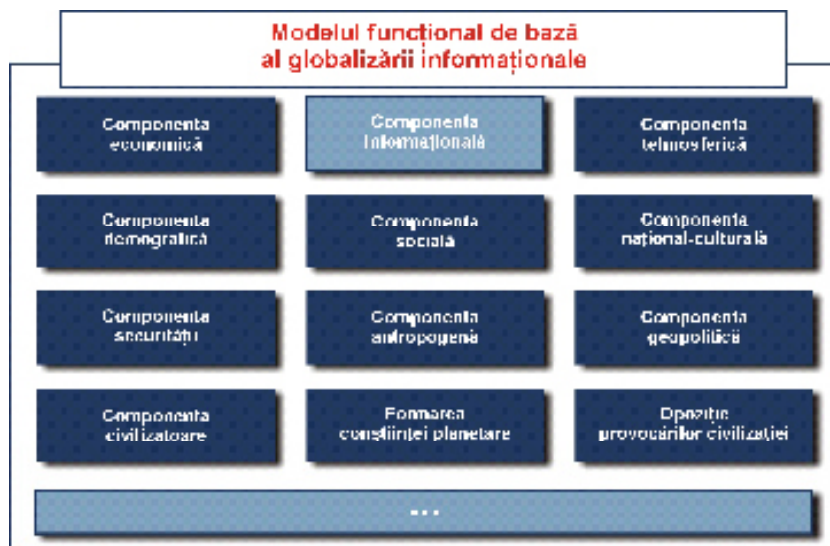
În rezultatul dezvoltării informaționale consecvente și active în Moldova, pe baza bazei corporativ-departamentale a actualului Minister al Dezvoltării Informaționale, a fost creată o rețea organizatorico-informațională integrată extinsă care, fiind adusă corespunzător la scara necesară, poate fi ușor raportată la alte obiecte ale informatizării (ontoi de toate, la ministere și departamente) și multiplicată pe întreg teritoriul Republicii Moldova și, în unele cazuri, peste hotarele ei.

Vorbind la figurat, în Moldova este creat un anumit «element unic» al dezvoltării informaționale, pe baza căruia este posibil de a forma întreg spațiul informațional al țării. În calitate de bază intersistemică pentru o asemenea multiplicare poate servi Sistemul național de prestare a serviciilor informaționale publice. Autorii examinează acest Sistem ca un atare «organ creativ», pe baza căruia trebuie create resursele informaționale integrate de stat, incluzând datele

digitale ale tuturor organelor puterii și administrării publice, precum și ale organizațiilor nonguvernamentale interesate și ale altor structuri. Bază primară a Sistemului va deveni rețeaua de centre informaționale de diferit nivel și destinație și «puncte de acces deschis» (definiția UNESCO) la serviciile și cunoștințele informaționale publice. Este preconizat de a realiza asigurarea administrativă a funcționării Sistemului în cadrul unei rețele informațional-tehnologice cu mai multe contururi închise, platforma de bază a căreia va asocia toți participanții edificării informaționale. Crearea și finanțarea inițială a Sistemului va fi realizată, în temei, din contul investițiilor naționale și străine și, parțial, din bugetul de stat.

Astfel, în rezultatul formării Sistemului, va fi creată platforma informațional-tehnologică a dezvoltării informaționale a țării. Și doar la etapa a cincea, spre anul 2025, potrivit calculelor, această bază poate deveni una informațional-analitică.

Modelul funcțional de bază al globalizării informaționale. Să elucidăm câteva caracteristici de bază ale Sistemului. Din punct de vedere metodologic, sistemul național de prestare a serviciilor informaționale publice este examinat, pe de o parte, sub aspectul multiplicării experienței informatizării acumulate de Ministerul Dezvoltării Informaționale raportate la toate cele-

alte ministere, departamente, organe municipale de administrare publică și organizații interesate. Pe de altă parte, apare concomitent necesitatea de a crea o serie de organe administrative

centrale și de acordare a susținerii politice și informațional-tehnologice centralizate. Calculele demonstrează că metodologia Sistemului va fi bazată

pe rezultatele elaborărilor de cercetări științifice aplicative, metodice și de reglementare, realizate pe circa 1700 de direcții și teme concrete.

Din punct de vedere informațional, Sistemul este format în cadrul unui mediu omogen al resurselor informaționale

de stat, bazate pe metabaza națională de date. Asigurarea informațional-lingvistică va fi întemeiată pe un tezaur unic, un clasificator unic, lista unică de servicii informaționale și pachetul selectiv de produse-program generale.

Din punct de vedere organiza-

toric, Sistemul se va baza pe un număr de peste trei mii (3365) de centre

care vor asigura, potrivit calculelor prealabile, circa douăsprezece mii de locuri

de «puncte ale accesului deschis la serviciile informaționale și cunoștințele publice», on număr de circa trei mii, este concepută ca temelia pentru businessul intelectual mic și mijlociu on Republica Moldova.

Material de construcție pentru platforma funcțională a Sistemului va deveni lista business-proceselor, pe care vor fi ontemeiate Regulamentul administrativ și Regulamentul administrativ-electronic al Republicii Moldova.

Din punct de vedere tehlogic,

Sistemul este conceput ca o parte componentă și inseparabilă al Sistemului informațional automatizat statal de administrare al Republicii Moldova. Matricea proiectelor presupune de a elabora și multiplica peste două sute de subsisteme funcționale de bază, numărul cărora on procesul decompoziției modelului proiectelor va spori de mai multe ori.

Din punctul de vedere al telecomunicațiilor, Sistemul va fi ontemeiat pe o rețea de telecomunicații

speciale create de Guvernul Republicii Moldova on cadrul unui proiect aparte.

Puncte de reper ale securității informaționale și protecției informației vor deveni tehnologiile «vitrinelor de date» și «semnăturii digitale electronice», la fel, realizarea principiului separării galvanice a rețelelor Intranet și Internet.

Din punct de vedere normativ-juridic, funcționarea Sistemului va fi asigurată de legislația informațională de tip complex, construită on baza modelului corespunzător de bază și derivatelor acestuia.

On corespundere cu legislația, statutul Sistemului poate fi conceput ca un Concern privat de stat.

Este preconizat de a abilita Ministerul Dezvoltării Informaționale cu administrarea procesului creării Sistemului. Activitatea MDI va fi susținută on Guvern de o subdiviziune specială a Aparatului Guvernului, iar on Parlament – de Comisia pentru informatizare, creată special on acest scop. On plus, on procesul creării Sistemului este bine venit de a utiliza experiența internațională on vederea cumulării resurselor, precum și practica de aprobare cu mai multe contururi on procesul realizării proiectelor de importanță națională.

Finanțarea proiectului on cadrul programului național este realizată din contul investițiilor naționale (acțiunile «populare») și celor străine. Potrivit calculelor, la etapa incipientă a creării sistemului vor fi necesare investiții on valoare de 50,5 milioane euro. Rent-

abilitatea preconizată la finele anului al treilea al funcționării normale a Sistemului va constitui 5-7 % și on continuare va spori ponă la 40%.

Crearea Sistemului va necesita, de asemenea, un efectiv de top-manageri, activond pe diferite direcții. Se impune implementarea sistemului de pregătire și reciclare a funcționarilor de stat și municipali on conformitate cu standardele europene de utilizare a tehnicii de calcul, crearea pe longă centrele informaționale și «punctele accesului deschis» ale punctelor de asistență on vederea accesării serviciilor informaționale pe portalul central guvernamental și pe alte portaluri, Call-centre și bănci de cunoștințe.

Astfel, analiza demonstrează, că on cadrul Sistemului național de prestare a serviciilor informaționale publice (către anul 2016) pot fi create bazele societății informaționale a Republicii Moldova.

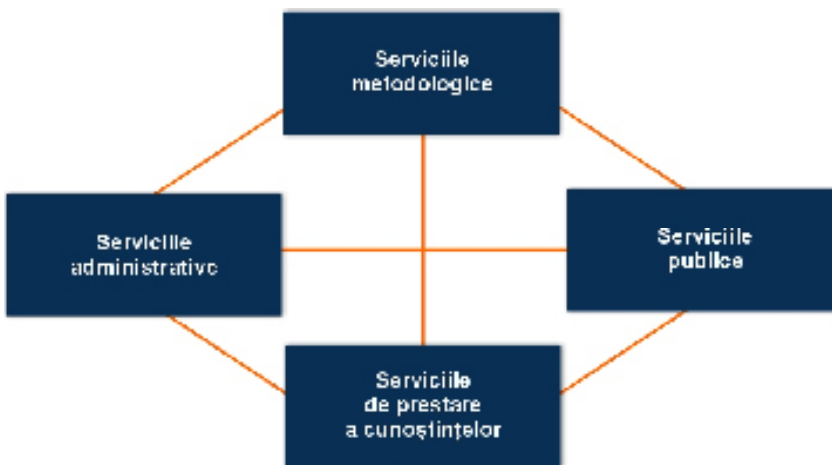
Onainte de a trece la expunerea activităților concrete on vederea realizării proiectelor de creare a Sistemului, este cazul să examinăm coteva dispoziții teoretice.

On opinia noastră, este oportun să renunțăm la conceperea generalizată a Sistemului, on cadrul căruia operăm cu noțiuni extralimitrofe și extratemporale «realitate», «spațiu» și altele, pentru a ne consacra eforturile unui proiect regional de elaborare a unui sistem concret (pentru care vor fi stabilite hotarele, elementele constitutive, legăturile, scopurile și sarcinile dezvoltării, precum și ontrea totali-

tate de business-funcții), reprezentat prin modele și arhitecturi funcționale, organizatorice, informaționale, factoriale, tehnologice.

Cu regret, formatul unui articol nu

ne permite elucidarea pe deplin a «arborescului» decompoziției și determinarea locului Sistemului național de prestare

a serviciilor informaționale publice. Cu toate acestea, este cazul să privim mai atent următoarele continuități:

(1) Modelul funcțional de bază al societății informaționale conține un cluster de sine stătător, denumit “tehnologiile societății informaționale”, acestea constituind, indiscutabil, caracteristici calitative ale unei formații social-economice postindustriale noi. On lista «tehnologiilor» societății informaționale includem și «Guvernul electronic».

(2) Modelul funcțional de bază al sistemului «Guvernul electronic al

Republicii Moldova» on calitate de «generator al dezvoltării» conține blocul «Sistemul de prestare a serviciilor informaționale și cunoștințelor publice», modelul căruia este prezentat on figură.

(3) Sistemul național de prestare a serviciilor informaționale publice este co-subordonat ontregului Sistem de prestare a serviciilor informaționale și cunoștințelor și asigură relații reciproce informaționale de diferit conținut și calitate ontre organele de stat și municipale ale puterii și administrării publice, ontre populație și business. Accesul liber

la servicii de acest gen este o condiție obligatorie pentru a spori eficiența funcționării organelor de administrare, stabilitatea social-economică, pentru

creșterea cotei TIC on PIB al țării. On plus, se prevede posibilitatea dezvoltării informaționale a țării din contul unei părți a veniturii, obținut on procesul exploatării acestui Sistem.

Propuneri

BIBLIOGRAFIE

1. Țăbărașcu M. D. Organizarea și funcționarea serviciilor publice: aspecte teoretice și practice. - București: Editura Universităţii de Vest, 2005. - 448 p.
2. Țăbărașcu M. D. «Serviciile publice și administrația publică». București: Editura Universităţii de Vest, 2005. 1. «Serviciile publice și administrația publică în România» // M. D. Țăbărașcu, D. Țăbărașcu, M. D. Țăbărașcu; București, în «Registru», București, 2005.- 58 p.
3. Țăbărașcu M. D. «Serviciile publice și administrația publică». București: Editura Universităţii de Vest, 2005. 2. «Serviciile publice și administrația publică în România», «Serviciile publice și administrația publică în România» și «Serviciile publice și administrația publică în România» // M. D. Țăbărașcu, D. Țăbărașcu, M. D. Țăbărașcu; București, în «Registru», București, 2005. - 56 p.
4. Țăbărașcu M. D. - «Serviciile publice și administrația publică în România» // M. D. Țăbărașcu, D. Țăbărașcu, M. D. Țăbărașcu; București, în «Registru», București, 2005. - 56 p.

On scopul realizării efective a acestui proiect macroregional, autorul propune de a crea un «subansamblu» organizatorico-tehologic și financiar puternic on formă de rețea onchisă a dezvoltării informațional-tehnologice, reprezentată on figură.

On caz de acumulare a resurselor, Republica Moldova va stabili prima business-relații reale ontre stat și societate, deci va ocupa poziții de avangardă on domeniul managementului operațional on economia de inovații.

On legătură cu acestea, putem afirma cu toată certitudinea, că crearea Sistemului național de prestare a serviciilor informaționale publice on Republica Moldova

REPUBLICA MOLDOVA

ON EPOCA GLOBALIZĂRII INFORMAȚIONALE

Vladimir FOTENCO,
director al Centrului de cercetări aplicative de sistem
ale dezvoltării societății informaționale al OS „REGISTRU”
a Ministerului Dezvoltării Informaționale al Republicii Moldova

SUMMARY

The results of information building in the Republic of Moldova in the era of information globalization are generally described in this article. The indicators and forecasts of ICT-sector are also reviewed.

Key words: information globalization, the steps of globalization, building of information society.

Introducere

La finele mileniului trecut, mapamondul a fost acoperit de un al doilea (după cel de putere monopolară) val profund de schimbări radicale on societate – globalizarea, punctul culminant al căreia a revenit sforșitului secolului trecut și onceputului celui nou. On aceeași perioadă, Moldova a procedat la trecerea fundamentală către statalitate, suveranitate și democrație, trecerea de la economia administrativă la cea de piață, de la autarhie economică spre integrare on economia globală, de la epoca industrială către epoca informațională. Esența acestor transformări se bazează pe revoluția on tehnologiile informaționale (cipuri, calculatoare, comunicații, Internet),

on general, iar pentru Moldova, on particular – pe realizarea proiectelor de constituire a Sistemului Informațional Național. On acest sens, revoluția menționată a avut un impact asupra statului nostru comparabil cu saltul industrial postbelic, pilonul căruia l-a constituit producerea și distribuirea energiei. Prezentul articol reflectă abordarea autorului a conținutului și direcțiilor principale de dezvoltare a comunității internaționale on epoca globalizării informaționale, on general, și a Republicii Moldova, on particular, precum și a bilanșurilor dezvoltării informaționale a țării noastre.

Reieșind din scopurile onaintate, on lucrare se propune soluționarea

următoarelor sarcini: on primul rond, definirea esenței societății informaționale, direcțiilor sale prioritare de dezvoltare și a provocărilor implicite; on cel de-al doilea rond, prezentarea bilanțurilor edificării și dezvoltării societății informaționale on Republica Moldova, evaluate on baza cercetărilor de sistem și a realizării Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale „Moldova Electronică”, on cel de-al treilea rond, reflectarea indicatorilor și pronosticurilor de dezvoltare a sectorului TIC al Republicii Moldova.

1. Esența societății informaționale, direcțiile ei prioritare de dezvoltare și provocările implicite. Majoritatea autorilor identifică termenul de globalizare cu procesul de contopire a economiilor naționale ontr-un sistem mondial unic, bazat pe noile facilități ale transferului de capitaluri, cu o nouă deschidere a lumii, cu revoluția tehnologică, atașamentul țărilor industriale dezvoltate față de liberalizarea circulației mărfurilor și capitalurilor pe baza apropierii comunicative, cu revoluția științifică planetară, mișcările sociale interetnice, cu noile tipuri de transport, saltul on dezvoltarea comunicațională, cu internaționalizarea educației. On opinia specialiștilor, globalizarea presupune niște obligațiuni pe care urmează să și le asume toate statele. On legătură cu dezvoltarea prioritară a tehnologiilor informaționale on procesul de globalizare, Carta adoptată la 22 iunie 2000 poartă denumirea de Carta de la Okinava privind societatea

informațională globală.

Este cert faptul că toată istoria mondială este o totalitate de pași mai lenți și mai rapizi ai statelor și popoarelor on direcția apropierii globale. Ritmurile acestei apropieri au fost accelerate on mod revoluționar doar de coteva ori. On primul caz, acest lucru s-a produs la hotarul secolelor XIX și XX cond țăările au intrat on faza apropierii active pe faza dezvoltării accelerate a comerțului și investițiilor, repartizării legăturilor internaționale la nivel global datorită vapoarelor, telegrafului (telefonului) și a conveierului. O a doua naștere a globalizării a marcat sforșitul anilor șaptezeci ai secolului trecut on urma revoluției extraordinare produse on modernizarea mijloacelor de transportare on cosmos a aparatelor cu rază globală de acțiune (mijloace de transportare a informației), precum și a informaticii, telecomunicațiilor și a prelucrării numerice a informației (forme de transportare a informației).

Provocările economice au un impact benefic asupra teritoriilor globalizate, din care fac parte anclave bogate on resurse, potențial științific sau infrastructură dezvoltată. Cel mai frecvent categoria teritoriilor globalizate este atribuită metropolelor cu spațiile aferente, orașelelor științifice create conform unor proiecte speciale, precum și zonelor economice libere.

Cele menționate au contribuit on 2001 la luarea deciziei de către conducerea Republicii Moldova privind edificarea societății informaționale bazate pe Sistemul informațional național.

La acest moment proiectul constituirii Sistemului informațional național era privit ca o oportunitate deosebită pentru poporul moldovenesc, ca o șansă de afirmare a realității contemporane. Și această opțiune a fost justificată. Deja peste cinci ani Republica Moldova a preschimbat conținutul său tehnologic și bazele psihologico-morale. Acest proiect a devenit un instrument de identificare a statului nostru, atât în cadrul CSI, cât și al UE. Din alt punct de vedere – edificarea informațională proliferază autoidentificarea poporului și a statului într-un regim, permite formarea grilei de coordonate, pe baza căreia republica își gestionează activitatea. Realizând proiectul de constituire a Sistemului informațional național, Moldova se transformă și se dezvoltă gradual.

2. Unele bilanțuri ale edificării societății informaționale în Republica Moldova. În primul rând, au fost elaborate bazele metodologice ale edificării societății informaționale și informatizării țării. În cel de-al doilea rând, a fost implementat sistemul resurselor informaționale integrate de bază, elemente ale cărora sunt Registrul de stat al populației, Registrul unităților de drept și Sistemul informațional național geografic. În cel de-al treilea rând, în Republica Moldova a fost pusă temelia sistemului „Guvernul electronic”, pilonul financiar-informațional al cărui rol constituie Sistemul Național de prestare a serviciilor informaționale publice și a cunoștințelor.

În primul rând, au fost real-

izate peste 450 de proiecte de creare a sistemelor informaționale automatizate și a locurilor automatizate de muncă de diferit tip și nivel. În primul rând, funcționarea subsistemelor de bază ale Sistemului informațional național la momentul actual este asigurată de către șaiszeci de acte juridico-normative. În al doilea rând, în mod accelerat se constituie sistemul de instruire a locuitorilor Moldovei pentru viață și activitate în societatea informațională, precum și accesul populației și al businessului la informația din Depozitul central de date.

În al treilea rând, în scopul integrării spațiului colaborării informaționale și asigurării susținerii în realizarea proiectelor de informatizare se extinde rețeaua relațiilor de înțelegere juridice privind colaborarea informațional-metodologică și informațional-tehnologică cu alte state. În al patrulea rând, administrarea procesului de edificare informațională în Republica Moldova se efectuează în cadrul Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale „Moldova Electronică”, al Planului respectiv de acțiuni și se caracterizează prin sporirea unui șir de indici economici.

Concluzii. Volumul de lucru efectuat și rezultatele obținute au permis Republicii Moldova să ocupe locul patru între țările CSI, fiind devansată de Rusia, Ucraina și Belarus, la capitolul dezvoltării structurii informaționale și a indicilor de „pregătire electronică”, să

obțină o stare stabilă a securității publice, urmată de dezvoltare social-economică; să demareze procesul de renovare a spațiului infoinovațional social-economic și cultural. Sarcina de bază a dezvoltării Republicii Moldova până în 2016 constă în crearea sistemului național de prestare a serviciilor informaționale publice și a cunoștințelor.

BIBLIOGRAFIE

1. Strategia națională de dezvoltare (2003-2006) și Planul de acțiune: «Creșterea competitivității economice și dezvoltarea durabilă». Partea I. «Creșterea competitivității economice» // A. Ciocan, M. Ciocan, A. Ciocan. București: Editura «Registrul», București, 2007. – 257 p.

2. Strategia națională de dezvoltare (2007) și Planul de acțiune: «Creșterea competitivității economice și dezvoltarea durabilă», Partea II. «Creșterea competitivității economice» 2007. - 65 c.

CALITATEA INSTRUIRII FUNCȚIONARILOR PUBLICI ON DOMENIUL ȘTIINȚELOR ECONOMICE

Dumitru PATRAȘCU,
doctor habilitat on pedagogie,
profesor universitar, șef Direcție management public,
Academia de Administrare Publică pe longă
Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

160

This article treats the quality of training of public servants in economics. The importance of design and implementation of quality programs, standards, and curricular modules for training of public servants for the specialties of Management and Educational Management are revealed.

Key words: quality, training, public servant, module, quality management.

Administrarea Publică, nr. 3-4, 2008

Tema calității on condițiile globalizării a devenit deosebit de importantă on primul deceniu al noului mileniu. Competitivitatea pe piață a produselor este condiționată nu de volum, ci de valoarea lor, care oncorporează inteligența creativă. Și instruirea este un produs important. Și atunci cond vorbim de calitatea acesteia, desprindem, cel puțin, trei referințe: calitatea cunoștințelor acumulate de o persoană, calitatea studiilor prestate ontr-o instituție de onvățământ și calitatea sistemului propriu-zis.

Pentru a confirma oncrederea societății on capacitatea

instituțiilor de onvățământ și a satisface așteptările, acestea trebuie să-și asume responsabilitatea pentru calitatea serviciilor prestate.

Sistemul calității permite efectuarea unui control eficient al prestației individuale și colective; ombunătățirea continuă a proceselor și activităților; prevenirea deficiențelor potențiale; sporirea responsabilității și gradului de implicare a personalului profesoral-didactic al instituției de onvățământ.

On septembrie 2003, la Berlin, miniștrii educației din statele UE au con-

venit ca toate țările-membre și candidate să-și definească și să implementeze un sistem național de asigurare a calității învățământului superior. Pentru a colabora la programe europene de cercetare, de mobilitate a profesorilor și studenților, pentru ca documentele de certificare să se bucure de recunoaștere internațională, instituțiile trebuie să-și contabilizeze structura și conținutul ofertei, standardele, criteriile și procedurile de evaluare a rezultatului instruirii.

Proiectarea și implementarea programelor de asigurare a calității, în contextul general, se confruntă cu presiuni de intensități și orientări diferite, uneori contradictorii. Instituțiile de învățământ sunt într-o competiție acerbă pentru studenți și audienți. Această amenințare este resimțită din ce în ce mai mult, existând un pericol potențial de alunecare spre diminuarea rolului standardelor de calitate.

Pe plan internațional, procesul de integrare europeană continuă, se urmărește, potrivit Declarației de la Bologna, crearea unei arii de învățământului superior european, în care se aplică politici armonizate și în domeniul asigurării calității. Recomandarea Consiliului Uniunii Europene din 24 septembrie 1998 (98/561/EC) privind cooperarea europeană în domeniul asigurării calității învățământului superior prevede ca statele-membre să creeze sisteme transparente de asigurare a calității, având ca scop principal salvagardarea calității învățământului superior în contextul dezvoltării eco-

nomice, sociale și culturale a țărilor lor, ținându-se seama de dimensiunea europeană și de schimbările rapide din lume. Aceste sisteme sunt adaptate la specificul universităților cu respectarea autonomiei, implicând celelalte părți interesate, cu publicarea rezultatelor activităților acestora.

Este unanim recunoscută importanța învățământului postuniversitar. De aceea Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova, ca instituție de învățământ postuniversitar, este o forjărie de specialiști care conduc și vor conduce într-un viitor apropiat societatea și economia Republicii Moldova. Misiunea instruirii funcționarilor publici în domeniul economiei și managementului public este de a răspunde exigențelor specifice de formare profesională a individului, precum și necesităților curente și viitoare dictate de dezvoltarea socială și economică a comunității (locale, regionale, naționale). Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova și Direcția management public îndeplinesc aceste obligativități conform cerințelor standardului de calitate, exprimat în standardul academic și profesional al specialistului cu studii superioare universitare la specialitatea economie și management public. Acest standard permite individului și societății să se perfecționeze într-un mediu globalizat, competitiv și dinamizat. Standardul nominalizat la această specializare în Academia de Administrare Publică pe lângă

Președintele Republicii Moldova este menținut prin crearea condițiilor specifice pentru obținerea performanțelor, ombunătățirea continuă a ofertei instructive și rezultatelor datorită managementului performant, politicii adecvate de valorificare a resurselor și atragerii altor noi, prin oncurajarea personalului Direcției management public și a catedrelor economie și management public, tehnologii informaționale, științe administrative, științe juridice, științe sociopolitice, relații internaționale, limbi moderne aplicate, precum și cultivarea devotamentului și responsabilității personale a fiecărui colaborator.

Menținerea Academiei de Administrare Publică pe longă Președintele Republicii Moldova on mediul academic european și internațional obligă Direcția management public să ontreprindă eforturi on adaptarea calității prestației on instruirea funcționarilor publici la domeniul „Științe economice”, specialitățile „Management” și „Management educațional”.

On prezent, există o concepție aproape unanim acceptată care permite definirea unui sistem al calității on instruire, făcându-se o paralelă ontre o instituție educațională și o unitate de producție. Deși calitatea on educație și instruire ar trebui să funcționeze ca și on domeniile de producție și afaceri comerciale, conceptele calității onvățământului și instruirii se absolutizează cu teoria managementului calității, apărută on domeniul industrial. O astfel de abordare on sistemul de onvățământ permite aplicarea unor forme și metode de man-

agement al calității on baza concepției managementului total al calității (Total Quality Management, TQM) și standardele internaționale ale calității ISO seria 9000 : 2000. Dar, vom menționa că, fără adaptare, formele și metodele propuse nu pot fi aplicate totalmente on condițiile instruirii funcționarilor publici.

De rond cu acestea, pentru asigurarea calității instruirii funcționarilor publici on domeniul și la specialitățile nominalizate, se aplică ultimele realizări ale psihologiei, teoriei managementului, calitatei. Participanții la procesul de instruire sont cu drepturi egale, subiecți activi cu valori, convingeri, voință și particularități individuale. De aceea, pentru audienți un rol deosebit on instruire ol au autoanaliza, autoevaluarea, autoactualizarea, auto-managementul, care sont reflectate on sistemul calității instruirii la Direcția management public.

Subiecți ai managementului calității sont atot cadrele didactice și audienții, cot și Academia cu sistemul său social și managerial. On această ordine de idei on vizorul Academiei se află curricula pentru specialitățile nominalizate. Actualmente, se depun eforturi pentru racordarea planului de onvățământ la rigorile procesului de la Bologna, fiind supuse perfecționării on baza principului modular și standardizării.

Acest plan include astfel de module de instruire ca istoria administrației publice, știința administrării, științele juridice, științele socioumane, bazele științelor economice, știința

managerială, managementul public, gestiunea finanțelor, relațiile economice internaționale, psihologia managerială, informatica, limbile moderne. On cadrul modulelor menționate se includ on medie cote două-trei cursuri. Fiecare curs este asigurat cu programe analitice, literatură și seturi metodico-didactice. On organizarea și desfășurarea procesului de instruire o aplicare preponderentă are paradigma andragogică, pedagogică, akmeologică și comunicativă.

Paradigma pedagogică se manifestă atunci cond recurgem la bazele pedagogiei tradiționale. On cazul acestei paradigme activitatea instructivă este orientată la exigențe, transmiterea de cunoștințe, rețete, porunci, sarcini zilnice și evaluarea lor. Mijloacele de

activizare a audienților sont atracția, captivitatea și interesul.

On paradigma andragogică domină conștientizarea necesităților audientului și capacitatea lui de a le satisface on activitatea sa de instruire, iar cea akmeologică orientează instruirea spre acordarea ajutorului audientului on atingerea culmilor posibilităților sale pentru a-și realiza pe deplin potențialul personalității, realizarea performanțelor măiestriei profesionale și orientării sociale.

On cadrul instruirii audienților se aplică paradigma comunicativă care onglobează paradigma instruirii reciproce, unde fiecare audient este conștient și competent on domeniu, ei fac schimb de păreri, ompărtășesc performanțele lor cu scopul de a răspondi și aplica operativ informația și experiența căpătată.

On oncheiere, putem concluziona că calitatea instruirii funcționarilor publici on domeniul științelor economice va contribui pozitiv la activitatea profesională dacă se va promova o politică orientată spre client; se vor elabora și realiza standarde și proceduri specifice de identificare a necesităților audienților; se va măsura gradul on care rezultatele obținute de audient sont on concordanță cu obiectivele pregătirii profesionale stabilite; se va implementa o structură organizatorică adecvată și tehnologie, care va permite punerea on practică a sistemului de calitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Cojocaru V. Calitatea on educație. „Managementul calității”, Chișinău, 2007.
2. Crudu V., Patrașcu D. Calitatea onvățământului on instituțiile preuniversitare: management, tehnologii, metodologii, evaluare, Chișinău, 2007.
3. Olaru M., Șavga L. Ghid pentru implementarea unui sistem de management al calității on cadrul instituțiilor de onvățământ superior, Chișinău, 2005.

A nul 2008 - Anul tineretului

Tribuna tonărilor
cercetător

EVOLUȚIA VIZIUNILOR DOCTRINARE PRIVIND CONCEPTUL DE TRANSPARENȚĂ

Galina MARDARE,
magistru on administrația publică,
Academia de Administrare Publică
pe longă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

Dans les conditions de l'évolution contemporaine ou l'attention des organes de l'administration publique centrale et locale de la république est dirigée vers la réalisation des tâches primordiales de l'état de droit et démocratique, le rôle de la transparence administrative est toujours en plein essor comme moyen principal de gestion de l'état.

Pour élucider l'évolution de la vision doctrinaire visant la transparence administrative, l'auteur précise le fait que la transparence administrative, comme attribut de la gestion, prend sa source encore en antisuită. On justifie aussi l'idée que la transparence administrative a les mêmes origines temporelles que l'état, puisque l'état est une structure *omn*, indubitablement, la transparence a sa place particulière.

En analysant le concept de la transparence administrative et l'évolution des plus importantes visions doctrinaires concernant le système de la transparence, l'auteur constate que celle-ci a de racines plus anciennes que la science administrative. Au cours des périodes historiques, le phénomène de la transparence administrative eut de différentes importances mais il est certain que dans la période contemporaine ou il existe la tendance vers un état de droit, on sent la nécessité d'élaborer et implémenter

On condițiile evoluției contemporane, condontreaga atenție a organelor administrației publice centrale și locale din republică este îndreptată spre îndeplinirea sarcinilor primordiale ale unui stat de drept și democratic, sporește rolul transparenței administrative ca mijloc principal de conducere a statului.

Termenul de transparență administrativă îl întâlnim atât în literatura de specialitate (doctrină), cât și în practica mai multor sisteme, cu

atât mai mult se utilizează în sistemul administrației de stat. Analiza acestui termen în literatura de specialitate ne demonstrează că savanții nu ajung la o definiție a acestuia. Autorii îl determină în diferite forme: ca principiu, element, sursă, factor, formă, funcție, sistem, metodă, atribut etc.

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, noțiunea de transparență cuprinde ideea de claritate, limpezime, puritate, distincție, precizie, explicație, care prin analogie ar mai semnifica ori-

care obiect, fenomen, mecanism, sistem, „care poate fi străbătut de radiații electromagnetice (mai ales de lumină), on cazul administrației publice vom adăuga că aceasta necesită sa fie străbătută de: acces la informație, verificare, participare, implicare a publicului on luarea deciziilor, control etc.

Aceeași esență o are și noțiunea de transparență administrativă, din punct de vedere etimologic, presupunându-se o analiză permanentă sau periodică a unei activități, pentru a urmări desfășurarea sa și a lua măsuri de ombunătățire.

On elucidarea evoluției viziunii doctrinare privind transparența administrativă trebuie să menționăm faptul că transparența administrativă, ca atribut al conducerii, ol ontolnim oncă on antichitate.

Putem afirma că transparența administrativă a apărut odată cu apariția statului, deoarece statul este o structură on care, fără ondoială, transparența are un loc aparte.

On filozofia Greciei Antice a fost acordată o mare atenție problemelor societății și ale statului.¹ On filozofia sa, Platon a acordat o atenție deosebită fenomenului statului și conducerii. El a formulat concepția despre „statul ideal”, respectiv, a identificat unele funcții, relații on care raportul de transparență devine inevitabil. De asemenea, filozoful antic susținea că on procesul de conducere a statului trebuie să ne bazăm, on primul rond, pe religie și pe legi². Putem să ne dăm seama, cu certitudine, că era vorba și despre un control al respectării

legilor prin intermediul instanțelor responsabile de legalitate și transparență on activitatea acelu stat ideal spre care se tindea atunci.

Aristotel (384 – 322 o.e.n.), discipolul lui Platon, a criticat concepția „statului ideal”. El pleda on lucrarea sa „Politica”, on favoarea statului sclavagist. Filozoful se pronunța pentru supravegherea cu strictețe a persoanelor oficiale, pentru ca acestea să nu facă abuz de posturile ocupate. Deci este vorba despre unele principii și norme on cadrul administrației statale, care promovau oncă la etapa dată transparența administrativă. On acest context, este de remarcat faptul că și instituția contenciosului administrativ oși are rădăcinile on doctrinele antice.

On această evoluție de idei, apreciem faptul că principiile unei administrații transparente au fost inițiate oncă on antichitate, on cazurile acelor studii preocupate de eficiența conducerii.

Studierea literaturii de specialitate, precum și realitatea ce ne onconjoară vădit și suficient de convingător demonstrează că o guvernare ineficientă este inoportună pentru dezvoltarea unui stat. Pe parcursul sec. XX un grup de cercetători și practicieni, cunoscuți ca reprezentanți ai școlii științifice de administrare (Peter Self (1972), Jacques Chevallier (1986) au oncerat să demonstreze existența principiilor de organizare și funcționare a administrației publice³. Respectiv, transparența administrativă este menționată ca verigă de realizare a acestor principii.

Studierea istoriografiei problemei

indică asupra faptului că baza constituirii principiilor de administrare oși are rădăcinile mult mai adonci. Astfel, filozoful englez Djohn Locke, reprezentant al epocii iluminismului, afirma on lucrarea „Două tratate despre conducere” (1690), că orice guvern legal se bazează pe „acordul celor conduși”. On orice proces de conducere este vorba nemijlocit și despre fenomenul transparenței, acesta fiind ca un factor al eficientizării conducerii. Atunci cond guvernul oși permite să oncalce legea și admite samavolniciei, cetățenii au dreptul de a răsturna regimul și de a institui un nou guvern. Este clar demonstrată existența unui control reciproc dintre conducători și cei conduși. Ideile promovate de Locke au fost preluate de juristul francez Montesquieu. Autorul pleda on opera sa, „Despre spiritul legilor” (1748), pentru separarea și echilibrarea atribuțiilor dintre puterea executivă, legislativă și judecătorească. De aici subonțelegem existența coordonării și controlului reciproc al acestor puteri. Puterea legislativă are atribuții de control asupra celei executive și puterea judecătorească, de asemenea, realizează controlul judecătoresc.

On literatura de specialitate, teoria lui Weber este cunoscută sub denumirea de teoria birocrăției. Acesta considera că birocrăția este superioară tuturor celorlalte forme de organizare, iar rezultatele unei administrații birocratice sunt claritatea, transparența, precizia, viteza, continuitatea, subordonarea strictă ș.a. Cert este faptul că subordonarea presupune, on primul rond,

un control direct, ierarhic on procesul de administrare, iar controlul, la rondul său, presupune transparență, obiectivitate, claritate.

Reprezentantul managementului industrial, Taylor, sublinia că birocrăția poate influența și manipula angajatul. El menționa că activitatea de transparență se poate realiza și prin tehnici analogice celor folosite cu succes pentru obiectele fizice. Taylor a evidențiat necesitatea de transparență, control și contabilitate on activitatea instituțiilor.

Analiza necesității transparenței a fost efectuată și de către Henry Fayol. Concepțiile weberiene și teoria lui Taylor, precum și experiența lui Fayol s-au aflat la baza elaborării celor cinci componente ale sistemului de administrare: planificare previzibilă, organizare, comunicare, coordonare și control. Transparența, ca activitate a administrației publice, se poate realiza numai după onfăptuirea celorlalte activități ale administrației.

Teoriile administrative au fost dezvoltate on continuare și de Luther Gulick și Lyndal Urwick. Fiind adepții conceptului de administrare eficientă on care un rol aparte revine, numaidecot, transparenței admini-strative, au accelerat implementarea reformelor on practică. Astfel, on lucrarea lor „Documente asupra științei administrației” sunt identificate șapte funcții, care definesc responsabilitățile administrative ale unui executiv. Funcțiile conducerii și raportării, sunt menționate ca funcții, care se onfăptuiesc prin intermediul transparenței administrative, și anume:

raportarea include autoinformarea și informarea subordonaților prin evidențe, cercetări și controale. Conform acestei teorii, aria de exercitare a transparenței on activitatea administratorului trebuie să fie limitată. Un principiu cercetat se referă la fragmentarea limitată a transparenței, adică subînțelegem secretizarea acelor informații, dezvăluirea cărora ar conduce la periclitarea dezvoltării societății.

On literatura de specialitate, aceste teorii sunt considerate a fi teorii clasice, ontrucot au inițiat formularea unor principii specifice, a unei noi abordări a organizării și conducerii, on care transparența administrativă este unitatea de comensurabilitate a eficienței și legalității proceselor.

On perioada contemporană, teoriile administrative comportă idei avansate on acest domeniu, mai democratice. Teoreticienii resurselor umane au susținut necesitatea introducerii practicii participative. Aceasta se referă și la conducerea prin obiective, constituirea unor echipe de muncă care să supravegheze singure exercitarea transparenței. Aceste teorii oferă noi strategii de luare a deciziilor, sisteme de participare și, evident, sisteme de acces la informație.

Prin urmare, transparența administrativă devine un element intrinsec on activitatea administrației publice contemporane, o verigă a procesului de dirijare. Așadar, pentru a asigura conformitatea activității organelor administrației publice cu exigențele stabilite de modernitate, contemporaneitate și democrație, este

nevoie de respectarea principiului de transparență administrativă. Putem spune că doar reinventarierea sistemului privind transparența administrativă va conduce la modernizarea, on ansamblu, a administrației publice contemporane.

Atot on practică, cot și on teorie este răspundită concepția potrivit căreia transparența administrativă are ca obiect – și drept urmare – se reduce la descoperirea abaterilor de la linia de conduită prescrisă de actele decizionale de conducere. Drept consecință a acestei optici, transparența administrativă se limitează la activități de analiză și verificare, on cadrul cărora cel ce controlează este on căutare de greșeli, iar cel controlat este on căutare de scuze și motive “obiective”. Rolul transparenței administrative este de a preveni erorile on aplicarea deciziilor, de a le onlătura cond acesteia există, de a asigura ombunățățirea permanentă a activității, pentru ca aceasta să corespundă cot mai bine nevoilor sociale ontr-o etapă dată.

Pronunțându-se asupra transparenței administrative on Republica Moldova, găsim o noțiune a acesteia on Legea privind accesul la informație, Legea privind administrația publică locală etc. Actele normative menționate definesc transparența administrativă ca un element necesar on activitatea unei societăți democratice, o verigă a procesului de dirijare a statului, avond ca obiectiv principal respectarea și executarea onocmai a legislației. Transparența administrativă servește și ca mijloc

de asigurare a realizării drepturilor omului.⁴ On Constituția Republicii Moldova este fixată exercitarea dreptului la informație, oferindu-se orientarea spre reducerea cheltuielilor și folosirea eficientă a bunurilor materiale.

On perioada de tranziție se impune necesitatea perfecționării sistemului de transparență administrativă din țara noastră. Transparența administrativă se exercită și se bazează pe un șir de principii ce asigură legalitatea, corectitudinea, nedivulgarea secretelor ocrotite de lege, colaborarea ontre organele de control și inevitabilitatea răspunderii on cazurile de oncălcare a legislației.⁵

Necesitatea transparenței administrative ca, de altfel, a controlului asupra

oricărei activități sociale, derivă din onșăși natura acestei activități, care este o activitate constantă, ondreptată spre un anumit scop. Iată de ce este necesară o permanentă confruntare a liniei de conduită prescrisă cu realitatea, ceea ce trebuia sau ar fi trebuit să fie. Or, această confruntare ontre scopul urmărit și realizare este esența transparenței administrative.

On concluzie, vom menționa faptul că, analizond conceptul de transparență administrativă și evoluția celor mai importante viziuni doctrinare privind sistemul de transparență, constatăm că acesta are rădăcini cu mult mai adonci

BIBLIOGRAFIE

¹ Sergiu Roșca. Din istoria gondirii filozofice. Chișinău, 1998. - P. 22.

² Sergiu Roșca. Din istoria filozofiei Greciei Antice. Revista „Administrarea Publică”, nr. 1, 1997, Chișinău. – P. 139.

³ Tatiana Șaptefrați. Dezvoltarea teoriilor administrative. Materiale ale Conferinței științifico-practice „Administrarea publică: teorii, practici, perspective” din 21 mai 2002, Chișinău, 2002. - P. 36.

⁴ Hotărora Parlamentului Republicii Moldova nr.189-XIII din 19 iulie 1994. Cu privire la concepția controlului de stat on Republica Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 6/57 din 22.09.1994.

⁵ Ion Creangă. Curs de drept administrativ, Chișinău, Editura EPIGRAF, 2003. - P. 251.

Prezentat: 3 iunie 2008.

Recenzent: Teodor POPESCU, doctor on științe istorice, conferențiar universitar.

ROLUL FIRMELOR MULTINAȚIONALE ȘI AL INVESTIȚIILOR STRĂINE ÎN CADRUL PROCESU- LUI DE DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Sergiu CARCEA,
masterand, Academia de Administrare Publică
pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

This article contains a study of the economic globalization process as a decisive factor for economic and social realities on a world scale and of the mode, in which the Republic of Moldova integrates in the global economic environment in the context of its major transformations.

The research subject is the economy of the Republic of Moldova in the context of globalization. The small open economy of the Republic of Moldova is deeply integrated in the internalization and globalization processes, which have both advantages and risks.

Procesul de globalizare, fie ca s-a manifestat prin fenomene economice (cum ar fi liberalizarea schimburilor comerciale), tehnologice (comunicații, informații) și politice (căderea comunismului), și-a pus amprenta și asupra sistemului economic al Republicii Moldova. Liberalizarea economiei naționale, dezvoltarea comerțului exterior, atragerea investițiilor străine și integrarea în structurile economice europene și mondiale sunt o dovadă a faptului că Republica Moldova, ca entitate economică, este o parte componentă a sistemului economic global.

Potrivit opiniilor de ultimă oră, situația în ceea ce privește deschiderea economiei naționale spre economia mondială este un rezultat firesc al cursului evoluției economice în ansamblu. În perioada de după anul 2000, Moldova a avut o creștere economică anuală de peste 6%, cu excepția anului 2006, când creșterea s-a redus la circa 4% din cauza sistării exportului de vinuri pe piața rusească. Măsurile economice întreprinse au avut ca scop eliminarea activităților ilegale, ele au prevăzut amnistierea fiscală completă pentru activitățile economice efectuate înainte de 1 ianuarie 2007, legalizarea

capitalului ilegal contra 5% din sumă și anularea impozitului pe venit [7].

Din punctul de vedere al experților Fundației americane Heritage și Wall Street Journal, libertatea comerțului, a afacerilor și fiscalității în Republica Moldova este puternică. În special, este vorba de reducerea impozitului pe profitul corporativ de la 18 la 15%. Pe de altă parte, se impune o reformă a sistemului judiciar și acțiuni mai eficiente în vederea combaterii corupției.

Conform datelor statistice, Republica Moldova a urcat două poziții în clasamentul alcătuit de Fundația americană menționată în funcție de indicii libertății economice și ocupă locul 81 din 157 țări, luate în analiză [8].

În conformitate cu datele raportului Indicii libertății economice 2007, economia moldovenească este liberă în proporție de 59,5%, Republica Moldova plasându-se în top imediat după Mongolia, Korgozstan, Fiji, deansbnd Kenia, Turcia și Sri Lanka. La nivel regional, Republica Moldova se situează pe poziția 33 din 41 de țări.

Deși s-au înregistrat progrese considerabile la capitolul investiții străine și politici investiționale, situația lasă de dorit. Pentru țările în care sistemul economic se află într-un proces de transformări, evaluarea și ameliorarea continuă a climatului de investiții are valențe deosebite. După cum demonstrează și cazul Republicii Moldova, carențele economice sunt însoțite de lipsa unor locuri de muncă și de lipsa oportunităților de afaceri individuale

care ar genera venituri suficiente pentru un trai decent [3, p.2].

În linii generale, potențialul investițional intern a sporit semnificativ în ultimii ani ca urmare a transferurilor valutare operate de cetățenii Moldovei aflați la munci peste hotare. Specialiștii susțin că pentru mobilizarea acestor resurse sunt recomandate două direcții de acțiune de politici economice și publice. Pe de o parte, este vorba de sporierea încrederii populației în sistemul bancar pentru depozitarea resurselor gospodăriilor casnice pe conturi bancare, iar pe de altă parte, se are în vedere dezvoltarea continuă a sectorului de microcreditare. Un pas important în această direcție a fost întreprins odată cu adoptarea legii cu privire la organizațiile de microfinanțare [1].

Republica Moldova concurează pentru atragerea unor fluxuri de investiții străine directe, prin deschiderea unor locuri noi de muncă stabile, promovarea mai intensă a exporturilor și realizarea unui transfer de cunoștințe și tehnologii performante. Nivelul fluxurilor de investiții străine de care au beneficiat țările în tranziție pe parcursul ultimului deceniu variază semnificativ de la o țară la alta [4]. Factorii care influențează parametrii proiectelor de investiții și determină amplasarea investițiilor străine directe într-o economie sunt [5]:

- dimensiunea pieței interne;
- existența unor importante resurse naturale;
- forța de muncă ieftină;
- existența accesului lejer spre piețe

externe de desfacere;

- liberalizarea politicilor economice interne;

- nivelul progresului tehnic și calitatea resurselor umane;

- strategiile corporative, care sunt accesibile noilor veniți pe piață.

On acest context, trebuie de avut on vedere și aspectul ce ține de presiunea investițională “firească” asupra inflației. Pe baza estimărilor efectuate, anul 2007 a fost unul de record după volumul depunerilor investiționale. Astfel, doar on 9 luni, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2006, fluxul investițiilor străine directe s-a dublat, iar specialiștii vorbesc chiar de un adevărat boom al investițiilor străine directe.

Dezvoltarea capacităților investiționale ține on mod direct de conținutul unui cadru legislativ favorabil și promovarea unei politici externe care să permită stimularea procesului de alocare a investițiilor autohtone și internaționale. Politicile economice interne sunt imediat accesibile pentru guvern și impactul intervențiilor guvernamentale asupra investițiilor se face simțit relativ repede. Guvernul determină cadrul instituțional, standardele și normele tehnice, unele instrumente financiare, politica fiscală și comercială prin actele sale legislative și normative pe care le emite.

On Republica Moldova cadrul legislativ pentru investițiile străine ol formează legea Republicii Moldova pentru investițiile străine aprobată on aprilie 1992, Codul fiscal aprobat on aprilie 1997 ce include un set de

reglementări pentru investitorii străini, acordurile bilaterale semnate cu un șir de țări ca și alte legi și acte normative care pot preciza fie facilități, fie restricții companiilor sau agenților ce investesc direct sau prin portofoliu [6, p. 390].

Printre facilitățile și garanțiile pe care le oferă statul putem enumera:

- facilități vamale pentru bunurile aduse;

- facilități vamale la importuri și exporturi;

- garanții on caz de naționalizare sau expropriere a investițiilor străine;

- garanții on caz de ontrerupere forțată și de suspendare a activității;

- garanții la utilizarea mijloacelor bănești on valuta Republicii Moldova;

- garantarea transferării peste hotare a mijloacelor bănești on valută străină;

- garanții on legătură cu modificarea legislației;

- garanții suplimentare și examinarea litigiilor [2].

După cum se știe, rezultatele Moldovei on atragerea investițiilor a fost destul de contradictorie pe parcursul dezvoltării economiei. On acest context, deși Republica Moldova onregistra unele succese ce țin de ombunătățirea climatului de afaceri, intrările de capital on Moldova erau relativ mai mici on comparație cu țările din Europa Centrală și de Est și cele din spațiul postsovietic. Ontr-un raport al Comisiei Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD) cu privire la investițiile străine directe, făcut public on septembrie 2004, Republica Moldova

ocupa locul 110 dintr-un total de 187 de țări după Indicele Potențialului de Atragere a investițiilor străine directe (ISD) [9]. Dar ca valoare medie a Indicelui Performanței de Atragere a ISD, Moldova s-a clasat pe locul 25 din 140 de țări. Astfel, Moldova este în categoria țărilor, care au performanțe de atragere a ISD peste potențial.

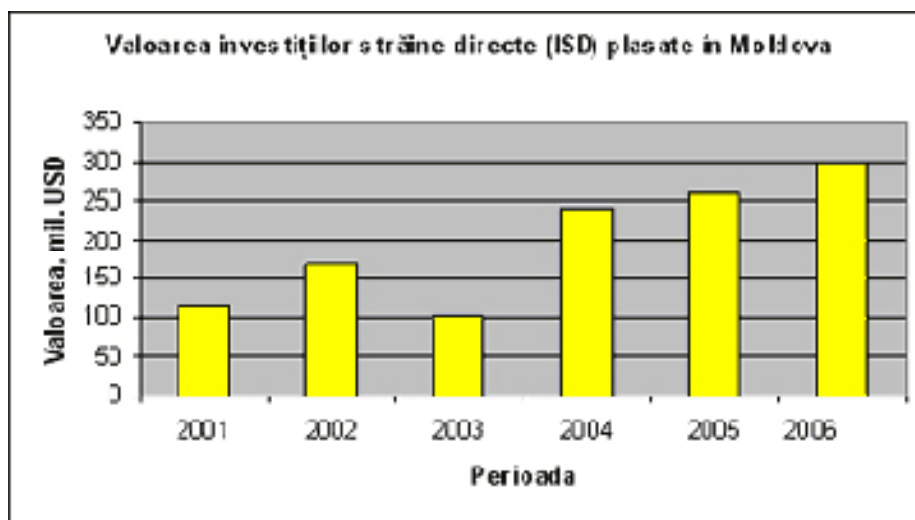
Intrările de capital în Republica Moldova pe parcursul anilor 1997-2003 au înregistrat o instabilitate marcantă. Influxul anual de investiții a variat în intervalul de la 38 milioane USD în 1999 până la 146 milioane USD în 2002. Investițiile au scăzut drastic, până la 58 milioane USD în anul 2003. Anul 2003 a fost unul nefast pentru investițiile din exterior și pentru investitori, remarcându-se și prin avansarea lentă a procesului de privatizare [10].

În anul 2003 statele Uniunii Europene erau reprezentate în stocul total al investițiilor străine cu 40%, iar țările CSI și statele Europei Centrale și de Sud-Est cu 24% și 4%, respectiv. Ast-

fel, statele din aceste zone geografice le revenea 18%, 6% și, respectiv, 24% din influxul investițional anual. Pe țări, principalii investitori în economia națională sunt Federația Rusă, Spania și SUA. Volumul investițiilor directe efectuate de întreprinderile cu capital din aceste trei state constituie 65% din totalul investițiilor sau 362, 2 milioane USD.

Principalele companii, care asigurau aceste ponderi ale intrărilor de capital în Federația Rusă, Spania și SUA în stocul total al ISD sunt:

- Federația Rusă - "Moldovagaz" (sectorul energetic), "Green Hills Market" (servicii și comerț);
- Spania - "Union Fenosa" (sectorul energetic), Glass Container Company (industrie);
- SUA - "Mobiasbancă" (sectorul bancar), "Moldova Agroindbank" (sectorul bancar), "Dionysos Mereni" (industria vinicolă), SA "Cricova Acorex" (industria vinicolă), „Fabrica de Pro-

duse Lactate din Honcești (Alba)"(industria alimentară), "Sun Communications" (servicii TV și comunicații), "Jolly Allon" (servicii hoteliere);

- Italia – Veneto Banca (sectorul bancar) etc.

On anul 2006, a fost atins un nivel al investițiilor străine directe de circa 300 milioane de dolari SUA, după ce on anul 2005, potrivit estimărilor preliminare ale Băncii Naționale a Moldovei, ISD a atins un nivel record pentru ultimii 15 ani de 260,33 mln. USD, cu 7,7% mai mult decot on 2004.

Numărul ontreprinderilor cu capital străin onregistrate on Republica Moldova a atins on 2005 o cifră record de circa 721 ontreprinderi sau cu 65% mai mult on comparație cu 2004.

Sursa: Biroul

Național de Statistică

Dacă e să vorbim despre așa-numita “ospitalitate” față de capital, inclusă ontr-un top elaborat de către prestigioasa revistă Forbes, Republica Moldova a fost plasată pe locul 74 din 135 de țări, experții MEPO susținond că Forbes utilizează on analiză un șir de indicatori din alte studii elaborate anterior de alte instituții internaționale [11].

Actualmente, oameni de afaceri din peste 80 de țări investesc on Republica Moldova, majoritatea investițiilor avondu-și originea on UE, CSI, Marea Britanie și SUA, conform unui studiu realizat de compania BIS Grup, on baza datelor pentru semestrul I al anului 2007.

Experții BIS Grup afirmă, că on funcție de țările de reședință ale investitorilor străini cu un aport de peste 10 mln. lei on capitalul statutar al companiilor moldovenești, pe primul loc se plasează Rusia cu 18% din investiții on capitalul statutar, după care urmează Spania

– cu 16%, Olanda – cu 13%, Grecia – cu 8%, Italia – cu 8%, SUA - cu 7%, Marea Britanie – cu 7%, Elveția – cu 4%, România – cu 4% și Germania – cu 3%.

Pe primul loc după volumul investițiilor on capitalul statutar al companiilor din Moldova se plasează compania spaniolă Union Fenosa, care a investit 838,72 mln. lei on capitalul statutar al ontreprinderilor moldovenești RED-Chișinău SA, RED-Centru SA și RED-Sud SA. Urmează OAO Gazprom cu investiții de 666,45 mln. lei on Moldovagaz SA, grupul italian Veneto Banca - cu 385 mln. lei on BC Eximbank Gruppo Veneto Banca SA, compania Lukoil Europe Holding BV din Olanda – cu 305,19 mln. lei on Lukoil-Moldova SRL, Finarge 26 / Lafarge din Franța cu 278,84 mln. lei on Lafarge Ciment SA, Metro din Olanda - cu 175,88 mln. lei on Metro Cash & Carry Moldova SRL [12].

Conform afirmațiilor lui Johan Mathisen, reprezentantul Fondului Monetar Internațional (FMI) la Chișinău, on prezent nivelul investițiilor străine directe on economia Republicii Moldova a crescut vertiginos atingond niveluri similare celor onregistrate on unele state la onceputul procesului de integrare on Uniunea Europeană [13].

Cu toate că volumul investițiilor străine directe pe cap de locuitor a atins nivelul altor state din CSI, respectiv 116,4 USD estimativ pentru 2007, on Republica Moldova acest indicator este mult mai mic decot on noile state membre ale UE.

Situația economică din Repub-

lica Moldova ne arată că, deși au fost onregistrate progrese reale pe parcursul ultimilor ani on ceea ce privește crearea unui mediu legal favorabil investițiilor, numeroasele bariere administrative și tehnice continuă să creeze costuri adiționale on procesul de intrare a firmelor noi pe piață. Din aceste considerente Guvernul trebuie să simplifice on continuare legislația care reglementează procedurile de onregistrare de stat și licențiere. Multe studii denotă că timpul mediu cheltuit de managerii ontreprinderilor pentru a face față tuturor obligațiilor normative a crescut.

Procesul de globalizare extinde la maximum fluxul și circulația investițiilor străine care sunt deosebit de importante atot prin felul on care motivează economia țării, cot și prin faptul că față de creditele care urmează a fi rambursate ele nu creează obligațiuni.

Eficiența acestor investiții este mai onaltă atunci cond vine din partea investitorilor strategici și este bine gestionată la nivel local, aducond know-how, revitalizarea ontreprinderilor și contribuție concretă la creșterea economiei țării. Toate acestea fiind posibile doar printr-o administrare optimă a mediului de investiții, o stabilitate sociopolitică internă și o imagine exterioară favorabilă a țării. De asemenea, nu trebuie excluse nici riscurile pe care le presupun rețelele transnaționale de investiții, speculațiile, afacerile ilicite. Toate aceste aspecte trebuie luate bine on calcul.

Economia Republicii Moldova este on plin proces de internaționalizare și globalizare, ce implică toate activitățile social-economice și se răsfrunge asupra tuturor sferelor societății. Acest lucru trebuie perceput obiectiv și gestionat corect pentru că presupune un șir de provocări și riscuri pentru economia națională. Este vorba de instabilitatea fluxurilor financiare și valutare, capcanele generate de investițiile străine directe, migrația forței de muncă, fraudele și speculațiile transnaționale, elementele ce pot destabiliza profund sistemul economic intern. Pe de altă parte, este vorba și de gestionarea avantajelor și beneficiilor pe care le presupune integrarea on economia globală: piețele de desfacere, investițiile, tehnologiile, tehnicile și cunoștințele, finanțările etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea Republicii Moldova cu privire la organizațiile de microfinanțare, nr. 280-XV din 22.07.2004, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.138-146/737 din 13.08.2004.
2. Legea Republicii Moldova privind investițiile străine, nr. 998-XII din 01.04.1992 cu modificările ulterioare // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 4/88-1 din 30.04.92.
3. Cadrul legislativ și climatul investițional on Republica Moldova. Ch.: IDIS „Viitorul”, 2004, 167 p.
4. Global Investment Report pentru anul 2003 al Comisiei Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și Comerț (UNCTAD) www.unctad.org
5. Global Investment Report pentru anul 2001 al Comisiei Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și Comerț (UNCTAD) www.unctad.org

PROBLEMELE APLICĂRII PRINCIPIULUI DISTINCȚIEI ÎN CONFLICTELE ARMATE INTERNE

Alexandrina IOVIȚA,
doctorandă, Institutul de Istorie, Stat și Drept
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

Given the high incidence of internal armed conflicts on the international arena today, and the evolving nature and character of such conflicts which make qualification and determining the applicable law difficult, issues related to scope of applicable International Humanitarian Law and problems arising in full implementation of the principle of distinction are of critical relevance. As the status of combatants is not recognized for armed groups acting as cobelligerents in internal armed conflicts, issues related to direct participation in hostilities need to be properly rethought in order to ensure the immunity of civilians from attack.

176

Administrarea Publică, nr. 3-4, 2008

dial poate fi explicată de așa-numitele „proxy wars”, conflicte între state terțe sau pe teritoriul unui stat în care erau implicate interesele marilor puteri fără a răsturna balanța precară a puterilor între SUA și URSS. Vasta majoritate a conflictelor ne internaționale are loc între forțele conducerii statului și un grup armat rebel. Dacă grupul armat prezintă subordonare interioară și control din partea unei conduceri responsabile, care deține controlul teritorial suficient pentru efectuarea operațiunilor militare consecvente și organizate, legea aplicabilă este PA II din 1977 la Convențiile de la Geneva din 1949. Există și așa - numitele conflicte de structură, unde există un vid de putere, conducerea statului nefiind capabilă să exercite controlul asupra teritoriului, unde au loc confruntări între diferite grupări armate. În acest caz, nu sânt

ontrunite condițiile de aplicare a PA II, interne după cel de-al Doilea război mondial, unica lege aplicabilă fiind art. 3 comun celor patru Convenții de la Geneva.

Astfel, art. 3 comun consacră o interpretare largă a noțiunii de conflict armat fără caracter internațional, stabilind că acesta există atunci când au loc confruntări fie între forțe armate guvernamentale și forțe rebele, fie între forțe armate dizidente între ele. Protocolul II promovează o viziune mai restrictivă asupra conceptului, impunând următoarele condiții cumulative pentru aplicabilitate: conflictul trebuie să aibă loc pe teritoriul unui stat parte la Convenție, iar părțile sunt forțele armate în opoziție cu forțele armate dizidente sau diferite grupuri armate paramilitare. Acestea din urmă trebuie să îndeplinească, la rândul lor, patru condiții: să se afle sub conducerea unui comandament

responsabil; să exercite controlul asupra unei părți din teritoriul statului on care se desfășoară acest război; să poată desfășura operațiuni militare concertate și continue; să fie on măsură să aplice dispozițiile Protocolului II.

Statutul CPI instituie o concepție intermediară ontre cea propusă de art. 3 comun și cea din Protocolul II; el definește on art. 8 § 2(f) conflictele armate interne ca fiind conflicte armate prelungite care opun grupuri armate organizate ontre ele sau autorităților statale. Se onlocuiește, astfel, criteriul „teritorialității” cu cel al „conflictului prelungit” și se extinde cel al opoziției „forțe armate guvernamentale - forțe dizidente” la cel privind „opoziția dintre grupurile armate ontre ele”.

Conflictul armat neinternațional are anumite caracteristici¹:

- se desfășoară pe teritoriul unui singur stat și afectează numai populația acestuia care se supune aceleiași ordini juridice;

- de obicei beligeranța, deși există on fapt, nu este recunoscută, on special de către autoritățile guvernamentale; ca urmare, războiul intern este guvernat de reguli atipice, cum ar fi faptul că nu există prizonieri de război (on sensul tradițional), mijloacele și metodele de război sunt uneori improvizate (mai ales, de către rebeli) și utilizate fără restricții;

- ostilitățile n-au ontotdeauna un caracter de continuitate on timp și spațiu, trăsătura specifică războaielor de guerilă;

- au forma fie a războaielor de secesiune, on care se urmărește onlocuirea

unei autorități statale cu alta, fie cea a războaielor de secesiune on care se urmărește separarea de un stat și crearea unui stat propriu;

- motivația războiului este atbt de puternică, oncbt cu greu se găsesc modalități de rezolvare pașnică, mai ales on conflictele interetnice și religioase;

- unele dintre războaiele interne se pot transforma on conflicte destructurate on care autoritățile statale nu mai există;

- multe dintre ele se internaționalizează, deoarece beligeranții și, on special, rebelii, necesită sponsorizare din exterior din punct de vedere militar;

- consecințele lor sunt adesea mai dezastruoase decbt on conflictele internaționale;

- on cadrul lor se aplică doar dreptul intern, dreptul internațional al drepturilor omului și unele norme ale DIU.

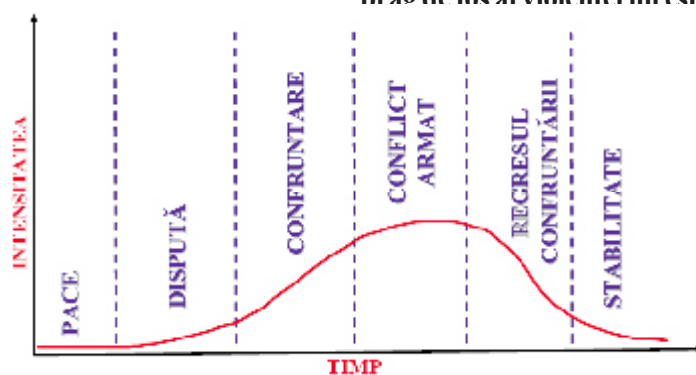
Problema calificării conflictului este una foarte actuală datorită importanței pe care o are on materie de determinare a legii aplicabile. O primă problemă on acest context este delimitarea ontre conflictele internaționale și cele fără caracter internațional. On societatea internațională actuală, caracterizată de interdependență, deschiderea hotarelor, dar și persistența unor interese geopolitice, practic, fiecare conflict intern prezintă unele elemente de internaționalizare. La etapa contemporană există o tendință nouă on evoluția conflictelor armate on general și a conflictelor armate interne on special, ceea ce a condus la

apariția inevitabilă a unor conflicte cu un caracter nou. Aceste “fenomene” ontrunesc, de fapt, trăsături comune atbt ale conflictelor internaționale, cbt și ale celor fără caracter internațional și creează un șir de confuzii referitor la prevederile aplicabile ale DIU². Multe conflicte, cum ar fi, de exemplu, Shri Lanka, Irak (vis-a-vis de kurzi), Casmir, Israel, Afganistan, au avut ab initio caracterul unui conflict intern, onșă foarte repede au depășit frontierele statului respectiv.

Aplicarea normelor DIU on conflictele fără caracter internațional este limitată la un singur articol din cele peste 600 ale celor patru Convenții de la Geneva, PA II care are doar 18 articole ce prevăd norme materiale, Convenția din 1980 cu privire la utilizarea unor anumite tipuri de arme convenționale cu protocoalele sale, precum și Convenția de la Ottawa din 1997 cu privire la minele antipersonal. După cum vom elucida mai jos, există puține norme convenționale care prevăd aplicarea principiului distincției on conflicte interne. Totuși normele cu caracter cutumiar se aplică, indiferent de calificarea conflictului atbt timp, cbt

există situația de conflict armat. Astfel, problema determinării pragului de jos al conflictului armat este și ea deosebit de actuală. On cazul Tadic³, Instanța de Apel a oncercat să clarifice această distincție ontre conflictul armat intern și tensiunile interne; s-a convenit, astfel, că un conflict armat se caracterizează prin „violențe armate de durată ontre autoritățile guvernamentale și grupuri armate cu o organizare solidă, sau ontre două sau mai multe astfel de grupuri”. On doctrină se vehiculează necesitatea ontrunirii criteriilor cumulative ale intensității și duratei violenței pentru a califica situația drept conflict armat. Jurisprudența TIPR on cazul Akayezu⁴ indică onșă că violențele armate cu caracter intensiv pot fi calificate drept conflict armat chiar și on absența criteriului duratei. Acțiunile organizației teroriste a bascilor din Spania ETA, care efectuează ontr-un mod coordonat și neontrerupt acte de violență contra civililor pe teritoriul Spaniei, ar putea satisface criteriul de durată, corespunzând la cel al intensității fiind onșă discutabilă.

DIU nu este aplicabil on situații de tensiuni și dezordini interne. Dacă acest nraș de ios al violenței nu este satisfăcut,

dreptul internațional penal, dreptul internațional al drepturilor omului și legislația penală națională constituie dreptul aplicabil. Unele tensiuni și dezordini interne pot fi caracterizate prin erupții de violență, fapt ce complică calificarea situației. Utilizarea forțelor armate pentru restaurarea ordinii contribuie la crearea unor confuzii. Unele situații de tensiune sau dezordini interne pot evolua în conflicte armate, urmând toate etapele ciclului de viață al unei crize.

Figura 1. Ciclul de viață al unei crize

Dezordinile interne pot fi definite drept acțiuni de nesupunere care au loc pe teritoriul unui stat, care se caracterizează printr-un anumit grad de gravitate și continuitate, prin acțiuni violente (care variază în intensitate până la lupta între conducere și unele grupuri, organizate sau nu) și care necesită antrenarea unor efective sporite de poliție și chiar a forțelor armate pentru restabilirea ordinii. Tensiunile interne includ următoarele situații: aresturi în masă, un număr mare de deținuți politici, limitarea unor garanții procedurale drept rezultat al unor circumstanțe excepționale declarate sau, de fapt, persoane dispărute⁵.

Autoritățile unui stat pe teritoriul căruia are loc un conflict armat frecvent neagă existența lui, recurgând la calificarea situației drept tensiuni sau dezordini interne, sau la eufemisme de genul „acțiuni polițienești”, „lupta contra terorismului” sau criminalității.

Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie conflictul din Cecenia. Oncă de la începutul conflictului, autoritățile Federației Ruse au definit operațiunile desfășurate în Republica Cecenia ca având un caracter antiterorist. S-a oncerat, astfel, să se plaseze evenimentele în categoria acțiunilor obișnuite ale poliției și, pe cale de consecință, în afara normelor juridice internaționale umanitare. Trebuie observat că Adunarea Generală O.N.U., prin Rezoluția nr.3034/XXVII din 8 decembrie 1972⁶, face distincție între actele de terorism și lupta popoarelor pentru autodeterminare, pentru independență și libertate. Cu toate acestea, dat fiind faptul că partea cecenă, angajată în conflict, s-a aflat sub autoritatea unei structuri de comandă și a controlat o parte a teritoriului, conflictul poate fi calificat ca fiind un conflict armat fără caracter internațional.

Putem concluziona că, pentru ca situația să fie calificată drept conflict armat, trebuie să existe o confruntare militară de o anumită durată și intensitate între părți, iar părțile trebuie să îndeplinească următoarele condiții minime:

- să dea dovadă de un minim de organizare;
- să posede forțe armate;
- să fie antrenate în relații conflictuale care se manifestă prin acțiuni militare colective și deschise.

Conflictele nu sunt statice, putând evolua la diferite etape în diferite forme, iată de ce calificarea acestora trebuie făcută ținând cont de circumstanțele respective. Spre exemplu, conflictul din

Irak a fost unul internațional, conceput odată cu atacul forțelor Coaliției asupra Irakului, care a devenit intern odată cu instituirea guvernului provizoriu și transmiterea tuturor atribuțiilor de către forțele de ocupație la 28 iunie 2004. Acest fapt a fost confirmat de Rezoluția 1546 a Consiliului de Securitate ONU.

Doctrina de drept internațional umanitar s-a pronunțat întotdeauna în favoarea aplicării în cadrul conflictelor armate fără caracter internațional a, cel puțin, următoarelor reguli ale dreptului de la Haga: distincția între combatanții civili și interdicția atacurilor nediscriminate sau dirijate contra civililor, locuințelor, instalațiilor de utilitate civilă; neadmiterea atacării bunurilor indispensabile supraviețuirii populației civile; interdicția atacurilor împotriva personalului sanitar și religios; obligația de a lua precauții pentru a evita pagubele împotriva populației civile; interdicția perfidiei; interdicția de arme care provoacă prejudiciu superfluu, a armelor chimice și bacteriologice, a otrăvii, a minelor, capcanelor și armelor incendiare. Aceste norme trebuie să se aplice în orice conflict armat intern, indiferent de împrejurări, deoarece corespund întru totul “principiilor de umanitate” și “exigențelor conștiinței publice” evocate de clauza Martens.

Pornind de la proiectul inițial al Protocolului II, aplicabil în conflicte armate fără caracter internațional, care conținea 47 de articole, a fost adoptată o versiune de compromis cu doar 28 de articole, din care 10 sunt dispoziții finale⁷. Protocolul adițional II din 1977, în ceea ce privește conducerea

ostilităților, enunță reguli obligatorii pentru beligeranți.

Art. 25 din proiectul prezentat de către CICR definea populația civilă să includă orice persoană care nu face parte din forțele armate și care nu se implică direct în ostilități⁸. Versiunea simplificată a Protocolului, adoptată la 8 iunie 1977, nu include însă o asemenea definiție a persoanelor care se bucură de protecția acordată de art. 13 persoanelor civile – interzicerea atacurilor care au drept obiect populația civilă și a celor menite să terorizeze populația civilă. Unica referință care ne permite să definim totuși ce constituie persoana civilă în cadrul unui conflict intern este stipulația art. 13(3), care privează persoanele civile de protecție în caz de și pe timpul participării directe la ostilități.

Regimul de protecție este constituit din interzicerea plasării civililor în vizorul unui atac și interzicerea actelor, al căror scop este de a teroriza populația civilă, după cum prevede art. 13, precum și protecția bunurilor indispensabile pentru supraviețuirea populației civile (art. 14) și protecția lucrărilor și instalațiilor care conțin forțe periculoase. PA II nu conține însă nici o stipulație care ar interzice atacurile cu caracter indiscriminatoriu și cele care nu sunt proporționale cu avantajul militar scontat, și nu prevede măsuri de precauție în atac⁹. Studiarea travaux préparatoire a Conferințelor diplomatice denotă că aceste omisiuni nu sunt întâmplătoare și că prevederile în cauză au fost excluse din versiunea finală a Protocolului nu doar din

intenții de simplificare a textului. Astfel, delegația Canadei s-a pronunțat asupra excluderii interdicției de a recurge la atacuri cu caracter indiscriminatoriu, argumentând că metodele indiscriminatorii snt inevitabile on cazul rebelilor și necesare on cazul acțiunilor ontreprinse de conducerea legitimă a statutului. Propunerea CICR de a include o referință expresă la principiul proporționalității și măsuri de precauție similare celor prevăzute de PA I, susținută de Finlanda, nu s-a bucurat onșă de susținerea altor state participante. Bothe, et al. menționează că se impune concluzia că o serie de interdicții aplicate on conflicte internaționale constituie comportament permis on conflicte fără caracter internațional¹⁰. Ontr-o tentativă de a exclude asemenea interpretări, comentariul CICR la PA II prevede că clauza lui Martens, și on special principiile umanității, prevăzute de preambul, includ principiile proporționalității și distincției și, implicit, interzicerea atacurilor cu caracter indiscriminatoriu¹¹. Este totuși evident faptul că nu există reguli convenționale sau cutumiare care ar impune respectarea măsurilor de precauție, fapt ce complică garantarea respectării principiului distincției.

DIU nu recunoaște categoria de „combatanți” on conflictele fără caracter internațional. Motivația nu este una altruistă, acest fapt neonsemnând extinderea imunității de atac asupra persoanelor care on conflicte internaționale ar avea dreptul să participe la ostilități. Mai degrabă acest fapt neagă extinderea protecției combatanților, on special a prizonierilor de război, vizavi de

persoanele care participă la ostilități. Recunoașterea statutului de combatant ar reprezenta imunitatea de incriminare a participării la ostilități, fapt ce contravine legislației penale naționale a majorității statelor. Art. 3 comun celor patru Convenții de la Geneva și PA II face tentativa de a consacra principiul distincției fără o referință expresă la combatanți. Referința la „forțe armate” și „grupuri armate” ar putea fi interpretată onșă drept o generalizare a categoriilor de persoane pasibile de atac on baza unor legături incidentale cu aceste forțe armate, această interpretare extensivă supunând riscurilor necombatanții și persoanele civile care onsoțesc forțele armate fără a face parte din ele. On multe conflicte interne, persoane civile pot fi forțate să facă nominal parte din grupul rebel, fără a se implica onșă on ostilități, deci fără a renunța la protecția sa drept persoane civile. Snt cunoscute instanțe când un grup etnic este declarat de guvern drept grup rebel, cum ar fi grupul etnic hutu on Rwanda, declarat ca atare de către majoritatea tutsi on 1993, pe când doar o parte din persoanele de etnia respectivă participă propriu-zis la ostilități.

Tratarea membrilor grupurilor armate rebele drept civili care renunță la protecția lor participând direct la ostilități ar permite tragerea acestora la răspundere pentru implicarea on ostilități. Această interpretare ar permite onșă atacurile asupra membrilor grupurilor armate rebele doar pe parcursul participării lor directe, fapt ce ar dezavantaja membrii forțelor armate regulate ale guvernului statului respec-

tiv, care pot fi atacați pe tot parcursul ostilităților militare. O doctrină sânt vehiculate păreri de extindere a statutului de membru al forțelor armate asupra membrilor grupurilor armate rebele prin analogie, dacă sânt satisfăcute toate condițiile pentru a califica subdiviziunea dată drept parte a forțelor armate aplicabile on caz de conflict internațional.¹² Pe termen lung, aceste confuzii de delimitare a combatanților de persoane civile afectează securitatea celor din urmă, făcând dificilă aplicarea principiului distincției.

Ontru limitarea arbitrarului on atacurile asupra membrilor grupului rebel, dreptul internațional prevede că aceștia nu pot fi supuși atacului imediat ce sânt interceptați, dacă este posibilă arestarea lor fără a supune unui pericol disproportionat forțele guvernamentale.¹³

Respectarea distincției are drept bază obligația afirmativă a persoanelor care participă la ostilități de a se deosebi de populația civilă. Forțele armate guvernamentale, ca regulă generală, poartă uniforme. Membrii grupurilor militare rebele pot fi motivați să poarte uniforme de stil militar sau alte semne distinctive on scopuri de identificare, demonstrare a potențialului și onfricoșare, precum și atragerea opiniei publice internaționale prin respectarea normelor DIU. On conflictul din Moluccas, Indonezia (1999 – 2001) diferitele grupuri religioase purtau bandane de diferite culori: creștinii – roșii, musulmanii – albe, iar partizanii Sultanului – galbene¹⁴.

On conflictele internaționale, există unele garanții care motivează respect-

area principiului distincției, printre care imunitatea de la tragerea la răspundere pentru participarea la ostilități și protecția prizonierilor de război. On conflicte fără caracter internațional, acestea lipsesc.¹⁵ On acest context, problema motivării actorilor nestatali de a respecta DIU devine una deosebit de actuală. Există mai multe obstacole ontru asigurarea respectării DIU, inclusiv a pietrei sale de temelie – a principiului distincției.

Primul obstacol este reprezentat de absența ratificării tratatelor internaționale, căci on virtutea efectului relativ al acestora, tratatele de drept internațional umanitar se vor aplica diferitelor entități nestatale on funcție de tratatele la care este parte statul pe teritoriul căruia se desfășoară conflictul. Putem menționa on sprijinul acestei idei faptul că cele patru convenții de la Geneva au fost ratificate de cvasitalitatea statelor – inclusiv art. 3 comun – on timp ce Protocolul II din 1977 nu a fost ratificat decât de 163 de state. O posibilă soluție poate fi stabilirea acelor reguli care fac parte din dreptul cutumiar, ontrucât on această situație ratificarea tratatelor nu mai prezintă relevanță pentru caracterul obligatoriu al respectivelor norme.

Un al doilea impediment ține de imposibilitatea de ratificare a tratatelor de către grupurile armate de opoziție, care onsă sunt obligate să respecte tratatele ratificate de statul, pe teritoriul căruia operează, datorită efectului direct al tratatelor de drept umanitar. Deși corect din punct de vedere juridic, on plan practic acest raționament oși

pierde valoarea, deoarece grupul de opoziție care utilizează forța pentru a răsturna un guvern are tendința de a nu respecta ordinea juridică existentă. Trei soluții au fost propuse pentru a onlătura acest obstacol. Una dintre ele vizează formularea unor declarații unilaterale de către grupul de opoziție armat, prin care se angajează să respecte dreptul internațional umanitar sau, cel puțin, regulile sale de bază, apărând, astfel, o practică a grupului respectiv. Ipoteza trebuie on să coroborată cu faptul că, pe de o parte, aceste grupuri sunt obligate să respecte art. 3 comun, Protocolul II din 1977 și regulile derivând din dreptul cutumiar, chiar și on absența respectivei declarații; pe de altă parte, on stadiul actual al dreptului internațional, numai practica statelor poate conduce la formarea unei cutume, practica entităților nestatale nefiind luată on considerare. O altă posibilitate este oferită de onsuși art. 3 comun, care oncurajează oncheierea de acorduri bilaterale ontre părțile la un conflict. Se mai poate lua on considerare situația on care grupurile de opoziție joacă un rol on negocierea tratatelor și, pe cale de consecință, obțin posibilitatea de a adera la ele. Astfel, Conferința diplomatică pentru reafirmarea și dezvoltarea dreptului internațional umanitar aplicabil on conflictele armate, care a avut loc la Geneva ontre 1974 – 1977 și care a conmembrilor lor, ei vor fi considerați criminali. Fără un mecanism eficient de instaurare a răspunderii și monitorizării respectării de către ANS a normelor de DIU, acestea rămân a fi doar litere moarte, din considerentul că nu-și vor putea realiza finalitatea lor.

Astfel, se impune concluzia că on conflictele fără caracter internațional respectarea tuturor fațetelor principiului distincției prezintă anumite probleme fundamentate, on primul rând, de atitudinea recalcitantă a statelor, care nu vor

duș la adoptarea celor două protocoale adiționale, a decis să invite mișcările de eliberare națională recunoscute de organizațiile regionale interguvernamentale, on calitate de observatori, dreptul de vot fiind rezervat numai delegațiilor reprezentanților statelor. Douăsprezece mișcări de eliberare națională au acceptat să participe la conferința alături de reprezentanții guvernelor pe care intenționau să le onlătore de la putere,¹⁶ on să este un exemplu unic, existând puține șanse de a se repeta o situație asemănătoare on contextul actual.

Un al treilea obstacol este reprezentat de pragul de aplicabilitate a dreptului umanitar. Dacă on cazul conflictelor internaționale el este aplicabil de la primul foc de armă, nu același lucru se poate spune despre conflictele interne, unde trebuie ondeplinite o serie de condiții. On acest din urmă caz oi revine statului dreptul de a califica o anumită situație ca fiind conflict armat sau nu, de unde riscul numeroaselor probleme și arbitrării.

Protocolul II aplicabil conflictelor interne se mărginește să ceară autorităților să acorde cea mai largă amnistie posibilă la sfârșitul ostilităților pentru cei care au participat la acestea. On acest context, grupurile armate de opoziție nu vor fi on nici un fel onclinate să respecte dreptul umanitar, din moment ce oricare ar fi comportamentul

respectării de către ANS a normelor de

COMUNICAREA POLITICĂ: DEFINIȚII, TIPURI ȘI FUNCȚII

Ludmila RUSNAC,
masterandă, Academia de Administrare Publică
pe longă Președintele Republicii Moldova,
șef Direcție generală
Onvățamont, Tineret și Sport, raionul Briceni

SUMMARY

In this article we speak about political communication, its definitions, types and functions. The communication is a irreversible process, which involves the behavior adjustment.

Now days the political communication supposes some special characteristics for example: actors of political communication, strategies, marketing techniques etc.

The political communication has its standards at the level of different forms, rules, strategies and political situations.

Comunicarea politică presupune realizarea unor obiective politice, car-

acteristice acestui domeniu. Aceste obiective sunt corelate cu funcțiile domeniului politic, care se desfășoară într-o formă specifică.

Funcțiile și principiile comunicării politice reprezintă un ansamblu structural care susține ontregul edificiu al fenomenului: un principiu de bază este că “nu putem să nu comunicăm”, iar competența de comunicare este funcția de bază a comunicării.

Primele lucrări legate de definirea funcțiilor comunicării au apărut în contextul retoricii. O primă clasificare a funcțiilor comunicării a fost efectuată

de către Stagiri, potrivit căruia ele sunt:

- funcția politică sau deliberativă, atunci când discursul stabilește oportunitatea unei acțiuni cu caracter public;

- funcția forensică sau judiciară, care constă în dovedirea justetei sau imoralității unor fapte deja realizate, pe care le aprobă sau incriminează;

- funcția epideictică sau demonstrativă, axată pe elogierea sau blamarea unor personalități, pe exprimarea satisfacției față de un eveniment favorabil.

O clasificare reușită a funcțiilor comunicării a fost expusă de către T.Gamble și M.Gamble. Toate aceste funcții, care se reflectă în diferite domenii din societate, au o influență și asupra funcțiilor comunicării în domeniul politic.

Comunicarea politică are anumite caracteristici specifice anume acestui domeniu:

- orice instituție politică joacă un proces de comunicare atot rolul de emițător, tot și de receptor;

- orice instituție utilizează un realizarea activităților sale informații de natură internă și externă;

- fiecare componentă a instituției date reflectă prin informațiile vehiculate un anumit tip de procese, și în cazul nostru procese politice.

La nivelul domeniului politic această funcție se referă la acele modalități specifice, prin care se vor realiza planurile și programele întocmite anterior. Reieșind din funcțiile comunicării, putem specifica anumite principii ale procesului comunicativ.

Comunicarea este inevitabilă pentru un om normal. Chiar dacă nu dorim să comunicăm cu o anumită persoană, noi facem acest lucru prin comportamentul nostru. Comunicarea este un proces ireversibil, deoarece nici un element al comunicării nu rămâne static. Orice situație care implică două sau mai multe persoane este o situație interpersonală, adică o situație de comunicare inevitabilă. Comunicarea este expedită diferit: cuvinte, voce, ton, limbajul trupului, mimica, ges-

tica, vestimentația etc. Un om totuși comunică, fiecare organ emite semne, care semnifică ceva, numai că omul nu le poate conceptualiza pe toate.

Comunicarea este simetrică și complementară. Conform acestui principiu, simetria se dezvoltă atunci când doi indivizi se aseamănă, acționează la fel. Relația simetrică stimulează creativitatea. Câteva nuanțe ale principiilor comunicative au fost elaborate de către reprezentanții Școlii de la Palo Alto, care au fost numite axiome. Printre ele putem nominaliza:

- c o m u n i c a r e a implică raporturi de putere între parteneri, de aceea un raport absolut egal este utopic;

- c o m u n i c a r e a implică procese de acomodare și ajustare a comportamentelor.

Această axiomă este premisa că oamenii sunt diferiți, de aceea ei vor putea să comunice numai atunci, când se vor acomoda reciproc la stil, mod, expresia lingvistică. Numai în cazul armonizării opiniilor și intereselor se va ajunge la un acord comun.

Este cert faptul că lucrătorii din domeniul politic și public trebuie să înceapă să comunice.

În primul rând, relațiile politice presupun respectarea unor norme de comportament. Cunoașterea și respectarea acestor norme ne demonstrează un anumit nivel al culturii comunicaționale. Noțiunea de "cultură" semnifică un anumit nivel de dezvoltare. Cultura comunicativă presupune un nivel înalt de comunicare, care se axează pe anumite norme și valori. Cultura

comunicării politice presupune:

- un nivel onalt de comunicare , adică arta vorbirii și ascultării;
- iscusința de a percepe și onțelege partenerul;
- arta de a iniția relații cu oricare partener și a ajunge la finalul dorit.

Calitățile profesionale și abilitățile de comportament sont parametrii principali pentru un om politic sau administrator public care sont necesare on activitatea de fiecare zi. Cultura comunicării politice presupune și un nivel onalt al culturii etice, adică partenerul trebuie tratat ca o personalitate cu toate calitățile sale pozitive. Principiile de bază ale culturii comunicative reies din normele de etichetă. Astfel de calități ca profesionismul și onestitatea sont necesare on condițiile contemporane și determină primul principiu.

Un alt principiu, la fel de important, este toleranța. Pot fi menționate și principiile de tact, justețea, principialitatea, politețea, respectul față de părerea altuia.

Cultura politică onglobează și astfel de noțiuni, cum ar fi calitatea comunicării, crearea climatului psihologic pentru o comunicare eficientă, limbajul. Normele de etichetă care trebuie respectate on actul de comunicare țin de principiile etice.

Ascultarea ponă la capăt a interlocutorului. Un om bine educat oși ascultă atent partenerul, dond dovadă de tact și respect pentru el. La prima vedere, se pare, că nu-i nimic mai simplu decot a tăcea și a asculta. Dar se știe din

practică: oamenii nu respectă această cerință a comunicării. Trăim un secol grăbit, supranumit secol al vitezelor. Aceasta se reflectă și on procesul de comunicare, și mai ales on procedura de ascultare. Un alt principiu care, la fel nu se respectă astăzi on procesul de comunicare, este ontervenția on comunicarea interlocutorului, care on situațiile normale nu este acceptabilă, deoarece dă dovadă de lipsă de tact. Dar respectarea acestei reguli depinde de vorbitor: dacă este laconic, are simțul măsurii și nu face risipă de timp. On celelalte cazuri ontervenția se admite, dar cu respectarea normelor morale.

Caracterul și locul ontervențiilor depind de caracterul comunicării și de atmosfera on care se desfășoară. On situațiile oficiale, ontervențiile se fac după oncheierea mesajului. Cond situația este neoficială, ontervențiile pot fi făcute și on procesul discuției, dar cu respectarea anumitor reguli. Orice ontervenție trebuie făcută on limitele bunei cuviințe.

Un alt principiu ce ține de cultura comunicării este alegerea temei pentru comunicare , este punctul vulnerabil al politicianilor, al administratorilor și managerilor de astăzi. Uneori, insuccesul vine de la incapacitatea acestora de a alege tema potrivită pentru o comunicare. On primul rond, trebuie să ne asigurăm interlocutorul sau auditoriul cu tema, on care ei sont interesați. Este o lipsă de tact a obliga pe cineva să discute un subiect care nu-l interesează.

Volumul timpului destinat comunicării este un alt principiu de

cultură a comunicării. Un mare filozof a spus, că a vorbi mult onseamnă a atenta la timpul celui care te ascultă. De aceea, fiecare mesaj trebuie să fie laconic, conținond doar informația strict necesară.

Principiul menținerii tonului comunicării. Evident, tonul comunicării se realizează on mare măsură prin vocea vorbitorului. Intensitatea vocii trebuie să fie suficientă pentru a fi auzită normal de către interlocutor. On fine, se poate constata, că vocea și tonul, cu toate caracteristicile lor, constituie un factor hotărator on comunicarea orală, determinond calitatea transmiterii mesajului de la emițător la receptor.

Comunicarea politică are un caracter specific, derulează conform unor anumite “reguli de joc” și conform unor principii speciale.

On primul rond, schemele comportamentale sunt elaborate nu de anumite persoane, ci de anumite structuri obștești sau politice și de aceea ele poartă un caracter general. Conform acestor reguli, comportamentul poartă un caracter instituțional și este administrat de instituții speciale.

On al doilea rond, comunicarea politică se caracterizează prin aceea că partenerul este mijloc, dar nu subiect. Comunicarea cu partenerul are loc pentru atingerea unui scop comun. De aceea caracteristicile personale ale partenerului sunt utile numai pentru efectuarea unui proiect concret.

On al treilea rond, comunicarea politică impune fiecărui partener un rol anumit, pentru a atinge scopul

propus.

On al patrulea rond, on procesul comunicativ au importanță regulile, normele și procedurile care au fost programate sau chiar impuse la moment. Cultura comunicării politice presupune acele norme, reguli și principii, care sunt aplicate on procesul comunicațional. Modelul de parteneriat este idealul comunicării politice. On fața fiecărui om politic sau administrator stă problema atingerii scopului profesional, fără a utiliza modele neacceptate sau un comportament autoritar și manipulativ.

Comunicarea politică poate fi de trei tipuri: reflexivă, nereflexivă și directivă.

Comunicarea reflexivă este legătura retroactivă cu interlocutorul, care este utilizată pentru verificarea atenției partenerului. Acest tip de comunicare este utilizat on cazurile unor deficultăți.

Comunicarea nereflexivă. Acest tip de comunicare presupune cointeresarea de subiect și susținerea lui. Comunicarea nereflexivă este abilitatea de a asculta și de a nu ontrerupe interlocutorul. Comunicarea nereflexivă este benefică on cazul on care partenerul demonstrează sentimente profunde de furie, oncontare, durere.

Comunicarea directivă este comportamentul rațional și emoțional față de partener. Directiva pozitivă favorizează o atmosferă de prietenie, de conlucrare. Directiva negativă favorizează o atmosferă critică și tensionată.

Comunicarea politică este o interacțiune instituțională – o

interacțiune între actorii politici, mass-media, public și electorat. Comunicarea politică este spațiul în care se schimbă discursurile contradictorii ale actorilor, care au legitimitatea de a se exprima asupra politicii și care sunt oamenii politici; ziariștii (mass-media); opinia publică prin intermediul sondajelor de opinie.

Elementele principale în comunicarea politică le constituie simbolurile. Miturile constituie partea de sus a gamei de procedee de simbolizare. El este un mijloc de convingere în campaniile electorale.

Valorile pot fi definite ca niște credințe mobilizatoare de afecte cu scopul de a justifica atitudini, opinii și comportamente. Astfel de valori ca libertatea, dreptatea, egalitatea, solidaritatea etc. oferă subiectului sentimentul de siguranță în sine.

Jocurile de imagine și de roluri presupun relațiile dintre indivizi, care, în definitiv, sunt o punere pe scenă a prezentării de sine.

Obiectele materiale pot fi investite din punct de vedere simbolic. Monumentele, statuile, emblemele populează și structurează imaginarul politic al popoarelor.

În viziunea lui Edelman, există două forme simbolice care sunt utilizate mai frecvent în instituțiile politice și anume: ritualul și mitul. Ritualul este activitatea motrice care îl implică în mod simbolic pe participanți într-o întreprindere comună. Ritualurile politice, la care participă masele, sunt cele mai reprezentative. Astfel de manifestări sunt

ceremoniile patriotice, care afirmă măreția, eroismul și noblețea națiunii. Mai putem numi și ritualul campaniilor electorale și al dezbaterilor politice.

Comunicarea politică modernă include procedurile, normele și acțiunile prin care este folosită și organizată informația politică. Regulile de bază ale comunicării politice sunt:

- coerența, care impune abordarea marketingului politic ca un sistem, ca un ansamblu de acțiuni legate între ele și care se influențează reciproc. Nici o decizie nu poate fi luată ignorând consecințele pe care aceasta le poate avea sau contrazicând abordarea urmată până atunci;

- adaptarea campaniei la timpul prezent – luarea în considerare a tuturor factorilor existenți astăzi și nu aplicarea unei formule. Nici o campanie nu seamănă cu alta datorită dinamicii sociopolitice;

- identificarea minimală, prezentarea unei identități politice diferite de cea a adversarilor; importantă este prezentarea clară a acestei imagini și identificarea precisă în ochii electoratului, chiar dacă această prezentare este contestată de adversarii politici;

- coordonarea maximă presupune un centru de comandă unic și respectarea tuturor regulilor de prudență, necesare pentru a nu anticipa rezultatele alegerilor sau deciziile adversarilor, pentru a nu miza sau folosi informații care nu sunt sigure și verificate.

În prezent, comunicarea politică este standardizată la nivelul formelor, regulilor, strategiilor și situațiilor

politice. Standardizarea comunicării politice este argumentul de bază pentru globalizarea acestui proces. Astăzi, este utilizat modelul american de comunicare politică care utilizează strategii specifice și prin ele politicianul devine un personaj pozitiv și care face ca actorul politic să fie imediat recunoscut de electorat.

Strategiile de proiectare (de marketing) structurează proiectul actorului politic în conformitate cu “profilul pieței” electorale. Oferta (actorul politic) este proiectată după o hartă specială și este acceptată de electorat.

Strategiile de mediatizare oferă actorului politic vizibilitate în spațiul procedurilor, normele și acțiunile prin care este folosită și organizată informația politică.

În concluzie vom menționa: comunicarea politică și comunicarea publică au ca scop consolidarea oamenilor pentru a face legături în mediul în care activează. În procesul de comunicare este urmărită realizarea unor anumite scopuri și transmiterea unor anumite mesaje. Din funcțiile comunicării este determinat statutul mesajului, locul și rolul limbajului verbal și nonverbal. Reieșind din cele menționate, putem conchide, că o comunicare politică presupune astăzi niște caracteristici specifice, cum ar fi: actorii comunicării politice, strategiile, elementele limbajului simbolic, tehnicile de marketing etc.

politice. Strategiile discursive sunt utilizate pentru a comunica “mesajele politice”, pentru ca actorul politic să ofere electoratului propunerile sale. Comunicarea politică creează un spațiu de interacțiune dintre oamenii politici, mass-media și opinia publică. O formă de comunicare politică este comunicarea electorală, care presupune utilizarea tehnicilor de marketing politic. În societatea contemporană persistă două modele de comunicare politică:

- dialogul, bazat pe contactul și pe schimbul de idei cu electorul;
- propaganda, adică discursurile convingătoare lungi, pe un ton aproape agresiv, încercând să seducă auditoriul. Comunicarea politică include

BIBLIOGRAFIE

1. Beciu C. Politica discursivă. – Iași, 2000.
2. Carnegie D. Secretele succesului.- București,1997.
3. Crăciun C. Teoria și practica negocierilor. - Chișinău, 2001.
4. Doncu V. Comunicarea simbolică. - Cluj-Napoca, 2001.
5. Dobrescu E. Sociologia comunicării.- București, 1998.
6. Edelman M. Politica și utilizarea simbolurilor. - Iași, 1999.
7. Paliu A. Cultura comunicării. - Chișinău 1999.
8. Ponișoara I. Comunicarea eficientă. - Iași, 2004.
9. Stoiciu A. Comunicarea politică. - București, 2000.

COMUNICAREA INSTITUȚIONALĂ ON AUTORITĂȚILE PUBLICE

Vlada PRISACARI,
masterandă, Academia de Administrare Publică
pe longă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

This article is concerned to the aspects of the institutional communication in public authorities. In its professional activity the civil servants communicate with different people, social groups, organizations, institutions and its activity depends of integrity of communicative behavior. The communication is indispensable solution in order to implement all other functions and specific organizational activities. The communication is the premise not only of the stability, but also of the organizational development.

Comunicarea instituțională constituie expresia potențialului instituțional al societății civile on epoca informațională. On schemele clasice consacrate problematicii instituționalizării a fost examinată ca structură izolată și, on scopul obținerii unui randament maximal, a fost supusă raționalizării. Exponenții acestei interpretări – Max Weber (on teoria birocratică), Frederic Winslov Taylor (on teoria organizării științifice a muncii) și Henry Fayol (on doctrina organizației formale) au valorizat preferențial factorii economici ca stimulenți ai raționalizării individului, ca element de bază al instituționalizării muncii. Din această perspectivă, individul a fost interpretat on exclusivitate ca „homo economicus”, iar ontreprinderea – ca o expresie a ierarhizării stricte a puterii administrative, a delimitării riguroase a misiunilor și responsabilităților de sus on jos.

On anii '30 ai sec. al XX-lea, sub incidența noilor circumstanțe socioeconomice, aceste considerente au fost supuse reevaluării. Vorba e că on perioada de referință au fost onregistrate modificări substanțiale ale calității mijloacelor de producție și forțelor de muncă. Muncitorul a depășit starea sa de simplă resursă de energie fizică, ontreprinderile au integrat un detașament numeros de funcționari, absolvenți ai școlilor de business, ai colegiilor tehnice.

Ceva similar s-a produs și on alte sfere ale vieții sociale. Aceștia au devenit

atot executorii anumitor misiuni, cot și coparticipanții la viața întreprinderii la care activau. Tratarea lor în maniera taylorismului a devenit imposibilă. Ca rezultat, în abordarea teoretică a problematicii instituționalizării a luat naștere un nou curent – teoria relațiilor umane. Exponenții săi, Elton Mayo și Chester Barnard, preocupați de motivele integrării individului în organizație, au evidențiat contribuțiile factorilor sociali. Omul a început să mai fie interpretat ca o simplă anexă la mașină, iar conduita sa - să fie determinată doar de factorii economici - acesta a devenit „homo sociales”.

Școala relațiilor umane a demonstrat complexitatea factorilor de conduită, relevând în mod deosebit rostul circumstanțelor neformale. Ea a propus concepția coparticipării în producție în funcție de gradul și modul de acoperire a necesităților fundamentale.

În anii '60 ai secolului trecut școala relațiilor umane a început să fie abandonată. Deși studiile despre relațiile instituționale neformale oși păstrează valabilitatea și astăzi, prioritate a căpătat școala sistemică sau a sistemelor sociale. Exponenții ei au părăsit terenul „homo economicus” și „homo sociales”. Școala sistemică a promovat ideea „omului complex” care acționează într-o „organizație complexă”. E de notat și faptul că, spre deosebire de adepții școlilor anterioare, exponenții celei sistemice au renunțat la interpretarea organizației ca o entitate izolată, examinând-o în contextul ambianței în care funcționează.

Complexitatea societății postindustriale, afirmă cercetătorul spaniol Antonio Lucas Marin, a revendicat

o mai bună rundă instituțională, de natură să optimizeze interconectarea indivizilor și a entităților. Această necesitate a fost acoperită, pe de o parte, de diferențierea aprofundată a instituționalizării și raționalitatea conduitei instituționalizate, iar pe de altă parte – de comunicarea desfășurată de către toate entitățile.

Evoluțiile semnalate în instituționalizarea intrasocietară au cuantumulat gradual natura relațională a acestui proces, în manieră simetrică au fost abordate și valorificate resursele comunicaționale.

Școala clasică estima, astfel, comunicarea doar ca o porchie de transmitere a dispozițiilor, a altei informații despre misiunile ce le reveneau angajaților, precum și ca mecanism de asigurare a subordonării ierarhice în plan economic. Școala relațiilor umane releva alte obiective ale comunicării: satisfacerea necesităților, înfăptuirea interacțiunii orizontale a lucrătorilor din același grup organizațional și antrenarea lor pe această cale în procesul decizional. Teoria sistemică avansează misiunea comunicării la grad de instrument de relaționare și integrare instituțională, de control și coordonare, de suport al deciziilor și al adaptării organizației la ambianța externă.

Comunicarea în tratarea școlii clasice este unidirecțională (de sus în jos), de la administrație spre subaltern. Vectorul comunicațional în schemele teoretice ale școlii despre relațiile umane e orizontal și vertical, în optica școlii sistemice comunicarea e omniprezentă. Ea penetrează toate nivelurile ierarhice ale organizației de mediu extern în ambele sensuri.

On anii '50-60 ai secolului trecut și, mai ales, on deceniile următoare comunicarea s-a transformat on dimensiunea ontreprinderii postindustriale, iar ontreprinderea – on dimensiunea comunicării postindustriale.

Profesarea on ascensiune a comunicării a condus la schimbarea statutului social al entității. Ea, indiferent de profil, a evoluat on societatea postindustrială on instituție. Faptul consemnat are drept suport coteva raționamente. Savantul francez Pascale Weil le-a formulat astfel:

- contextul socioeconomic activ on care funcționează o ontreprindere necesită vocație atot lucrativă, comercială, cot și comunicațională;
- crizele reale sau eventuale ondeamnă ontreprinderea să obțină acreditarea socială;
- interesul publicului față de vocația socială a ontreprinderii e avansat;
- comunicarea evoluează on ipostaza de martor și agent al unui nou contact social ontre ontreprindere și public;
- ontreprinderea simte necesitatea de a ontreține dialog cu puterea;
- comunicarea on condițiile concurenței și ale suprasaturării pieței se transformă on factor de promovare a mărfurilor.

Fluxul comunicațional instituțional semnificativ conține mai multe proprietăți relevante. Ele pot fi desprinse din numeroasele definiții pe care acest fenomen le-a căpătat on cercetările de specialitate. El, on opinia sociologului italian Enrico Guidotti, cuprinde „totalitatea inițiativelor de comunicare pe care ontreprinderea le pune on acțiune pentru dezvoltarea on

fața publicului preferat a notorietății sale și pentru crearea și amplificarea reputației sale pe piață... cu scopul de a influența atitudinea publicului și a obține consensul”.

Francezul Cristhian Regouby remarcă relația culturală mobilizatoare și interactivă pe care comunicarea de referință o stabilește ontre ontreprindere și cetățean.

Stefano Rolando circumscrie comunicarea instituțională on „serviciile de informare capabile să satisfacă necesitățile specifice de a cunoaște clar valoarea socială a ontreprinderii”.

Comunicarea instituțională on globează mai multe torente informaționale interactive. Contribuțiile sale cele mai relevante on dezvoltarea spațiului public comunicațional sont coagulate on sfera relațiilor cu publicul.

Relațiile cu publicul ca segment al comunicării instituționale acționează on țesutul direct și polivalent al realităților sociale, altfel zis, pe piața socială. Societatea americană pentru relațiile cu publicul (Public Relations Society of America - PRSA) preciza ontr-o declarație difuzată la 6 noiembrie 1982: “Relațiile cu publicul, contribuind la stabilirea onțelegerii reciproce ontre grupuri aparte și organizații, ajută societății noastre complexe pluraliste să adopte decizii și să acționeze mai efectiv. Relațiile cu publicul asigură armonizarea activității particulare cu cea socială”. On ea se mai menționează că fiecare dintre instituțiile enumerate, pentru a-și atinge scopurile, este obligată să stabilească legături stronse cu un număr cot mai mare și mai divers de auditorii sau grupuri sociale: membri ai diferitelor asociații, consumatori

ai mărfii propuse, posesori de acțiuni, contribuabili ș.a.m.d., cu societatea on ontregime.

Sintagma “public relations” a fost pusă on circuit pentru prima dată on anul 1807 de președintele S.U.A. Thomas Jefferson. Onșă primul care a aplicat “ingineria consensului”, cum este calificată uneori activitatea de relații cu publicul, a fost cunoscutul publicist de la onceptutul sec. al XX-lea Ivy Leabetter Lee. On anul 1902, compania lui John D. Rockefeller Standard Oii a fost supusă unui tir de critici, fapt care a subminat atbt reputația instituției, cbt și pe cea a patronului. Rockefeller, pentru a depăși scandalul, a oncheiat un acord cu Lee, delegandu-i misiunea de a repara imaginea sa alterată. Jurnalistul și-a onorat contractul. Astfel, reputația on declin a lui Rockefeller a fost salvată.

solicită imperios cunoașterea de către ei a paradigmatelor ce permit optimizarea comunicării interumane on cadrul exercitării obligațiunilor de funcție sau, cum oi spun specialiștii, a comunicării instituționale.

Comunicarea este o condiție indispensabilă pentru realizarea tuturor celorlalte funcții și activități organizaționale specifice. Fiind una dintre cele mai importante funcții manageriale, comunicarea este premisa nu numai a stabilității, dar și a dezvoltării organizaționale.

Activitatea desfășurată de Ivy Lee a avut și o altă continuare. Ea a pus oncepturile unei noi ramuri comunicaționale — public relations — care venea să materializeze intenția firmelor de a-și vinde nu numai marfa, dar și propria identitate. Această idee a constituit laitmotivul cărții lui Ivy Lee Publicity (1923). Autorul ei scria că public relations are misiunea să furnizeze “informație veridică și precisă presei și publicului despre tot ce prezintă interes on activitatea comercială”.

On activitatea sa profesională, funcționarii publici comunică cu diverse categorii de oameni, grupe sociale, organizații, ontreprinderi, fapt ce pune on dependență eficiența activităților acestora de fertilitatea comportamentului lor comunicativ. Aceasta

BIBLIOGRAFIE

1. Administrația publică on opinia populației. Biblioteca Fundației “Viitorul”, Chișinău, Cartier, 1997.
2. Abruzzese Alberto. Analfabeti di tutto il mondo uniamoci, Genova, 1996.
3. Borliba M.C. Paradigmele comunicării, București, Ed. științifică și enciclopedică, 1987.
4. Burduș E., Căprărescu Gh. Fundamentele managementului organizațional, Editura Economică, București, 1999. - P. 422-425.
5. Buzărnescu S. Introducere on sociologia organizațiilor și a conducerii. Iași: Cartier, 2000.
6. Bernays Edwards, Public Relations, Norman, 1952.
7. Calafeteanu I. Politică și interes național. București: Ed. Enciclopedică,

NOUTĂȚI ȘTIINȚIFICE

CERINȚE PRIVIND PUBLICAȚIILE

Stimați colegi!

Vă reamintim cerințele privind manuscrisele prezentate spre publicare:

1. Articolul sau studiul se prezintă sub formă de manuscris (on două exemplare) și on format electronic (WinWord). Pe manuscris se indică data prezentării (revizuirii) articolului. Manuscrisul este semnat de către autor.

2. Textul: Word, Times New Roman; Font size 12; Space 1,5. Paginile urmează a fi numerotate.

3. Referințele: Notele bibliografice se prezintă la sfârșitul textului on formă originală: numele autorului, denumirea lucrării, anul și locul ediției, pagina. On format electronic: Word, Times New Roman; Font size 10; Space 1.

4. Volumul textului articolului sau studiului științific să nu depășească o l.c.a., aproximativ 20 de pagini, al comunicărilor științifice -10-12 pagini; al recenziilor - maximum 5 pagini.

5. Rezumat. Articolele trebuie să fie onsoțite on mod obligatoriu de un rezumat tradus ontr-o limbă de circulație internațională (engleză, franceză) on volum de ponă la 200 de cuvinte. On format electronic: Word, Times New Roman; Font size 11; Space 1. (Comunicările mici și recenziile nu conțin asemenea rezumate).

6. Extras din procesul - verbal al ședinței catedrei (secțiilor, sectoarelor instituțiilor academice, consiliilor metodice) cu recomandarea spre publicare.

7. Recenzia articolului cu recomandarea spre publicare prezentată de 1-2 specialiști cu grad științific de doctor/doctor habilitat on domeniul respectiv (pentru doctoranzi și competitori).

8. Materialul ilustrativ se prezintă on format A4, on formă grafică clară, cu numerotarea poziției fiecărui obiect, onsoțit de o legendă. Fotografii și desenele trebuie să fie numerotate și onsoțite de explicații.

9. Date despre autor:

a. numele, prenumele;

b. data, luna, anul nașterii;

c. gradul și titlul științific;

d. locul de muncă cu indicația funcției;

e. datele CPAS (codul asigurării sociale);

f. adresele de la serviciu și domiciliu, cu indicarea telefonului, faxului, e-mail;

g. datele buletinului de identitate;

h. codul personal de identificare;

i. numele, prenumele și titlul articolului on limbile de stat, engleză și rusă.

Manuscrisele și varianta on format electronic pot fi prezentate direct la redacția revistei „Administrarea Publică” a Academiei de Administrare Publică pe longă Președintele Republicii Moldova, MD 2070, mun. Chișinău, str. Ialoveni, 100. sau trimise prin e-mail: sae@aap.gov.md, Telefon: (37322) 28-40-78.

Materialele reflectă poziția personală a autorilor și nu poziția oficială a redacției sau a Academiei on ansamblu.

Colegiul redacțional al revistei

TESTUL DE EVALUARE A CUNOȘTIINȚELOR ÎN ÎNȚELEGEREA ȘI ÎNȚELEGEREA

TESTUL DE EVALUARE A CUNOȘTIINȚELOR ÎN ÎNȚELEGEREA ȘI ÎNȚELEGEREA!

În cadrul acestui test veți fi evaluat în cunoștințele și înțelegerea
conținuturilor prezentate în cursul de învățământ:

1. Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord) (numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord).

2. Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
14 elemente, din care 10 sunt obligatorii. Care sunt
elementele de bază ale unui document în formatul WinWord.

3. Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord.

4. Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
(numele fișierului, numele autorului).

5. Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
20-22 elemente, din care 10-12 sunt obligatorii, și
5 elemente.

6. Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord:

1) Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord:

a) numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord;

b) numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord;

c) numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord;

d) numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord;

e) numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord (numele fișierului);

f) numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord;

g) numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord (numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord);

h) numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord.

2) Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord?

3) Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord (numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord).

4) Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord (numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord).

7. Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord.

8. Care sunt elementele de bază ale unui document în formatul
WinWord (numele fișierului, numele autorului, data de
WinWord).

REQUIREMENTS REGARDING SCIENTIFIC PUBLICATINOS

Dear colleagues!

We want to remind you the requirements regarding manuscripts presented for publication:

1. The article or the study presented in written (two copies) and electronic formats (WinWord). On the written version to be indicated: date of presentation (revision) of the article. The written version is signed by the author.

2. The text: Word, Times New Roman; Font size 12; Space 1,5. Pages shall be numbered.

3. References: bibliographical notes to be presented at the end of the text in the original form: author's name, work's title, year and place of publication, page. In electronic format: Word, Times New Roman; Font size 10; Space 1.

4. Length: article of study text shall not exceed 20-22 pages; for scientific presentations -10-12 pages; for reviews - maximum 5 pages.

5. Summary. Articles shall be obligatorily accompanied by a summary translated into an international language (English, French), comprising not more then 200 words. In electronic format: Word, Times New Roman; Font size 11; Space 1. (Short presentations and reviews do not contain such summaries).

6. Extract from minute of the chair's meeting (sections, sectors of the academic institutions).

7. Review to the article with the recommendation for publication, presented by 1-2 professionals holding the scientific degree of Doctor in Law/Doctor Habilitat in the corresponding field (for doctoral students and competitors).

8. Illustrative material to be presented in A4 format, in a clear graphic form, the position of each object numbered, accompanied by a legend. Photographs and pictures shall be numbered and accompanied by explanations.

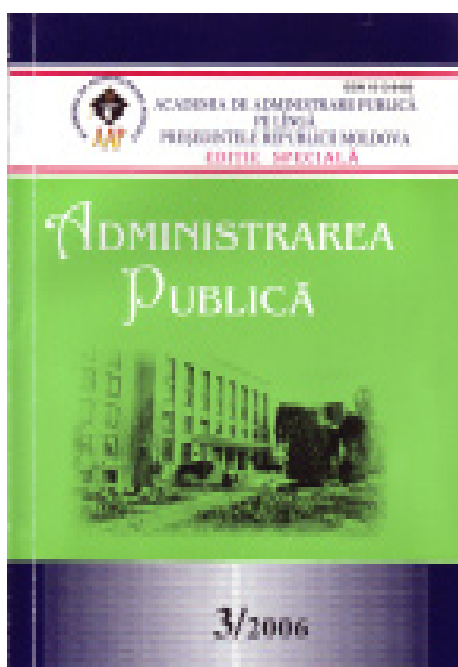
9. Data about the author:

- a. Name, surname;
- b. Date, month, year of birth;
- c. Degree or scientific title;
- d. Working place with the indication of function;
- e. CPAS data (code of the social insurance);
- f. Working and home addresses, with the indication of the telephone, fax, e-mail;
- g. Data from the Identity Card;
- h. Personal Identification Code;
- i. Title of the article in Romanian, English and Russian languages;

Written and electronic versions can be presented directly to the Editorial Board (Academy of Public Administration affiliated to the office of the President of the Republic of Moldova (AAP), MD-2070, 100, Ialoveni Str. Chisinau, Republic of Moldova) or sent by e-mail: sae@aap.gov.md . Telephone: (37322) 72-38-30; Fax. 28.48.71.

A V I Z

Continuă abonarea la ziarul “Funcționarul public” și la revista metodico-științifică “Administrarea Publică”, editate de Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova pentru anul 2008.

Revista

**“Administrarea Publică”
apare trimestrial.**

Costul unui abonament:

1 an - 120 lei 00 bani;

6 luni – 60 lei 00 bani;

3 luni – 30 lei 00 bani.

Indice poștal – 76957.

Ziarul

**“Funcționarul public”
apare de 2 ori pe lună.**

Costul unui abonament:

1 an - 96 lei 00 bani;

6 luni – 48 lei 00 bani;

3 luni – 24 lei 00 bani.

Indice poștal – 67919.

Secția activitate editorială

Vlad CIOBANU - șef secție
Mihai MANEA - adjunct șef secție
Galina MARDARE - specialist principal
Ana SPATARENCO - specialist principal
Elena BALMUȘ - specialist coordonator
Tatiana DODON - specialist

INDICE POȘTAL: 76957
ADRESA REDACȚIEI:
MD-2070, mun. Chișinău,
str. Ialoveni, 100
Tel.: 28. 40. 78. fax: 28.48.71
E-mail: sae@aap.gov.md

Dat la cules **Copertare la Tipografia**
07.08.2008 **Editurii “Universul”**
Bun de tipar **Tiraj 450 ex. Hortie of-**
01.08. 2008 **set.**

ISSN 1813-8489